ومن یتوکل علی الله فهو حسبه

واقعات شاه شجاع

سنه ۱۲۵۸

در مطبع مجمع البحرین ... امام حسین
... اصغر ...

The leading daily journal appears to have embarked upon a crusade against special hospitals, and in so far as its thunderbolts are directed against the system of creating small charities … promoters thereof rather than for that of … but regard as a most complete answer to the editor … since he shows most conclusively that it is unfair to contrast the expenditure of an institution which from the nature of things has to deal with comparatively slight ailments *quoad* life and death, with the other, which both from the character of the diseases and from the youth of the patients, of necessity incurs expenses which are unknown in ophthalmic practice.

The letter of F.R.C.S., showing how the London Hospital embraces all the departments of special practice, must be taken as an ingenious bid for subscriptions for that excellent charity. The case of the London Hospital is, however, not singular. Most of the metr… where peculiar cl… and on this groun… peculiar. But it… ing the great a… departments, the… members connect… polis than probabl… and one of its assi… hospital for disea… of the medical st… associated with… affections. But o… in pluralities. N… tice offered by the… Ophthalmic instit… surgeon to an inst… the skin. Two c… respectively with… pitals. Whatever may be the advantages offered by special institutions for the collection of large numbers of similar cases for observation, there can be no question that the contributions of the charitable are to a great extent wasted in details which are not intended by the contributors. If *The Times* can do something to check that indiscriminate charity which tends to pauperise the lower classes of the community almost as much as does almsgiving in the streets, it will achieve a good work, and will deserve the thanks both of the profession and the public.

Medical Annotations.

"Ne quid nimis."

MEDICAL SOCIETY OF LONDON.

The attention of the Medical Society of London seems to be specially directed at the present time to the subject of anæsthetics. On Monday night Mr. Peter Marshall read an excellent practical paper on the value of Bichloride of Methylene for the production of general anæsthesia. Mr. Marshall has constantly administered this agent during the past six months, both in private and hospital practice, and for the performance of capital operations, and he has arrived at the conclusion that it is preferable in all respects to chloroform. Mr. Marshall referred in detail to the discovery of the bichloride of methylene, pointing out that this was a matter of pure induction; … form; that anæsthesia was more readily produced … more persistent; that there was less excitement and what might be called inebriation than in the case of chloroform; and that its exhibition was not followed by headache or prostration, nor so frequently by vomiting. It had never yet proved fatal, and in those animals that had been killed by it there was found less disturbance of the equilibrium of the circulation, as shown by the congested and loaded state of the right side of the heart and lungs. Mr. Marshall observed that the price could not be said to offer any objection to its introduction, because the quantity required to be used was not great. He discards all complicated apparatus, and uses … over the … patient … æsthetic. … nsibility … ent; but … be more … observed … ed cause … the up… Mr. Mar… the bi… e any of … w. Mr. … loroform … greeable … mode in … himself … we un… and the … of it, to … likely to … unlikely … that impure compounds may find their way into the market, and act unfairly in the determination of the value of the agent as an anæsthetic.

THE MIDDLESEX HOSPITAL.

The Report from this important institution contains for the first time, in addition to the customary financial statement, a record of the cases under treatment in the medical and surgical wards, with the results of such as in anywise terminated during the year 1867.

The total number of patients admitted in the year was 22,971: of these, 2069 were received as in-patients, including 976 cases of accident or other urgency; and the out-patients numbered 20,902, amongst them being reckoned 7464 cases of accident. The total number of patients under treatment in the medical and surgical wards was 2287; of whom 1648 were discharged recovered or relieved, 59 went out unrelieved, 101 were discharged at their own request or for other reasons, and 252 died in hospital. The entire mortality was at the rate of 12·2 per cent., but exclusive of surgical cancers 10·4 per cent. In the medical wards the mortality was 15·87 per cent.; in the surgical wards 7·8 per cent. including surgical cancers, but 4·1 per cent. exclusive of those cases. Post-mortem examina-

ومن یتوکل علی الله فهو حسبه

واقعات شاه شجاع

سنه ۱۲۵۸

در مطبع مجمع البحرین باهتمام میر احسن سید اصغر

و من یتوکل علی الله فهو حسبه

واقعات شاه شجاع

سنه ۱۲۵۸

در مطبع مجمع البحرین باهتمام سید اصغر حسین

The leading daily journal appears to have embarked upon a crusade against special hospitals, and in so far as its thunderbolts are directed against the system of creating small charities for the benefit of the promoters thereof rather than for that of the poor recipients of relief, we entirely agree with the writer that the greater part of the funds subscribed by the public is wasted. The writer in *The Times* could hardly, however, have chosen two institutions less comparable than the Royal Ophthalmic Hospital, Moorfields, and the Hospital for Sick Children in Great Ormond-street. Dr. West's reply we cannot but regard as a most complete answer to the editor's strictures, since he shows most conclusively that it is unfair to contrast the expenditure of an institution which from the nature of things has to deal with comparatively slight ailments *quoad* life and death, with the other, which both from the character of the diseases and from the youth of the patients, of necessity incurs expenses which are unknown in ophthalmic practice.

The letter of F.R.C.S., showing how the London Hospital embraces all the departments of special practice, must be taken as an ingenious bid for subscriptions for that excellent charity. The case of the London Hospital is, however, not singular.
Most of the metr
where peculiar cl
and on this groun
peculiar. But it
ing the great a
departments, the
members connect
polis than probabl
and one of its assi
hospital for disea
of the medical st
associated with
affections. But o
in pluralities. N
tice offered by th
Ophthalmic instit
surgeon to an inst
the skin. Two c
respectively with
pitals. Whatever may be the advantages offered by special institutions for the collection of large numbers of similar cases for observation, there can be no question that the contributions of the charitable are to a great extent wasted in details which are not intended by the contributors. If *The Times* can do something to check that indiscriminate charity which tends to pauperise the lower classes of the community almost as much as does almsgiving in the streets, it will achieve a good work, and will deserve the thanks both of the profession and the public.

Medical Annotations.

"Ne quid nimis."

MEDICAL SOCIETY OF LONDON.

The attention of the Medical Society of London seems to be specially directed at the present time to the subject of anæsthetics. On Monday night Mr. Peter Marshall read an excellent practical paper on the value of Bichloride of Methylene for the production of general anæsthesia. Mr. Marshall has constantly administered this agent during the past six months, both in private and hospital practice, and for the performance of capital operations, and he has arrived at the conclusion that it is preferable in all respects to chloroform. Mr. Marshall referred in detail to the discovery of the bichloride of methylene, pointing out that this was a matter of pure induction; and he contrasted the agent, in its chemical composition and characters, with ether and chloroform, arguing that it possessed—what *à priori* we should be led to expect—properties of an anæsthetic in an eminent degree, comparing in this respect favourably with other agents now in use. Mr. Marshall declared that his experience led him to conclude that the bichloride of methylene was more manageable than chloroform; that anæsthesia was more readily produced by it, and more persistent; that there was less excitement and what might be called inebriation than in the case of chloroform; and that its exhibition was not followed by headache or prostration, nor so frequently by vomiting. It had never yet proved fatal, and in those animals that had been killed by it there was found less disturbance of the equilibrium of the circulation, as shown by the congested and loaded state of the right side of the heart and lungs. Mr. Marshall observed that the price could not be said to offer any objection to its introduction, because the quantity required to be used was not great. He discards all complicated apparatus, and uses
over the
patient
esthetic.
nsibility
nt; but
be more
observed
ed cause
the up-
Mr. Mar-
the bi-
e any of
w. Mr.
loroform
greeable
mode in
himself
we un-
and the
of it, to
likely to
unlikely
that impure compounds may find their way into the market, and act unfairly in the determination of the value of the agent as an anæsthetic.

THE MIDDLESEX HOSPITAL.

The Report from this important institution contains for the first time, in addition to the customary financial statement, a record of the cases under treatment in the medical and surgical wards, with the results of such as in anywise terminated during the year 1867.

The total number of patients admitted in the year was 22,971: of these, 2069 were received as in-patients, including 976 cases of accident or other urgency; and the out-patients numbered 20,902, amongst them being reckoned 7464 cases of accident. The total number of patients under treatment in the medical and surgical wards was 2287; of whom 1648 were discharged recovered or relieved, 59 went out unrelieved, 101 were discharged at their own request or for other reasons, and 252 died in hospital. The entire mortality was at the rate of 12·2 per cent., but exclusive of surgical cancers 10·4 per cent. In the medical wards the mortality was 15·87 per cent.; in the surgical wards 7·8 per cent. including surgical cancers, but 4·1 per cent. exclusive of those cases. Post-mortem examina-

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد بیقیاس و سپاس بیحد و شکر بی انتها و ستایش بیعدّ در هر زمان و هر آوان از ازل تا ابد
از هر حامدی و شاکری که جلوهٔ صدور یافته باشد یا خواهد یافت مر خالقی راست که عالم گوناگون را
از نهانخانهٔ بطون بپارگاه ظهور برآورده و صلوات زاکیات و تسلیمات بلا نهایات بر روح
پر فتوح جناب مستطاب معلّی القاب حضرت رسالت مآب سرور کائنات خلاصهٔ موجودات
افضل الکل خاتم الرسل احمد مجتبی محمد مصطفی صلّی الله علیه و آله و سلّم که خلعت لولاک لما خلقت
الافلاک پوشیده و برفعت فکان قاب قوسین او ادنی رسیده و تحیات نامیات بر آل و اصحاب
تابعین و اولیاء اولین و آخرین و علماء متقدمین و متاخرین که هادیان طریقت و شریعت و شفیعان
روز قیامت اند واصل باد اما بعد بر دانشوران ذی بصیرت و تحقیق و موشگافان صاحب
خبرت و تدقیق منکشف و هویداست که سلاطین با تمکین و پادشاهان نیک آئین پیوسته واقعات
خود را که در احیان معرکه آرائی و زمان کشورکشائی صورت وقوع یافته بعضی بلکه بکمالات صوری و معنوی

و قوت استعداد ذاتی و جبلی بذات خود در قید تحریر و ترقیم آورده و جمعی از علماء متبحرین و فضلاء مورخین
عصر خود امر نموده که هر یک آن را در رشتهٔ سلک تالیف و تنظیم درکشیده اند تا بر صفحهٔ روزگار یادگاری
در دفتر لیل و نهار طوماری مثبت و برقرار بوده هوش افزای دیده وران باشد لهذا بر خاطر فیض مقاطر این
نیازمند درگاه الهی سلطان شجاع الملک شاه درانی نیز چنان خطور نمود که تمامهٔ محاربات
و همگی واقعات خود را از آغاز جلوس بر اورنگ فرمان روائی در سنهٔ ۱۲۱۶ هجری یکهزار و دوصد و
شانزده بعنفوان جوانی یعنی هفده سالگی الی یومنا هذا که سال یکهزار و دوصد و چهل و یک ۱۲۴۱ سمت وقوع
یافته بقید قلم درآرد تا مورخان خراسان و تاریخ جویان آن اوطان را اطلاع بواقعی حاصل شود و
اهل دانش را موجب اکتساب عبرت و باعث حصول خبرت گردد و وقایع محاربات بندگان ما
تا سی و پنج بظهور پیوسته چنانچه در بعضی از آن فتح و فیروزی و در بعضی شکست و سرگردانی بوقوع
آمده با وجود آنکه اموال و جواهرات و نقود و مبالغ کثیره که در خزانهٔ عامرهٔ ما موجود بود و
بعضی از آن جهت تهیه و آراستگی سپاه و جان نثاران بارگاه بمصرف رسیده و اکثری از آن
بتاراج و فنا رفته لیکن بندگان ما در همه حال مضمون صداقت مشحون و ان لیس للانسان الا ما سعی را
با آنچه لازمهٔ سعی و تدبیر بشری بوده در هر واقعه و هر محاربه هرگز اندیشه از سر خود نکرده بلکه
بنفس خود بمعه لشکر آراسته و اسباب پیراسته با مخالفان مقابله و مجادله مینمودیم چون
اعانت فتح و فیروزی و اعطاء سلطنت و سروری بید قدرت ایزدیست نه بزور آزمائی
و اساس شوکت و پادشائی چنانکه بر اکثری از طبقات سلاطین سابقین و پادشاهان با تاج و نگین
بارادات ازلی و تقدیرات لم یزلی فتح و شکست بلکه تاراج تاج و تخت نیز بوقوع انجامیده
از انجمله از متاخرین یکی امیر تیمور گورگانیست که دوازده مرتبه از سمرقند و خوارزم و بدخشان
شکست یافته و از متقدمین افراسیاب که با کیخسرو هفتاد دفعه مقابله نموده و هزیمت خورده

و دست بردار نگشته و همایون شاه نواسهٔ امیر تیمور گورگان با آنکه اکثر ولایت هندوستان بقبضهٔ
تصرفش درآمده بود از شیرشاه و سلیم شاه قوم لودی شکست خورده و فرار کرده التجا و استمداد
بایران نزد شاه عباس صفوی برده چنانچه مورخین صداقت تبیین انواع معاونت و مهمانداری
شاه عباس صفوی مر همایون شاه را در کتب خود تحریر نموده اند الحق که تا مشیت ایزدی نباشد
هیچ کار صورت انتظام نمی پذیرد چنانکه مضمون صدق مشحون قُل لَن یُصیبنا الّا ما کتب الله
لنا مصداق الامور مرهونة باوقاتها مؤید حال و گواه این مقال است * تا در نرسد وعدهٔ
هر کار که هست * سودی نکند یاری هر یار که هست * چون وقت حصول آمال رسد و عنایت الهی
شامل حال گردد البته مقصود خود بوقوع خواهد انجامید ثمّ رجعنا الی بیان ما قصدنا سنه هجری
یکهزار و دوصد و شانزده بود که ناگاه در الکای پشاور بسمع اشرف رسانیدند که بندگان
سکندرشان شاهزمان که بعزم مقابلهٔ شاه محمود از دار السلطنهٔ کابل بسمت قندهار تشریف فرما
شده بودند و احمد خان نورزائی را پیش قراول مقرر کرده دو منزل پیش فرستادند نامبرده بنابر
خبث باطن با مخالفان ساخته هم از آنجا رو بفرار نهاده با مخالفان قرار نمود ازینمعنی هزیمت
فاحش در لشکر شاه ممدوح افتاد و بندگان شاه موصوف درینصورت ناچار و پریشان حال گشته
از منزل مگر عنان عزیمت را بسمت کابل معطوف فرمودند از آنجاکه مردم کابل را هراس شاه محمود
در خاطرها مستولی بود در خدمت بندگان سکندرشان شاهزمان اهمال و تکاسل ورزیدند لهذا
صلاح دولت در قیام آنجا ندیده همچنان از شهر کابل نیز عبور فرما شده عنان عزیمت را بسوی
الکای پشاور معطوف ساخته بحسب ضرورت و افسردگی راه در قلعهٔ عاشق نام شنواری که قریب
جلال آباد واقع است با وزیر وفادار خان و زمان خان درانی با میرزائی و پانزده سوار غلامان وارد
گردیده نزول اجلال فرمودند عاشق نام نمک حرام بدطینت بدسرانجام اول بندگان والا را

در قلعهٔ خود جا داده و بخدمت و جانفشانی سر بقدم ملازمان اقدس نهاده آخر بهنگام نصف شب
قریب دو صد نفر قوم شنواری را طلبانیده بمقتضای منافقت و خباثت باطنی دروازهٔ قلعه را
مسدود ساخته و جا بجا بنابر استحکام قلعه تفنگچیان نشانیده پسر بدگهر خود را در همانشب بجهة
اطلاع بخدمت شاه محمود بسبیل استعجال بسمت کابل فرستاد هرگاه بندگان شاهزمان ازین اطلاع
یافتند هر چند سعی و تردد در تخلیص خود نمودند فائده پذیر نگردید و آن سنگدل هیچ اثر نکرد
چون این خبر وحشت اثر ببندگان رسید فی الفور قریب صد سوار جرار بمعهٔ عبد الکریم خان اسحاق زائی
سردار جهة تخلیص بندگان شاه ممدوح بسرعت تمام از راه خیبر مرخص فرمودیم از انطرف شاه محمود
نیز جهة بردن بندگان شاهزمان بسمت کابل اسد خان برادر فتح خان بارکزائی را بمعهٔ بسیار سواران
فرستاده بود از آنجاکه تدبیر معارض تقدیر حضرت قدیر نمیتواند شد در حالیکه عبد الکریم خان از خیبر
عبور مینمود خبر باو رسید که اسد خان مذکور سبقت جسته بندگان دارا دربان شاهزمان را از قلعهٔ
عاشق برداشته بکابل برد درینصورت عبد الکریم خان چاره را بعرض کردن منحصر دیده کیفیت حال
بحضور اشرف ما عرضداشت نمود که الحال غلام را چه حکم است چون مقصود از دست رفته و تقدیر
چنین امضا پذیرفته بود بندگان اشرف ما ناچار خان مذکور را بمعهٔ سواران بحضور انور طلبانیدند
و چون در آنوقت عرصهٔ روزگار از غم و الم بسیار و نیرنگ زمانهٔ ناهنجار بر بندگان با تنگ آمده بود
و ننگ و غیرت گریبانگیر حال شده در استدعای انتقام اعدا تائید و تقویت از جناب ایزدی
مسألت نموده و امداد دعا از بزرگان دین خواسته هم در بلدهٔ پشاور داعیهٔ سلطنت فرمودیم
و درانحال همگی دو صد نفر برکاب نصرت انتساب ما حاضر بودند بعنایت صمدی و الطاف
سرمدی پیشنهاد خاطر همت گزین و نیت حق طویت معدلت آئین این نیازمند درگاه بی نیاز
همین شد که از ابتدای جلوس بر اورنگ شاهنشاهی و آغاز تمتع نعماء و آلای الهی جمیع سکنه و رعایا

وسائر خلائق و برایا که بدائع و دائع خالق عالم ایجاد و تکوین اند در ظلال عدل و انصاف و
سایهٔ رافت و الطاف بندگان خود در آورده مرفه الحال و فارغ البال بوده پیوسته در ادای
وظائف شکرگزاری و ستایش و ثنای حضرت باری که موجب ازدیاد نعمت و استدامت سعادت است
عذب البیان و رطب اللسان احسان ما باشند زیرا که مقصود از سلطنت و حکمروائی پاسبانی خلائق
و انجای مظلوم از دست ظالم و اجرای احکام شریعت نبوی و قلع و قمع اهل بدعت و تقویت و اعانت
علماء دین است از انجا که حصول این مطالب ارجمند و وصول این مناصب بلند بجز عساکر نصرت مآثر
صورت پذیر نبود بنابران بندگان ما اول متوجه بجمع آوری لشکر شدند همدرین اثنا ناگاه بسمع همایون ما
رسانیدند که زرداد خان درانی فوفلزائی که سابق ازین در عهد بندگان سکندرشان شاهزمان فراری
شده در حدود یوسف زائی منزوی بود حالا از استماع خبر ظهور سلطنت شاه محمود با چند نفر افاغنه
یوسف زائی در قلعهٔ اتک آمده و از انجا باتفاق چهار صد نفر سوار و پیاده قوم ختک جمعیت نموده
باغوای شاه محمود در قریهٔ بڈه بیر که حد مهمند و پنج کروهی شهر پشاور است فرود آمده و سنگر
باطراف خود زده مستعد جنگ میباشد و مطلب او ازین حرکت این است که دستگیر بندگان ما
شده خدمت خود را بشاه محمود هویدا سازد **وقائع اول جنگ کردن زرداد خان
و خراب شدن و شکست یافتن او** سوانح این وقائع چنان است که بندگان ما عالیجاهان
گل محمد خان و فیض طلب خان بامیزائی و یار محمد خان نسقچی باشی امر نمودند که با دو صد سوار
مکمل یراق و چند نفر پیاده از حضور مرخص شده بمقابلهٔ زرداد خان پردازند و او را برهم
زده و دستگیر نموده بحضور سعادت ظهور حاضر سازند بعد تعمیل امر اشرف چون عالیجاهان مسطور
در موضع مذکور رسیدند فیمابین جنگ واقع شد هرگاه چند نفر از رفیقان زرداد خان بقتل
رسیدند نامبرده تاب مقاومت نیاورده رو بگریز نهاد و عالیجاهان مذکور با فتح و فیروزی

مشرف حضور گشته کوائف را بمعرض عرض رسانیدند بندگان اشرف ما همچنان در فکر جمعیت لشکر بودند
هر چند قوم درانی و غلام خانه از خوف شاه محمود که تازه کار سلطنت باو قرار یافته بود جرات
برآمدن از کابل نمینمودند اما بندگان اشرف ما بامداد نقود کثیرهٔ زر سرخ و سفید و اعطا بخششها و
خلعتهای فاخره اکثر آن مردم را ممنون و مرهون احسان بیکران ساخته تا خود رجوع ببندگان اشرف
نمودند حتی که مهر علیخان میرآخور باشی که از رکاب بندگان شاهزمان فرار نموده در جلال آباد توقف
داشت از استماع جلوس همایون ما بمعهٔ پنجاه شصت سوار باستان بوسی مشرف گردید و عالیجاه
محمد اکرم خان بامیزائی امین الملک که در نزد شاه محمود بود نیز از آنجا فرار کرده بمعهٔ پنجاه شصت سوار
برکاب خاقانی رسید بعد ازان عالیجاه خان محمد خان نسقچی باشی بحضور اشرف حاضر گشت علی هذا
القیاس مردم درانی از کابل روزمره سوار و پیاده حاضر شده جمع آوری نموده میشد و حرم
خاص جناب اقدس ما که صبیهٔ وفادار خان وزیر بود بمعهٔ برادرش محمد صدیق خان از راه یوسف زائی
بسمت لاهور پنڈی فرستاده شد تا از حوادث مامون و ازین معرکه بیرون باشند و نواب
عصمت ایاب یعنی جناب والدهٔ ماجدهٔ مقدسهٔ مطهره بمعهٔ اهالی حرم محترم شاهزمان با چند نفر از خواص
و ملازمان معتبر در پشاور گذاشتیم بجهة آنکه بندگان شاهزمان در کابل گرفتار اند اگر حق سبحانه و تعالی
فضل کرد و شاهد مقصود رخ نمود البته همه یکجا فراهم خواهند شد و الا وابستگان اوشان
باوشان خواهند رسید چون خاطر بندگان ما از طرف اهالی حرم محترم تسلی و تشفی کلی یافت در آنجا
عنان رایات عالیات بالشکر فراهم آورده بسمت کابل معطوف داشته عالیجاه مهر علیخان میرآخور
باشی را با پانصد سوار بپیش قراول مقرر نموده مرخص فرموده شد **وقائع دوم محاربه نمودن
عبد الواحد خان و عطاء الله خان و بلوچ خان و هزیمت یافتن آنان**
چون عنان عزیمت موکب نصرت آیات بسمت کابل معطوف گشت و منزل بمنزل کوچیده در قریهٔ

باسول نزول اجلال فرموديم از طرف شاه محمود نيز عبد الواحد خان باركزائی و عطاء الله خان عليزائی
و بلوچ خان اچكزائی پيش قراول مقرر شده در جلال آباد رسيده بودند لهذا در آن موضع فيما بين
جنگ برپا شد چنانكه قراولان مخالف تاب مقاومت نياورده فرار بسمت كابل اختيار نمودند
و بعضی از آنها بتقبيل ركاب نصرت انتساب بندگان همايون ما حاضر شدند عاليجاه مهر عليخان ميرآخور با
عريضه محتوی بر نويد فتح و ظفر و برهم خوردن لشكر مخالفان بدأختر بحضور لامع النور اظهر گذرا
عرض نمود كه حالا تعاقب مخالفان نموده آيد يا در همين جا بانتظار قدوم تفاخر لزوم اقامت كرده
شود از حضور لامع النور حكم صادر گرديد كه تا ورود موكب دولت و اجلال در همانجا توقف
ورزد بعد از آن نواب همايون ما كوچ فرموده رونق افزای منزل مذكور شدند و از آنجا در منزل
اشپان نزول اجلال فرمودند **وقائع سوم جنگ بندگان همايون ما با لشكر**
شاه محمود و شهزاده كامران چون اين نيازمند درگاه الهی در منزل اشپان تشريف فرما
گرديده و مردم اردوی معلی بعضی در فكر برپا كردن خيمها و بعضی بتدارك دانه و كاه جابجا
متفرق و بيجا بودند كه ناگاه لشكر شاه محمود و شهزاده كامران و فتح خان بطور يلغار نموده
شدند با وجود آنهمه پراكندگی سوار و پياده لشكر اين نيازمند درگاه الهی بجلدی صفها آراسته
و علمها برافراشته مستعد جنگ شدند و از طرفين صدای توپ و شاهين و ضرب شمشير و شردين برخاست
در آن اثنا خوانين غلام خانه و درانی كه جان بسته ركاب اشرف بودند از لشكر شاه محمود و شهزاده
كامران گريخته باستلام عتبه عاليه خاقانی مشرف شدند و صالح محمد خان اسحاق زائی ... با
شاه محمود در حين گرمی هنگامه جنگ برقع از روی نام و ننگ كنده شكست يافته از
سرخ آب گذشته رو بكابل فرار نمود درين حال شهزاده كامران باتفاق فتح خان و خواجه محمد خان
بر پيادگان لشكر بندگان ما كه از قوم خليل و مهمند بودند حمله آوردند چون اتفاقا در ما بين بندگان ما

و لشكر مذكور باغ اشپان حائل بود و كومك بآنها رسيدن نتوانست در آنحال محمد خان شنگری
و آله يار خان باجوری كه سرداران طائفه خليل و مهمند بودند كشته شدند از وقوع اين واقعه سائر
آن دو طائفه تاب اقامت نياورده رو بفرار نهادند و از فرار كردن آنها هزيمت در تمامی لشكر
بندگان ما افتاد حتی كه لشكر مخالفان اطراف و جوانب اين نيازمند درگاه الهی را چون دائره پرگار
محاصره كردند از آنجا كه جواهر خانه و صندوقخانه در ركاب حاضر بود لشكر مخالفان را نظر بر اموال و
اسباب افتاده متوجه غارت شدند و حق سبحانه بندگان ما را بمصداق تلف المال خلف الروح
از آن مهلكه نجات بخشيد چنانچه با پنجاه سوار از ميدان معركه خود را سالم كشيده بسمت سفيد كوه
عازم شديم و از آنجا تا دو روز سختی و تعب راه كشيده و نشيب و فراز كوهها قطع نموده بروز
سوم در ميان دره كه حد قوم توری و جاجی بود رونق افروز گرديديم از آنجا كه مردم آنجا رعيت
سركار اشرف ما بودند از اين واقعه اطلاع يافته هر يك موافق استعداد خود مهمانی و جانفشانی
بجا آورده بكمال خدمتگزاری و هوشياری از حدود خود ما گذرانيده بمحال تيرا كه يكی از مواضع
محكمه خيبر است رسانيدند و قريب بيست اسب درين سفر از صعوبت شوامخ جبال كه سير و مرور
آنها بغايت دشوار و ممر عبور بنهايت دشوار گذار بود تاب نياورده سقط شدند غرض كه
با سی سوار باقی مانده بمحال مذكور رسيده بخانه سيد محمد رضا سكونت ورزيديم چون نامبرده
آنچه لوازم خدمتگزاری و مهمانداری بود بجا می آورد بندگان اشرف ما بجلدوی آن يكدست زين طلا
... در آن موضع باو عطا فرموديم بعد چند روز باغوای بعض مفسدين منحوس كه علم مخالفت و نفاق
... زد و خود را ملحق باهل عداوت و شقاق سازد بندگان ما از فساد ما فی الضمير او مطلع شده
متوجه بدفع آن عناد و اصلاح آن فساد بودند كه ناگاه عاليجاهان محمد امير خان خيبری و ملا محمد خان
نسقچی باشی سركار و ديگر اكابر و اصاغر خيبری ورود موكب بندگان ما را در خانه سيد مسطور

دریافته با جمعیت خودها هر یک برکاب ظفر قرین حاضر شدند و آنچه لازم اخلاص و خدمتگاری و متابعت و جان نثاری بود بداء و جارح صدق و ایقان ظاهر ساختند سید مذکور صورت حال صداقت اشتمال آنها را ملاحظه نموده آن خیالات فاسده که در باطن داشت ظاهر نساخت بعد ها بندگان ما از انجا کوچ نموده در دره خیبر که مکان خاص امیر محمد خان مذکور بود تشریف فرما شدند چون خوانین خیبری که در جنگ اشپان برکاب ما حاضر بودند و از قدیم الایام نیز بکمال صدق خدمتگاری بندگان ما داشتند مطلع شدند ورود موکب بندگان ما را شرف و افتخار خودها دانسته خرد و بزرگ و خوانین و تابعین امید خود را از طرف شاه محمود منقطع ساخته در خدمتگزاری و جان نثاری بندگان ما حاضر بودند و بهمین چند مدت در خیبر گذشت در آنفرصت شهزاده کامران در پشاور وارد و چندگاه در انجا مانده بسمت کابل رفت و در حین مراجعت عبدالواحد خان بارکزائی را بحکومت و خواجه محمد خان فوفلزائی را بسرداری پشاور مقرر فرمود در آنحال بندگان ما با خوانین خیبری مشورت و مصلحت فرموده و بقدر چهار پنج هزار پیاده خیبری تدارک لشکر نموده عازم تسخیر الکای پشاور شدند چنانچه منزل اول در قلعه جمرود و منزل دوم در سنگو سرحد خلیل نزول فرمودیم

وقائع چهارم محاربه نمودن در سنگو با عبدالواحد خان و خواجه محمد خان

سوانح این وقائع چنانست که عبدالواحد خان بارکزائی و خواجه محمد خان فوفلزائی خبر ورود موکب همایون ما را شنیده بی توقف با جمعیت سواره لشکر خود مقابل شدند و مجادله و مقاتله از طرفین برپا شد بعد از جنگ و جدال بسیار چون مردم پیاده خیبری در میدان تاب مقاومت با لشکر سواره و توپ و شاهین نیاورده روی بهزیمت نهادند بندگان ما ناچار بی نیل مراد مراجعت نموده باز بحوزه خیبر نزول فرمودند و اکثر مردم فراری بسبب گرمی هوا و کمیابی آب در عرض راه هلاک شدند لیکن صد

و آفرین بر وفاداری مردم خیبر که بر کشتگان خود نوحه نمیکردند و غم نمیخوردند بلکه استفسار از سلامتی جسمانی بندگان ما می نمودند و چون اطلاع می یافتند که بندگان اشرف بسلامت بحوزه رسیدند شکرانه بدرگاه کارساز بی نیاز بجا آورده میگفتند که الحمد لله پادشاه ما یان بسلامت و خیریت رونق افزا شدند مقتولان ما همه تصدق قدم بندگان اشرف باد و هر یک بزبان صدق ترجمان بعرض میرسانیدند که سر جناب اشرف سلامت باشد هیچ کدورتی و ملالتی را بخاطر مبارک راه ندهند صد بار اگر کشته و هزار دفعه اگر خسته شویم باز جنگ خواهیم نمود که برکات اشرف ظل سبحانی کشته شدن خود را حیات ابدی و دولت سرمدی می پنداریم ع تا ز میخانه و می نام و نشان خواهد بود ٭ سر ما و قدم پیر مغان خواهد بود ٭ بندگان ما اخلاص و خدمتگاری و اختصاص و جان نثاری آنها را بصدق و صفا و بی روی و ریا ملاحظه فرموده عرصه یکسال در خیبر دوباره استقامت ورزیدند در آن عرصه عرائض خوانین درانیه و غلامخانه و قزلباشیه متواتر بحضور سعادت ظهور رسیدند که هرگاه موکب دولت و اقبال نهضت فرماید غلامان و نمک پروردگان سعادت ابدی خود دانسته از دل و جان خدمتگاری و پرستاری بجا خواهیم آورد لهذا بخاطر همایون با چنین مصلحت قرار یافت که هر چند خوانین خیبر بخدمت بندگان ما اخلاص تام دارند لیکن درینجا کاری دلخواه و حسب مدعا بر نمی آید ازینجهت که ممر سوار و ولایت درینجا مسدود و تهیه اسباب و سامان سلطنت معدوم الوجود است بالضرور عنان عزیمت بسمت قندهار معطوف باید فرمود چراکه مردم درانی و الوس افغانی و رعایا و برایا همه هواخواه سرکار ما میباشند و باین دولت بیشتر رجوع دارند شاید که بمشیت ایزدی و اراده صمدی شاهد مقصود بکام و مراد بهبود حسب مرام بدست آید و در آنجا کار سلطنت بوجه دلخواه صورت پذیر گردد بنا علیه از خیبر کوچ فرموده با دو صد سوار و چند نفر پیاده کوه بکوه

وگریوه بگریوه صعوبت صعود و هبوط محال و شوامخ جبال قطع نموده بحد وزیری رسیدیم مردم
اول بتصور مخالف و چپاو خائف گشته شمشیرها علم کرده از قلعهای خود بمقابله بیرون شد ثانیاً
که بندگان همایون کلانهای آنها را طلب فرموده بخشش زر سفید و سرخ بی نیاز نمودند بندگان
اشرف ما را بواقعی شناختند و در خدمتکاری و جانفشانی حاضر شده دروازهٔ قلعجات خود ها را
عفو تقصیرات خویش خواستند بندگان ما تقصیرات آنها را عفو فرموده محمد خان سرکردهٔ طائفهٔ
وزیری را با چند نفر از کلانتران شان تا بحد معینه که سرحد ملک طائفه کاکر میباشد بطور
راه بلدی حاضر رکاب والا داشته و از آنجا بخلاع فاخره و انعامات متکاثره سرافراز و ممتاز
نموده مرخص ساختیم ساده لوحی مردمان کاکر بدرجه معلوم شده که اگر برای عمله سرکار و اسپان و
جو و کاه و غله خرج یومیه خواسته میشد اگرچه سه آثار خام آرد را در بدل یکروپیه میدادند مگر درا
زر سفید بسرکار باقی نمانده بود هرگاه در عوض یک کاسه آرد که سه آثار هند بوده باشد یکدانه مروارید
که قیمت یکصد روپیه میداشت داده میشد از نادانی و ساده لوحی منظور نمیکردند و روپیه سفید میخواستند
غرض بهر نوع تا مدت دو ماه در آنجا اقامت نمون اول جهت تفحص احوال آدمها باطراف و جوانب
فرستاده بعد از آن از راه غولیری بحدود غلزائی نزول دولت فرمودیم

وقائع پنجم ۵

وارد شدن بندگان ما در حدود غلزائی و وصلت با آنها نمودن

چون خوانین و اراکین و رعیت غلزائی بسبب وقوع جنگهای متعدده که با سپاه شاه محمود نموده بودند
و اکثر آنها بقتل و تاراج رسیده از آنطرف مایوس و آزرده خاطر میبودند ورود موکب دولت و
اقبال ما را سعادت خود ها دانسته در خدمتگزاری و جان نثاری خرد و بزرگ از دل و جان حاضر
شدند و مقارن این حال عالیجاه شکر الله خان نواسه اخلاص قلیخان هوتک و عالیجاه فتح خان
بابکرزائی و شهاب الدینخان توخی بخدمت بندگان ما عرض نمودند که اگر صبیه عالیجاه فتح خان

مذکور را

وقائع پنجم

مذکور را بندگان والا بکنیزی پذیرفته بدولت عقد ممتاز فرمایند البته موجب افتخار غلامان و باعث
عزت و اعتبار این خانزادان خواهد بود از آنجا که عرض خوانین مذکور از کمال اخلاص بوده و
در آنوقت بحصول مقصود نهایت اختصاص داشت بندگان اشرف ما منظور فرموده پذیرا
نمودند و بعد از وقوع مناکحت عنان عزیمت با دو صد سوار بطرف کوت شال مستنگ که
سرحد ملک بلوچ است معطوف فرمودیم چون ایام زمستان و کثرت برف و باران بشدت بود
بخاطر مبارک چنان گذشت که موسم زمستان و شورش برف و باران را در همین جا گذرانیده
رجوع بمقصد نمائیم مگر در آنوقت از وجوه نقدیه چیزی در سرکار وجود نداشت بحسب اتفاق
قافلهٔ از شکارپور ورود یافته عازم قندهار میبودند بندگان اشرف ما بقدر ما یحتاج
از مردم تجار بطریقهٔ مساعده چیزی زر نقد گرفته وعده فرمودیم که هرگاه عنایت ایزدی
و الطاف سرمدی شامل حال این نیازمند قادر ذوالجلال شود و بر تخت سلطنت کابل
کامیاب گرداند ادای وجه شمایان بوجه نیک کرده خواهد شد مردم تجار که همه وقت
خوف زده و ترسیده شهزاده کامران و فتح خان بودند که اکثر اوقات تمام اموال قافلها
بتاخت و تاراج غارت مینمودند و چیزی در نزد ایشان نمیگذاشتند از مسلوکه این سلوک
شکرانهٔ الهی بجا آوردند و هر قدر که بندگان ما خواستند بطوع و رضا و خوشدلی و ثنا دادند
ع المنة لله تقدس و تعالی که قرض مردم تجار را بعد از جلوس بر اورنگ سلطنت
و شهریاری مقدم بر همه اعمال مستحسنه رعیت پروری و دادگستری داشته ادا نموده
علاوه بر آن مهربانیهای گوناگون در بارهٔ اوشان مبذول فرمودیم غرض که بعد از گرفتن زر
وجه تاجران از شال مستنگ عنان عزیمت معطوف ساخته بمحال کوژک رسیده

نزول اجلال فرمودیم

وقایع ششم جنگ نمودن بندگان ما در منزل کوجک با صالح محمد خان علزائی وغیره

چون این نیازمند درگاه الهی در منزل کوجک با دو صد سوار نزول نمودیم خوانین مذکور از طرف شاه محمود و شهزاده کامران با جمعیت هزار سوار بعزم محاربه و مجادله علمها برافراخته و شاهین خانه بجلو انداخته و خود را ساخته و اسپان را تاخته رسیدند درآنوقت بندگان ما بحبل متین توکل و عروة الوثقی امید مالک کل چنگ زده و اتکا بمضمون آیه کریمه کَم مِن فِئَةٍ قَلِیلَةٍ غَلَبَت فِئَةً کَثِیرَةً بِاِذنِ اللّه داشته با دو صد سوار حاضر رکاب مقابله نمودیم هرگاه عرصه جنگ تنگ آمد این نیازمند بارگاه الهی بیدرنگ خود دست بقبضه شمشیر نصرت آهنگ آورده بر یکسوار که بمقابله بندگان ما شده بود انداخته بند دست او را منقطع ساخته و از آن درگذشته مشغول بقتال آن گروه بدسگال بودیم که بتوفیق الهی شکست فاحش در لشکر مخالفان افتاد تا که برهم خورده رخت ادبار بجانب قندهار کشیده ملحق بشهزاده کامران شدند و بندگان همایون ما با حصول فتح و فیروزی در ارغستان که حدود درانی و نوفلزائی بود عطف عنان فرموده بنابر جمع آوری لشکر نزول اجلال فرمودیم چون لشکر شکست خورده در نزد شهزاده کامران رسید و شهزاده مذکور قبل از وقوع شکست بحاجی فیروز الدین عموی خود جانب هرات نوشته مشتمل بر استدعای کومک فرستاده بود حاجی فیروز الدین شهزاده ملک قاسم پسر خود را با دو هزار سوار جرار فرستاد شهزاده کامران بعد ورود کومک هرات و جمعیت لشکر قندهار که جمله پنجهزار سوار بودند مجدداً بداعیه جنگ ناگاه بر دو فرسخی ارغستان رسید درآنفرصت جمعیت بندگان ما قریب پانصد سوار شده بود لیکن

مردم

مردم ایلات روزمره می آمدند و قلم جاری بود درآن اثنا از طرف لشکر شهزاده کامران بعضی خیرخواهان و اخلاصمندان این سرکار عرض رسان شدند که لشکر مخالفان کثیر و جمعیت بندگان اشرف والا قلیل است مصلحت وقت و بهبود کار درآنست که اینوقت خود را از لشکر مخالفان برکنار بکشند من بعد ان شاء الله تعالی این خدمت غلامان ظاهر و باهر خواهد شد بندگان ما بنظر بآیه کریمه وَلَا تُلقُوا بِاَیدِیکُم اِلَی التَّهلُکَةِ نموده و صلاح نیکخواهان را عین مصلحت دانسته خود را بالضرور ازین معرکه برکران کشیدند که بزرگان گفته اند ؎ نه هرجای مرکب توان تاختن ❁ که جاها سپر باید انداختن ❁ یعنی از ارغستان کوچ فرمودیم اگرچه درآن ساعت شدت باران و سرما بحد کمال بود مگر شب همه شب راه رفته بعد از قطع مسافت بعیده وقت صبح بحد علزائیان رسیدیم که درآنجا دسترس مخالفان نبود چونکه بسبب باران و سرما مشقت بسیار بذات والا و رنج و تعب بیشمار بمردمان سپاه رسیده بود لهذا بقدر یک پهر روز درآنجا توقف نموده رخت و جامه خشک ساخته و اسپان را جوگیری کرده از آنجا بحد عبدالرحیم خان هوتکی نزول فرمودیم و از آنجا نیز سه روزه خرج راه تدارک فرموده در مینه که حد کاکر است نزول نموده شد درآنجا چند یوم توقف فرموده بودیم که ناگاه شهزاده قیصر و مدد خان که سابق شکست یافته بودند خبر ورود بندگان ما را شنیده مشرف حضور ساطع النور شدند بعده از آنجا کوچ فرموده در بوری که دار السکون مردم کاکر است تشریف فرما شدیم و درآنجا بصوابدید امرای حضور مصلحت چنان قرار یافت که شهزاده قیصر و مدد خان و میرآخورباشی و شادی خان اچکزائی و باقی خوانین مامور بقندهار شوند و بندگان ما عنان عزیمت بسمت کابل [illegible] فرمایند که تا شاهد مقصود بدست آید لیکن بندگان ما چند روز جهت تدارک خرج

توقف نموده چند دانه جواهر منجملهٔ جواهرات که همراه بود باملازمان معتبر داده امر فرمودیم
که بطرف دیرجات رفته معامله کرده قیمت آن را بحضور برسانند و هم در آنفرصت
دستخط مبارک برای خوانین درانیه و غلامخانهٔ قزلباشیه و اعزهٔ کابل و کوهستانی در باب
مخالفت نمودن بشاه محمود صدور یافت متعاقب آنکه معتمدان مامور حضور سرانجام خرج
نموده مشرف حضور پرنور شدند بندگان ما از منزل بوری کوچ نموده بحدود زرمت که هم
دائفهٔ غلزائیست نزول اجلال ارزانی فرمودیم و بخوانین غلزائی نیز دانه چند از جواهر مرحمت
شده که تاکید تهیهٔ جمعیت خود و فراهم آوری لشکر نمایند که عزم بندگان همایون با تسخیر ولایت
کابل بالجزم است

وقائع هشتم جنگ مردم کابل بشاه محمود و محصور ساختن او

صورت این وقائع چنانست که چون اعزهٔ مردم کابل و رعیت و خوانین
درانی و کوهستانی همگی و تمامی شیوهٔ اعطاف و بنده پروری و روش الطاف و شفقت
گستری جبلی بندگان ما را نیک دریافتند و از ظلم و تعدی قزلباشیه و از عملهای بد
و کردارهای زشت اوباشیهٔ خوانین و سپاه شاه محمود جان بلب رسیده بودند ناچار
دعوی مذهب را وسیلهٔ مقصود نموده جنگ سنی و شیعی را پیش آورده چندین مجادلهای خانه جنگی
نمودند حتی که مردم بسیار از طرفین کشته و خوار و خسته شدند تا آنکه حکم شاه محمود را از شهر و
نواح کابل منسوخ نمودند و در قلعهٔ بالاحصار محصورش کردند بندگان ما نیز در آنفرصت از
محال زرمت کوچ کرده در التمور که نزدیک محال لهوگرد است تشریف فرما شدیم اول
عالیجاه حاجی رحمة الله خان نوفلزائی بعد آن عالیجاهان گل محمد خان بامیزائی و عطامحمد
خان بامیزائی ولد مختار الدوله برکاب اشرف مشرف شده عرض کردند که عالیجاه میر محمد خان

مختار الدوله نیز قریب است که برکاب بوسی کامیاب گردد چنانچه در همان اثنا مختار الدوله
و بعضی خوانین و اراکین دیگر از شهر کابل از نزد شاه محمود فرار شده برکاب حاضر شدند بعد
ازان مردم کابل بلوای عام نمودند غرضکه هرگاه رایات عالیات رونق افزای نزدیکی
لهوگرد گردید جمعیت سپاه بندگان ما تا سه هزار سوار رسیده بود شکرانهٔ ایزدی بجا
آورده شد در آنحال جملهٔ خوانین بعز عرض رسانیدند که از استماع رونق بخشی بندگان
همایون اعلی در التمور شاه محمود را هراس کلی دست داده بمشورت و مصلحت جماعهٔ
عرب و حبشی سکنهٔ قلعهٔ بالاحصار دروازهای قلعه را مسدود ساخته توپ و تفنگ از برج و
باره بشهر می اندازند از بیمی رعیت و ساکنان شهر جان بلب اند از برای خدا پادشاه بزودی
تشریف فرما و رونق افزا بکابل شوند بندگان ما عرض آنها را مقرون قبول فرموده بتوفیق
الهی از انجا کوچ نموده بلهوگرد رونق افزا شدیم شب در آنجا گذرانیده روز دوم با جاه و
جلال و دولت و اقبال سوار شده بزیارت بابر پادشاه علیه الرحمه که مقبره اش متصل شهر کابل است
نزول فرموده فاتحه خوانده دو رکعت نماز شکرانه مؤدی ساختیم البته در آنوقت جمعیت
سپاه نصرت پناه تا یک و نیم لک سوار و پیاده برکاب ظفر انتساب حاضر بودند همانوقت
بار سوار شده داخل شهر کابل شده در باغ عالیجاه سردار مددخان نزول اجلال فرمودیم
چون دولتخانهٔ بالاحصار مسدود و دروازها بدست جماعهٔ عرب و حبشی مضبوط بود
و از بالاحصار هنوز توپ و تفنگ میزدند بنابران بندگان ما روزمره سوار شده باطراف و
جوانب قلعه سیر کرده و پیادهای کوهستانی را جابجا مقرر نموده برای نگهبانی و محاصرهٔ قلعه
می نشانیدیم تا از اندرون قلعه احدی بیرون نشود و آفران سپاه سلامت کوچها هر روزه

بپیش مبیبرد ند تا که نقب بزیر شاه برج قلعه برده‌اند از آنجا که شاه محمود و جماعهٔ عرب و حبشی امید حمایت و آرزوی کومک برای نجات و مخلصی خود ها از طرف شهزاده کامران و فتح خان داشتند بعد از چند روز بسمع اشرف رسید که فتح خان با جمعیت فراوان برای تخلیص شاه محمود بمجال میدان رسیده بندگان ما نیز از شهر کابل بتوفیقات ایزدی با جاه و جلال عنان عزیمت را بسمت قلعهٔ قاضی بمقابلهٔ آنها معطوف فرمودند

وقایع هشتم بجنگ آمدن فتح خان که از قندهار بجهت تخلیص شاه محمود آمده بود و واقع شدن محاربه در قلعهٔ قاضی و شکست خوردن فتح خان و فرار نمودن او بسمت قندهار و تسلط یافتن بندگان ما بشهر کابل باستقلال و جاه و جلال

کیفیت این مقدمه چنانست که چون بیمن توکل بر عنایت ایزدی و توسل بتوفیق سرمدی نواب همایون ما بعز و جاه بقلعهٔ قاضی رسیدند و عساکر فیروزی ماثر از سوار و پیاده آراسته و علمهای جنگ برافراخته و طبلهای محاربه نواخته آمادهٔ جدال و قتال بودند که از آنطرف علمهای سواران فتح خان نیز نمایان شده بمعرکهٔ میدان رسید و بازار گیر و دار دلاوران جلادت شعار گرم گردید بتفضلات ایزدی و عنایات صمدی اکثر مردان کاری مخالفان مقتول تیغ یلان عسکر نصرت بنیان گشتند و هنگامهٔ زد و خورد و آورد و برد از صبح تا نماز عصر گرم ماند عاقبة الامر بوقت آخر نماز عصر فتح خان شکست خورده روی فرار بدشت ادبار آورده رهگرای سمت قندهار گردید الحق در عالم اسباب سبب ظاهری در برهمی سلطنت شاه محمود همین بود که مردم اوباش قزلباش خمرخواری و بدکرداری و سب اصحاب و کارهای ناصواب بر ملا میکردند و طایفهٔ علما و

صلحا و اهل شریعت و طریقت را حکام وقت او ذلیل و بی وقار میداشتند و اهل بدعت طرار و تیز گفتار شده بودند و شاه محمود بغور این امور نمیرسید و بپرورش اهل علم و فضل نمی پرداخت

هیچ قومی را خدا رسوا نکرد ٭ تا دل صاحبدلی نامد بدرد ٭

پس بمصداق صداقت نطاق آیهٔ کریمهٔ اِنَّ اللّٰهَ لَا یُغَیِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰی یُغَیِّرُوا مَا بِاَنْفُسِهِمْ و بفحوای هدایت ایمای حدیث شریف اَعْمَالُکُمْ عُمَّالُکُمْ حق تعالی عزت و نعمت آن گروه مخذول بذلت و نقمت تغییر داده عمل زشت آنها صورت عامل ساخته بر آنها مسلط گردانید تا اهل دانش و بینش پند گیرند و بدیدانشان کوتاه نظر عبرت گیرند ثُمَّ رَجَعْنَا اِلَی الْمَقْصَدِ عسکر نواب همایون ما با حصول فتح و نصرت و شمول بسطت و بهجت داخل کابل شدند شاه محمود و جماعهٔ عرب و حبشی که متحصنان بالاحصار و مستحفظان دولتخانه بودند از ینحال مطلع گردیده بغایت مایوس گشته حضرت کلام الهی را شفیع و وسیلهٔ عفو جرائم خود ها نموده بعرض همایون رسانیدند که الحال بندگان ظل الهی از تقصیرات ما درگذرند و بشکرانهٔ دولت پادشاهی و موهبت نامتناهی گناه غلامان را عفو فرمایند چنانچه تقصیرات آنها را عفو فرموده مقربان حضور را با دستخطات خوانین مامور ساختیم که تا دروازهای قلعهٔ بالاحصار را بکشایند و شاه محمود را بعزت و احترام تمام در بالاحصار بالا ببرند فی الفور تعمیل این امور بظهور پیوست روز دوم که آفتاب عالمتاب از افق مشرق ساطع و لامع گردید بندگان همایون ما بدولت و اقبال و حشمت و اجلال داخل دولتخانهٔ بالاحصار گشته در ساعت سعد بر تخت سلطنت و شهریاری و بر اورنگ خلافت و کامگاری رونق افزا گردیدیم عز من قال اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ یُوْرِثُهَا مَنْ یَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِیْنَ ٭ حمداً له علی نعمائه

فی الجمله چون فتح خان شکست خورده و فرار کرده بنزد شهزاده کامران بطرف قندهار رفت بخاطر خطیر رسید که ارجمندی شهزاده حیدر را بمعهٔ احمد خان نورزائی و شش هزار سوار رکابی مقرر و مامور قندهار نموده مرخص نمائیم تا شهزاده کامران را دلاسائی و دلجمعی داده امیدوار الطاف شاهنشاهی نموده بحضور آورند و اگر سرکشی نموده مخالفت ورزد از قندهار خارج سازند

وقائع نهم فرستادن شهزاده حیدر و سردار احمد خان نورزائی را بسمت قندهار

شرح این مقدمه چنانست که چون بعنایت سرمدی و توفیقات ایزدی بعد از جلوس بر اورنگ سلطنت و شهریاری ارجمندی شهزاده حیدر و سردار احمد خان نورزائی و عطا محمد خان ولد مختار الدوله و سیدال خان را بخلعتهای فاخره و سامان متوافره سرافراز و ممتاز فرموده و مبلغی هم از برای مصارف انعام و بخشش از خزانهٔ عامره مرحمت نموده و پنجهزار رکابی از غلامخانه و درانی بدون مردم ایلجاری با ایشان از حضور انور مقرر کرده رخصت فرمودیم نامبردگان بعد از قطع منازل و طی مراحل با عساکر فیروزی مآثر در منزل چکان که دو منزل از قندهار مفاصله دارد ورود نمودند شهزاده کامران بمجرد استماع ورود جنود مسعود تاب مقاومت نیاورده قندهار را گذاشته رو بفرار نهاده در دار الرفاه فراه رفته استقرار نمود و فتح خان نیز زندگانی خود را غنیمت شمرده از شهزاده کامران جدا گشته بمحال معروف منزوی گردید و شهزاده حیدر داخل و قابض قندهار شد و شهزاده قیصر برادر او که بجوانب و اطراف قندهار بود ورود شهزاده حیدر را بقندهار شنیده عریضهٔ انکسار و افتقار بخدمت اشرف معروض داشته التماس نمود که غلام مدتیست که آواره و دربدر خانه بدوش میگردم امیدوارم که نظر بنده پروری و عطوفت گستری ریاست و حکومت قندهار بغلام عطا و ارزانی شود بندگان

اشرف عرض او را مقرون بانجاح فرموده شهزاده حیدر را بحضور طلبداشته رقم نیابت آنجا بنام شهزاده قیصر موصوف شرف اصدار یافت و چندی از خوانین حضور را نیز جهت خدمات متعلقهٔ آنجا سرافراز ساختیم دریں اثنا مختار الدوله و جملهٔ خوانین دربار جهانمدار از راه عجز و انکسار بعرض رسانیدند که فتح خان دربدر و آواره میگردد و در حقیقت او هم غلام خانزاد دولت ابد مدت خاقانی میباشد اگر بتصدق فرق مبارک تقصیرات او را عفو فرموده در حضور انور طلبداشته از خوان احسان خداوندی پارهٔ نان در بارهٔ او عطا فرمایند موجب امیدواری غلامان خواهد بود همدرین اثنا عریضهٔ نیاز فتح خان نیز بمضمون التماس مشحون فوق از نظر انور گذشت لهذا عرض مختار الدوله و خوانین صداقت آئین را در بارهٔ فتح خان مقرون بانجاح فرموده در استحضار او بعالیجاه گل محمد خان نظام الملک از مصدر عز و جاه امر وایما شد که نامبرده را بدربار معدلت آثار حاضر و مشرف سازد عالیجاه مذکور در عرصهٔ یکماه فتح خان و خواجه محمد خان پوفلزائی را در حضور همایون حاضر ساخته باستلام عتبهٔ عالیهٔ خاقانی مشرف و ممتاز گردانید چنانچه از اشفاق و الطاف خدیوانه بهره اندوز گردیده هر یک بمناصب و خدمات آبای خود سرافراز شدند دریں اثنا نمک حرامی عاشق نام شنواری که نسبت ببندگان سکندر شان حضرت شاه زمان نموده بود بخاطر مبارک رسید سواران را جهت دستگیر گردن عاشق شنواری و تنبیه و تعذیب اقوام آن بدسرانجام از پیشگاه جاه و جلال خاقانی مقرر و مامور فرمودیم چنانچه فرستادگان خونخوار هشیار وارد قلعجات او گردیده عاشق مذکور را دستگیر و باقی اقوام او را اسیر ساخته و خانه و املاک و قلعهای آنها خراب و تراب نموده مال و اموال آن مکحرامان را بتاخت و تاراج فنا داده بدربار معدلت مدار خاقانی حاضر ساختند

بندگان همایون ما بنا بر سیاست و جزای عمل آن نمکحرام دغل امر نمودند که بدهن عمباره نشانیده آتش دهند
تا پارچهای بدنش منتشر گشته موجب عبرت خاص و عام گردد و باقی اقوام آن گمنام را که در نمکحرامی
معاون و مددگارش بوده‌اند بقدر تقصیرات آنها سزا داده محبوس دارند چون عزم رایات عالیات
بجهت حفظ و حراست ولایت کشمیر و دیره جات منظور نظر خورشید اثر بود بناءً علیه بعد از
این مقدمات پیشخانهٔ مبارکه را بطرف پشاور منصوب فرمودن بعد چند روز بندگان همایون ما
نیز کوچ کرده منزل اول بچمن بگرامی مقرر نموده نزول اجلال فرمودند در آنجا عالیجاه فتح خان
بعرض اشرف رسانید که غلام تدارک و تهیهٔ اسباب سفر را هنوز بواجبی نساخته و بندگان
پادشاه عزم پشاور دارند اگر چند یوم غلام را مرخص فرمایند که در شهر مانده تدارک اسباب
کرده برکاب نصرت انتساب حاضر شود عین ذره پروری خواهد بود بندگان اشرف عرض اورا
منظور داشته مرخص فرمودند بعد از آنکه موکب ظفر کوکب بمنزل جگدلک رونق افزا شد بعرض
اشرف رسانیدند که فتح خان از خباثت فطرتی و بداندیشی بل از شومی طالع خود فراری شده
رفت بندگان ما امر نمودند که دستخطهای مبارک بجهت خوانین ولایات صادر شود که این
ناکس را بهر طرف که بیاید دستگیر نموده بحضور لامع النور حاضر سازند بعده از منزل جگدلک
کوچ فرموده منزل بمنزل بیش از یکشب نیاسوده رونق افزای چهارباغ جلال آباد گردیده شد
چند یوم در آنجا مقام کرده باب و هوای خرم و خوش و سیر و شکار باغ و راغ دلکش تفریح
مزاج باحسن وجه حاصل نموده کوچ فرمودیم و بعد از طی مراحل رونق افزای پشاور شدیم
اول بندگان همایون ما یکی از ملازمان حضور را جهت دریافت احوال عبدالله خان ناظم کشمیر
و تحصیل مالیات بنا بر امتحان و استعلام صدق و ایقان او فرستادند ناظم مذکور بمجرد رسیدن

ملازم

ملازم حضور و مطالعهٔ فرمان تفاخر دستور حلقهٔ غلامی در گوش و غاشیهٔ عبودیت بر دوش
گذاشته مالیهٔ واجبی سرکار را با پیشکشهای گوناگون و نذرانهای از حد و عد افزون عرضه
نیاز و افتقار مضمون بحضور انور فرستاد چون عقیدت و پرستاری و اطاعت و فرمانبرداری او
متیقن و مبرهن خاطر اشرف شد نامبرده را مجدداً بدستور بذریعهٔ اصدار رقم جهان مطاع
و اعطای خلاع خورشید شعاع بحکومت و سرداری خطهٔ کشمیر سرافراز و ممتاز فرمودیم بعد از
ایام حکام دیره جات نیز آنچه مالیهٔ مقرری بود تمام و کمال بسرکار اشرف رسانیدند چون حکام
مذکور از غلامان قدیمی و خانزادان صمیمی این دولت فلک احتشام بودند لهذا هر یک را حکومت
و سرداری تعلقات خود بدستور سابق برقرار و بر حال گذاشتیم که بخدمات مرجوعهٔ خود مشغول باشند

وقائع دهم فرار کردن فتح خان از کابل بقندهار نزد شهزاده قیصر و باغی ساختن او را

سوانح این وقائع چنانست که درین اثنا بعرض اشرف رسید
که فتح خان در حینیکه از کابل فرار شده بود در قندهار نزد شهزاده قیصر رفته اورا
از جادهٔ مستقیم اطاعت و فرمانبری منحرف ساخته باغی نموده مستعد تسخیر کابل گردانیده است
چون چند روز از نوروز گذشته و آغاز فصل بهار بود لهذا بندگان ما امر فرمودند که رایات
عالیات و پیشخانهٔ ظفر کاشانه را بطرف کابل بیرون نمایند بعد از آن بندگان همایون ما
از پشاور کوچ فرما گردیده منزل بمنزل بی توقف مقام کوچیده وارد دار السلطنهٔ کابل
شده و در شهر منزل و اقامت نفرموده بدهٔ مزنگ که بر راه قندهار واقع است نزول
اجلال نمودیم چراکه شهزاده قیصر و فتح خان نیز قریب رسیده بودند ازینجهت بندگان ما
رونق افزای شهر کابل نشده رجوع بمقصد فرمودیم از آنجاکه نواب همایون ما قبل الوقت

درحین نهضت از پشاور برای خوانین قندهار که باین دولت خداداد رجوع داشتند دستخطهای مبارک درباب اظهار خدمت وصداقت شرف اصدار فرموده بودند وعرائض نیاز فرائض آنها بحضور انور رسیده بود که عند المقابله خدمتگاری و وفاداری غلامان بظهور خواهد پیوست هرگاه بندگان ما از ده مزنگ کوچ نموده در منزل قلعهٔ قاضی نزول فرمودند و شهزاده قیصر و فتح خان نیز در منزل میدان رسیدند سه ساعت از شب گذشته بود که عالیجاه فیض الله خان قوقلزائی با دستهٔ سوار خود وسائر درانی دیگر از طرف شهزاده قیصر و فتح خان فراری شده پناه باین بارگاه فلک اشتباه آورده باستان بوسی مشرف شده از نوازش والطاف خسروی سرافراز و در بین الاقران مفتخر و ممتاز گردید شهزاده قیصر و فتح خان از وقوع این واقعه مضطر گشته وطاقت مقاومت بخود ندیده رو بفرار نهاده بقندهار رفتند بندگان ما بحصول فتح و فیروزی و وصول دولت و بهروزی از اینجا مراجعت فرموده رونق افزای دار السلطنهٔ کابل جنت تقابل شدیم

وقایع یازدهم آمدن ایلچیان از ترکستان از نزد حیدر شاه والی بخارا و از نزد قلیچ علیخان والی خُلم

سانحات این واقعه چنانست که در سنهٔ دوم جلوس بر اورنگ خلافت و شهریاری که سنهٔ هجریهٔ نبویه علی صاحبها الف الف صلوة و تحیه یکهزار و دوصد و بیست بود ایلچی حیدر شاه والی بخارا و ایلچی قلیچ علیخان والی خُلم با هفت قطار شتران نر و مایه و بیست راس اسپان با یراق طلا و نقره و بازهای سفید شکاری و اجناس و اقمشهٔ چینی و روسی و تاتاری و اسپان بُرغهٔ یارکندی و ختن و خرتهای سمور وغیرها معه نامجات مُنبی از اظهار رابطهٔ خلّت و وداد و واذکار شیوهٔ

محبت و اتحاد والتماس و استدعای حیدر شاه مُشعر بر قبول قرابت و وصلت همشیرهٔ خود بنام نامی و اسم گرامی بندگان ما وارد و مشرف حضور مباهات دستور گردیده هریک را از نظر مبارک گذرانیدند چون ملتمس وصلت همشیره او موجب استحکام ضوابط مواحدت و مثبت شرائط قرابت و الفت بود بزیور قبول محلّی ساخته ایلچیان را بانعام تام و بخشش خلاع مالاکلام سرافراز فرموده در جواب نامجات اتحاد آیات شان ارقام مبارک با تحف و تحائف تعقدر دائف شرف ارتسام و اصدار پذیرفته با معتمدان فیض گنجور رخصت انصراف ارزانی داشته بعده عزم نهضت رایات عالیات بسمت قندهار بالجزم مقرر گردید

وقایع دوازدهم عزم سرکار بسمت قندهار و کناره کردن شهزاده قیصر و فرار نمودن فتح خان

سوانح این واقعات چنانست که چون بتائیدات ایزدی و توفیقات سرمدی نواب همایون عنان عزیمت بسمت قندهار معطوف فرمودند منزل بمنزل کوچیده رونق افزای منزل توت گردیدیم از استماع خبر ورود موکب دولت و اقبال شهزاده قیصر متردد و مضطر گشته قندهار را گذاشته بسمت دهله فرار نمود و فتح خان نیز آوارهٔ دشت ادبار گردیده بسمت هرات و فراه نزد شهزاده کامران رفت و باقی امرا و خوانین و تابعین که فرمان گزین دولت ابد قرین بودند در ظلال الطاعت و انقیاد درآمده در انصرام اوامر و نواهی و انتظام خدمات سرکار خورشید اشتهار پادشاهی ساعی و سرگرم شدند لله الحمد که آنچه در پیشگاه ضمیر حق گزین میتافت از تفضلات الهی بروجه اتم محترم گشته پرتو ظهور میافت لهذا پیوسته زبان وحی ترجمان با دای شکر نعمت باری جلّ ذکره عذب البیان می بود بالجمله

چند مدت دائرهٔ دولت در احمد شاهی ظلال اقامت بر مفارق خوانین و رعیت بکمال رفاه
و امنیت ارزانی میداشت که بندگان سکندر شان شاهزمان باعث شده و عالیجاه شیر محمد خان
مختار الدوله متعهد گشته بعرض اشرف رسانیدند که شهزاده قیصر از سبب خرد سالی و
تقاضای نادانی خود و اغوای فتح خان محرک سلسلهٔ فتنه و فساد و داعی غلغلهٔ بغی و عناد
گردیده بود امید که پادشاه نظر بر شفقت و عنایت خود نموده تقصیرات و جرائم ما
او را عفو نموده و غبار آن را از مرآت ضمیر آفتاب نظیر بصیقل مرحمت محو فرموده بحضور
معدلت دستور خاقانی بطلبانند ؎ پیشانی عفو ترا پرچین نسازد جرم ما ‡
آئینه کی برهم خورد از زشتی تمثالها ‡ و علاوه ما دولتخواهان ذمه دار و ضامنیم
که من بعد تا دم حیات اینچنین حرکات ناشایسته و افعال ناپایسته از شهزادهٔ مذکور
بظهور نرسد هرگاه بار دیگر مرتکب امری ناشایان شود حضور والا مالک و مختارند
هر سزائی که مناسب دانند متنبه فرمایند چون پاس خاطر بندگان سکندر شان شاهزمان
بر خاطر مبارک عزیز بود بالضرور عفو تقصیرات نامبرده منظور خاطر اشرف گشت
لهذا بندگان شاهزمان و مختار الدوله رفته مشار الیه را از مقام دهله بحضور انور حاضر
کرده و بپای بوسی مشرف و منور گردانیدند مکرراً التماس نمودند که تکمیل قبول شفاعت مایان
این است که از راه عنایت و فیض گستری و شفقت و ذره پروری شهزادهٔ مذکور را سرافراز
فرموده نیابت قندهار را باو ارزانی دارند ؎ باین امیدهای شاخ در شاخ ‡ کرمهای
تو ما را کرد گستاخ ‡ آنمعنی نیز برعایت خاطر عزیز مزاج گرامی ممدوح منظور نظر آفتاب
منظر گشته بندگان شاه موصوف را نیز بقندهار برای نصیحت و فهمایش شهزاده سطور

مقرر فرموده عنان عزیمت را بسمت سند معطوف گردانیدیم زیرا که مالیات چند ساله
سرکار فیضدار در نزد والیان آن ممالک باقیمانده بود باقتضای آنکه مالیه واجبی را
تحصیل فرموده و سیر ممالک سند کرده و تا انقضای ایام زمستان نواحی کچهی و دیرجات را
هم از نظر فیض اثر گذرانیده در اوائل ایام نوروز رونق افروز الکای پشاور خواهیم شد
لله الحمد که بنحویکه قرارداد خاطر مبارک شده بود بعنایات ایزدی و توفیقات سرمدی
تمامی بوقوع انجامید هرگاه خبر نهضت رایات عالیات بدانسمت اشتهار یافت
ولد نصیر خان بلوچ و ملا فتح محمد صاحبکار نامبرده در احمد شاهی باستان بوسی مشرف شده
بعرض رسانیدند که موافق معمول قدیم خاقان فردوس آشیان سلطان خلد آرامگاه
انار الله برهانهم غلام با جمعیت دوازده هزار سوار و پیاده در رکاب نصرت انتساب
حاضر میباشم و قرابت و صلت صبیهٔ محمود خان برادر کلان غلام بنام نامی و اسم سامی
سلالهٔ دودمان دولت و اقبال ولینعمت وافر السرور شهزاده محمد تیمور نیز ملتمس غلام فدویست
انتظام است اگر براه لطف و کرم پادشاه جمجاه استدعای این غلام هواخواه را قبول
فرموده غلام را سرافراز فرمایند موجب افتخار غلام و آبای این عقیدت انجام تواند بود
چون عرض عالیجاه مذکور سراسر مملو از ارادت و متضمن بر صداقت بود جناب همایون ما ملتمس
آنها را پذیرا فرموده بخلعتهای فاخره سرافراز بین الاقران و ممتاز بین الامثال فرمودیم
و چنانکه آئین درانیه و رسم بلوچیه بود شیرینی خوری و فاتحه خوانی نیز بظهور پیوست بعد با جاه و
جلال و حشمت و اقبال روز اول در چمن شیر سرخ نزول اجلال فرمودیم همانجا وکلای
میران سند بحضور انور رسیده عرض نمودند که مبلغ هشت لک روپیه سرکار فیضدار

عوض مالواجبی داخل کرده میشود حضور اقدس عزم آنطرف نفرمایند چراکه ملک ومال غلامان
پایمال لشکر ظفر مآل خواهد شد چون مالیهٔ چندین ساله بر ذمهٔ آنها بود این وجه قلیل را مُساوی
مُعادل آن منظور نگشته عرض آنها پذیرا نفرموده از منزل شیر سرخ عنان عزیمت را بطرف
سند وشکارپور معطوف داشته منزل بمنزل قطع مسافت فرموده در منزل کوچک نزول
اجلال نمودیم و چون بمنزل شال ستنگ رسیده شد ثانیاً وکلای میران سند بعذر و
التماس حاضر شده عرض نمودند که الحال مبلغ دوازده لک روپیه بسرکار ذوالاقتدار رسانیده
میشود آمید که منظور نظر فیض اثر گردیده عزیمت آنطرف موقوف گردد چراکه هرگاه افواج
بحر امواج وارد آنملک گردد البته تمام املاک پامال عساکر نصرت مآثر خواهد شد چونکه
اینمبالغ نیز مُساوی مالواجبی چندین ساله نبود و عذرات آنها همه از راه فریب وحیله
مینمود لهذا درآنحال نیز عرض آنها منظور خاطر اشرف نگردیده رایات عالیات همچنان
منزل بمنزل کوچ فرما و رونق افزا شده زینت بخش کندابه که ملک نصیرخان بلوچ است
گردید عالیجاه محمود خان ولد نصیرخان سابق الذکر با جمله خوانین بلوچیه و دوازده هزار
سوار جرار متفرقه و پیادهای نبرد آزمای حاضر شده از نظر فیض مظهر گذشته داخل و
شامل اُردوی معلی گردیدند و بوقت نماز عصر عالیجاه مزبور با تمامی خوانین و معتبرین طایفهٔ
بلوچیه بدربار جهانمدار بعتبه بوسی مکرر حاضر شده شرف استلام پایهٔ سریر خلافت مصیر
دریافته پیشکشیها و اسپان بمعهٔ زین و یراق طلا و نقره و شتران بادی بمعهٔ هودجهای
عجیب و اجناس زرین و پشمین وغیره حسب معمول آبا و اجداد کرام والامقام خود از نظر
کیمیا اثر گذرانیده استدعای مرخصی برای سه چهار یوم نمودند که تدارک سواره و پیاده

خود را آدیده بشرف رکاب نصرت انتساب خاقانی ملتصق و بلشکر فیروزی اثر ملحق
خواهیم شد عرض آنها بدرجهٔ قبول موصول شده خلعتهای فاخره بمعهٔ یک زنجیر فیل با عماری
زرین بعالیجاه محمود خان مرحمت گردید و باقی خوانین بلوچیه را بخلعتهای فاخره سرافراز
فرموده مرخص ساختیم بعده از انجا کوچ نموده شد چنانچه بمنزل نزدیک دشت پت که قریب
بیست و پنج کروه آب و آبادی ندارد رسیده شد و عالیجاه محمود خان نیز با جمعیت سوار و
پیادهٔ معمولهٔ متعینه رسیده ملحق بعساکر نصرت مآثر گردید از انجا وقت ظهر کوچ نموده
تمام شب قطع دشت بی آب کرده وقت صبح بمنزلیکه آب داشت رسیده همچنان کوچ
در کوچ بعد چهار یوم رایات عالیات رونق افزای اُلکای شکارپور گردید چنانچه بعد
چهار روز وکلای میران سند و خوانین تالپور سادات و پیرزادگان را با حضرت
کلام الله شریف شفیع و وسیلهٔ خود ها ساخته التماس و عذرخواهی بسیار نمودند که ما غلامان
رعیت سرکار و نمک پرورده و سبز کردهٔ همین دولت ابد اقتدار میباشیم تصدق فرقِ
مبارک قدری از مالیهٔ متفرقی بصیغهٔ خیرات در وجه غلامان بخشش فرمایند که ما از ملکِ
خود بیجا و برباد نشده مابقی را بلا عذر و اهمال بخزانهٔ عامرهٔ شاهی برسانیم بندگان ما
نظر بر کلام الهی و سادات عالیدرجات که شفیع آورده بودند نموده منجملهٔ مبلغ سی لک روپیه
مال واجبی مبلغ ده لک روپیه بصیغهٔ تخفیف بخشیدیم و مبلغ بیست لک روپیه باقی را
نامبردگان زر سرخ و سفید بخزانهٔ عامرهٔ شاهی رسانیدند و پیشکشیها موازی ده راس
اسپان با زین و یراق طلا و نقره و تفنگهای بند و بار طلا و مینا و شمشیر و تلوارهای قبضه
مرصع و اقمشهٔ زرین و اجناس اعلی و شتران بادی با ساز وغیر آن اسباب که معمول قدیم آنها بود

هم از نظر کیمیا اثر گذرانیدند و البته بقدر شش لک روپیه بمقربان و خادمان حضور مباهات دستور
نیز بطور ضیافت خدمت نمودند همدران فرصت وکلای مرتبه با عرائض و پیشکشها
سه زنجیر فیل بمعه اسباب و اسپان عربی بمعه زین و یراق مرصع و هارهای مروارید و کمخواب و
بادله و یکتاره زری و دوپته های دکهنی وغیره اجناس و اقمشهٔ ابریشمی بحضور پرنور
سعادت ظهور گذرانیدند بعد از منظوری وکلای مزبور را بخلعتهای فاخره سرافراز
فرموده بجواب عرائض آنها ارقام مبارک بسرافرازی آنها بمعه خلعت فاخره شرف نفاذ
یافته رخصت انصراف عنایت و ارزانی گردید بعد آن عنان عزیمت بطرف دیرجات
معطوف گشت هرگاه موکب دولت و اقبال رونق افزای کوت متهن شد عالیجاه
بهاولخان عباسی ورود موکب دولت پادشاهی را روشنی بخت و سعادت خود تصور نموده
یک زنجیر فیل و چند راس اسپ بمعه زین و یراق طلا و نقره و مبلغی زر سفید و سرخ و چند دست باز
و چندی شتران بادی و اقمشه و اجنسهٔ زری و ریشمی که رویهٔ مستمرهٔ آبا و اجداد آن صداقت
بنیاد بود بذریعه وکلای قاعده دان و معتمدان عبودیت سامان بحضور لامع النور گذرانیدند
بندگان همایون مانیز وکیلان را بخلعتهای فاخره سرافراز فرموده رخصت انصراف
ارزانی فرمودند دران اثنا بعرض اشرف اقدس رسانیدند که در مابین دوآب حدود
ملک بهاولخان و کچی ولیه قطاع الطریقان بسبب وفور راهزنی و ظهور دست درازی
رعیت آن نواحی را بغایت متاذی میدارند فی الفور از مصدر عز و جاه خاقانی امر صادر
گردید که عالیجاهان سردار احمد خان نورزائی و غفور خان فوفلزائی بمعه نه هزار سوار جرار
خونخوار جریده در مابین دوآب و ریگستان رفته مردم شرارت پیشه را تنبیه و تعدی نموده

از همان راه

از همان راه خود را بقلعهٔ اتک رسانند در ثانی آنچه امر شود بعمل آرند بعد آنکه بندگان اشرف اعلی
با سپاه نصرت پناه بدیرهٔ غازیخان نزول اجلال فرمودند عالیجاه بهاولخان بعرض اشرف
رسانید که از عبور لشکر فیروزی اثر در مابین دوآب خرابی بسیار واقع گردیده حتی که
متوطنان آنجا رو بفرار نهادند و قوم شرارت پیشه و قطاع الطریق بالکل نابود و معدوم
شدند من بعد ذمه دار عدم وقوع راهزنی و ظهور فتنه و فساد مفسدان این غلام میباشد
اگر بندگان حضرت خاقان معدلت بنیان عفو جرائم آن مردم بشفاعت کمترین غلامان فرمایند
موجب سربلندی فدوی خواهد بود چراکه رعیت سرکار فیض مدار اند لهذا بنا بر قبول التماس
و عرض بهاولخان فرمان قضا جریان صادر گردید که سرداران مشار الیهم بمعه لشکر ظفر پیکر
از دیرهٔ غازیخان عبور نموده مشرف حضور انور گردند و بندگان اشرف تا هشت روز
بدیرهٔ غازیخان برای امضای ایام شریف عید قربان توقف فرموده بعده عنان عزیمت را
بسمت دیرهٔ اسمعیل خان معطوف فرمودند در آنجا وکلای عالیجاه محمد خان سدوزائی حاکم و
سردار کچهی ولیه باستلام عتبهٔ فلک رتبهٔ خاقانی مشرف شده پیشکشها و نذرانه بمعه مالیات
نیز از نظر اشرف گذرانیدند و بخلعتهای فاخره سرافراز و ممتاز گردیدند و از آنجا نیز موکب
دولت و اقبال منزل بمنزل کوچ نموده رونق افزای منزل کرک ولاجی شد سیادت پناه فضیلت دستگاه
سید عطا قاضی دارالسلطنهٔ کابل که برکاب نصرت مآب اشرف حاضر بود برای سیر و تماشای
کان نمک از حضور انور رخصت خواسته دستوری یافت اتفاقا در آنجا طائفهٔ قطاع الطریقان
ملاقی شده آن نیکبخت را بشهادت رسانیدند چون بندگان اشرف مابعد نماز ظهر بدولتخانه
مبارکه تشریف فرما شدند واقعهٔ شهادت قاضی موصوف را بسمع اشرف رسانیدند

بندگان اشرف ما بلا تأمل فرمودند ع هر که در کان نمک رفت نمک شد آخر * همانوقت عالیجاه
محمد شریف خان ضبط بیگی امر شد که یکهزار سوار همراه برده اطراف و جوانب دزدان را احاطه
نموده دستگیر و اسیر ساخته بحضور اشرف حاضر سازند عالیجاه موصوف حسب الامر
واجب الاذعان تردد و اهتمام مالاکلام نمود و با وجود آنکه طائفه وزیری نیز با قطاع
الطریقان متفق شده آماده جنگ گردیدند مگر عالیجاه مذکور از روی هوشیاری و کاردانی
اکثر قطاع الطریقان را بقتل رسانیده و سرهای آنها را بریده و بعضی اسیر و دستگیر کرده بحضور
انور حاضر آورد ناگهان در سرهای مقتولان نظر بندگان اشرف ما بر سر محمد خان نامی که سابق
ازین جهت بلدی راه از وزیری همرکاب بندگان ما شده بود افتاده شناخته تأسف بسیار
فرمودیم بنابران سر او را در شال پیچانیده بمعه مبلغی زر سرخ بخانه او فرستاده و پسر او را
طلبانیده بعواطف جلیله خسروانی مستمال ساخته خلعت و جاگیر مستمری عنایت کرده شد چون
قطاع الطریقان که بانی مبانی شر و فساد بودند بسزای اعمال خود ها رسیدند باقی اسیران را حر
و مخلص فرموده کوکبه دولت و اقبال منزل بمنزل کوچ نموده رونق افزای پشاور شدیم
مقارن آنحال عرائض مردمان خطه کشمیر بحضور بندگان سکندر شان رسیده بیدادی و
تعدی حاکم آنجا بمسامع قدسیه رسانیدند آزآنجا که از ابتدای جلوس بر اورنگ جهانبانی
و آغاز نشست بر سریر کشورستانی بر مرآت ضمیر مهر نظیر انور و خاطر خطیر ضیا گستر که
انطباع پذیر اشراقات عالم قدس و استفاضه گیر الهامات معالم انس است منطبع و
منتقش است که مطلوب از سلطنت و حکمروائی و ابهت و کشورکشائی آنست که هیچ وقت
اغراض نفسانی خود را منظور نداشته همواره در انتظام جهان و التیام جهانیان کوشند

و پیوسته در تقدیم مراسم شبانی و لوازم پاسبانی پردازند زیرا که متفق علیه علما و حکماست
که مقصود از سلطنت پرورش رعیت و حصول خشنودی حضرت داور متعال است نه
جمع آوری مال و منال و مراد از ریاست جراست خلق است و وصول بدولت عنایت
ربانی نه تحصیل حظوظ فانی و لذات جسمانی ست ع سلطنت خیمه ایست بس موزون *
رکش بود راستی و عدل ستون * گر نباشد ستون خیمه بجای * چون بود خیمه بی ستون
برپای * یارب این خیمه سعادتمند * زین ستون تا بحشر باد بلند * فی الجمله چون
عبدالله خان حاکم کشمیر شیوه انصاف با زیردستان آن دیار مرعی نمیداشت و
مالیات چندساله بسرکار بندگان اشرف نیز نرسانیده بود لهذا در مرآت خاطر حق پسند
چنان جلوه ظهور نمود که نخستین رقم مبارک هوش افزا که محتوی بر هدایت آن گمراه و
مشتمل بر نصیحت آن خودخواه باشد صورت اصدار و سمت انتشار پذیرد اگر بر هنمونی
عقل سلیم و بخت راستی تقویم آئین اطاعت و فرمان برداری را پیش نهاد همت خود ساخته
و دست ظلم و جور از رعایا و برایا کوتاه نموده مالیه واجبی را بحضور سعادت ظهور
رساند بهتر و موجب ابقای نیابت او خواهد گردید و اگر از نامساعدی بخت نافرجام
گوش امر نیوش نداشت آن ولایت را بیکی از غلامان فرمان پذیر عنایت خواهیم
فرمود غرض آنچه از لطائف حقائق رحمانی و شرائف دقائق یزدانی بر خاطر عاطر
بندگان ما پرتو ظهور یافته بود در فرمان قضا جریان زیب رقم پذیرفته با انضمام احکام
سرکار فیض مدار بنام حاکم مذکور شرف اصدار یافت آزآنجا که گوش راستی شنو و چشم
حق بین او را تقدیر حضرت جهان آفرین کر و کور گردانید ورود فرمان هدایت نشان

وغلامان جلادت بنیان را سهل پنداشته و داستان طلب مالیه را افسانه انگاشته از مستی شراب خودکامی سر رشته هوشمندی از دست داده بدار و مدار ظاهری پرداخته در رسانیدن مالیه اهمال و تساهل ورزید درآنحال عالیجاه مقرب الخاقان شیر محمد خان سلمه الله مختار الدوله که بحضور پرنور عرض رسا گردید که اگر غلام را امر شود البته بتائیدات آلهی و باقبال عدو مال پادشاهی ولایت کشمیر را باسهل الوجوه در حیطه تصرف بندگان همایون آورده عبدالله خان بدگمان را دستگیر نموده بحضور پرنور خواهیم آورد تا بعده نوعیکه اقتضای خاطر اقدس باشد تجویز سزا در حق آن ناسزا بفرمایند تا عبرت دیگران و نصیحت پیر و جوان گردد بندگان اشرف معروضه او را مقرون باجابت فرموده امر نمودیم که بعد از رونق بخشی دار السلطنه کابل بند و بست این امر کرده خواهد شد چون از نوروز یکماه گذشته بود و هوای پشاور روز بروز در گرمی رو بترقی بود بنابران اراده کوچ نموده در ساعت سعید بسمت دار السلطنه کابل نهضت فرما گردیده منزل بمنزل طی مراحل فرموده رونق افزای دار السلطنه مذکور شدیم لشکر ایلات و طائفه درانی و غلزائی و هزاره که از مدت یکسال تعب راه و رنج سفر کشیده برکاب تفاخر انتساب حاضر بودند همه را رخصت ارزانی شد که مدت سه ماه ایام بهار را بخانهای خود رفته آرام کرده بعد از انقضای مدت مذکور بحضور پرنور حاضر گردند و بندگان ما با جمعی از مقربان بساط انبساط برای حصول تفریح مزاج و تقویت طبع راحت امتزاج که اندک ناخوشی هم داشت بسیر شکردره که نزهت پرورده که باغهای خوب و آب و هوای مرغوب و کوه پایهای خوش هوا و مکانهای دلکشا و نهرهای روان بهر طرف و هر جا داشت تشریف فرما شده بر مظاهر قدرت کامله ایزدی چشم عبرت بین

و دیده دوربین میکشودیم غرضکه ایام شدت گرما را در آنجا بخوشی و خرمی گذرانیده شد الحمد لله و المنة که ناخوشی و گرانی که در طبیعت بود بعنایات بیغایات ایزدی زائل و صحت و عافیت مزاج بکمال حاصل شد بعد از ان عنان موکب دولت و اقبال بفضل و افضال قادر ذو الجلال نهضت فرمای دار الخلافه کابل گردید چون مقدمه تسخیر کشمیر پیشنهاد خاطر خطیر بود لهذا بنساقچی باشی امر و مقرر شد که محصلان و نساقچیان بدستور از حضور مامور جهت جمع آوری لشکر درانی و غلزائی و ایلات نواحی احمد شاهی و غلام خانه قندهاری نموده باستعجال بحضور مقدس حاضر سازند و بجهت لشکر پشاور و ترکلانی و باجوری و ختک و اربابان پشاور نیز ارقام مبارک شرف نفاذ یافت که جمع آوری لشکر خودها نموده حاضر بحضور گردند

وقائع سیزدهم فرستاده شدن عالیجاه مختار الدوله جهت تسخیر خطه کشمیر از حضور پرنور

صورت این وقائع چنانست که عالیجاه شیر محمد خان بامیزائی مختار الدوله را خلعت فاخره نیابت کشمیر مرحمت نموده سرافراز ساخته هشت هزار سوار پای رکابی و هشت هزار مردم ایلات نواحی را نیز با او مامور نموده بمهم کشمیر مرخص فرمودیم مقارن آنحال بخاطر مبارک مصمم شد که اگر موسم زمستان در پشاور گذرانیده شود از ورود موکب دولت و اقبال در آن ناحیه البته تقویت و اعانت مختار الدوله نزدیکتر و آسان تر بود و کوائف و اخبارات کشمیر نیز بزودی بحضور سعادت ظهور خواهد رسید چنانچه بعنایات ایزدی آنچه پیشنهاد خاطر مبارک شده بود بی تفاوت بوقوع انجامید لهذا الوای همایون ما از کابل کوچ فرموده طی منازل و قطع مراحل نموده رونق افزای پشاور شدند

هرگاه مختار الدوله بمظفرآباد رسید عبدالله خان حاکم کشمیر از روی بغی و عناد سنگرها در کناره
دریای مظفرآباد بسته و پیادهای تفنگچی جابجا نشانیده بند و بست حفاظت و حراست
چنان مستحکم نموده که از دریای مذکور احدی را امکان عبور نگذاشته بود مختار الدوله بود در
آنجا هیچ اندیشه از تلاطم امواج دریا نموده و باران گلوله را که از سنگرها میبارید همه را
گلریزی ایام بهار تصور دیده دست بحبل المتین عنایات الهی زده با جمله افواج ظفر امواج
بدریا درآمد کسی را که اجل فرا رسیده بود کشته و خسته شده بدریا رفت و مابقی بهمت
و سلامت از دریا عبور نموده و نجات یافته بفضل الهی و اقبال عدو مال پادشاهی بسنگرهای
مخالفان رسیده دست بشمشیر کردند پیادهای سنگر از وقوع اینمقدمه چاره کار را از خود
معدوم و منحصر دیده خود را بکوهسار کشیده فرار اختیار نمودند و اکثری کشته و خسته
شمشیر دلاوران تهمتن توان و نبرد آزمایان معرکه نام و نشان گردیدند چنانچه بفضل داور
بیهمال و یمن اقبال عدو مال مظفرآباد در تصرف اولیای دولت ابد اتصال درآمد عالیجاه
مختار الدوله کوائف این فتح و فیروزی و لطائف این نصرت و بهروزی را بحضور اشرف
معروض داشته خود جلو انداز روانه کشمیر شد اگرچه شدت سرمای زمستان و طغیان برف و
باران بود و از مظفرآباد تا کشمیر همه گریوه و کوه و راهها ناساخته و پرخلل مینمود اما آنهمه
شداید و صعوبات را با وجود گرانی و کمیابی غله دیده و کشیده بکمال استقامت و استقلال
داخل پرگنه سوپر شده دو روز آنجا مقام نمودند عبدالله با لشکر سوار و پیاده خود آراسته
و پیراسته گشته بمقابله رسید و فیما بین عسکرین معرکه جنگ و جدال و قتل و قتال برپا شد
حتی که غلامان جان نثار و سپاهیان نصرت شعار دست بشمشیر کرده داد مردانگی و دلاوری

دادند چنانکه در لشکر عبدالله خان شکست فاحش افتاد در آنحال عبدالله خان
افواج خود را برهم و شکسته و بخت در رزم را برگشته یافته از میدان فرار نموده در پرگنه
دیگر که قلعه مستحکم برای چنین روز ساخته بود داخل شده خود را محصور ساخت عالیجاه
مختار الدوله بسامان استوار و اتواب و عمبارهای آتشبار اطراف قلعه مذکور را
مانند نگین انگشتری محاصره کرده مکانات و آبادی آنرا بضرب گلوله اندازی مسمار و
قلعگیان را از تاب و طاقت ناچار کرد لهذا عبدالله خان در عرصه چند روز بعارضه درد گلو
هلاک گردید مختار الدوله عریضه بشارت ترجمه فتح کشمیر و هلاک عبدالله خان اسیر پنجه
تقدیر را مشروحاً بخدمت همایون باعرضه داشت نمود که بندگان اقدس مالک و مختار اند
الحال ریاست و حکومت خطه کشمیر را بهر یک از غلامان حضور که ارشاد شود تسلیم نموده
بقدمبوسی مشرف میگردد بندگان همایون با نظر بالطاف و اعطاف خدیوانه که جلدوی خدمات
فدویانه درباره مختار الدوله منظور نظر فیض اثر بود امر فرمودند که رقم مبارک نیابت
بمعه خلعت سرافرازی بنام عالیجاه عطا محمد خان ولد مختار الدوله صادر گردد که نامبرده را بحکومت
کشمیر سرافراز نموده خود مختار الدوله برکاب نصرت انتساب حاضر شود که نهضت رایات عالیات
بسمت قندهار جهت اندفاع و انهزام شهزاده کامران مصمم و بالجزم است

وقایع چهاردهم

آمدن شهزاده کامران باغوای بعضی مفسدین مثل فتح خان از فراه عازم قندهار گردیده و با شهزاده قیصر جنگ نمودن و شکست خوردن شهزاده قیصر

سوانح این وقایع چنانست که چون شهزاده کامران
باغوا و امداد بعضی مفسدان مثل فتح خان و غیره خوانین درانی از فراه عزم تسخیر قندهار

نموده و عند المقابله بر افواج شهزاده قیصر که متعین قندهار بود غالب آمده انهزام به شکست داده خود داخل قندهار گردید و این خبر بسمع همایون ما رسید لهذا از پشاور عنان رایات عالیات را بسمت دار السلطنه کابل معطوف گردانیده کوچ فرمودیم منزل اول در توپ نزول اجلال یافته چند یوم اقامت آن منزل اختیار فرموده برای مختار الدوله علی التواتر دستخطهای مبارک شرف صدور یافت که باستعجال بحضور پرنور مشرف گردد که عزم نهضت دار القرار قندهار مصمم و بالجزم است بعد از آن منزل بمنزل کوچ نموده رونق افزای جلال آباد و باغ نمله شدیم از آنجا که مختار الدوله بخیال باطله از شورش شهزاده کامران برهمی سلطنت خداداد تصور نموده درین تساهل ابواب تمنای لقای ریاست کشمیر برروی خاطر فاتر خود میکشود که با وجود اصدار دستخطها و ارقام متواتره در شرفیابی حضور تاخیر مینمود بندگان ما متحمل آن نشده صرف بامید نصرت الهی کوچ فرموده رونق افزای دار السلطنه کابل گردیدند و چند روز توقف فرموده بلا تامل بسمت قندهار کوچ فرما شدیم منزل اول در ده مزنگ واقع شد چنانچه چند یوم نیز در آنجا بجهت جمع آوری لشکر توقف اختیار فرموده هم از آنجا سردار احمد خان درانی نورزائی را بخلعت فاخره سرافراز فرموده با دسته جات سوار پیش قراول عساکر نصرت مآثر مقرر نمودیم که پیوسته دو منزل در اردوی معلی پیش پیش برود بعد از آن بندگان اشرف ما از ده مزنگ کوچ کرده بعد از انقطاع منازل و مراحل وارد الکای غزنین شدند در آنجا هم برای حصول فیوض و برکات زیارات متبرکه اولیای کرام و استمداد از ارواح کرامت انجام آن مقربان حضرت ذو الجلال و الاکرام ده یوم دیگر اتفاق قیام موکب سعادت کوکب

انجم احتشام

انجم احتشام چون عالیجاه سردار احمد خان نیز در منزل قره باغ متوقف بود لهذا بنابر تقویت و کومک او عالیجاهان محمد اکرم خان امین الملک و سردار غفور خان نورزائی را از حضور ساطع النور با پنجهزار سوار دیگر مخصوص و مامور فرمودیم هرگاه خوانین مذکور بسردار احمد خان ملحق شدند و خبر جمعیت اثر این اجتماع بقندهار رسید شهزاده کامران تاب اقامت و توانائی را بخود ندیده ناچار رو نهاده بقلعهٔ فراه فرار اختیار کرد متصل ظهور اینحال خجسته مآل نصرت اتصال عرائض مقرب الخاقان سردار احمد خان و محمد اکرم خان امین الملک را نیز بحضور پرنور گذرانیدند عرضداشت نموده بودند که شهزاده کامران بمجرد استماع خبر نهضت رایات عالیات تاب اقامت بمقابلهٔ سپاه نصرت پناه بخود ندیده و فرار را رونق کار و غنیمت روزگار پنداشته گریخته در فراه قرار گرفته است نواب همایون ما بعد از استبشار این فتح و فیروزی چون منزل بمنزل کوچ فرموده داخل شهر صفا گردیدند عریضهٔ شهزاده قیصر را بحضور خوش شده فایز تفاخر دستور بدین مضمون گذرانیدند که گریز بتخویف بعضی مخالفین متوهم شده پناه بمزار فیض آثار ملا نور محمد آورده امیدوار عفو گستری که بندگان اشرف از برای خدا و تصدق فرق مبارک تقصیر و خطیات گذشتهٔ غلام را عفو فرمایند بندگان ما نظر بذره پروری و ترحم گستری عالیجاهان محمد اکرم خان و سردار احمد خان را فرستاده مقرر فرمودند که شهزاده قیصر را بحضور انور حاضر سازند چون بندگان اشرف ما رونق افزای قندهار شدند سرداران مامورین شهزاده قیصر را بحضور باهر النور حاضر آوردند بعد از عفو جرائم و تسلی و تشفی بعنایت ضمائم مقرر چنان شد که همیشه در رکاب نصرت انتساب حاضر بوده مورد تلطفات باشد اگرچه جناب نواب عالیه والده صبا

وبرادر بجان برابر سکندر شان شاهزمان پیوسته باصرار التجا و التماس مینمودند که شهزادهٔ
مذکور را بحکومت قندهار سرافراز فرمایند مگر بملاحظهٔ آنکه قندهار ملک درانی است
و شهزادهٔ مذکور خرد سال میباشد مبادا بازاو را از جادهٔ صواب منحرف ساخته
مستعد بغی و فساد و مرتکب سرکشی و عناد سازند لهذا ورا نخال اقبال عذرات آنحضرت را
منافی مصلحت و صواب دیده مامور دار السلطنه کابل فرموده شد درین
اثنا عالیجاه محمد اکرم خان وغیره خوانین درانی بعرض اشرف رسانیدند که
از هنگامیکه فتح خان از کابل از خدمت اشرف همایون باغوای سوء قسمت و
شومی طالع روگردان گشته و فرار شده الی حال از شآمت افعال کجرامی
و خودکامی دربدر و آوارهٔ بحر و بر میگردد و بمکافات تقصیرات و جرائم
خود سرگشتهٔ بادیهٔ غربت و کربت میباشد و نقوش ندامت این غرامت
چون حروف سرنوشت و داغ ملامت از ناصیهٔ احوال و صورت حال او
پیدا و هویدا گشته لهذا التجا بعفو و انعام عام و اعتصام بعروه وثقای عاطفت
بندگان بارگاه فلک احتشام نموده امیدوار فضل و احسان بیکران میباشد چراکه در ظل
رافت پادشاهی خاص و عام چه دشمن ناکام و چه دوست خجسته انجام ماه و سال و صبح و شام
بهره اندوز و شادکام اند ؎ ادیم زمین سفرهٔ عام اوست ✤ برین خوان یغما
چه دشمن چه دوست ✤ هرگاه از عنایت بغایت شاهنشاهی تقصیرات او صورت پذیر
عفو باشد غلامان او را بحضور حاضر میسازند عریضهٔ فتح خان را نیز در آن اثنا
متضمن بالوف افتقار و زاری و مشتمل بصنوف انکسار و خاکساری بملاحظهٔ اقدس اشرف

در آوردند

درآوردند که این غلام خانه زاد دولت ابد مدت بندگان ظل الهی است اگر عفو تقصیرات
کمترین منظور نظر تفقد اثر گشته طلب حضور شود من بعد حرکتی بیجا ازین روسیاه پرگناه
بظهور نخواهد پیوست و در صورت خلاف سر و ناموس و اموال و الوس غلام باختیار بندگان
پادشاه است از آنجا که پاس خاطر امین الملک و خدمتهای او بغایت منظور نظر سعادت ظهور
بندگان اعلی بود بنابر وفور التماس او عفو تقصیرات فتح خان فرموده باستحضار او امر شد
چون نامبرده در حدود گرشک میبود لهذا امین الملک برای عرصهٔ چند یوم شرف ترخیص
حاصل نموده نامبرده را باستلام عتبهٔ فلک رتبهٔ خاقانی مشرف گردانید چنانچه نامبرده
بعد از حصول دولت خاکبوسی عتبهٔ فلک دستور و عفو خطیات و قصور باعطای
مناصب آبا و اجداد خود از حضور مباهات ظهور مفتخر و مسرور گردید بعده بندگان اشرف
چندگاه دیگر در قندهار اقامت داشته برای انتظام امور مالی و ملکی و بند و بست رعایای
قوم درانی و غلجائی سلالهٔ دودمان سعادت و خجسته اختری ارجمندی شهزاده محمد یونس را
حاکم و سردار میر علم خان نورزائی را بنیابت آن سعادتمند در قندهار گذاشته عنان عزیمت
بسمت سند و شکارپور معطوف فرمودند درین اثنا قاصد از سمت کابل بحضور رسیده عرائض
خوانین آنجا را بدینمضمون از نظر اشرف گذرانید که بندگان شاه محمود و باقی شهزادگان محبوسین قلعهٔ
بالاحصار بالاجان فشان خان مستحفظ بالاحصار را باغوای میر واعظ بهانهٔ کاری در نزد خود
طلبانیده در حالت غفلت بقتل رسانیدند و دروازها گشوده هر یک باطراف و اکناف منتشر
شدند بلکه شاه محمود مدت سه روز و سه شب در شهر کابل متواری بوده آخر الامر بصوابدید
بعضی از راه هزاره جات بطرف دار الرفاه فراه رفت مگر باقی شهزادگان را

دولتخواهان سرکار فیضمدار با حسن اطوار گرفتار نموده باز در بالاحصار محبوس نمودند بندگان
اشرف مابعد دریافت این سوانح اعظم خان پشخدمت را از حضور تفاخر ظهور بعهده مستحفظی
شهزادگان و قلعه داری بالاحصار سرافراز و مامور کابل نموده عنان رایات عالیات را
بطرف سند و شکارپور معطوف فرمودند هرگاه موکب دولت و اقبال بحد بلوچستان
رونق افروز شد عالیجاهان میر محمود خان و میر مصطفی خان ولدان میر نصیر خان مرحوم و
عصمت پناهی مائی بمعه افواج بلوچیه بدستور قدیم و آئین قویم از سوار و پیاده جرار
بتقبیل رکاب نصرت انتساب سرکار ذو الاقتدار حاضر شده پیشکشهای معموله
مستمره خویش را از نظر مبارک گذرانیدند بندگان همایون ما نیز الطاف و اشفاق خسروانه
درباره آنها مبذول داشته هر یک را بخلعتهای فاخره و عنایات متوافره سرافراز و ممتاز
فرمودند چون الکای شکارپور مخیم بارگاه سپهر اشتباه گردید خوانین سندیه نیز بجهة
بندوبست و ادای مالیات مقرری بمعه پیشکشهای معمولی و هدایای مستمری بحضور پرنور
رسیده مصروف ادای مالیات واجبی گردیدند

۱۵ وقائع پانزدهم

وقائع پانزدهم سرافراز فرمودن بندگان همایون ما شهزاده قیصر را بنیابت دار السلطنه کابل و آمدن مختار الدوله از کشمیر و شهزاده قیصر را باغی نمودن

سوانح این وقائع چنانست که بندگان سکندر شان شاه زمان در حق شهزاده قیصر
سفارش نیابت قندهار فرموده بودند و بنابر مصلحت وقت امر بهم رکاب بودنش
نفاذ یافته بود آخر بپاس خاطر بندگان موصوف شهزاده مذکور را مشمول عواطف و
اشفاق فرموده درین سفر نصرت اثر او را بنیابت دار السلطنه کابل سرافراز نموده

بدانسمت مرخص فرمودیم چون شهزاده مذکور وارد کابل گردید مختار الدوله عطا محمد خان
ولد خود را بحکومت کشمیر منصوب داشته خود عازم رکاب نصرت انتساب گردیده نیز
وارد کابل شد و بنابر تخم حسدی که از تقرب محمد اکرم خان امین الملک در مزرعه دل میکاشت
و هم بهوای نفس خبیث و اغوای ملبسین ابلیس بصلاح بعضی فتنه جویان عرصه سلطنت دولتخواهان
دولت ابد مدت که هر یک بادعای باطل تمنای لاطائل خویش ها از این حرکات معدوم
البرکات عائد و حاصل می پنداشتند شهزاده قیصر را باغی ساخته بنای مخالفت برپا نمود
خواجه محمد خان درانی فوفلزائی را با بعضی خوانین و لشکر قلمی سرکاری بنابر تصرف الکای
پشاور روانه ساخت چون بندگان ما در هنگام نهضت فرمائی دار السلطنه کابل اهالی
حرم محترم را با چند نفر خواص معتبر در پشاور گذاشته و عالیجاه گلستان خان اچکزائی را
بحکومت و نیابت آنجا سرافراز فرموده بودیم لهذا هرگاه خبر عزمیت شهزاده قیصر و
مختار الدوله برگشته اختر و آمدن خواجه محمد خان با خوانین دیگر بگلستان خان و غیره خیرخواهان
دولت ابد بنیان رسید مصلحت چنان دیدند که خوانین خیبری را که معتمد دولتخواه
سرکار پادشاهی میباشند طلب داشته بصوابدید و اتفاق آنها اهالی حرم محترم را بجوع
خیبر نفرستیم بسیار بجا و بهتر است که ناموس پادشاه از نشیب و فراز دراین باب چنانچه
موافق اندیشه صواب پیشه خود سرانجام تمامی مرام نموده کوائف آنجائی را مشروحاً بحضور
اشرف اقدس عرضه داشت نمودند در آنهنگام بندگان اشرف ما از شکارپور و سند مالیات
واجبی را از میران تالپور تحصیل فرموده رونق افزای دیره غازیخان بودند که قاصد سرکاری
معه عرائض عالیجاه گلستان خان اچکزائی و باقی معتبرین بخدمت مبارک رسیده

کوائف معروضه آنهارا مفصلاً حالی رای عالم آرای گردانید فتح خان بدنهاد بمجرد استماع
اینواقعه بی بنیاد باز از خباثت فطرتی و دنائت ذاتی بتقاضای بدکیشی و هوای
کوته اندیشی خود با دسته سوار بار گرانی از اردوی معلی گریخت باوجود اینهمه اشفاق
والطاف که بندگان اشرف ما درباره آن ناسزا منظور و گوارا داشتند یعنی باوجودیکه
از احمد شاهی تا ورود دیره غازیخان مبلغ سه لک روپیه در وجه او بطریق امداد عنایت و
ارزانی فرموده و مناصب که آباؤ اجدادش داشتند همگی و تمامی را باو عطا و مرحمت داشته بودند
بعادت اصلی و شیوه جبلی او هیچ صورت صلاح و سیرت فلاح مترتب نگردیده فرار نمود
الحق که ع پرتو نیکان نگیرد هرکه بنیادش بد است ٭ تربیت نا اهل را چون گردگان
بر گنبد است ٭ از آنجا که عنایت ایزدی و تفضلات سرمدی پیوسته شامل حال و کارفرمای
احوال بندگان ما بوده در وقوع این مکروهات هرگز غبار اندیشه پیرامون خاطر خطیر و
ضمیر آفتاب تنویر نگردید بلکه فی الفور از دیره غازی خان دو منزل را یکی شمرده بعرصه
قریب رونق افزای کوهات گردیده یکشب در آنجا اقامت ورزیده روز دوم بهنگام نماز
ظهر بجاه و جلال و حشمت و اقبال عدو مال در قریه متنی که ده گروهی پشاور و صدر طایفه
مهمند است زینت افروز شدیم از استماع خبر نزول موکب دولت و اقبال خواجه محمد خان
و یحیی خان با میرزائی و فیض الله خان که وارد الکای پشاور شده بودند تاب اقامت نیاورده
چون ادبار اقبال نحوست بار خود رو بفرار نهاده ملحق بمختار شدند تا مبرده که همرکاب شهزاده
قیصر از کابل بسرعت تام جلو انداز عزم تسخیر پشاور بود در منزل شب قدر که حدود دوآبه است
رسیده میخواست که از دوآبه عبور کرده داخل پشاور شوند ولیکن بجلدی نتوانستند لهذا

در شب قدر

در شب قدر اقامت داشتند که خواجه محمد خان و یحیی خان و دیگر فراریان شان چون فال زوال
باستقبال رسیدند علاوه بر همه بد اقبالی شان بوقت پاس آخر شب عالیجاه صحبت خان فوفلزائی
با غلام خانه پشاور و ارباب خلیل و مهمند وغیره از لشکر خواجه محمد خان مغرور جدا شده با آستان بوسی
دربار فیضمدار خاقانی ملحق گردیده کیفیت فرار شدن خواجه محمد خان و باقی خوانین و رویداد
آمدن مختار الدوله و رسیدن بمنزل شب قدر و باقی مواد مشروحاً بعرض اشرف رسانیدند
از پیشگاه دولت جاوید بنیان عالیجاه صحبت خان و همراهیانش بالطاف و اشفاق خسروی
سرافراز و بگوناگون نوازش و خلاع فاخره ممتاز گردیدند روز دوم بندگان ما نماز بامداد را
بدرگاه ایزد یکتا ادا ساخته و توفیق و اعانت از جناب قاضی الحاجات الحاح و استدعا نموده
دیده رکاب را بنور اقدام نصرت انجام منور ساخته بتجمل تام و شکوه مالاکلام در هنگام
نصف النهار داخل الکای پشاور گردیده و بر سر سواری از شهر گذشته در کنار دریا بر گذر
شاه عالم که بفاصله سه چهار گروه از شهر واقع است نزول اجلال فرمودیم چون فیمابین
عسکرین دو دریا حائل بودند و دریای دوآبه بباعث طغیان آب پایاب نداشت چراکه
از فصل نوروز یکماه گذشته بود لهذا بندگان ما شش روز در آنجا توقف فرموده بجهت اینکه
مختار الدوله غلام و خدمتگار سرکار است و خدمتهای او پیوسته منظور نظر تفقد منظر بندگان
اشرف ما بود از آنکه درین حال بوسوسه شیطانی از شاهراه عقیدت منحرف گشته جاده بغاوت و
گمراهی پیموده اغماض نظر نموده و خاطر مبارک رنجه نفرموده در آنفرصت بوعظ و نصیحت
و صلاح و هدایت مکرر پرداخته شد که شاید از کردار و رفتار نابکار خود پشیمان و نادم شده
بحضور لامع النور رجوع نماید مگر از باعث کم نصیبی کم شنیده بر گرفتاری بیشتر افزود

الحق اذا جاء القضاء عمی البصر و اذا جاء القضاء ضاق الفضاء چون حکم قضا بر او
مبرم بود اعمی و اصم گشت و فضای روح افزای عفو و عنایت بندگان ما بر او تنگ نمود
روز جمعه بوقت عصر با گروه بدگهر و جماعهٔ پر فتنه و شر از گذر شبقدر عبور نموده بحد طائفهٔ
خلیل منزل گزید بندگان اشرف ما نیز از گذر شاه عالم کوچ نموده متصل کوت جعفر خان
نزول اجلال فرمودند چون روز دوم آفتاب عالمتاب علم جهانگیری بر افراخت صفوف
جدال و قتال عسکرین از جانبین آراسته و دلاوران طرفین بادای مراتب خصم افکنی و
دشمن کشی پیراسته بمعرکهٔ میدان رسیده هر یک داد دلیری و مراد جوانمردی داده
عرصهٔ کارزار را از ضرب شمشیر آبدار رشک تختهٔ گلزار میساختند از انطرف خواجه محمد خان
سردار لشکر مخالف با چند نفر خوانین یکدل و موافق بهر طرف که روی آورد لشکر را متلاشی
ساخته از کشتها پشتهای انداخت بعضی افواج بندگان ما که از قوم خلیل و مهمند و غلامخانه
پشاور بودند تاب مقابلهٔ آنها نیاورده رو بفرار نهادند حتی که در میدان معرکه احدی
نمایان نماند سوای مردم درانی مثل مدد خان اسحاق زائی و اعظم خان نسقچی باشی و اکرم خان
امین الملک و غفور خان نورزائی که با دستها و نشانهای خود ما استوار و پایدار در رکاب
اشرف حاضر بودند این نیازمند بارگاه الهی اتکال بعنایت ایزدی نموده با چند نفر پیشخدمت و
و غلامان صادق الفدویت بکمال استقامت در مقابلهٔ آن نمکحرامان استاده منتظر عنایت
ایزدی میبودیم که ناگاه خواجه محمد خان بدسرانجام بهیجای نمکحرام چون صید اجل گرفته بمقابل
بندگان اشرف ما حمله نموده خواست تا پیشدستی نماید بندگان ما شهد پرور دولت را چابک و
تیز تاختند و شمشیر تیز بر فرق فتنه خیزش انداختند از آنجا که آن نمکحرام بر کینه زره و چار آینه

در بر داشت ضربت شمشیر بر او اثر نکرده بار دیگر حمله آورده بمقابل تیر اجل رسیده
مگر از تفضلات الهی و هیبت جلال پادشاهی شرمنده و منفعل گشته از زیر تیغ جانستان
بندگان ما جان بسلامت برد متعاقب آن بر پیشخدمتان خاص که منتظر حکم قدر اختصاص
بودند امر شد که این نمکحرام بدفرجام را بزنید غلامان عبودیت آهنگ بی تهاون و درنگ
آتش باشهٔ چندین تفنگ دادند ناگاه گولهٔ قهر الهی بسینهٔ پرکینه اش رسیده همین که
چند قدم برگشته بود که از پشت زین بروی زمین افتاده هلاک شد عالیجاه نیکو خان
خواجه سرای قولر آقاسی حضور رفته اسپ و یراق او را کشیده سر پرشور و شرش را بریده
بحضور معدلت دستور آورد از گوشهٔ دیگر که مختار الدوله با برادران و اقوام نافرجام
خود مقابل بسردار مدد خان و اعظم خان نسقچی باشی شده بود نامبردگان بتوفیق الهی
چارهٔ کار هر یک را ساختند و سر بریده بخاک مذلت انداختند و حاجی میر احمد خان برادر
مختار الدوله اسیر گشته بزخم شمشیر مقتول گردید زهی کلام صدق انتظام یعنی حدیث شریف حضرت
سید الانام علیه الصلوة و السلام من حفر بیرا لاخیه فقد وقع فیه لله الحمد که همگی
نمکحرامان و جملگی مفسدان بعقوبت اعمال خود گرفتار شده هلاک گردیدند و بدخواهان دولت
دوران عدت را از بغی و مخالفت جز ذخیرهٔ ذلت و خواری حاصلی نبوده و جز مایهٔ ندامت
و بی اعتباری چیزی نیفزوده فی الجمله شهزاده قیصر از مشاهدهٔ این کارزار تاب و طاقت
قرار نیافته بسمت کابل فرار اختیار نمود و بندگان اشرف ما بتائیدات الهی با حصول
فتح و فیروزی و وصول انواع بهجت و بهروزی مراجعت نموده داخل دولتخانهٔ بالاحصار
پشاور شدند چند یوم در آنجا اقامت فرموده اگرچه بخاطر خطیر مصلحت بند دولت مقدمهٔ کشمیر

مقدم بود مگر بملاحظهٔ آنکه شهزاده قیصر شکست خورده بسمت کابل رفته نشود که باغوای مفسدان فتنه و خلل دیگر برپا نماید اصلح آنکه عنان رایات دولت را بالفعل بسمت کابل معطوف فرمائیم بنابران مقدمهٔ کشمیر را موقوف داشته عنان عزیمت بسمت کابل معطوف گردید

وقائع شانزدهم رسیدن رایات عالیات بکابل و آوردن شهزاده قیصر را

چون موکب دولت و اقبال با جاه و جلال رونق افزای کابل شد بعرض اشرف رسانیدند که شهزاده قیصر از وفور واهمهٔ مواخذهٔ بدکرداریهای خود یکشب در کابل مانده و میر واعظ را دیده بمصلحت او بسمت کوهستان فرار شده رفت بندگان اشرف با بعضی خوانین را از حضور مقرر کردند که شهزاده قیصر را دلاسا نموده بحضور آرند حاصل المرام آنکه نامبرده را دلاسا نموده بحضور فیض گنجور حاضر کردند بندگان با مکرر تقصیرات او را معاف فرمودن مقرر فرمودند که پیوسته بهمه اوقات شهزادهٔ مذکور در رکاب نصرت انتساب حاضر بوده باشد و من بعد حکومت و نیابت هیچ کدام جا تنبیهاً باو سپرده قرار نگیرد تا عبرت او و دیگر شهزادگان باشد شاه محمود که از بالاحصار کابل فرار شده از راه هزارجات بغراه رفته بود مدت یکسال در آنجا اقامت داشت و فتح خان که از خدمت بندگان همایون با از دیرهٔ غازیخان فرار نموده در حدود قندهار رفت چون که نزدیک بقندهار رسید میر علم خان جهت خیرخواهی سرکار فیضدار نامبرده را دلاسا نموده در نزد خود نگاه داشت تا باطراف و اکناف ولایت و جوانب دیگر رفته موجب خلل و باعث فساد نباشد نامبرده چند روز بر همین منوال گذرانیده عاقبة الامر در پرده شهزاده یونس را با فسانه و افسون در غلطانیده از میر علم خان روگردان ساخته و محرمیت و صداقت خود از راه

خدیعت و حیله گستری بدرجهٔ شهزادهٔ مذکور بثبوت رسانید که در خانهٔ خود برده بعده مخفیاً شاه محمود را طلب داشت هرگاه میر علم خان از ینحال پر اختلال مطلع شد فرصت کار را معدوم و تدبیر خویش را از مدافعهٔ آزار آن محروم یافته لاچار بجمعیت سواره پیادهٔ خویش بقلعه مالوف روانه گردید و فتح خان میدان را خالی از خلل دیده شاه محمود را داخل قندهار ساخته چندگاه بتاراج و غارت سوداگران و سکنهٔ شهر کمر بسته از آن وجه چیزی جمع آوری و سامان بی سامانی خود ساخته قصد کابل کردند و میر علم خان بمعه جماعت خود نیز در کابل برکاب نصرت انتساب خاقانی مشرف گردید

وقائع هفدهم خبر رسیدن از ارادهٔ شاه محمود بسمت کابل و نهضت فرمودن رایات بندگان همایون بامحاربهٔ شاه محمود و شکست یافتن او

چون خبر ارادهٔ شاه محمود بسمت کابل بعرض اشرف نواب همایون ما رسید در ساعت سعد از کابل کوچ نموده در ده مزنگ نزول اجلال فرمودیم دو یوم جهت فراهمی سپاه نصرت پناه در آنجا توقف ورزیده روز سوم کوچ فرما شده منزل بمنزل رونق افروز گردیده وارد الکای غزنین گردیدیم یکروز در آنجا بجهت استفاضه از زیارات بابرکات اولیای کرام و برگزیدگان حضرت ملک علام مقام نموده استمداد از ارواح متبرکهٔ ایشان خواسته کوچ فرما شدیم چون موکب دولت و اقبال در پل سنگین رسید خوانین با تمکین بعرض رسانیدند که شاه محمود در باغ بروفرود آمده فیما بین عسکرین مسافت مفاصلهٔ یک گروهی میباشد در آن اثنا عالیجاه نور محمد خان بادورانی با دسته و بیرق خود و دیگر خوانین درانی با دستهای خود از طرف شاه محمود روگردان شده

بازدوی معلی بآستان بوسی بندگان اشرف ما مشرف شدند شاه محمود و فتح خان بملاحظهٔ
این معامله تاب مقاومت و مقابله نیاورده چار و ناچار رو بفرار نهاده باز بطرف
فراه رفتند بندگان ما بحصول فتح و فیروزی و نصرت و بهروزی داخل قندهار شده چند
مدت در آنجا اقامت فرموده بخاطر خطیر و ضمیر عالمگیر چنان خطور نمود که چون همیشه
این فتنه و فساد از طرف هرات و فراه برپا میشود و مخالفان هر وقت از مقابلهٔ
سپاه نصرت پناه شکست یافته هرات و فراه را ملجای مفر و ماوای مقر خود ساخته
بهمان سمت فرار میکنند و قرار میگیرند اولی و انسب آنست که هرات و فراه در تصرف
اولیای دولت ابد مدت در آورده شود تا ملک شاهی از فتنه و فساد و خلل و عناد
صاف و پاک گردد چنانچه حکم محکم نافذ شد که پیشخانهٔ مبارکه را بطرف هرات
بیرون کشند از استماع این خبر برادر عزیز گوشه نشین معتقد فرمان گزین شهزاده
حاجی فیروز الدین که متصرف قلعهٔ هرات بود کلام شریف را با تحف و تحائف منیف
و عریضهٔ نیاز تصنیف ذریعهٔ عذر خود ساخته بخدمت بندگان ما ارسال داشته با
عجز و انکسار و صنوف عقیدت و افتقار اظهار نموده بود که اگر مرضی مبارک قبلهٔ
عالم بتسخیر هرات و دربدر و خاک بسر نمودن این کمترین فدویت میباشد
قبل از نهضت رایات نصرت نهمت بملازمان سرکار فیض مدار پیشکش مینمایم
و خود نیز بشرط ارشاد بقدمبوسی مشرف میگردم و در عدم منظوری که شاه محمود برادرم
پیوسته محرک فتنه و فساد است دربدر و آواره خواهم شد لیکن چون حق تعالی شما را
پادشاه وقت ساخته و سایهٔ رحمت خاص خود را بر فرق مبارک انداخته ظل الهی میباشید

و در زیر سایهٔ دولت عاطفت پادشاهی عوام و خواص آسوده حال و فارغ البال میباشند
بالفرض اگر هرات در تصرف اولیای دولت ابد مدت در آید یکی از غلامان خود
خواهند بخشید پس این بنده را نیز اگر بجای خدمتگاران حضور تصور فرموده بنیابت
هرات سرافراز فرمایند چه عجب آنچه شاه جنت مکان خلد آشیان جهت مصارف
بغلامان مقرر و مرحمت میفرمودند آنشاه والاجاه هم که بجا و بمنزلهٔ پدر اند اگر
همچنان نظر شفقت و عطوفت مبذول داشته اینملک را بصیغهٔ مدد خرج بکمترین
عنایت فرمایند این کمترین هرگز هوای بیجا و خیال ناروا در سر نخواهد داشت
بلکه پیوسته طریقهٔ خدمتگاری و شیوهٔ غلامی بجا خواهد آورد و از طرف شاه محمود که
برادر حقیقی این کمترین میباشد نیز بندهٔ درگاه ذمه دار و ضامن خواهد بود که اگر من بعد
از و حرکتی بیجا سر بر زند از ین غلام باز خواست فرمایند الحق که از مطالعهٔ این عذرات
و ملاحظهٔ این وجوبات عنایت و شفقت پادشاهی و صلهٔ رحم برادری بی اختیار
بجوش آمده بناء علیه هرات را ببرادر شیرین گفتار دور بین اعنی شهزاده حاجی فیروز الدین
واگذاشته و مبلغ لک روپیه جهت اخراجات معیشت آن ذی لیاقت با سعادت
از مالیات آنجا بسند سال بسال مستمر و مقرر فرمودیم بعد از ان چون مقدمهٔ انتزاع کشمیر از
تصرف عطا محمد خان مخطور خاطر خطیر و منظور ضمیر بیضا نظیر بود لهذا چند گاهی در احمد شاهی
اقامت فرموده و شهزاده یوسف را بنیابت آنجا بحال و محمد اعظم خان نسقچی باشی و میر علم خان
درانی بمعاضدتش باستقلال مقرر و مامور ساخته عنان نهضت با نصرت را بسمت کابل
معطوف فرمودیم از آنجا که مقدمهٔ کشمیر مد نظر انور بود هرگاه موکب دولت و اقبال

رونق افزای کابل گردید چند یوم توقف فرموده رایات عالیات را بسمت پشاور معطوف
ساخته ارقام جهان مطاع عالم مطیع باسم اربابان طوائف خلیل و مهمند و باجوری و
ختک شرف اصدار یافت که جمعیتهای خود را بطرز معقول و رسم معمول از سوار و
پیاده آراسته و پیراسته باستقبال عتبهٔ عالیهٔ خاقانی در جلال آباد برکاب نصرت انتساب
ملحق و مشرف شوند و وقتیکه موکب اقبال با جاه و جلال بچهار باغ نزول اجلال فرمود چند یوم
جهت سیر باغ و استفادهٔ آب و هوای آن روضه دراغ اتفاق توقف افتاده بعد از آن
منزل بمنزل کوچیده رونق افزای پشاور گردیده شد عند الورود سعادت وجود عرائض
بهاولخان عباسی از بهاولپور و عریضهٔ مظفرخان سدوزائی از دار الامان ملتان بخدمت
بندگان همایون ما رسید و عرضداشت نموده بودند که عالیجاهان الفستین بهادر
و استرچی بهادر وغیره سفیران کمپنی انگریز بهادر وارد حدود غلامان شده اند
و اراده تحصیل شرف آستان بوسی بارگاه فلک اشتباه دارند آنچه از مصدر جاه و
جلال خاقانی امر صادر گردد ازان قرار بعمل آورده شود نواب همایون ما ارقام تفاخر
نظام بسرافرازی هر یک از آنها شرف اصدار فرمودند که هرگاه ایلچیان سرکار گردون
وقار انگریزی ارادهٔ شرفیابی بحضور پرنور نمایند لازم که از حدود خود با بکمال حفظ و
نگهبانی و ادای انواع ضیافت و مهمانی بتوقیر و اهتمام تمام بذریعهٔ معتبران خدمت تمام
گذرانیده مشرف حضور ساطع النور گردانند **وقائع هژدهم فرستادن شهزاده**
منصور را معهٔ اکرم خان بجنگ کشمیر و آمدن ایلچیان صاحبان
انگریز بهادر تواریخ این وقائع چنانست که در موسم زمستان چون اُلکای

وقائع هژدهم

پشاور مخیم خیام فلک احتشام گردید بعد از چندی بنابر تهیه و ترتیب خوانین و
افواج مامورهٔ تسخیر کشمیر چمن قریهٔ چمکنی که میدان وسیع و قریب شهر است منظور نظر
اشرف اقدس گشته بعد از انکه مضرب بارگاه سپهر اشتباه شد بندگان اشرف ما با
جاه و جلال سوار شده رونق افزای انجا گردیده عساکر نصرت مآثر را ملاحظه نمودن
شهزاده منصور را معهٔ عالیجاهان محمد اکرم خان امین الملک و سردار مددخان اسحاق زائی
وغیرهم خوانین و اراکین درانی و غلامخانه قزلباشیه با دوازده هزار سوار جرار
رکابی مامور مهم کشمیر ساخته خود بندگان همایون ما بدولتخانه بالاحصار پشاور مراجعت
با سعادت فرمودند چند یوم گذشته بود که قاصد از احمد شاهی بحضور رسیده مظهر
گردید که در مابین اعظم خان و میر علم خان مغایرت و مخالفت ظهور یافته حتی که میر علم خان
با مخالفان یعنی ارکان دولت شاه محمود و هواخواهانش ساخته شاه محمود را با فتح خان
بی خلل و زیان داخل قندهار گردانید شهزاده یوسف و اعظم خان نسقچی باشی که از ظهور
این سانحهٔ غریبه متوهم و متلاشی شدند از احمد شاهی کوچ کرده بودند مقارن وصول
اینخبر مامبردگان هم با جمعیت خود از راه دیرجات در پشاور بحضور اشرف رسیدند
همدرین اثنا خبر ورود ایلچیان کمپنی انگریز بهادر بمقام کوهات بسمع اقدس رسانیدند
لهذا بعضی از خدمتگاران سلیقه شعار را باستقبال و مهمانداری آنها مقرر نموده
فرستاده شد تا باحتیاط و اعزاز تمام بسلام مشرف ساختند چنانچه ایلچیان مذکور وقت
شرفیابی حضور مباهات دستور پیشکشها و تحائف گوناگون و هدایا و نفائس
عجیبهٔ ربع مسکون مثل دو زنجیر فیل بمعه عماری و هودج انگریزی طلائی و نقرئی

وبالاپوشهای مقیش زردوزی بیش قیمت اعلی زمین نقرئی وگلها طلائی وبعضی زمین طلائی
وگلها نقرئی وبناتهای زردوزی وساده رنگین وپالکی بمعه سایبان وبالاپوش بمعه
اسباب زرین مرصع آئین وطپانچهای قنداغ طلاکار دانه نشان وتفنگها وطپانچهای
دومیله وشش میله لاثانی بی نشان وساعتها ودوربینهای اعلی وکلپنهای
بوقلمون ازرنگ آسا وآئینهای بزرگ جهان نما واجناس نفیسه هندی ولندنی
واقمشه پشمینه وابریشمی ومخملهای زری وظروف آلات بلوری وظروفات واوانی
رومی وچینی طلاکار وچراغدانها الماس سار وجارهای درخت آثار ودیگر اسباب و
اشیای بیشمار که تحریر از تقریرش مقصورست وتقریر از رنگ ونقوش بی نظیرش معذورست
چون صندوقات ساز نواز خوش آواز که صداها ونواهای عجیبه وغریبه واصوات و
مقامات دلپذیر ومطبوعه ازان بانواع نغمات واصناف اصوات برمی آمد ازجانب
پادشاه کیوان بارگاه انگلستان ازنظر اشرف همایون گذرانیدند وازپیشگاه حضور
ساطع النور هریک ازسفیران مذکور رابخلاع فاخره ونوازش متکاثره سرافراز وممتاز
ساخته چند نفر از اهلکاران معتبر بجهة خدمتگاری ومهمانداری آنها معین ومقرر
فرموده شدند که دقیقه از دقائق خدمت وضیافت سفیران مذکور تعطیل وتاخیر جائز
ندارند همدرانفرصت عهدنامه مؤالفت شمامه مواحدت ختامه حسب المأمول ومطلوب
صاحبان عالیشان وسفیران خلوصیت بنیان یعنی عالیجاه مستر الفنستین بهادر ومستر
استرجی بهادر وغیرهما ازجانبین بقید تحریر درآمده بمواهیر دولتین علیتین مزین
ومثبت گردید که نقل عباراتش این است ÷ ازآنجاکه بسبب ظهور تمهیدات عنوان

نقل عهدنامه شاه [illegible] و انگریز بهادر

موافقت

موافقت ومرافقت ازطرف قوم فرانسیس با سرکار پادشاه ایران باراده یورش آوری
درممالک سرکار عظمت مدار پادشاه درّ دران وبعد ازان در ممالک سرکار دولتمدار
انگریز بهادر متعلقه کشور هند عالیجاه رفیعجایگاه شهامت وبسالت مرتبت نبالت
وایالت منزلت امیرالامراء العظام فراست وکیاست ارتسام مستر الفستن بهادر بجهت
انیمعنی که باتفاق واستصواب کارگزاران حضور باهرالنور اعلیحضرت فلک رفعت قمر طلعت
ناهید بهجت عطارد فطنت خورشید مرتبت بهرام صولت برجیس سعادت کیوان منزلت
سکندر حشم جمشید خدم قاآن دربان قیصر پاسبان ظل ظلیل کردگار جلیل محیی مراسم
معدلت ماحی آثار بدعت المؤید بتائیدات الاله پادشاه فلک بارگاه کابل
طرح انداز سررشته حفظ وحراست ممالک هردو سرکار عالم مدار ازآسیب یورش
متخیله قوم فرانسیس وقاجار شوند ازطرف جناب عظمت وجلالت واقبال مآب حشمت و
فخامت واجلال نصاب اریکه آرای قوت واقتدار وساده پیرای قدرت واعتبار
محرم حقائق ملت مسیحیه مشیر خاص دولت انگلیسیه رموز دان احکام سلطانی مقرب بارگاه
جهانبانی اشرف امراء لارد منتو گورنر جنرل بهادر مالک مختار جمیع امور مالی وملکی و
عسکری متعلقه ممالک فسیح المسالک سرکار انگریز بهادر واقعه دیار هند بدربار فیض آثار
پادشاه ممدوح متعین ومامور وبسعادت تلثیم عتبه علیه فائز ومستسعد شده مقصود
دوستانه وافادت انتمای تعیناتی خود را بمعرض عرض واظهار حضور باهر النور پادشاه
ممدوح درآوردند وپادشاه ممدوح نیز فوائد ومنافع سررشته موافقت ومرافقت
هردو دولت دوران عدت را دریناب بنظر حقبین دیده بوجه احسن وروش مستحسن

فهمیده بکارپردازان سرکار خود حکم اصدار فرمودند که با سفیر موصوف سؤال و جواب
نمایند و بلحاظ بر سود و بهبود هر دو سرکار جهانمدار داشته عهدنامهٔ دوستی شمامه
یکجهتی ختامه فیمابین شوکتین علیتین موثق گردانند درینصورت بفضل و عنایت
لم یزلی قطعهٔ عهدنامه مشتمل بر چند دفعات فیمابین کارپردازان موصوف و سفیر سرکار
انگریز بهادر حسن انتساق و بمهر خاص میمنت اختصاص پادشاه ممدوح درجه منظوری
یافت چنانچه سفیر موصوف نقل عهدنامهٔ مزبور را بعالیخدمت فیضمو هبت نواب گورنر
جنرل بهادر معز جهت مهر و دستخط ارسال داشته بودند شرائط مندرجه آن پیش نواب صاحب
معز بلاتغیر و تبدیل مقصد و معنی منظور شده بالفعل نقل دفعات عهدنامهٔ مزبور
بموجب تفصیل الذیل بمهر و دستخط نواب معز و نیز دستخط امرا که در انتظام امور این
ریاست شریک اند مرسل گشت و مستلزم تا تیکه ایفای آنچه در حال و چه در مآل
ابد الدهر بر ذمت همت اولیای هر دو دولت ابد مدت واجب و لازم خواهد بود
محض از روی مضامین و فحوای کلام مؤانست آگین دفعات مزبوره که در ذیل التحریر
یافت مشخص و مستنبط خواهد گردید اولاً آنکه چون طائفه فراسیسیه و قاجاریه باهم
در مخالفت دولت درانیه متفق شده اند هرگاه خواسته باشند که در ممالک سلطانی
عبور نمایند چاکران درگاه آسمان جاه پادشاه ممدوح سد راه آنها شده حتی المقدور
در مجادلت و ممانعت آنها کوشیده نگذارند که عابر و قاصد هند متعلقهٔ انگریز
شوند ثانیاً آنکه اگر فراسیسیان و قاجاریه بمعاهدهٔ خود با عازم ملک پادشاهی
شده لشکرکشی نمایند کارکنان دولت انگلیسیه بجهت تدافع آنها قصوری نورزند

از اخراجات جهت مهم مزبور خود را معاف ندارند هرگاه قرار داد معاهده فرانس و
قاجار هم برقرار نباشد این دو مطلب که مرقوم خامهٔ مشکین شمامه گردید برقرار بوده از
طرفین بوقوع رسد ثالثاً آنکه فیمابین این دو دولت دوستی و یگانگی همیشه
برقرار بوده و حجاب بیگانگی از میان مرتفع بوده بممالک یکدیگر هیچگونه مداخلت
ننمایند و پادشاه ممدوح از فراسیسیان احدی را در ملک خود راه ندهند فقط
چون خیرخواهان دولتین عهدنامه را بانتوجه نمودند از طرفین شرائط رسوخ و ثبات
بعمل آمده مراقمه هذا بمهر و دستخط نواب صاحب ممدوح و دستخط دیگر امرا شریک
امور انتظام این ریاست بتاریخ هفدهم ماه جون ۱۸۰۹ سنه عیسوی مطابق دوم شهر
جمادی الاول ۱۲۲۴ سنه هجری سمت تحریر یافت فقط

زبدهٔ نوئینان عظیم الشان مشیر خاص حضور
بهادر
فیض معمور پادشاه کیوان بارگاه
بهادر
انگلستان اشرف الامرا لارد منتو گورنر جنرل
هند
ناظم ممالک محروسهٔ سرکار کمپنی انگریز متعلقه

دستخط انگریزی

دستخط انگریزی　　　　دستخط انگریزی

چون لشکر همایون ما از حضور ما مور بتسخیر خطه کشمیر شده بودند بکوشش و مردانگی از
دریای مظفرآباد عبور نموده در کوهستانی صعب که سوای کریوه و نشیب و فراز و
چهار طرف حصار جبال صورت راهی نمود الی حدود کتائی و ملیاسه متصرف شده
رسیده بودند و لشکر مخالف بالای کوه که محل عبور لشکر نصرت اثر نیز از همان ممر
میشد سنگرهای محکم بسته مستعد جنگ بودند چنانچه با اینهمه تدارک مخالفین با این
عسکر بین جدال واقع گردید تا که سه چهار سنگر آنها را نیز شکست داده متصرف شدند
و از لشکر مخالف اکثری بقتل رسیده و از سنگرها فرار نمودند و سنگرهای آنها همه بتصرف
سپاه نصرت پناه در آمده بود که از تقدیرات ایزدی فیمابین اکرم خان و مدد خان
آزردگی خاطر بهم رسید و ملالت باطنی پیدا شد لهذا مدد خان با مخالفان موافقت
نموده در هنگام نصف شب از لشکر فرار کرد چون اکرم خان امین الملک از این واقعه
آگاه گردید با کسانیکه حاضر بودند بوقت صبح مراجعت نموده مشقت تمام کشیده
از مظفرآباد عبور کرده با لشکر برهم خورده با سپاه بی اسپ و اسلحه و سامان در پشاور
رسیدند همدران حین بعرض اشرف رسید که شاه محمود داخل کابل شده اراده پشاور
دارد لهذا بندگان ما بجهت مدافعه مقدمه شاه محمود تدارک اسباب لشکر که در سفر کشمیر
برهم شده بود نموده مبالغ کثیره جهت آراستگی و سامان لشکر و اسلحه و ما یحتاج دیگر
از خزانه عامره عنایت فرموده و اسپ سواری بخوانین و سایر تابعین از اصطبل
خاص مرحمت کرده بامید فضل و اعانت ایزدی کوچ نموده منزل اول در باغ علیمردان
نزول اجلال واقع شد متعاقب آن خبر نهضت شاه محمود را از کابل و رسیدن بمنزل

جگدلک نیز بعرض اشرف رسانیدند غرض که از وقوع انواع حوادثات و تصدر و فتنه و
فساد فرصتی و فراغتی که خاطر دریا مقاطر برای ادای مراتب ضابطه مواخدت و
یکجهتی و رابطه دوستی و یکتا دلی لایق شان و مناسب حال خجسته عنوان صاحبان عالیشان
میخواست میسر نگشت ناچار بملاحظه اینهمه تردد و اضطرار مصلحت وقت آن دانسته
شد که صاحبان انگریز بهادر مهمانان عزیز اند و بندگان اشرف ما بداعیه جنگ مستعد و
آماده اولی و انسب آنست که اولی ایشان را مرخص فرموده بمحل امن که دسترس مخالفان
از اذیت ایشان کوتاه باشد رسانیده شوند هرگاه حق تبارک و تعالی بر تمهید فتح
و ظفر عطا فرمود البته آنچه پیشنهاد و مکنون خاطر مبارکست بشرائط دوستی و یکدلی
نوعیکه لایق شان صاحبان عالیشان باشد بظهور خواهد آمد و در صورت عدم آن احسن و
اولی آنکه مهمانان عزیز از دست مخالفان بدعهد و بی تمیز بر کنار باشند لهذا سفیر
مذکور را بعد از توثیق وثیقه یکجهتی جانبین و اعطای خلاع فاخره و تحائف و
سوغات آن اوطان بهمراهی و معیت حرم محترم که ماموری آنها نیز بقلعه اتک منظور
خاطر خطیر بود رخصت انصراف بجانب پنجاب ارزانی گشت چون خبر خیریت ایشان
از رحیدرو ببندگان ما رسید خاطر دریا مقاطر جمع گردید بعد از آن از باغ علیمردان کوچ کرده
در منزل تهکال نزول اجلال فرمودیم

وقائع نوزدهم محاربه نمودن شاه محمود در منزل نمله و آمدن بندگان ما با بعضی خوانین در شهر پشاور

چون رایات عالیات از تهکال با جاه و جلال در جمرود و از جمرود در منزل
ذکه رونق افزا شد عالیجاهان مدد خان و اعظم خان بمعه چهار هزار سوار پیش قراول

مقرر فرموده امر شد که در عرصهٔ سه چهار یوم باستعجال وارد نمله شوند تا بر مدعی چشم شکسته شده بمدافعهٔ او پرداخته شود ناگاه از منزل علی بغان اعظم خان تساقچی باشی بعرض اشرف رسانید که مدد خان از خیانت مقدمهٔ کشمیر هراس بسیار در دل دارد بلکه بغلام ظاهر نمود که هرگاه مقدمهٔ شاه محمود انفصال یابد ضرور پادشاه ازین غلام انتقام خواهند گرفت هرچند او را بعهد و پیمان دلآسا و مدارا نموده و مینمایم هرگز فایده نمیگردد بلکه مکرر از محرمان و مقربان او نیز دریافته ام که در خفیه با مخالفان سازش نموده عهد و میثاق دعهده نفاق را استحکام ساخته بتاکید اکید مینویسد که هرجا هستید خود را زودی با معدود سپاه برسانید هرگاه مضمون عریضهٔ اعظم خان حالی رای انور گردید فی الفور دستخط مبارک بنام مدد خان شرف اصدار یافت که در هر مقامیکه منزل دارند توقف کنند که در عرصهٔ دو یوم رایات عالیات بمعهٔ نواب و شاهین خانه همرکاب سعادت انتساب ملحق ایشان خواهد گردید بعده آنچه پیشنهاد خاطر اشرف خواهد بود بصوابدید آنعالیجاه بعمل آورده خواهد شد از آنجا که اصل فساد در بنیاد او استحکام تمام پذیرفته بود صیقل حیل زنگ هراس و مغایرت او را نزدود بلکه بمجرد استماع خبر عزیمت رایات عالیات که پس فردا نزول اجلال خواهند فرمود در عرض دو منزل ها در مقام نمله برده از آنجا بخفیه معتمد خود بحضور شاه محمود فرستاد که خود را برسم ایلغار تا فردا بنمله برسانید و هیچ خوف و خطر در دل نیارید که لشکر پادشاهی تا پس فردا خواهد رسید شاه محمود که از باعث قلت لشکر و بی سامانی و عدم بند و بست این بکمال هراس بلکه چون تاب مقابله نداشت هردم اراده فرار را اساس میداشت

از عرائض

از عرائض تسلی فرائض مدد خان اطمینان تمام حاصل کرده سردار میر علم خان که در نزد او دستگیر بود باحتیاط آنکه مبادا در وقت فرصت یعنی هنگام هزیمت خللی رساند اول بقتل رسانیده بعده بدلجمعی تمام وارد منزل گندمک گردید و فردای آن مدد خان از نمله کوچ نموده در گندمک که بمفاصلهٔ سه کروه از نمله دارد نزد شاه محمود رفته ملاقات و بند و بست نموده و ظاهرا جنگ گریز کرده باز در نمله بمنزلگاه خود آمده و بحضور بندگان ها پیاپی خبر فرستاد که جنگ قراولان در گندمک واقع شد مگر تاب مقاومت بآنها صورت نبست ناچار غلام جنگ گریز کرده بنمله واپس رسیده مترصد ارشاد دوم چون درین اثنا بندگان ها از منزل علی بغان کوچ فرموده عازم منزل چهار باغ بودند بمجرد دریافت حال خدیعت مآل او عالیجاهان محمد اکرم خان امین الملک و غفور خان را بمعهٔ دستجات آنها مقرر فرمودیم که بایلغار تمام خود را پیشتر بکومک مدد خان برسانند که خود سرکار اشرف متعاقب بمعهٔ توپخانه و شاهین خانه خواهند رسید چون امین الملک و غفور خان هنوز وارد جنگ گاه نگردیده بودند که مدد خان از آمدن آنها آگاه شده بمعهٔ چهار هزار سوار رو بهزیمت نهاده داخل لشکر شاه محمود گردیده بود بنابران عالیجاه محمد اکرم خان از مشاهدهٔ این تزویر ننگ غیرت گریبان گیر شده با صرف پانصد سوار رکابی خود حمله بر لشکر مخالفان آورده چند نفر معتبر را بقتل رسانیده بود که از قضاء الهی گولهٔ تفنگ بر سینهٔ بی ریو و رنگ آن نمک حلال صداقت و فدویت آهنگ رسیده از اسپ حیات بر خاک ممات افتاد بعد آن عالیجاه غفور خان نیز دستگیر شده بقتل رسید چون بندگان اشرف تا رسیده مقابل شهزاده کامران و فتح خان گردیدند

کار از دست و دست از کار رفته بود یعنی مردم فوج اکثری از کشته شدن خوانین فوق الذکر فرار کرده و پراگنده شده بودند در آنحال عالیجاه اعظم خان نسقچی باشی بمشاهده این خرابی بعرض اشرف رسانید که الحال وقت توقف نیست بلکه مراجعت فرمایند که تقدیر ایزدی چنین رفته بود باوجود کثرت فوج که بصورت دریا موج در موج میزد و از هر قسم اسباب و سامان شایان موجود است چه چاره و چه علاج که از سردار احسان پرورده و پرورش کرده خود اینچنین نتیجهٔ نمکحرامی بعمل آمد الحق که ؎ با قضا کارزار نتوان کرد * گله از روزگار نتوان کرد * کردگار آن کند که او خواهد * حکم بر کردگار نتوان کرد *

آخر الامر بندگان ما چون چارهٔ کار را از هر طرف موقوف و منحصر دیدند ناچار عنان عزیمت را از آن معرکهٔ بلا دستوه معطوف ساخته متوجه دامنهٔ سفید کوه گردیده در حدود طائفهٔ شنواری رسیده شب در آنجا گذرانیده روز دیگر بچوره که دار الامن کوهستان خیبر است نزول اجلال فرموده پنج یوم در آنجا اقامت ورزیده عازم الکای پشاور گردیدند چند یوم بباعث طغیان حرارت هوا که نهایت گرما بود توقف فرموده بعد از آن بصلاح و اتفاق خوانین عقیدت آئین که در آنحال در خدمت حضور حاضر بودند عنان عزیمت بسمت قندهار معطوف فرمودیم

وقایع بیستم عزیمت بندگان ما از پشاور بسمت احمد شاهی و تصرف قندهار نمودن

چون بندگان ما از نمله با چندی از خوانین دولتخواه و ارکین فدویت دستگاه مراجعت فرموده داخل پشاور شدند اربابان طائفهٔ مهمند و خلیل و هشتنگر و ختک بعرض اشرف رسانیدند که خوانین و رعیت خیبری درهٔ خیبر را و طوائف مهمند راه

گر به را مسدود نموده هر یکی بر عمل خود را بحضور پرنور بسپرد که از هر طرف که خیانت و خلاف واقع شود بندگان اشرف بر عمل آنها را بی تأمل و درنگ بقتل رسانند که باقی افاغنهٔ ملک پشاور سرهای خود را بکف دست گذاشته خدمت پادشاه بدل و جان خواهند کرد اگرچه بندگان اشرف ما را از توقف عرصهٔ دو سال سابقه که در چورهٔ خیبر اتفاق افتاده بود کیفیت صدق و امانت و حقیقت اخلاص و فدویت صغیر و کبیر و جوان و پیر آن طائفه و افاغنهٔ پشاور ذهن نشین و حالی خاطر حق بین آفتاب تمکین گردیده بود لیکن نظر بر پراگندگی و بی سامانی آنها فرموده مناسب و مستحسن وقت آن متصور گشت که عنان عزیمت را بسمت قندهار معطوف سازیم چرا که طوائف درانی الوس خاص اند و بسرکار گردون وقار بدل و جان رجوع دارند شاید عنان مقصود بطرز محمود بدست آید و خوانین فدویت آئین که در رکاب والا حاضر بودند نیز از اندیشهٔ صواب پیشهٔ بندگان ما اطلاع یافته همه تصدیق و تسلیم نمودند لهذا خوانین اخلاص آئین سکنهٔ خیبر و پشاور وغیره را تحسین وافر فرموده بامید اکرام و افضال خالق زمان و زمین بروز جمعه بعد از ادای نماز پیشین کوچ فرمای سمت دار القرار قندهار شدیم از اتفاقات زمانی و تقدیرات آسمانی در آنروز ابر و باران بنهایت کثرت و غایت طغیان و شدت بود حتی نهر یکه فیما بین قریهٔ بده بیر و متنی واقع است از بسیاری سیلاب کوهساری گذر نمیداد مگر بندگان ما توکل بعنایت جاودانی کرده از همه پیشتر اسپ خود را در نهر مذکور انداختند چون از نصف آن هنوز نگذشته بود که یکایک سیلاب طغیان نموده از قاش زین برگذشت و اسپ پشناوری کوشید چنانچه بهزار شدت و صعوبت بلکه صرف بفضل و عنایت الهی و الطاف و حفاظت حضرت

کبریائی ازان طوفان پُرشر و شور عبور نموده بکنار رسیده حمد و سپاس جناب حیّ
لایموت ادا کرده شد و تخوانین و سواران که در رکاب حاضر بودند منع فرمودیم
که تا طغیان آب رو بزوال نیارد همانطرف باشند غرضکه بندگان اشرف ما آنشب را بتنهائی
گذرانیدند روز دوم که سیلاب رو بکمی آورد خوانین و سواران نیز عبور نموده بخدمت
اشرف مشرف شدند و چند نفری را که اجل فرا رسیده بود غریق بحر رحمت ناپیدا کنار
حضرت آفریدگار گردید بعده از آنجا کوچ فرموده بکوبات رسیدیم و یکشب در آنجا
اقامت نموده از راه بنگش و هزار درخت بقریهٔ نگر رونق افزا شده از آنجا عنان
عزیمت را بسمت احمد شاهی معطوف ساختیم چون بندگان ما در منزل آب تازی رونق
افزا و تشریف فرما شدند نور محمد خان که با عظم خان نقاضت سابقه و عداوت باطنیه
داشت از خباثت فطرتی و تیره بختی در حین انقطاع منزل مذکور در هنگام تاریکی شب
بعنوان دوستی و بنای سرگوشی نزدیک با عظم رسیده از عقب در مابین هر دو شانه او
زخم خنجر زده در حال هلاکش ساخت و خود فرار شده مخفی کوهسار گشت اگرچه از
وقوع این واقعه تاسّف بسیار روداد امّا از آنجا که نصیب او از دیوان قضا چنین
رفته بود چارهٔ نبود ناچار انتقام آن را بر وقت دیگر موقوف گذاشته فردای آن
بردن نعش آن فدوی بیگناه را با اهل و عیال بسمت غزنین تجویز نموده و مبلغ
چهار هزار روپیه جهت تجهیز و تکفین او نیز بآنها عنایت کرده مرخص فرمودیم
و خود این نیاز درگاه الٰهی تکیه بر فضل و عون او سبحانه کرده روانهٔ قندهار شدیم

وقائع بیست و یکم گریختن شهزاده ایوب و اسد خان از مقابله

وقائع بیست و یکم ۲۱

و در آمدن بندگان اشرف ما بدار القرار قندهار صورت این

وقائع چنانست که در حینیکه شاه محمود قندهار را متصرف شده ارادهٔ کابل داشت
شهزاده ایوب را بمعهٔ اسد خان بارگزائی بمحافظت و نیابت قندهار گذاشته بود.
هرگاه خبر ورود بندگان ما بنواحی قندهار رسید اسد خان بمعهٔ شهزاده ایوب و
شهزاده یونس بداعیهٔ جنگ بیرون شدند عند المقابله شهزاده یونس از آنطرف
فرار شده برکاب بوسی سرکار مشرف شد شهزاده ایوب و اسد خان تاب مقاومت نیاورده
فرار دشت ادبار گردیدند لهذا بندگان اشرف ما بتوفیق و عنایت الٰهی داخل قندهار شده
در تهیه و جمع آوری لشکر پرداختند چنانچه چیزی نقد و جنس از جماعهٔ تجار هنود و غیرهم
بطریق مساعده گرفته سامان سه هزار سوار نموده بودیم که شاه محمود از کابل کوچ کرده
با فتح خان و جمعیت و سامان بیکران بمقابلهٔ این متوکل عنایت پروردگار عازم قندهار گردید

وقائع بیست و دوم جنگ کردن بندگان ما با شاه محمود و فتح خان در منزل جکان و سوانح روداد بعد آن

چون بحسب تقدیر قادر قدیر
و تاثیر گردش فلک غدّار پر تزویر شاه محمود و فتحخان با شش هزار سوار در منزل جکان
که قریب دار القرار قندهار است وارد شدند و بندگان ما نیز نهضت فرموده با سپاه
نو آراسته و خوانین صداقت پیراسته خود صفها آراسته بمقابلهٔ آنها در میدان معرکه
سرگرم جنگ و جدال گردیدند چنانچه دو دفعه لشکر شاه محمود از جرات نمائی و خصم افکنی
دلاوران موکب مسعود رو بهزیمت نهاده متفرق شدند بلکه چندی از خوانین معتبر
مخالفین از ضرب تیغ و سنان دلاوران خسته و بیجان شدند و از طرف بندگان ما

وقائع بیست و دوم ۲۲

جنگگاه

صرف گلستان خان اچکزائی گشته شده و هنوز جنگ قرار و نبرد آزمائی جوانان عرصهٔ کارزار پایدار بود که ناگاه صالو خان اسحاق زائی که پناه بدولت ابد مدت ما آورده و از نوازش بندگان اشرف ما صاحب جاه و مالک منصب و کلاه شده و هفتصد سوار که در تحت خود میداشت و سر تفاخر بر اقران و امثال می افراشت در عین جنگ قصد نمکحرامی نموده از میدان معرکه با دسته و بیرق فرار شده بسمت مخالف پیوست ناگاه از وقوع این حرکت بیدلی آیت برهمی و هزیمت بلشکر بندگان ما افتاد لاجرم یکران نهضت را از میدان معرکه بطرف ارغستان معطوف ساخته و یکشب در آنجا مقام نموده از راه غولری و طائفه وزیری بحدود دیره جات رسیده از دریای اتک عبور نموده بکچی شمالی ولیه که حدود و ریاست محمد خان سدوزائی میباشد نزول فرمودیم چون عالیجاه مشار الیه وابسته و سنبر کردهٔ دولت سرکار بود بمجرد اطلاع ورود و قدوم سعادت لزوم یکزنجیر فیل جهت سواری و خیمها بمعه فروش و ظروف و غیر آن اسباب ضروری و زر سرخ و سفید و اجناس زری و ابریشمی با آنچه لازمهٔ خدمتگزاری و جان نثاری بود موجود و مهیا ساخته اول از نظر همایون گذرانیده بعده خود بآستان بوسی مشرف شده التماس نمود که اگر مرضی مبارک بوده باشد دیرهٔ غازیخان را غلام خلاص ساخته بتحویل غلامان سرکار اقدس نمائیم چرا که بندگان اشرف ملک خود را گذاشته اهالی حرم محترم را در ملک سکان فرستاده اند این نهایت بدنامی و بی سعادتی غلام عقیدت القیام است بندگان اشرف ما از مشاهدهٔ انواع صداقت او نهایت خرسند گشته باقسام تفقد و تلطف تحسین و آفرین فرموده فرمودیم که الحال که اهالی حرم محترم مقیم راولپندی اند

تاکه بندگان اشرف ما خود رونق افزای انجا نشویم صورت طلبیدن آنها مصمم و منظور نیست البته بورود آنجا نظر بارادت و اخلاص و صدق آنعالیجاه نوعیکه در باب اقامت آنها منظور و مقتضای رای عالم آرای گردد بذریعهٔ دستخط آفتاب طلعت ارشاد خواهیم فرمود بنا علی هذا بعد از ان چندگاهی متوقف آنجا شده بعد از قطع مسافت و تحمل تکالیف و کلفت بلطف و کرامت حضرت واهب بی منت وارد راولپندی گردیدیم هرگاه مدت پانزده یوم اقامت فرمودیم از وفور بیکاری و عدم اقبال بیقراری پیشنهاد خاطر خطیر چنان گردید که اگر بتوفیق حضرت داور متعال تصرف دار الامان ملتان میسر گردد از همه بهتر و بجا خواهد بود لهذا متوجه تهیه و سامان آن بودیم که ناگاه نوشتهٔ از رنجیت سنگه از مقام سائی وال بدینمنوال از نظر اشرف گذشت که اگر سرکار پادشاه ازین نواح عبور منظور فرموده مخلص را مستفیض ملاقات گردانند بسیار بجا خواهد بود بلکه انواع خیراندیشی و مواحدت کیشی از ینجانب بحضور چهرهٔ ظهور خواهد کشود چون رای صواب اقتضای بندگان ما هم مقتضی ملاقات او میبود لهذا عنان عزیمت را بطرف سائی وال معطوف داشتیم بورود آنجا رنجیت سنگ در خدمت همایون ما برای ملاقات حاضر شده تحف و هدایائی که در آنحال شایان حوصلهٔ او بود پیشکش نمود بندگان اشرف ما نیز باوصف بی اوضاعی چند قطعهٔ جواهر گران قیمت زیب پیرای سرو بر او فرمودند و رنجیت سنگه در ادای شرائط ملاقات مظهر گشت که مخلص نیز باتفاق پادشاه بملتان میروم بلکه مسخر کرده و تصرف نموده تفویض قبلهٔ عالم خواهم کرد بندگان ما اندیشیدند که اگر باتفاق رنجیت سنگه عزم بملتان کرده شود ناظم و رعایای آنجا باستماع خبر نهضت بندگان ما عند

تحویل قلعه و شهر بلا زمان حضور خواهند کرد و اگر بر تقدیر مشارکت رنجیت سنگه با ایاو نوکر آن
با ظهار مواد همت و مردانگی مستعد جنگ شوند ضرور تاب مقاومت نیاورده مغلوب
خواهند شد و در آنصورت که بقبضهٔ رنجیت سنگه در آید باز بندگان ما نخواهد داد
بلکه خود متصرف خواهد شد بهتر آنست که ازین عزم بالفعل ابا نموده براول پندی عنان
عزیمت معطوف نموده شود بنابران عند الملاقاة درباب موقوفی عزیمت ملتان
واسطهٔ چند درمیان آورده مراجعت فرمودیم مکرر رونق افروز راولپندی شدیم
چون مدتی قیام آنجا اتفاق افتاد بعضی از خوانین که رجوع بندگان ما داشتند و از شاه محمود و
فتح خان آزرده خاطر شده میبودند هم یک یک بحضور اشرف مشرف شدند چنانچه
بلوچ خان اچکزائی و یحیی خان بامیزی و دلاسا خان اسحاق زائی وغیرهم خوانین
متفرقه معه هزار سوار بعتبهٔ فلک مرتبه حاضر گشتند در آن حال ملحوظ و مصمم خاطر دریا مقاطر
آن شد که عنان عزیمت را بسمت دیره جات معطوف فرمائیم در آن اثنا غلام احمد خان
ولد مختار الدوله که از عطا محمد خان ناظم کشمیر برادر حقیقی خود آزرده خاطر شده از چندی در
محال یوسف زائی سکونت میداشت از نهضت بندگان سرکار اشرف بطرف دیره جات
اطلاع یافته بحضور اشرف مشرف شده سر بخاک عجز و انکسار گذاشته عرض نمود که اگر
والد غلام نمکحرامی اختیار کرد نتیجهٔ آن حاصل نموده بجزای عمل خود رسید کمترین فدویان
غلام و نمک پروردهٔ دولت ابد مدت است قبلهٔ عالم بکشتن و عفو فرمودن مالک و
مختار اند از آنجا که هر کس بگناه و طاعت خود ماخوذ و ماجور میگردد الا تزر وازرة
وزر اخری و ان لیس للانسان الا ما سعی غلام امیدوار عفو و احسان است الحق

چون غلام احمد خان در آن مقدمات بری و بیگناه بود و عذرات او همه محقق و معقول آمد
بندگان اشرف ما عفو جرائم او فرموده و از اشفاق خسروانی سرافراز ساخته از رجوع نامردهٔ
نهضت و تسخیر پشاور که در آن وقت حاکم آنجا محمد عظیم خان برادر فتح خان بود اولی
و اقدم متصور گشت یعنی بعد از تسخیر پشاور تسخیر دیره جات و عزیمت آن صفحات
بعمل خواهد آمد چون غلام احمد خان جمعیت سرکار را دیده بوفور ارادت و امیدواری
هزار سوار جنسی و چیزی پیاده از نزد عطا محمد خان برادر خود از کشمیر طلبانیده همرکاب
بندگان اقدس عازم پشاور شد

وقایع بیست و سوم نهضت رایات عالیات بسمت الکای پشاور و وقوع جنگ با محمد عظیم خان و پردل خان

چون بتائیدات الهی بندگان ما از راولپندی نهضت فرموده
بحیدرو و حج رسیدند ارادهٔ عبور لشکر از دریای اتک بکشتی مقرر و مد نظر بود ناگاه
عنایت صمدی و اعانت ایزدی شامل حال گردیده چند نفر از گذربانان گذر
بازارک بحضور حاضر شده عرض نمودند که اگر بندگان پادشاه غلامان را باعطای
خلعت و انعام مفتخر بین العشائر و الاقوام فرمایند غلامان بدرقه راه شده بپایاب
راه مینمائیم که همگی لشکر از سوار و پیاده بطرفة العینی از دریا عبور کنند بندگان ما
فی الفور چیزی وجه از زر سرخ با آنها عطا فرمودند و آن گذربانان بدرقگی خود نمودند
بتوکل ایزدی جل شانه سوار و پیاده و بونه داخل گشته بسهولت تمام از دریا
عبور کرده در ملک ختک نزول اجلال فرمودیم از استماع خبر ورود شعشعهٔ بوارق
اقبال پادشاهی در آن اطراف و نواحی عظیم خان و پردل خان بارکزائی اطلاع یافته

بالاتفاق از پشاور برآمده بحدود جمکنی مستعد جنگ شدند روز دوم که بندگان ما کوچ
فرموده در نوشهره منزل نمودند محمد عظیم خان نیز با جمعیت خود و برادران خود در قریهٔ
پیر پائی رسیده منزل گزید چنانچه فیما بین دو لشکر مفاصلهٔ سه کروه واقع بود بندگان ما
چند روز در آنجا توقف فرمودند و هر کسیکه از لشکر محمد عظیم خان فرار شده رجوع باین دولت
خداداد قوی بنیاد میکرد بندگان ما بخلعت فاخره و عنایت متکاثره هر یک را سر بلند و
بین الامثال ارجمند میساختیم از استماع این خبر تمامی لشکر محمد عظیم خان فرار شده ملحق
بموکب سعادت کوکب گشتند لهذا نامبرده بمشاهدهٔ اینحال تاب و توانائی خود را محل زوال
دیده وقت شب فرصت وقت را غنیمت یافته رو بفرار نهاده بطرف کابل رفت
و نواب همایون ما بدولت و فر و اقبال و ظفر رونق افزای الکای پشاور شدند ❊

وقائع بیست و چهارم بجنگ آمدن محمد عظیم خان بر پشاور

هرگاه محمد عظیم خان شکست یافته فرار نموده بکابل رفت بندگان ما داخل الکای پشاور گردیده
مدت چهار ماه بلکه تمامی ایام گرما را گذرانیده بموسم زمستان که محمد عظیم خان باز جمعیت
خود را آراسته بمعیت خوانین و سائر غلام خانهٔ کابل از طرف شاه محمود بداعیهٔ پشاور
وارد جمرود گردید بندگان ما نیز با جمعیتی که فراهم آمده و حاضر بودند بمقابلهٔ دشمن رفته
در تهکال نزول فرمودند روز دوم که محمد عظیم خان با سوار و پیادهٔ خود صفها آراسته
بمیدان معرکه رسید از ینطرف لشکر بندگان ما نیز صفوف آراسته بدافعه اش پرداختند
از آنجا که بندگان ما اول وقت پیادهای خود را در مغاکها بکمین نشانیده بودند لهذا
وقتیکه سواران مخالف حمله آوردند پیادهای مذکور از شلک تفنگ و زنبور قریب

سه صد سوار مخالف مقهور را بخاک نیستی انداختند و هلاک ساختند از آنجا که جمعیت محمد عظیم خان
بسیار بود با وجود آن پایداری نموده مکرر حمله آوردند در آنحال عالیجاه بهادر خان خشتنگری
که از جانب سرکار ما سپه سالار پیادهای لشکر خلیل و مهمند بود در آن حملهٔ مخالف کشته شد
لهذا از سنوح اینواقعه هزیمت در تمامی پیادها افتاد و از هزیمت آنها شکست فاحش در باقی
لشکر این نیازمند درگاه آلهی روداد ناچار رضا بقضا داده از میدان مراجعت نموده
عنان عزیمت را بجانب اٹک معطوف فرمودیم در آنجا عرصهٔ چهار یوم توقف فرموده
عازم راولپندی شدیم

وقائع بیست و پنجم نهضت بندگان ما از راولپندی باز بسمت پشاور

صورت حال اینمعنی چنان است
که در ایام سلطنت شاه محمود برادران فتح خان جبر و تعدی بر اربابان پشاور و
غلام خانه و رعیت سکنهٔ پشاور میکردند و اربابان مهمند و خلیل و رعایای سکنهٔ کوره
بخدمت بندگان ما استغاثه و الحاح بسیار نمودند بندگان ما چند یوم در پندی آرام
قرار فرموده بالتماس مردم پشاور و در ثانی رسیدن لشکر کشمیر و جهانداد خان برادر عطا محمد خان
حاکم کشمیر و سمندر خان بامیزائی و موسی خان الکوزائی از راولپندی کوچ فرما گردیده در منزل
حسن ابدال رونق افزای شده هرگاه بندگان ما متوجه بجمع آوری لشکر شدند جهانداد خان بامیزائی
بمعه خوانین درانی بعرض اشرف رسانیدند که الحال که غلامان تقریباً تا سه هزار بجانفشانی برکاب
ظفر انتساب حاضر هستند حاجت نگهداشت دیگر سپاه چیست بلکه امید قویست که بتوفیق
ایزدی و اقبال سرمدی بر مدعی دنی ظفر و منصور گردیم بندگان ما نیز بمصداق کم من فئة
قلیلة غلبت فئة کثیرة باذن الله عرض خوانین بصواب قرین تصور فرموده بالهام

بتوکل حضرت ذو الجلال عنان عزیمت را بسمت پشاور معطوف ساخته از دریای اتک عبور نموده
رونق افزای موضع بڈه بیر محال مهمند گردیدند محمد عظیم خان و عطا محمد خان برادر او با لشکر سوار و
پیاده آراسته خود از پشاور بیرون شده بمعرکهٔ جنگ رسیدند هر چند که فیما بین عسکرین
آب بزرگی عمیق واقع بود با وجود تعذر عبور در کثرت جنگ و جدال معرکه بازار یوم النشور
ظهور یافته حتی که عطا محمد خان برادر محمد عظیم خان گولهٔ تفنگ اجل آهنگ بدهن خورده از
اسپ نخوت بخاک مذلت افتاده روز دوم رخت حیات بدار الممات نهاد و از طرف
بندگان ما نیز موسی خان نام که سپه سالار لشکر بود گولهٔ تفنگ بسینهٔ صدق گنجینهٔ فدویت
آهنگ او رسیده برحمت الٰهی پیوست غرض از طلوع آفتاب جهانتاب تا نماز عصر بازار
قتال و جدال گرم مانده از سپاه طرفین کشته و زخمی بسیار رونق میدان کارزار گردیدند
آخر کار چون که لشکر مخالفان از تباهی حال عطا محمد خان زیاده تاب اقامت نیاورده
برگشته بطرف پشاور رفتند خوانین حضور نیز در آنحال بعرض رسانیدند که مقدمهٔ فتح و شکست
پیوسته بید قدرت الٰهی میباشد حیلهٔ ظاهری و جمعیت حوصلهٔ بشری همین قدر بود که ما غلامان
صرفه نکرده جان نثار بها کردیم و میکنیم مخالف همین است که با لشکر شکسته سر بد اختر خود
برگشته بسمت پشاور رفت نماز شام قریب است و منزل دور هرگاه مرضی مبارک باز خمیان را
از میدان برداشته شب را بآبادی رفته گذرانیده شود دیگر فضل الٰهی شامل حال بوده باقبال
عدو مال پادشاهی وقت دعوی و معرکه آرائی هنوز بسیار است بندگان ما بنا بر ملاحظهٔ
صلاح وقت و عرض خوانین ناچار از میدان معرکه مراجعت فرموده هنگام نصف شب بزیارت
شیخ رحمکار علیه الرحمه رسیده تعبیهٔ شب گذرانیده روز دوم بقلعهٔ اتک نزول اجلال فرموده

و چند یوم در آنجا توقف نموده عنان عزیمت را مکرر بسمت راول پنڈی معطوف فرموده و نظر
بالامور مرهونة باوقاتها سعی و تردد بشری را بی تائید تقدیر و ارادهٔ ازلی خالی از اثر دیده
متوکل بعنایات الٰهی و متوسل بتفضلات حضرت کبریائی شده تا مدت یکسال در راول پنڈی
توقف ورزیدیم چنانچه در بین فرصت خوانین که از شاه محمود و فتح خان آزرده و منحرف میشدند
و بپناه بدولت حضور می آوردند همه را مورد انعام و الطاف خسروی ساخته برکاب
فیض انتساب مشرف میداشتیم حتی که رفته رفته قریب بیکهزار سوار جمعیت بندگان ما شد
و عطا محمد خان ناظم کشمیر نیز جریدهٔ لشکر سوار و پیاده از کشمیر با نند رام معتمد خود بخدمت اشرف
فرستاد چون همگی جمعیت بقدر دو و نیم هزار سوار و پیاده بقلم در آمد بندگان ما بعنایت و
توفیق ایزدی دست توسل بدامن توکل زده عنان عزیمت را بسمت پشاور معطوف فرمودند
غلام محمد خان برادر عطا محمد خان نیز برکاب نصرت انتساب حاضر بود چون موکب دولت و
اقبال رونق افزای میدان بچه شد محمد عظیم خان با لشکر خود که آمادهٔ مقاتله میبود بمیدان جنگ
رسیده مصطفی نام ملازم خود را که با چهار صد سوار جرار بعهدهٔ قراولی و پیش جنگی مقرر کرده بود
هرگاه بمقابل سپاه نصرت پناه در آمد بحملهٔ اول مع سواران خود کشته و خسته شد چنانچه
غازیان نصرت نشان سپاه تهور پناه سرهای هریک را بریده و بر سر نیزها کشیده بحضور انور
آوردند محمد عظیم خان از مشاهدهٔ اینحال ستارهٔ اقبال را در عین زوال یافته زیاده تاب مقاومت
نیاورده رو بفرار نهاده و آوارهٔ دشت ادبار گردیده از راه کوهات و بنگش باریک شده بسمت کابل خزید
بندگان ما بانصرت و اقبال و عظمت و جلال رونق افزای پشاور شدند ❊ **وقائع**
بیست و ششم فرستادن شهزاده حیدر را جهت تسخیر دیرهٔ غازیخان

وجنگ کردن باجبار خان و بازگشتن شهزادهٔ مذکور بی نیل مقصود

چون محمد عظیم خان از پشاور شکست یافته از راه کوهاٹ و بنگش عنان هزیمت بکابل تافت بندگان ما مدت یکماه در پشاور توقف فرموده بخاطر خطیر محظور و منظور افتاد که شهزاده حیدر را باچیزی لشکر مامور دیرهٔ غازیخان فرمائیم تا جبار خان را از دیرهٔ خارج کرده در تصرف اولیای دولت ابد مدت در آرد لهذا عطا محمد خان را باهزار سوار همراه شهزادهٔ مذکور مقرر نموده از حضور انور مرخص فرمودیم چون مامورین قطع منازل و طی مراحل کرده متصل دیرهٔ غازیخان رسیدند جبار خان نیز باجمعیت سوار و پیاده و توپخانه خود بمقابل رسیده از جانبین صفوف قتال و جدال آراسته شد هر چند که لشکر شهزاده تعب راه دیده و سختی سفر کشیده بودند لیکن با اینهمه بحملهٔ اول لشکر جبار خان را شکست دادند مگر بواسطهٔ طاقت و استقامتی که مخالفین را از باعث استراحت مدت ریاست آنجا بود باز متفق شده بجنگ رجوع کردند ناگاه در لشکر شهزاده نفاق بهم رسیده حتی که چند صد کس سوار بیکمرتبه از معرکه کارزار گریخته بطرف دشمن پیوستند شهزاده حیدر پس از وقوع اینواقعه یعنی شکست لشکر خود و غداری و نفاق سواران خدیعت شعار کیفیت حال مشروح و تفصیل وار بخدمت بندگان اشرف معروضداشت این نیازمند درگاه الهی از ملاحظهٔ این شعبده کاری فلک دوار و غداری نمکحرامان نابکار مراجعت مامورین را بعتبهٔ فلک رتبه اولی و اصلح تصور فرموده شهزادهٔ مذکور را طلب حضور فرمودیم در آنفرصت خوانین بعرض اشرف رسانیدند که اسپان لشکر لاغر و کم طاقت اند هرگاه مرضی مبارک باشد بجهت طیاری و فربهی بمحالات و قریه جات مرخص شده بعد طیاری حاضر حضور گردند بهتر خواهد بود چراکه مهم کابل در پیش است

ازآنجاکه

ازآنجاکه معمول آنولایت هم غالب اوقات بهمین وتیره بوده بنابران اسپان سپاه رکابی لشکری را موافق تقسیم بقریه جات خلیل و مهمند و دوآبه وغیره پتّه جات پشاور جهت چَر مقرر نموده مرخص فرمودیم و بعد آن درباب اکثری از خوانین و سپاه نیز بنابر ملاقات و بند و بست امور عیال و اطفال شان حکم ترخیص اجرا یافت هرگاه ازبد باطنی و خدیعت شعاری بعضی از آدمی صورتان دیو سیرت انتظام سوار و پیاده و خوانین سپاه باین وسیله و حیله منتشر و بیجا گردیده بود عطا محمد خان ناظم کشمیر در خفیه بذریعهٔ جهانداد خان برادر خود و نندرام دیوان و سمندر خان بامیزائی و نور محمد خان وغیره منافقان شیطان سیرت باکثری از سپاه و رعیت وعده و وعید بسیار نوشته متمنی آن شد که حضرت پادشاه بطریقی که دانند و توانند یعنی بهر خدیعت و فریبی که ممکن شود دستگیر ساخته بقلعهٔ اٹک برسانند چنانچه نمکحرامان بی سامان بموجب نوشتهٔ آن زشت بنیان بدگمان در تکمیل مادهٔ نفاق باهم اتفاق نموده مکرر بعرض اشرف میرسانیدند که بندگان اقدس ملاحظهٔ سامان سواران با مردم را بفرمایند زیراکه مقدمهٔ تسخیر دار السلطنه کابل در پیش است ازآنجاکه این معنی یعنی مقدمهٔ کابل مد نظر و پیشنهاد خاطر انور بود بنابران درباب سان سواران امر اشرف نفاذ یافت چنانچه یومیه جهانداد خان و سمندر خان سلان سواران کم کم بحضور ساطع النور میدادند بعد چندی عرض کردند که سان کل سپاه ملاحظه نفرمایند هنوز حکم منظوری این عرض شرف صدور نیافته بود که دفعة و غفلة با تمامی لشکر بدگهر خود که مستعد نمکحرامی و منتظر حصول بد سرانجامی بودند بدولتخانه بالا حصار بهانهٔ ادای سان پیاده و سوار داخل دربار شده دور و کنار این نیازمند درگاه الهی را

بمانند نگین انگشتر محصور کرده بعده جهانداد خان بدپیمان همرکاب بندگان ما شده بقلعهٔ اتک
آوردند از آنجا که بعضی از سپاه خاصهٔ بندگان ما مامور مقدمهٔ غازیخان شده بودند و کسانیکه
حاضر رکاب اقدس بودند بواسطهٔ عدم وجود سواران و تابعین خود که بپته جات پشاور
تقسیم یافته بودند تنها و بی دستگاه میبودند لهذا ناگهان اینواقعه در پیش آمد و نمکحرامی
آنها ظهور یافت القصه بعد آن بندگان ما را از قلعهٔ اتک نیز کشیده بکشمیر برده در قلعهٔ
کوه ماران مقیم ساختند عطا محمد خان ناظم کشمیر بنابر زمانه سازی و تزویر گاه گاهی بخدمت
بندگان ما حاضر شده عرض مینمود که اگرچه درینمقدمه نمکحرامی از دست غلام بوقوع آمده
که گرد این خجالت و داغ این ملامت تا ظهور قیامت از چهرهٔ ما بر نخواهد خاست
مگر در تلافی این نمکحرامی روزی خواهد بود که جانفشانی خواهم کرد همدرین ضمن استدعای کوه نور
از حضور پرنور میکرد که بغلام مرحمت و عنایت فرما چون قضای جناب باری عز اسمه مقتضی انجام
امری از امور بندگان خود میشود بمفاد اذا اراد الله شیئاً هیّأ اسبابه هر آینه بتفضلات و
عنایات بیغایات خود اسباب او را مهیا ساخته و وسیلهٔ جمیله برانگیخته کار بندهٔ خود را
بانجام و انصرام میرساند مصداق اینمقال آنکه از استماع خبر اینواقعهٔ هائله که عطا محمد خان
و جهانداد خان وغیره بامیزائیان بخدمت بندگان ما بی ادبیها و نمکحرامیها نموده‌اند شاه محمود را
ننگ و غیرت جبلی در حمیت و الفت رحمی برادری گریبان گیر حال شده در محال دهله وغیره
که طوائف بامیزائیان مسکن و ماوی داشتند یکهزار سوار جرار بطریق چپاول فرستاده صغیر و کبیر و
جوان و پیر آنها را قتل و تاراج املاک و مکانات آنها را مسمار و پایمال سم ستوران افواج
ساخته بقیة السیف را اسیر و دستگیر نموده بکمال بیحرمتی و ذلت و بی ستری بحضور خود طلبید

چون از تعذیب و تخریب آنطائفه مرکوز خاطر شاه محمود مخلصی این نیازمند درگاه الهی بود
و اینمعنی بدون تسخیر و تصرف خطهٔ کشمیر صورت پذیر نبود لهذا فتح خان را با جمعیت سی هزار لشکر
مامور تسخیر کشمیر نموده مرخص ساخت چون راه مظفرآباد جای عبور نبود بنابران از راه پنجاب
بگجرات رسیده و بارنجیت سنگه اتفاق نموده از راه بمبر و توشه میدان عازم کشمیر گشته
وارد شپیان که سرحد کشمیر است گردید عطا محمد خان نیز فوج خود را آراسته بمقابل فتحخان
در شپیان رفت چون فیمابین عسکرین جنگ واقع شد لشکر عطا محمد خان هزیمت خورده بکشمیر
واپس گردید بلکه روزمره دوصد سیصد سوار از لشکرش فرار شده در نزد فتح خان حاضر میگردیدند
از ظهور اینمقدمه عطا محمد خان زیاده تاب اقامت نیاورده از آنجا مراجعت بسمت شهر
نموده در زیر قلعهٔ شیرگڑھ بمیدان بتهٔ مالو سنگر مستحکم بسته منزل نمود با وجود این چون چارهٔ
کار خود و مخلصی از چنگ هلاک آهنگ فتح خان بدون ذریعهٔ بندگان اشرف ما غیر ممکن
یافت بنابر غلبهٔ ضرورت بصوابدید خوانین بامیزائی مصحف مجید و فرقان حمید را شفیع حال
ساخته سر برهنه و طناب بگردن و شمشیر بکف گرفته بحضور فیض دستور حاضر گشته بعرض
اقدس رسانید که بتصدق همین کلام الهی قبلهٔ عالم و عالمیان عذرخواهی این خاطی را منظور
نظر فیض گستر فرموده تقصیرات غلام را عفو فرمایند و اگر بکشتن غلام امر میشود شمشیر و سر نیز
حاضر است بندگان اشرف ما بمصداق آنکه ع در عفو لذتیست که در انتقام نیست
بنابر وثوق عظمت و جلالت کلام شریف الهی و اخلاق و عادات منیف خویش که پیوسته
از عقوبت و انتقام مائل و متوجه بترحم و انعام خاص و عام بوده‌اند و بفحوای الانسان
مرکب من الخطاء و النسیان عذرات او را منظور نظر ترحم منظر فرموده تقصیرات او را

عفو نمودیم تا شاید که آینده از ایشان کار بیجا و امر نابجا سر بر نزند چون خوانین درّانی و
غلام خانه متعینهٔ خطهٔ کشمیر یعنی همراهیان عطا محمد خان از آبا و اجداد نمک پروردهٔ بندگان
اشفاق عنوان ما بودند لهذا همه حاضر و مستعد خدمت شدند از آنجا که مقدمات مقابلهٔ
افواج متخاصمین بانجام و اختتام رسیده بود یعنی فتح خان داخل کشمیر شده متصرف گردیده بود
و لشکر عطا محمد خان هر روز فرار نموده نزد فتح خان میرفتند درینحال عطا محمد خان و سمندر خان
عرض نمودند که غلامان را حضور اقدس بدست مبارک بشمشیر هلاک سازند زیرا که گناهگار
پادشاهی و نمکحرام ظل الهی هستیم تا بسزای خود برسیم و یا غلامان را بخدمت خود نگاه دارند
که مخلصی غلامان از مضرت فتح خان حاصل گردد لهذا از حضور اشرف ارشاد شد که الحال
که کار از دست و دست از کار رفته است بهتر آنست که شما در قلعهٔ شیرگره متحصن گردیده
چند روز خود را نگاه دارید تا بندگان ما اصلاح طرفین نمایند بنا بر امر سرکار عطا محمد خان
در شیرگرهٔ متحصن گردیده بعد چند یوم مصالحه نموده خود در نزد فتح خان رفته ملاقات
کرد بعد از انعقاد صلح طرفین و اطمینان از عدم اتصال مضرت جانبین فتح خان بمعه محکم چند
سردار لشکر رنجیت سنگه که بطریق کومک با فتح خان آمده بود بسلام بندگان ما حاضر شدند
چون در حین ملاقات فتح خان با رنجیت سنگه همین مقرر گردیده بود که هرگاه مخلصی پادشاه
بعد فتح کشمیر شود از آنجا که وابستگان و اهالی حرم پادشاه در لاهور میباشند بهتر آنست که
حضرت پادشاه را تشریف فرمای لاهور سازند تا حصهٔ نیکنامی در مقدمهٔ مخلصی پادشاه
برای ما هم باشد لهذا فتح خان و محکم چند هنگام شرفیابی حضور اقدس ما مولات رنجیت سنگه و
مقبولات خود را که قبل از تسخیر کشمیر وقت ملاقات شان صورت توثیق پذیرفته بود مفصل عرض

نموده و مدارج التماس را از طرف رنجیت سنگه بدرجهٔ اتم رسانیدند اگرچه فتح خان از وثوق
اخلاص خویش نهایت ملتمس آن بود که بندگان پادشاه رونق افزای ملتان و متصرف دیرجات
گشته از طرف شاه محمود هیچ واهمه بخاطر اشرف نیارند و غلام را همه وقت نمک پروردهٔ خود
دانسته متوجه و مستعد غلامی و هواخواهی حضور خاص خود تصور فرمایند لیکن از آنجا که
تمامی وابستگان در لاهور بودند نهضت ملتان و دیرجات منظور طبع اشرف نگشته
چند روز متوقف کشمیر بوده بعده عنان عزیمت بسمت لاهور معطوف فرمودیم لهذا
فتح خان بند و بست کشمیر نموده و نیابت و نظامت بمحمد عظیم خان برادر حقیقی خود سپرده
خود روانهٔ کابل بخدمت شاه محمود گردید و بندگان ما باتفاق محکم چند وغیره سکان از شهر کشمیر
کوچ کرده در منزل باره موله نزول فرمودیم معتبران راجه غلام علیخان بمبه و راجه زبردست خان
و راجه سلطان خان وغیره راجهای لگه و معتمدان روح الله خان راجهٔ پونچ و دیوان نندرام
صاحبکار عطا محمد خان بخدمت اشرف حاضر شده بعرض رسانیدند که همگی ایشان در کچه ها
منتظر قدوم میمنت لزوم خاقانی میباشند هرگاه مرضی مبارک بوده باشد درینجا بسلام
تقبیل عتبهٔ فلک مقام بندگان اشرف مشرف شوند از پیشگاه حضور ارشاد شد که در همانجا مقیم باشند
عنقریب قدوم مباهات لزوم رونق افزای آنجا خواهد گردید بعده بندگان ما دو یوم دیگر در
باره موله توقف نموده روز سوم رونق افزای منزل کچه ها مذکوره گردیدند راجهای مذکور معه
نندرام حسب اقتدار خود پیشکشها گذرانیده بشرف سلام مشرف شده بعرض اشرف
رسانیدند که الحال که از خوبی طالع و مساعدت بخت غلامان قدم بندگان اقدس حضرت
پادشاه مع الخیر درجا و مکان ما غلامان رونق پیرا گردید غلامان هم در حضر خود مالک

الوس و صاحب غیرت و ناموس میباشیم و طائفه لگه و بمبه از آبا و اجداد غلام سبز کرده دولت
خداداد قوی بنیاد بندگان همایون هستند البته تا مال و جان داریم فدای رکاب سرکار نموده
بفضل الهی و اقبال عدو مال پادشاهی خطه کشمیر را بتصرف خدمتگاران سرکار در آورده
خواهد شد و اگر تماما بقتل رسیم بعد از آن پادشاه مالک و مختار اند ما غلامان کمتر از طائفه خیبری
نیستیم آنها که بواسطه صداقت و خدمتگزاری بندگان اشرف اعلی نیکنام و خوش سرانجام
عالم و عالمیان گردید غلامان نیز امیدوارند که ذخیره اندوز نیکنامیها گردیم اگرچه استدعای
اظهار راجگان مذکور از صدق باطن بود مگر بخاطر خطیر چنان رسید که شاه محمود ننگ و غیرت
و رحم و الفت برادری را حتی الامکان بجا آورده تعیناتی خاص بجهت تخلیص بندگان با فتح خان
بالشکر درانی و قزلباش برای عزل عطا محمد خان روانه نمود تا مخلصی این نیازمند بعنایت الهی
بظهور انجامید و فتح خان نیز در خدمت دقیقه از دقائق فرو نگذاشته است الحق که در باب
تسخیر و تصرف کشمیر شک نیست که ازین هم بسهولت و آسان تر مسخر تواند شد لیکن اینمعنی
منافی شیوه سلاطین سابقین خصوصا مغایر شیمه قومیه این نیازمند درگاه رب العالمین است
که در عوض نیکی بدی بظهور آید لهذا براجهای مذکور امر فرمودیم که الحال عزم بندگان ما
بسمت لاهور بجهت ملاقات وابستگان پرضرورست ان شاء الله تعالی بعد ورود لاهور
و بند و بست امور وابستگان و اهالی حرم محترم باز عازم مهم کشمیر خواهیم شد چون بندگان را
از مضمون ارشاد حضور ساطع النور امیدواری حاصل شد بعد آن عنان عزیمت را بسمت لاهور
معطوف فرمودیم و از آنجا کوچ نموده بزیر کوتل پیر پنجال که کوتل منوچ میناست نزول اجلال
نمودیم و از آنجا قبل از طلوع آفتاب عالمتاب کوچ نموده شد چرا که کوتل بسیار سخت و بلند و راه

نهایت پر برف و تنگ بود حتی که بمشقت بسیار و تعب و رنج بیشمار بهنگام نماز عصر بسر کوتل رسیده
و بوقت نماز شام در نشیب آن منزل فرموده شد روز دیگر که از آنجا کوچ نموده وارد پنوچ
شدیم وزیر روح الله خان حاکم پنوچ نیز پیشکشها و سیورسات از نظر مبارک گذرانید
و از آنجا منزل بمنزل کوچ فرما گردیده بشاهدره لاهور رسیده شد رنجیت سنگه باستماع خبر قدوم
بندگان ما کرک سنگه ولد اعظم و ارشد خود را بمعه رام سنگه و دیگر معتبران خود در شاهدره باستقبال
فرستاده از آنجا داخل شهر لاهور نموده حویلی ساده سنگه نام را جای سکونت سرکار ما مقرر کردند
مگر وابستگان و اهل حرم را در حویلی دیگر جای داده بودند که رفتن و آمدن را مانع میشدند
غرض فردای یوم ورود رام سنگه بحضور آمده از جانب رنجیت سنگه خواهش کوه نور نمود
بندگان ما فرمودند که بالفعل درینجا حاضر نیست هرگاه رابطه دوستی و یکجهتی فیمابین بندگان
اشرف ما و رنجیت سنگه استحکام و وثوق تمام یافت در دادن کوه نور دریغ نخواهد رفت
چون چند یوم بتواتر استدعای کوه نور نمودند و بندگان ما همان جواب اول را تکرار فرمودند
لهذا از دون همتی سختی در ایصال آب و نان مینمودند یعنی گاهی یکی را و گاهی دیگر را مانع
میشدند بلکه ملازمان و خادمان را از حویلی گاهی بشهر و بازار رفتن بکاری میگذاشتند و گاهی
نمیگذاشتند غرض قریب یکماه بهمین صورت با وجود مشاهده سختی گذشت چون دیدند که
باین خودنمائی و بدسلوکی مطلب بدست نمی آید بنابران رنجیت سنگه یکروز چندی از معتبران
خود را فرستاده اظهار نمود که آنچه وجه نقد و مکانات و محالات بکار بندگان پادشاه
باشد ارشاد فرمایند که حاضر کرده تحویل شود بندگان ما فرمودند که اگر بصورت انتظام
پیمان دوستی و انعقاد عهد یکجهتی فرستاده شود مضایقه نخواهد بود بعد از آن بدفعات

قریب چهل پنجاه هزار روپیه رسانیده باز معتبرانش آمده استدعای کوه نور نمودند باز ارشاد شد که تا وقتیکه عهد و میثاق اتفاق بوثوق نانجامد دادن کوه نور صورت ظهور نخواهد یافت دبصورت وثوق و استحکام آن معنی دریغ داشته نخواهد شد غرض دو یوم بعد ازین جواب رنجیت سنگه خود جهت ملاقات آمده و کلمات دوستی و یکرنگی بمیان آورده و عهد نامه مشتمل بر وثوق اتحاد و یکجهتی و استحکام دوام الفت و یکتادلی نوشته آورده و پنجه خود را بحضور بندگان ما بزعفران آلوده و بر عهد نامه مذکور چسپانیده بندگان ما سپرده و قسم با گرنت و بابا نانک خود خورده و دست بقبضه تلوار خود گذاشته اقرار نمود که تمامی علاقه جات کوت کمالیه و جنگ سیال و کلانور را بپادشاه دادم که مالاً و منالاً همیشه باستمرار در تصرف ملازمان و کارگزاران سرکار پادشاه بوده باشد و هر قدر لشکر که بندگان پادشاه خواسته باشند جهت تسخیر ولایت افغانستان و تنبیه و هدایت مردم شریر بلا عذر و اهمال همراه میکنم و بوجهی من الوجوه ازین قرارداد انصراف و ازین عهد و پیمان سرموئی انحراف نمیورزم و از بندگان ما نیز نوشته بصیغه عهد نامه گرفت که هرگاه پادشاه متصرف ولایت خود شوند مادام الحیوة در دوستی و یکجهتی هیچ فرقی و تفاوتی بقدر یکسرمو نباشد بعد ازان رنجیت سنگه بنابر کمال مواحدت و یکرنگی دستار بدلی نموده گفت که الحال تمامی شرائط در رسوم الفت و یکوجودی مستحکم گردید و ما سر خود را بسر پادشاه بستیم لهذا در آنحال بندگان ما هم کوه نور را باو عنایت نمودند بعد ازان پهره چوکی را که باعث رنج رسانی و سختی آب و نان بود برداشتند چنانچه بعد از دو یوم جهت ملاقات حرم محترم و وابستگان که در مکان دیگر بودند تشریف فرما گردیده بعده هر روز

جهت استفاضه از زیارات اهل قبور و استفاده از حضرات اهل حضور مثل حضرت شیخ علی بن عثمان هجویری ثم الغزنوی صاحب کتاب کشف المحجوب که بر زبان عوام داتا گنج بخش لقب ایشان مشهور است قدس الله سره مشرف شده بعد فاتحه و دعا استمداد از جناب هر یک ازان مقربان بارگاه حضرت کبریا نموده میشد درین اثنا یکروز خود رنجیت سنگه عرض نموده خواهش کرد که اگر پادشاه بسیر باغ شالامار تشریف فرما شوند بانشراط دعوت بپردازم موجب خشنودی خواهد بود چون حسب آرزوی او رونق افزای باغ مذکور شدیم تمامی ارباب طرب و اهل نشاط را در باغ فرستاده که هر یک در زیر پای سروی مانند تذرو ایستاده نغمهای دلآویز و غزلهای شوق انگیز فراق آمیز خوانده محفل دلربائی را رونق می افزودند و از نگاه جادوانه و چشم آهوانه خویش دلهای نظارگیان میربودند فردای آنروز بوقت نماز ظهر آدم خود را بحضور فرستاد که پادشاه بشهر تشریف فرما شوند که چیزی مصلحت دیده میشود فرمودیم که فردا در شهر تشریف خواهیم آورد چنانچه فردا حسب وعده روز گذشته از باغ سوار شده در نزد رنجیت سنگه تشریف بردیم عند الملاقاة معلوم شد که هیچ مصلحتی و سخنی نبود بلکه آوردن بندگان ما بقید شهر لاهور منظورش بود و هم مفهوم گشت که از غایت بدعهدی در شکستن عهد و پیمان رجوع دارد مصداقش آنکه بعد ازان هرگاه که برای تفریح مزاج بسیر باغات یا باستفاضه زیارات تشریف میبردیم خوب معلوم میشد که بطور اخفا ملازمان شادیخان متعاقب سواری شده دور دور همراه میبودند و محافظت مینمودند مگر بندگان ما نظر بر اعمال و اقوال آنجماعه جهال نکرده همچنان دل بسته عهد و پیمان خود بوده تخلفی و توهمی بخاطر نمی آوردند و بجهت ضبط و تصرف مواضعات موثقه عهد نامه

حساب میگفتند که اقرار بفرستادن کاغذها بکن تر اخلاص میکنیم بلکه بگو که بگفته پادشاه نوشته ام
چون آن بیگناه شخصی دیانت دار بود انواع عذابها برخود اختیار نمود لیکن باقرار بر دروغ لب
نکشود از آنجاکه حقوق پیشنمازی او بر ذمهٔ بندگان ما بسیار بود ناچار مبلغ بیست هزار روپیه
در عوض جرم او بر ذمهٔ خود گرفته او را خلاص فرمودند آخر الامر معلوم نموده شد که ملا جعفر نام
بدگهر بد باطن که با ملا شیر محمد عناد جبلی و عداوت دلی داشت این فتنه را بصلاح رنجبیت سنگه
برپا نموده آن بیگناه را ببلا گرفتار کرده بود مفصل این مجمل آنکه در حینیکه بندگان ما از جنگ
اشپان برگشته در چوره خیبر رسیده بودند ملا جعفر مذکور بهمراهی ابوالحسن خان برکاب والا
حاضر شده در خدمت میبودند چون حق سبحانه و تعالی تخت سلطنت کابل عنایت فرمود ابوالحسن را
بحفاظت اسباب صندوقخانه و جواهرخانه و خزانه که آدم معتبر و متدین بود سرافراز ساختیم
که لوازمات این هر سه منصب مفوض و محول بنامبرده میبود هرگاه بندگان ما بعد از مرخص نمودن
صاحبان اعنی سفیران انگریز بهادر و فرستادن اهالی حرم محترم بطرف راولپندی بعزم مقابله
شاه محمود عازم نمله گردیدند اسباب صندوقخانه وغیره را نیز با خدام معتبر همراه ابوالحسن خان
بسمت راولپندی فرستادند از استماع خبر برهم خوردن لشکر بندگان ما در جنگ نمله ملا جعفر
بدگهر که نیز همراه صندوقخانه و متعلق خدمت این کارخانه میبود فرصت یافته در مال سرکار که
تحویل او بود دست خیانت زده حیف و میل بسیار نموده بود ازینجهت با رنجبیت سنگه برای
محافظت روزگار آینده خود سازش نموده سوای ایجاد و افترای این اتهام آنچه احوال ظاهری و
باطنی بندگان ما می بود روزمره هم باو میگفت بلکه در گرفتن کوه نور وغیره هم آن بدسرانجام
محرک رنجبیت سنگه بدپیمان و کسان او میبود چراکه کوما قوما بملازمان و بندگان ما شدا

ملازمان معتبر بهمراهی کاغذات و پروانجات رنجبیت سنگه فرستاده بودیم بلکه بخاطر اشرف
منظور بود که برای ملاحظهٔ مواضعات مرقومه خود نیز تشریف فرما شویم ناگاه عرائض
ملازمان اقدس از نظر اشرف گذشت که مواضعات را در تصرف مایان نداده اند و عمل و
دخل نگذاشته اند باستماع اینمقدمه هرچند که چند مراتب برنجبیت سنگه گفته شد که ملازمان
ما را عمل و دخل ندادند بعد از حیله و حواله گوناگون همین جواب داد که امسال هم در اجاره
باشد سال آینده در تصرف ملازمان پادشاه داده خواهد شد چونکه در حقیقت وفای عهد منظور
آن بدعهد نبود لهذا درین اثنا فضیلت پناه قاضی ملا شیر محمد پیشنماز سرکار را باتهام این سخن که
کاغذهای طلبی برای محمد عظیم خان ناظم کشمیر نوشته است متهم ساخته و کاغذی چند ساختگی و
جعلی خود را بحضور بندگان ما آورده چون از ملا شیر محمد استفسار کرده شد حاشا نمود که
ما نکرده ایم و هیچ خبر نداریم و سوگند میخوریم بدین و ایمان خود که هرگز آگاه نیستیم و صورت
این واقعه بحقیقت این بود که سه نفر از مردم ولایتی که سابق ازین در شهر لاهور سکونت داشتند
و متعلق سرکار ما بودند رنجبیت سنگه آنها را بصورت هرکاره ساخته و کاغذ برای محمد عظیم خان
بصلاح ناصواب خود مرقوم نموده مخفیاً بدست آنها داده باز علانیةً آنها را گرفتار کرده
و کاغذها حاصل نموده بود غرضکه از خباثت فطرتی که رنجبیت سنگه در دل داشت بیجا
ملا شیر محمد را بتهمت ناحق گرفته کاغذها را بخدمت بندگان ما فرستاد که این آدمان خود را
خود بسزا برسانید و یا در نزد ما بفرستید بندگان ما از صاف دلی و درستی عهدی بلاتامل
ملا شیر محمد را نزد او فرستادند آن بدعهد بی مروت فی الفور مقید و محبوس ساخت هرچند سختی و عذاب
کردند و جان آن عاجز بی جرم را بآتش ستم کباب نمودند و موکلان عذاب بلطف و عتاب هیچ

وبختیها میفزودند بلکه هر قدر که ارشاد میشد که ما از مُطالبات خود گذشتیم وامید امداد بی بنیاد را
گذاشتیم الحال ما را مرخص کنید فائده پذیر نبود عاقبة الامر روزی بعد از گفت و شنید بسیار
رخصت دادند که در باغ شالامار بروید چون از شهر لاهور کوچ کرده در باغ مزبور تشریف
بُردیم چوکی و پهرهٔ شادیخان آمده دور بدور ما نشستند و مانع پیش رفتن شدند همدرین اثنا
رنجیت سنگه از لاهور کوچ کرده عازم راولپندی گردیده از منزل رُوتاس سواران معتبر خود را
بحضور ما فرستاد که پادشاه نیز برودی تشریف فرما شوند که فتح خان وارد پشاور شده ما نیز
ارادهٔ پشاور داریم اگرچه دران روز بندگان ما بشدت آزار درد گلو مبتلا بودند لیکن ناچار
اهالی حرم را در باغ گذاشته بهمان حال که توقع حیات نبود روانه شده وطی مراحل کرده
در مقام روتاس برنجیت سنگه ملحق گشتیم و از آنجا بشمول همدیگر وارد پندی گردیدیم چند یوم
در آنجا توقف نموده بعده رنجیت سنگه مراجعت بلاهور نمود و بندگان ما را بهمراهی رام سنگه
در پندی گذاشت که در پشاور خواهید رفت چون فتح خان از پشاور عازم دیرجات گردید
یکشب رام سنگه دزدان را مستعد ساخته جهت سرقهٔ مال و با بخیال محال قتال بمکانی که
سکونت سرکار ما بود فرستاد چون بندگان ما بر بستر خواب استراحت داشتند ناگاه دیدهٔ جهان از
از خواب غفلت باز گشت و برخاسته مشاهده میشود که سی چهل نفر دزدان با مشعلهای فروزان
و تلوارهای از نیام عریان بر سر ایستاده اند هرگاه دست بمتکای زیر سر دراز کردند بندگان ما
اندیشه فرمودند که این بدبختان گمراه و تاریک درونان روسیاه بهر صورت از مال و جان
دریغ نخواهند کرد لهذا توکل بذات پاک الهی کرده فی الفور بحملهٔ شیرانه و هیبت خسروانه برجسته
یکنفر دزد را که مشعل در دست داشت از گلو گرفته بزیر قدم خوابانیده باواز بلند فرمودیم

که دزدان را

که دزدان را بگیرید بهره داران هندوستانی که نوکر سرکار بودند وقت بینی کرده از خوف روپوش
شدند مگر از ملازمان ولایتی الهداد خان نام پیشخدمت سرکار خود را از همه پیشتر در عقب دزدان
انداخته یکنفر دزد را از گردن گرفته بزیر قدم خوابانید باقی دزدان جهت مخلصی رفیق خود بر گشته
هرچند زخمهای کاری در سر و رو و پشت و پهلوی الهداد خان زدند و کوششها کردند که
رفیق خود را از چنگ شیر آهنگ او باز رها سازند ممکن نگشت تا که خدمتگاران دیگر از مردم
ولایتی رسیده دزد را محکم ببستند و بحضور آوردند درحالیکه از دزد مذکور استفسار
حال کرده شد بیان نمود که ما یان را رام سنگه فرستاده بود که سر پادشاه از ما و مال او از شان
از شما از استماع و دریافت این لفظ و معنی بغایت حیرت از بیرحمی و بی حمیتی و بد عهدی
و بدنیتی آن سگان جاهل حاصل گردید غرضکه همانوقت دزد را بمعیهٔ پیشخدمت حضور در نزد
رام سنگه فرستادیم فردای آن رام سنگه سگ آهنگ چیزی وجه تعدا انعام پیشخدمت مسطور (یعنی الهداد خان)
داده و مبلغی افزون تر از آن برای وجه خیرات فرستاده خود هم آمده عذر خواهی نهایت نموده
سوگندها خورد که ما از ینمقدمه هیچ خبر نداریم و دزدان را ضرور بسزا میرسانیم غرض اگرچه از دُور
و فاحت قبول خیانت و اعتراف آن قباحت نکرده و بانواع الحیل خود را ازین ملامت سلامت
میداشتند لیکن از بقای دولت سلامتی ذات اشرف ما روسیاهی و ندامت کمال از وجنات حال
شناعت مآل شان ظاهر و عیان و باهر و نمایان بود بندگان ما بهر حال خود را بحفظ حضرت آفریدگار
سپرده سکوت ورزیدند چون در حینیکه اهالی حرم محترم بسمت لاهور میرفتند و از سبب قلت
بارگیری چیزی اسباب فراشخانه را در همانجا گذاشته بودند بندگان ما ملاحظه نموده بعضی خیمها را
حکم برپا کردن دادند که در آن اثنا کرک سنگه بحضور آمده و آن اثاث شاهانه و بارگاه

خسروانه دیده انگشت تحیر بدندان تحسر گزیده از خدمت اشرف استدعا نمود که یک خیمه
کمترین عنایت شود بندگان ما خیمه کلاباتونی دو منزله مرصع کار را معه فروش ایرانی و کار چوبی
و ظروف آلات وغیره اسباب که تعلق بآن داشت مرحمت فرمودیم بعد از چند یوم رام سنگه
و گرک سنگه باتفاق بحضور انور حاضر شده عرض نمودند که مایان عازم لاهور میشویم بندگان
پادشاه هم تشریف فرما شوند که ان شاء الله تعالی بورود آنجا کار و بار پادشاه را مایان
بانجام خواهیم رسانید هرگاه بندگان ما بموجب عرض آنها کوچ نموده هنوز در منزل نشده و
نرسیده بودند که ناگاه در عرض راه یکهزار سوار آمده دور ملازمان سرکار را احاطه کردند
گاهی راست و گاهی چپ میگردیدند و بهمین دستور تا آخر منزل بودند بوقت نماز شام
که وارد منزل شدند و رسیدیم خدمتگاران و محافظان اسباب صندوقخانه و فراشخانه بحضور
رسیده عرض کردند که سواران سکه در عرصه راه دست اندازی نموده بخدانها و مفرشها را
بغلبه تاراج نموده بردند و مایان را نیز برهنه و عریان ساختند بندگان ما از مشاهده این حال
پر ملال متحیر گشته جمیع ملازمان را در نزد رام سنگه و گرک سنگه فرستادیم که این چه معامله
که خفیه خفیه دست اندازی میکنید چرا ظاهرا هر امر که دلخواه شما باشد بجا نمی آرید چون
رام سنگه بانتخاب و مشاهده اسباب بخدانها و مفرشها سرگرم غداری بود لهذا تا هنگام
یکپهر شب متواری گشت بعد از شر و شور بسیار بخدانها و مفرشهای خالی را بحضور آوردند طرفه
اینکه آنچه مال و اموال از قسم جواهر سواره و پیاده و صندوقچهای پر از مروارید بیش بهای بیهمتا
بلکه لولوی لالا و تفنگهای رومی و سندی بند و بار طلا و بیش قبضها و شمشیرهای جوهردار
ایرانی اعلی و یراقهای مرصع بچندین قسمها و زر سرخ و سفید و میلهای طلا و اجناس زری و

پشمینه و ابریشمی که در بخدانها بود همه را برداشته بخدانها و مفرشهای خالی را معه چند عدد
لباس پوشاکی که بکار آنها نبود و بمصرف آنها نمیرسید بحضور آوردند و گفتند که بر سر اسباب ما
داکه زده بود نهایت ندامت و همت کردیم که از نزد دزدان مال شما را اخلاص کرده آوردیم
الحال بندگان حضور ملاحظه بفرمایند که اسباب درست است یا چیزی تلف شده
عیاذا بالله از مکر و بهانه و افسون و افسانه قوم گمراه دل سیاه که با اینهمه غدر و جفا هنوز
اظهار عدل و وفا میکردند ٭ عذر خواهی کندم بعد از قتل ٭ عذر بدتر ز گناهش
نگرید ٭ بندگان ما چون دانستند که این دست برد از دزدان و راهزنان بعید و نا ممکن است
بلکه همه باشاره رنجیت سنگه بدعهد و سرداران نابکار اوست بناء علیه جواب و سوال را
در مقدمه با آنجماعه ضال جهال بیحاصل و اعاده اسباب و اموال مغروقه تخیل باطل
تصور فرموده فرمودیم که شما خود ملاحظه کنید که بخدانها و مفرشهای خالی را کسی محمول
یابوها و قاطرها نکرده است چون از آنجا کوچ کرده در منزل دیگر رسیدیم رام سنگه بحضور
آمده عرض کرد که راستی حال این است که مهاراجه رنجیت سنگه بسیار چیزها برای ما نوشته اند
یعنی از رنج دهی و تکلیف رسانی و مال و جان تلفی دشمنان حضرت پادشاه لیکن مایان بوثوق
عقیدت و ارادت یا بباعث ترحم و مروت یکی از آن حکمها بعمل نیاورده ایم الحال بهتر
آنست که بندگان اشرف براستی بکنند و نوشته بمهر خود بدهند که هرچه مال و اموال در
لاهور دارند از روی راستی و تقسیم بالمناصفه خود برنجیت سنگه بدهید آنجناب از روی دلرحمی و
لحاظ چند صحبت که با شما کردیم و پادشاه هستید در خفیه اطلاع ما فی الضمیر رنجیت سنگه را بشما
ظاهر نمودم هرگاه برابر سر موئی از مال خود کوشیده خواهید کرد جان شما از دست خواهد رفت

ومال شما نیز هم باقی پادشاه اختیار دارند چون بواسطهٔ پابندی عیال وناموس محلّ مجبوری وافسوس بود
ناچار بندگان ما خواهش اورا از روی قسم قبول نموده ونوشته بمهر خود دادیم هرگاه وارد لاهور
گردیده شد بعد دو یوم رام سنگه مذکور در خدمت آمده واز اهالی حرم راکناره نموده آنچه اسباب
از اهالی حرم ومال سرکار ما بود تمامی بنام برده نموده شد همه آنرا در گاڑیها بار کرده در نزد رنجیت سنگه
برد آنچه بکار رنجیت سنگه بود و وابستگان وسرداران او بکار داشتند منتخب کرده برداشتند
مابقی چیزیکه مالیت نبود وقیمتی چندان نداشت وبمصرف آن جماعهٔ بدعهد انصاف دشمن نمی درآمد
برگاڑیها بار کرده واپس آوردند چون از ظهور این حرکات بدعهدی ووقوع این مقدمات
مال وجان تلفی که بکرات ومرات بامتحان رسید امید امداد ووفاق که این نیازمند حضرت
خلاق ازین طائفهٔ مجهول سراپا نفاق در دل بی غل وشقاق داشت بالکل برداشته شد بنابران
گفته فرستادیم که الحال چه مطلب دارید بهتر است که مرخص نمائید یا در شهر جای سکونت بدهید
بعد آن مبارک حویلی را برای سکونت ما در شهر لاهور خالی نموده دادند لهذا از باغ شالامار
کوچ کرده در حویلی مذکور تشریف برده شد اگرچه تا مدت پنج ماه هیچ اظهار مدعا کرده نشد
لیکن از نهایت سختی پهرہ چوکی غایت خفگی ودلتنگی رخ نمود حتی که جامهٔ صبر بر تن تاب طاقت
تنگ آمده رشتهٔ روح از گرانی بار مصائبات در گسستن آهنگ آورد بلکه هزار دقت و
ملالت یک جامه از بر چاک چاک وهر دم پنجه از خفگی بر دل غمناک میزدیم هرگاه عرصهٔ روزگار
از گردش لیل ونهار واز ظلم وستم فلک کجرفتار تنگ وپای قرار ورفتار از هر طرف و
هر جانب لنگ آمد در ینماده جز فرار هیچ معالجه بخاطر خطیر اختیار نیفتاد که شاید بدین حیله
از دست این گفتار شرار نابکار حق تعالی نجات نصیب گرداند والا دیگر هیچگونه صورت

خلاصی ممکن نیست اگرچه برفتن بندگان ما در همه حال از قید آن گروه بی عهد دون در
حالت تجرد وتنهائی هیچ اشکال نداشت لیکن اهالی حرم وناموس محترم خود را در حبس
طائفهٔ زبون درهم دون هم گذاشتن ووجود خود را تنها از میان کشیدن منافی آئین غیرت
وناموس عفت مانوس خویش ومخالف قوانین سلاطین همت کیش پنداشته اینمعنی هرگز مقبول
طبع بندگان اشرف ما نمیگردید بلکه مخطور خاطر انور آن شد که اول صورت نجات اهالی حرم
محترم ساخته بعد آن در تهیهٔ اسباب نجات خود پرداخته شود لهذا اندیشه وفکر بسیار با طراف
ودیار ولایت وسند ودیرجات نمودیم بهیچ طرف ازین اطراف فکر این نیازمند الهی رسید
واعتماد نپسندید سوای قصبهٔ لودیانه که خانهٔ دوستان وجای امن وامان وقریب المسافه
وبعید از خوف آفت است لهذا بتقدیم نجات اهالی حرم وناموس محتشم ملازمان محرم ومعتمدان
فدویت شیم ووفا توام را برای تهیهٔ اسباب ارشاد شد چون اکثری از زنان مردم هنود
که مردان آنها بعهدهٔ خدمتگاری وپهره داری در بیرون مقرر بودند خود آنها باعث وفور اعتماد
واعتقادیکه در آنمدت از آنها بوثوق پیوسته بود بحرم سرا برای خدمت اهالی حرم محترم مقرر
بوده رفت وآمد داشتند بنابر ادای حقوق نمکحلالی واخلاص از راه راستی وصداقت همیشه
متعهد این خدمت میشدند مگر بندگان ما قبول نمیکردند آخر الامر در عالم لاچاری بصلاح وابدید
آنها چند ارادهٔ گاڑی سواری خریده شد لیکن هرگاهی که ارادهٔ بر آوردن اهالی حرم محترم میشد
فی الفور رنجیت سنگه واقف میگردید ونوعی از انواع متشدد ومانع آن میشد غالب بخاطر اقدس
میگذشت که شاید از همین مردم کسی بطمع نفس مخبری مینماید چون نیک تجسس وتفحص نموده شد
محقق وواضح گردید که ملا جعفر مذکور مخبری نموده برنجیت سنگه اطلاع میرساند لهذا بنابر دوری

والطفای شعله افروزی آن بدسرشت موذی را در خلوت بحضور انور طلبیده و دلاسائی بسیار داده وامیدوار بالطاف بیشمار ساخته شد تا من بعد ازین حرکت بی برکت دست بردار شود و میر ابوالحسن خان که در حقیقت مهتمم کار و منصرم اینمقدمات او بود از ساده دلی و راستی ملا جعفر را از خود و محرم سر دانسته واقف این حال و قال میگردانید هم بحضور طلبانیده فهمانیده شد که زنهار مقدمات این راز را بعد ازین از ملا جعفر مخفی دارد بعد ازان متعهدان این خدمت را طلبیداشته ارشاد شد که چهار مرتبه اهل حرم را ده ده نفر بتغییر لباس و تبدیل اوضاع و اساس بلکه مثل زنان هنود ساخته گاهی بذریعهٔ سیر صحرا و گاهی بوسیلهٔ آب بازی دریا که متعارف و معمول بوتیهٔ آن طائفهٔ بی ستر و حیاست از شهر لاهور برآورده و از آنجا در کادیهای نشانیده بلودیانه رسانیدند یعنی هرگاه خبر رسیدن مرتبهٔ اول میرسید مرتبهٔ دوم روانه میشد علی هذا القیاس بچهار مرتبه اهالی حرم ها بلودیانه رسانیدند نوبت بنجم که نور چشم سعادت ظهور شهزاده محمد تیمور را با چند نفر خدمتگاران کشیده روانه لودیانه میشد رنجیت سنگه اطلاع یافته شهزادهٔ مذکور را در نزد خود برده استفسار حال کرده که راست بگوئید که مادران و خواهران شما همه رفته اند یا کسی درینجا باقی مانده است و بکدام طرف رفته اند چونکه نطفهٔ خاص و سلیل سلاطین و فرزند ارشد ارجمند این نظر کردهٔ رب العالمین بود با وجود خورد سالی از باعث شکوه سعادت و بلند اقبالی ترس و تهدید رنجیت سنگه را هیچ بخیال نیاورده بلفظ فصیح جواب صاف داد که جملهٔ مادران و خواهران ما رفته اند بجز سه چهار کنیزکان درینجا دیگر کسی نیست رنجیت سنگه از استماع این مقال گنگ و لال مانده بسیار متحیر شد که آیا اینقدر مستورات را با وجود اینهمه بیداری و هوشیاری محافظان و پهره داران و مخبران از دروازهای لاهور چگونه برآورده

باشند بلکه اعتماد نکرده چند کس زنان معتبر و شناخته را فرستاد که تا اندرون حرم سرا رفته معلوم کنند که اینمقدمه تحقیق است یا خلاف هرگاه آن زنان اندرون حرم سرا رفته دیدند که بجز طعام پخته و نانهای خشک روزینه دیگر هیچ چیز نیست و احدی از بیگمها باقی نمانده تعجب نموده صورت حال را بر رنجیت سنگه بدعهد اظهار کردند دست تحیر بدندان تحسر گزید غرض هرجا خبر رسید که جملهٔ اهل حرم از اعزه و پرستاران و بیگمات و خدمتگاران در بلدهٔ لودیانه رسیدند و بعد از تحقیقات و دریافت رنجیت سنگه صورت مقدمه معلوم هر خاص و عام گردید که ناموس پادشاه از چنگ ظالمان گمراه نجات یافت بندگان سجدات شکرانه بتضرع و نیاز بجناب ایزد کارساز موذی ساختیم که بفضل و امتنان و لطف و احسان خود ناموس این نیازمند خود را در پردهٔ عفت و ستر عصمت نگاه داشته از قید و حبس کفار نابکار و غدار بدکردار نجات داده بجای امان و بخانهٔ دوستان رسانید.

وقائع بیست و هفتم مخلصی بندگان بالفضل الٰهی و الطاف نامتناهی از شهر لاهور و آسودن بکشتوار بعد قطع مسافتهای دور

چون رنجیت سنگه را با وجود اینهمه محکمی و قدغن دربانان و مخبری جاسوسان از رفتن اهالی حرم محترم و مستورات دولتخانهٔ محتشم و رسیدن شان بسلامت و امانت در لودیانه عرض خانه غایت تلهف و نهایت تأسف دست داده شگفت میداشت که از کدام دروازهٔ شهر چگونه بیرون شده اند لهذا از خباثت باطنی و دنائت فطری بدون هیچ حقی و تحتی با وجود آن عهود و مواثیق اتفاق و اتحاد برای تدارک آینده درباب پهره و چوکی و نگهبانی بر بندگان با شدت تاکیدها نموده حتی که هفت گردش پاسبانان دور ادور پهره نشانیده

بلکه بعداً چهار هزار مردم را موکّل و متعهّد این بدعت و متعیّن این خدمت ساخت چنانکه
در کوچهای شهر و دروازها و راهها و حویلی مسکونه و فراشخانه و مطبخ و بیت الخلا خصوصاً
در مکان خاص سکونت و خوابگاه بندگان ما برای هر ساعتی بیست و هشت نفر مقرر کردند
و سوای آن چهار نفر مشعلدار مشعلها بدست گرفته از سر شب تا دم صبح باتفاق سپاهیان
پلٹنی هشت نفر بطرف سر و هشت دیگر بجانب پای ایستاده میماندند که چندین ماه بهمین شیوه
طریقه گذشت بلکه هر روز یک کراهی تیل را نیز بنظر با آتش برای تخویف و تهدید گرم نموده
موکّلان حفاظت میگفتند که جواهرات بدهید و الّا باین روغن گرم آتش تاب عذاب کرده
خواهد شد علاوه بر آن در خوردن و آشامیدن نیز تکالیف و رنج عنیف هر روزه میرسانیدند
و خدمتگاران ولایتی را اکثر اوقات بخدمت حضور نمیگذاشتند و همیشه سپاهیان فیمابینهم
مکالمه میکردند بلکه بطرزی ببندگان ما میشنوانیدند که مهاراجه برای یک قفس آهنی حکم
طیاری داده اند که تا پادشاه را دران انداخته در هر سفر و حضر همراه بدارند چون از
استماع این مقال و مشاهده آن حال پرملال و تجربه اقوال آن فرقه سگ خصال و معاینه
ارادات آن طائفه بدسگال جان بلب رسیده دائره دنیا و وسعت ارض و سما بر بندگان
نهایت تنگ آمد لهذا ختم آیت مبارکه رَبِّ نَجِّنِی مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِینَ را شروع کردم
در سحرگاهان بجناب کارساز بهزاران تضرع و نیاز مسالت مینمودیم که یا غیاث
الْمُسْتَغِیثِینَ اَغِثْنَا وَخَلِّصْنَا مِنْ اَیْدِی الْکَافِرِینَ الْفَاجِرِینَ بِحُرْمَةِ سَیِّدِ الْمُرْسَلِینَ
وَآلِهِ الطَّاهِرِینَ چون حضرت مجیب الدعوات بالطاف بی غایات ورد نیم‌شبی و دعای
سحری را پذیرا فرموده نیازمند نوازی نمود اینچنین هدایت و کارسازی فرمود که در

جائیکه بندگان ما شب استراحت میکردند در زیر آن فراشخانه بندگان ما میبود بذریعه
دولتخواهان خاص و فدویان با اختصاص مثل میر ابوالحسن خان و دیگر پیشخدمتان صداقت تمثالان
و خدمتگاران جان فشان سقف آن را شکافته و از دیوار فراشخانه تا سقف خانه دیگر جابجا
نقبها دوانیده و چندین جا زمین و دیوارها را سوراخ کرده تا راه برآمدن از آن دار المحن بوجه
احسن آماده و مهیا ساخته شد بعد از آن در شب برآمدن یکی از پیشخدمتان معتمد خود یعنی
حاجی شاه رجب قوم ریکار را که شخصی با همت و مردی با دیانت است بخوابگاه خود مقرر نموده
تعلیم و تفهیم فرمودیم که بطوریکه بندگان اشرف ما بهنگام خواب و استراحت همیشه بر سر و رو
جامه انداخته و اندام خود را بلباسها پنهان میداشتند معمول داشته از قواعد و حرکات
و سکنات معتاده ما سر موئی تفاوت و تجاوز نکند و همچنان دو نفر پیشخدمت دیگر را
فهمانیده شد که این شخص را مثل بندگان ما دانسته بوضع و آدابی که خوانچه طعام صبح
و شام بحضور آورده میگذاشتید بدستور آورده گذاشته باشید و همچنین آفتابه و لگن
بقاعده مستمره نیز هر صباح و مسا حاضر ساخته بنوعی سرگرم کار و بار خود باشید که
محافظان و کشیکچیان هرگز از عادات گذشته و حال فرق و انفصال نتوانند کرد هرگاه
بیقین پیوست که خدمتگاران مذکور تعمیل حکم حضور بی خلل و قصور بمحل ظهور خواهند رسانید
دلجمعی و دلیری کامل حاصل شد لهذا بعد آن بندگان ما تغییر لباس فرمودند یعنی بطرز و طور
فقرا اول بدن همت و طن را بخاکستر ملوّن ساخته بعده از موها دستاری ساخته و بر سر
پیچیده مهرهای فقیرانه در گردن و تسبیح درویشانه حمایل شانه و تن عصای تکیه دار در دست
چون عصا گرفته و نعلین چوبی چون طائفه جوگی بپا پوشیده با دو نفر معتمدان یعنی میر ابوالحسن خان

ومیر ابو طالب خان مشرف که آنها هم بصورت بالکه با خود را از تغیر وضع و لباس اصلی مشابه پیر و
مرشد ساخته بودند از نقبها بدر رشده بکوچه و بازار شهر داخل شدند حق سبحانه و تعالی بفضل و
عنایت خویش مستحفظان بد اندیش و پهره داران کافر کیش را و دیگر ظالمان که در راه و بیراه
پیش می آمدند همه را اعمی و اصم گردانید که احدی برین ماجرا پی نبرد و کسے بندگان اشرف و
دو نفر همراه را هرگز نشناخت بلکه هر کسکه برابر شد از ارادت حال و اعتقاد کمال که دو دولت
فقر و شاهی در آن آن اقتران و اتصال یافته بود بکورنش و تعظیم بصد عجز و تسلیم می پرداخت
تا اینکه رفته رفته متصل بدر رو آب قلعه که در آن زمان از آب و خلاب خشک و پاک بود
رسیده قصد بر آمدن فرمودیم اگرچه بدر رو مذکور در اصل بنا تاریک و تنگ بود بر آمدن
از ان محل نهایت سخت و بغایت دشوار مینمود اما بندگان با هر صورت تن بتقدیر داده بکمال
همت توکل بخالق یکتا و توسل بجناب منتجی بی همتا نموده داخل بدر رو مذکور شده مشقت و
مصیبت کشمکش و خراش و خون آلودگی بدن را منظور فرموده بیرون شدیم کسانی را که
قبل ازین سامان بداد و دهش بالسته و شنایان ملازم ساخته بدهن بدر رو آب مقرر
کرده شده بودند و هر شب متوجه و متمنی خروج بندگان از آنجا می بودند بکنار دریای راوی
رسانیدند و ملاحان را نیز که پیشتر ازین اراده ببخشش و انعام مطیع و منقاد فرموده بودیم
و بر لب دریا بمعه کشتی حاضر بودند فی الفور بکشتی نشسته از دریا عبور فرمودیم هم آنان
یعنی کشتی بانان بدرقه راه شده پیش پیش میرفتند در آنحال بندگان با رنج و صعوبات راه را
هرگز معلوم نفرموده یعنی گاه سوار و گاه پیاده رفته و هیچ خیال خورد و خواب نیز بخاطر نیاورده
بسختی تمام و رنج تمام در سیالکوت رسیده و از آنجا نیز تا ... طی منازل نموده وارد جمون

شده گرمی نصف روز را در خانه زرگری گذرانیده میشد که ناگاه شخصے حکیم متوطن انجا
که سابقاً بخدمت و ملازمت بندگان ما در لاهور شرفیاب میبود بقدمبوسی مشرف شده
از راه خیرخواهی عرض نمود که آنملک هم از رنجیت سنگه است صلاح دولت این است که
حضور والا در ینجا لحظه و لمحه نمانند هر قدر که ممکن و مقدور باشد پیشتر رفته داخل کوهستان
شوند بهتر خواهد بود بندگان با عرض نامبرده را بکمال دولتخواهی محسوب داشته فی الفور
نماز ظهر را باستعجال ادا کرده و بلد بار انجلو انداخته سوار شدند چون که چهار طرف
کوههای بلند بود و میدان هموار جائی بنظر نمی آمد بنابران شب تمام شب در دره که آب و هوا
فضای خوش داشت رفته دو پهر روز بجائی رسیدیم که در آنجا دریای چیناب حائل بود
باوجودیکه تعلق آنجا دیوان سنگه نام پسر راجه جمون داشت ناچار دو پهر روز در آنجا گذرانیده
و مبلغی بمعرفت بلدان بملاحان عنایت شد که برای عبور جاله طیار کنند نامبردگان مبالغ
گرفته بتهیه ساختن جاله مصروف گشته وعده فردا نمودند چنانچه فردای آنروز بوقت
نماز عصر بعنایت الهی بسواری جاله از دریا عبور فرما گشته چون بقدر یکفرسنخ راه رفته شده
بود که قلعهٔ بنظر در آمد که آنهم از رنجیت سنگه بود و سکان بی عهد و پیمان بد بنیان حاکم و
ناظم آنجا بودند هر چند که این نیاز مند درگاه اله و سلاطین هواخواه خود را بنوعی نداشته
بودند که کسی واقف و شناسای حال شود مگر از وفور احتیاط توهم و تردد پیرامون
خاطر اقدس میبود که عند الاستفسار مردم آنجا اظهار نمودند که این قلعه در ابتدا از راجه
بیسنبر بود و سکان غصباً متصرف شده بودند الحال لشکر مسلمانان از راجه بیسنبر باز
آمده دور ادور قلعه افتاده محاصره کرده مشغول مجادله اند از استماع اینخبر بندگان اشرف ما

معطل نشده باطمینان تمام عبور فرموده شب را بقریهٔ دیگر منزل نموده روز دیگر از انجا هم پیشتر
روانه شدند خلاصه اینکه از مقام لاهور که بندگان ما بتوفیق آلهی بیرون شدند باوجود قطع
مراحل و منازل راه پیچاپیچ و دور و دراز در روز هفتم رونق افزای راجوری گردیدند
راجه آغرخان رئیس آنجا از استماع خبر تشریف فرمائی بندگان اشرف نهایت خرسند گشته
بسلام حاضر شد پس از تاسف بسیار از گردش روزگار خدمت و جان نثاری بیشمار که
لازمهٔ حال عقیدت سگال او بود نیک ظاهر ساخت آنچه اسباب بکار بود همه را حاضر و موجود
نموده خدمتگاری خود را بجا آورد و فردای آن معه برادران و کل اقوام از خرد و کلان
مکرر بشرف استلام و تکمیل مراتب تقبیل عتبهٔ فلک مقام بسلام حاضر شده پیشکشها معه اقمشه و
اسپ از نظر حضور گذرانیده شب و روز در خدمتگزاری و جانفشانی ساعی و سرگرم
میبود در ینفرصت خدمتگاران و ملازمان سرکار ما که در لاهور بودند استماع خبر نجات و
ورود بخیر و عافیات بندگان اشرف را در مقام راجوری نموده چند نفر سوار و پیاده بعد
ندان سنگه نامی که از رنجیت سنگه دل آزرده شده بود بعد یکماه برکاب سعادت انتساب
مشرف گردیدند و همچنین آمده آمده جمع گردیدند در آنحال بخاطر اشرف رسید که ازینجا
ملک کشمیر قریب است اگر راجه آغرخان از روی صدق و ایقان متفق و متحد بندگان سکندرشان ما
گردد که حمله بر ناظم کشمیر کرده شود باشد که حضرت پروردگار شاهدمراد را در کنار و حکومت
آن خطه را بقبضهٔ اختیار اولیای دولت ابد اقتدار در آرد بنابران هرچند در باب انتظام
و سرانجام این مرام از حضور ساطع النور نسبت براجه مسطور مصلحت و مذکور بطریق نصیحت
از باطن او جز عذر عدم وجود سامان و خرج حرف دیگر و همتی بوقوع نیامد بلکه ظاهرا بعرض

اشرف رسانید که اگر چیزی حضرت پادشاه عنایت سازند چیزی کمترین سرانجام خواهد کرد
بندگان ما که از لاهور جریده و بی سامانی هیچ نقد و جنس صرف وجود واحد خود را ازان مهلکه
برآورده در آنجا رسیده بودند باستماع اینمعنی متردد و متفکر ماندند علاوه برینهمه ناظم
کشمیر شرف قدوم بندگان اقدس را در ملک و علاقهٔ راجهٔ مذکور باعث زوال طالع
نحوست مطالع خود دانسته در زمرهٔ بنابر ترغیب انحراف و انصراف او از جادهٔ صداقت و
خدمت مراسلت و مداهنت بکمال بیداد گماشت مگر راجه مسطور از راه ظاهربینی و دوراندیشی
اظهار این برگیشی بحضور اشرف نکرده و سررشتهٔ زمانه سازی و اطاعت مجازی را از
دست نداده بکمال ارادت و عقیدت اوقات گزاری نموده خدمتگاری میکرد که ناگاه
از لطف و عنایت حضرت پروردگار معتبران راجه تیغ سنگه اعنی راجهٔ کشتوار بحضور
اشرف مشرف گردیده بعرض اشرف رسانیدند که جناب مهاراجه زمین خدمت را بلب ادب
بوسیده و جبین نیاز را بخاک عتبهٔ علیهٔ نور آگین ساخته بعرض اشرف میرسانند که اگر
بندگان قبلهٔ عالم بقدوم تفاخر لزوم غریبخانهٔ فدوی را رشک سرای دولت هفت اقلیم
فرمایند البته آنچه لازمهٔ خدمتگزاری و جان نثاری و حوصلهٔ فدویت و هواداری باشد
کمترین فخر و زین خود دانسته در ادای آن از روی صدق و یقین سر موئی دریغ و صرفه
نخواهد ورزید بندگان اشرف ما بمجرد استماع این مقدمه را از مواهب غیبی و تفضلات
لاریبی تصور دیده فی الفور عنان عزیمت را از راجوری بسمت کشتوار معطوف فرمودیم
دید و نام دیوان راجهٔ جمون در عرض راه برکاب والا حاضر شده تا حدود خود خدمتگاری
کرده مرخص شد بعد طی منازل بندرواه رسیده یکروز در آنجا مقام فرموده روز دیگر

کوچ نموده بچند مرحله بکنار دریاکه موسوم بگذر چکه است و از چوب گز یافته اند ورحد
کشتوار میباشد نزول فرمودیم راجه کشتوار چند روز پیشتر وزیر و معتمدان خود را باجنپان
سواری و اخراجات و اسباب ضروری اینطرف دریا فرستاده منتظر قدوم میمنت لزوم
میبودند لهذا بندگان ما بچکه مزبور از دریا عبور نموده شب را برکنار دریا منزل فرمودن
علی الصباح کوچ فرماشده روز سوم رونق افزای کشتوار شدند راجه کشتوار راجه تیغ سنگه
بهمراهی تمامی معتبران خود استقبال نموده بسلام مشرف شدند نثارها و خیراتهای بیشمار نمود
پالکی سواری بندگان اشرف ما را بدوش اخلاص کوش خود بنابر افتخار برداشته الی مکان
سکونت خاص خود راجه موصوف که برای آرام و رونق افزائی صباح و شام بندگان
اشرف ما پرداخته بودند رسانیدند و هر شی که از جنس بکار آمدنی بود همه را مهیا و موجود
ساخته روز و شب خود راجه نیز مانند خدمتگاران بحضور اشرف حاضر و مشرف بود
پیشکشهای گوناگون از قبیل اسپ و شمشیر و اسلحه جوهردار و اجناس زرینه و پشمینه
چین و تاتار از نظر والا گذرانید هرچند که بندگان ما نظر بر رسوخ ارادت راجه موصوف
روادار اسراف بسیار و بار بار او نمی بودند مگر از ملاحظه نهایت معذرت و عاجزی بکثرت او
که اکثر در حال عدم قبول آثار آزردگی و ناامیدی از صفحه احوالش ملحوظ میگردید
بندگان ما ناچار شده قبول میفرمودند غرض از بیان صد اقتهای خدمتگزاری و اخلاص
جان نثاری او چه گفته آید که مرکب قلم از اندراج عشر عشیر آن کاسر ولنگ و صفحه
کتاب از احتمال اندک آن قاصر و تنگ است بلکه همه وقت مترصد و متمنی آن بود که
بچیزی که خرسندی خاطر بندگان ما شود بجا آورده باشد غرضکه تا عرصه دوسه ماه

بدین عنوان گذشت آخر الامر بخاطر خطیر خطور نمود که بیکار نشستن فائده نمی بخشد اولی و انسب
آنکه عنان عزیمت را بسمت کشمیر صرف فرمائیم لهذا درین ماده با راجه موصوف مصلحت نموده شد
نامبرده بمجرد استماع این عزم مانند گل شگفته و شاداب شده باتفاق ارکان و اعیان و معتبران
و وابستگان خود تسلیم بجا آورده بعرض رسانیدند که درینمقدمه جز دولت و اقبال
عدو مال حضرت پادشاه دیگر هیچ وجهی و امداد خرچی برای نگهداشت لشکر بکار ما نیست
بلکه آنچه غلام از خود و از عیال و وابستگان و اقوام خود داشته باشم تمام را جمع نموده بخدمت
اشرف همایون حاضر میسازیم بندگان ما از استماع این استقرار و صداقت و جوانمردی
همت راجه موصوف و ارکان با ارادت او کمال دلجمعی حاصل ساخته شکرانه لطف الهی
بجا آوردند چون در ایام قیام شهر لاهور بندگان اشرف ما بتعداد مبلغ یک لک و پنجاه
هزار روپیه در نزد مهاجوان شکارپوری امانت گذاشته بودند بعد از مشاهده رسوخ نیت
و وثوق همت راجه موصوف هم بصوابدید او معتمدی را بطرف پنجاب برای آوردن
مبلغ پنجاه هزار روپیه نقد و ارجاع سوار و پیاده سپاهی مأمور لاهور فرمودیم که بطرز
که داند و تواند در پرده مبلغ مذکور را بحضور انور برساند غرض عرصه یکماه نگذشته بود که
مردم سپاهی رجوع کرده هر روزه بیست نفر و سی نفر بحضور میرسیدند و بندگان ما ملاحظه فرموده
مقرری تنخواه آنها را میکردند و راجه موصوف تنخواه بهر یک میرسانید تا آنکه قریب هزار
نفر فراهم گردید ناگاه درین بین عرضی معتمد مذکور از نظر اشرف گذشت که مبلغ پنجاه هزار روپیه را
در گادیها بار کرده از شهر لاهور بیرون کرده بودند که رنجیت سنگه اطلاع یافته همه را قبض و ضبط
نموده داخل خزانه خود نمود از آنجا که بندگان اشرف ما پیوسته تفویض و تحویل امور خود بجناب ایزدی

داشته اند از اتلاف آنمبالغ متردّد و متاسّف نشده معتمدی دیگر برای آوردن مابقی مبالغ
مذکوره که مراد از لک روپیه باشد فرستاده کمال تقید و تفهیم در اخفا و احتیاط آن نموده شد
هرگاه معتمد مذکور بذریعهٔ دستخط آفتاب طلعت و چتهیهای تمسکی ساهوان مذکور وارد
گردید ساهوان مبلغ لک روپیه مابقی را بلا عذر چتهیات تمسکی خود را گرفته دو جمعی حاصل
کرده سپردند مگر یکی از آنجماعهٔ ضاله که ظاهراً با مانت معروف و باطناً همه بکمال خیانت
موصوف اند بنابر طمع نفسی خبر این مقدمه بر بجیت سنگه رسانید آن بدعهد پیمان شکن هم در خانهٔ
ساهوان مبالغ لک روپیه را ضبط نموده بقبض خود در آورد هرگاه اینخبر به بندگان ما و راجه رسید
قدری تردّد پیرامون خاطر گردید زیراکه در آنحال تعداد مردمان نوملازم هم قریب دو هزار کس
رسیده بود غرض راجهٔ موصوف بهمت و جوانمردی خود همچنان پایدار و برقرار مانده آنچه
زیور از قسم طلا و نقره چه از خود و چه از وابستگان خود داشت همه را گداختند و مسکوک
بنام نامی و اسم گرامی بندگان اشرف ما ساختند و بتمامی سپاه مردم هندوستانی و پنجابی
نوملازم بندگان اشرف ما که بتعداد دو هزار نفر بودند و بملازمان ملکی خود که بتعداد یک و نیم
هزار کس بودند موجودات گرفته تنخواه دادند بعد ازان بهمه حال متوکل بحضرت ذو الجلال
گشته عزیمت فرمای تسخیر خطهٔ کشمیر گردیدیم

وقائع بیست و هشتم

عزیمت بندگان همایون بتسخیر خطهٔ کشمیر بهمراهی و دولتخواهی راجه تیغ سنگه راجهٔ کشتوار

هرگاه عالیجاه رفیعجایگاه مخلص یار شدو وفا محبّ با صدق و صفا ارادت
آهنگ بی ریو و رنگ راجه تیغ سنگه کشتواری از ادای تنخواه نوملازم و خواص

کوهستانی خود فراغت یافته بنابر قلّت آبادی زراعت کوهستان آزوقه ضرور
برحسب امکان و کفایت برای سپاه مذکور سرانجام ساخت بندگان اشرف ما عنان
عزیمت را بسمت کشمیر معطوف فرمودند چنانچه پنج یا شش منزل نموده بسرحد کشمیر
نزول اجلال فرمودیم که سنگرهای سپاه محمد عظیم خان ناظم کشمیر که جابجا برای انسداد
دخول غازیان نصرت بنیان مقرر نموده بود یک بیک بنظر اشرف در آمدند بندگان
اشرف ما که پیوسته متوکل بامداد غیبی و متوسّل بتائید حضرت لاریبی بوده اند بمجرد
ورود حکم یورش دادند غازیان جانفشان و دلاوران تهوّر بنیان حسب فرمان واجب
الاذعان سنگر اول را که در زیر کوتل بود بحملهٔ اوّل متصرف شدند سنگر دوم که
متّصل آن بالای کوتل بود و بتعداد یکهزار نفر جزائرانداز ان متعین آن بودند هم
بفضل و عنایت ایزدی بحملهٔ ثانیه در قید تسخیر آورده بل اکثری از جزائرچیان را سر بریدند
و اسیر گرفته بحضور انور حاضر ساختند مابقی آنها چون تاب اقامت نداشتند سنگر را گذاشته
و زندگانی را غنیمت انگاشته فرار اختیار نمودند چون محمد عظیم خان از مقدمات این شکست
فاحش و تصرف سنگرها و مقتولی و منکوبی جزائرچیان متعینهٔ خود خبر یافت از غایت تحیّر
بخود و سراسیمه گشته از شهر کشمیر با سپاه سوار و پیادهٔ خود بر آمده در ساگام که بمفاصلهٔ تا
مقابل شش کروه داشت فرود آمد بندگان ما نیز بعد تسخیر سنگرهای مذکور کوچ فرموده باوجود
کثرت بارش برف و باران که نهایت نداشت بر سر کوتل رسیده نزول فرمودند
سنگر دیگر که در پیش آن بود و هزار نفر نیز متعین آن بود خبر نزول بندگان اشرف را
اصغا نموده خود بخود فرار کرده رفتند غرض در آنحال مفاصله فیمابین سپاه غازیان

نصرت بنیان بندگان ما و جمعیت محمد عظیم خان بقدر سه گروه میبود و شهر کشمیر تمام خانه بخانه
بنظر در می آمد از قضای الهی و مقدرات سماوی دو روز و دو شب آنچنان شدت
برف و باران پایدار و برقرار ماند که مردم هندوستانی بطاقت شدند و آذوقه
که هر روزه از عقب می آوردند نیز بباعث انسداد راه نرسید که مردم سپاه تمامی
بفاقه گذرانیدند بلکه از سختی گرسنگی و شدت سردی اکثر سپاه هندوستانی هلاک شدند
چراکه نه راه رفتن و نه جای ماندن بود چون شدائد برف و باران و عدم وجود نان و
مکان از حد گذشت و بسیاری از خدمتگاران حضور را نیز دست و پا از برودت برف و
باران ریخته و بیجان شد بندگان اشرف ما زیاده اقامت آنجا را خالی از فائده و مملو
از هزاران نقصان تصور فرموده ناچار بالوف کلفت و مشقت و صنوف رنج و زحمت
برگشتند اما صد هزار آفرین بر جوانمردی و استقامت و همت و شهامت راجه موصوف
که در وقوع آنچنان شدائد و صعوبات برف پرآفت و گرسنگی و بی آرامی و نحافت
بنفسه و ذاته کمر جوانمردی و همت را بر میان جان بسته بپای پیاده در همچنان وقت که
طاقت رفتن بکسی باقی نمانده بود مانند پشیخدمتان سراپا عقیدت و خدمتگاران سرتسلیم
در جان نثاری و خدمتگزاری حاضر و ناظر مانده لحظه و لمحه قرار و آرام را بخود روا
نداشت و سورسات و اخراجات جهت ملازمان سرکار و مردم خود شکست خورده هندوستانی
بدوش و سر آدمان خود بار کرده منزل بمنزل میرسانید الحق که اینچنین صاحب مروت و فتوت
و جوانمردی جودت و همت در اصناف مردم این روزگار دیده نشد که خامه تحریر و زبان
تقریر از ادای عشر عشیر شرح خدمات و جانفشانی و همت جوانمردی و قدردانی راجه موصوف

بریده زبان و قاصر البیان است حق سبحانه و تعالی بفضل و کرم خود بندگان اقدس ما را
بمقصد اصلی برساند که تلافی آن کرده شود آمین ثم آمین غرض بعد از مشاهده چندین
زحمت چون وارد کشتوار گردیده شد راجه موصوف همچنان در لوازم خدمتگاری و
مراسم اخلاص شعاری خود ثابت قدم و راسخ دم بوده بلکه بار بار بعرض اشرف
میرسانید که آنچه نقد و جنس دیگر در خاندان خود دارم نیز تصدق خاک پای جواهر آسای
مبارک میکنم بلکه تا جان دارم بخدمت خدمتگاران آن پادشاه میسپارم مگر بندگان اقدس
غمگین نشوند که کمترین حیات خود و تمامی خاندان خود را پیوسته بخوشنودی خاطر والا
غرض بعد آن مقدمه بندگان ما عرصه نه ماه دیگر در کشتوار بخانه راجه موصوف رونق افزا
بودند مگر نامبرده از قابلیت جوهری و نجابت فطرتی روز بروز در حسن خدمت جان نثاری
و اظهار صداقت و خدمتگاری می افزود بلکه پیوسته در سعی آن میبود که بنوعی از انواع
تحصیل دولت خوشنودی و خرسندی خاطر اشرف نموده باشد در آنحال بخاطر اشرف
چنان رسید که هر چند که بندگان اشرف در خانه و ملک راجه موصوف تشریف داشته
باشند مقصد اصلی که مراد از ان تسخیر تخت سلطنت ازلی و اجتماع قوم و الوس درانی است
درین کوهستان صورت نخواهد گرفت و راجه موصوف بادای خدمات این نیازمند بارگاه
الهی مال و اموال خود را صرف نموده و خواهد نمود مگر بعد ازین که ممر مداخل نباشد و اندوخته
همه بمصرف در آید ضرور فسرده حال و پریشان احوال خواهد گردید بنابران درینمقدمه
صلاح براجه موصوف کرده شد که شما در خدمات بندگان ما خود را خراب و بی سرمایه و بی
اسباب ساختید و آنچه لازمه خدمتگاری و جوانمردی که در حوصله مردان عالم نگنجد بود

تا بهای بجا آورد چون مشیت ایزدی و تقدیرات سرمدی بر نیل مرام و حصول کام رفته
باشد از سعی و کوشش بنده چه بظهور آید ؎ خدا کشتی آنجا که خواهد برد ٭ وگر ناخدا
جامه بر تن درد ٭ ع تدبیر کند بنده تقدیر زند خنده ٭ گفته اند و راضی بودن بقضای
الهی نیز اهم است ؎ خداوند از آن بنده خرسند نیست ٭ که راضی بتقسیم خداوند نیست
و چون وابستگان و اهالی حرم محترم بندگان اشرف ما در لودیانه منتظر و پریشان خاطر میباشند
بهتر آنست که بالفعل جهت ملاقات وابستگان عازم لودیانه گردیده و چندگاهی آرام فرموده
بعد آن بنوعیکه مشورت و صلاح و اندیشه بافلاح صاحبان انگریز بهادر که دوستان
قدرشناس و والیان سلطنت اساس اند انعقاد خواهد یافت عنان عزیمت را بطرف
ولایت کابل معطوف خواهیم فرمود شاید که بتوفیقات ایزدی و تفضلات سرمدی گوهر
مقصود بقبضهٔ اقتدار درآید راجه موصوف بمجرد استماع این سخنان بی اختیار بگریه و
زاری و تضرع و بیقراری درآمده عرض نمود که بندگان اشرف سایهٔ عاطفت را از سر
فدوی دریغ نفرمایند بلکه درینجا دولت تشریف ارزانی دارند که هرگاه وسعت فدوی
رو بتنگی آورد کمترین بدل و جان و صدق و ایقان ملک و املاک و خانه و اثاث البیت
خود را هم فروخته بخرج ملازمان سرکار والا میرسانم و سعادت و افتخار خود میدانم زیرا که
قدوم تفاخر لزوم قبلهٔ عالم اعتباریست که اجدادم با وجود آرزوی سالهای سال نیافتند
درینوقت که از حسن نصیب بکمترین این دولت بی زوال رسیده چگونه تا جان و
توان باشد از دست بدهم خصوصا درینوقت که راه رفتن بلودیانه از هیچ طرفی
ممکن نیست یعنی آنچه راه میدان و هموار است همه بتصرف رنجیت سنگه است و راه کوهستان

و تبت نهایت سخت و بمسافت بعید و غیر آباد است که عمر هیچکس در هیچ قرنی از قرون
بدانطرف گاهی نشده پس بندگان اشرف اقدس از کدام راه عازم لودیانه خواهند شد احری و
اسعد آنست که بندگان اشرف چندگاه دیگر هم درینجا سایهٔ هما پایه بمفارق دولتخواهان
این کوهستان ارزانی دارند تا دیده شود که از پردهٔ غیب چه بظهور می انجامد چون عند
الاستفسار و الاستخبار متوطنان آنجا بندگان ما را از کیفیت و کمیت راه چین و
تبت واقف نموده بودند که البته زحمت و مشقت بسیار دارد لیکن دست مخالفان از ایصال
زیان و نقصان از آن راه کوتاه است بنا بر آن براجه موصوف بعد از تسلی و تشفی بسیار و دلاسا
و دلداری بیشمار امر شد که از راه تبت اراده و عزیمت سرکار بلودیانه مصمم و مقرر است
زیرا که دست تصرف مخالفان در آنجا کوتاه است لازم که تدارک این راه بوجه احسن دیده شود
ان شاء الله تعالی بزودی عزم ما جزم خواهد شد هرچند راجه موصوف از مفارقت و عزیمت بندگان
اشرف ما غم و الم بسیار و سوز و ماتم بیحد و شمار بخاطر اعتقاد ذخائر داشت که پژمردگی
ظاهر و افسردگی باطن او آنا فآنا گواه حال صداقت مآلش میبود مگر از وفور پاس ادب و
حسن انضباط ارادت عرض کرده نمیتوانست که مبادا بخاطر مبارک سرکار رنجی رسد لهذا
چار و ناچار برضای بندگان ما رضا داده آنچه از آذوقه و باربرداری وغیره لوازمات سفری
که بکار بود همه را مهیا کرده با صد نفر از آدمان ملکیهٔ خود بحضور انور حاضر ساخت هرگاه بندگان
اشرف از کشتوار کوچ فرمودند راجه موصوف نیز دو منزل بهمراهی سرکار بر کاب حاضر ماند
مگر هنگام وداع و مفارقت از گریه‌های زار زار و تضرع بسیار که راجه موصوف کرد حیرت و
رقت بخاطر اشرف بندگان ما و تمامی ملازمان که با هریک چون عزیز و برادر سلوک نموده بود رخ داد

که تجریر و تقریر نمیگنجد آخر الامر ناچار راجهٔ موصوف با دیدهٔ گریان و سینهٔ بریان مرخص گردید.
دران هنگام چیزیکه لائق شان صداقت بنیان او میبایست حاضر نبود مگر حق سبحانه و تعالی
بفضل و کرم خویش بندگان ما را بمطالب دلی و مقاصد اصلی برساند که در عوض خدمتهای
لا تعد و لا تحصای راجهٔ موصوف مرحوم احسانات گوناگون و اکرامات از حد جهة صله
افزون باولاد او کرده شود افسوس صد افسوس که بخاطر بندگان ما این آرزو هنوز باقیست
فی الجمله راجهٔ موصوف وزیر خود را با یکصد نفر فوق الذکر برکاب سعادت انتساب سپرده
تقید بلیغ نمود که تا هر منزلیکه مرضی مبارک باشد حاضر باشد چنانچه وزیر مذکور تا شش منزل
برکاب اشرف حاضر داشته بعده خلعت داده از حضور اشرف مرخص فرمودیم یکنفر
معتبر دیگر که بهمراهی آدمان باربردار مقرر نموده بود که آذوقه را منزل بمنزل برساند و نیز
تقید نموده بود که از هر منزل و هر جائی که بندگان اشرف مرخص فرمایند مرخص شود والا
برکاب والا حاضر باشد چنانچه بقدر پانزده منزل دران کهسار بروی برف و یخ که اصلا
گیاهی در آن سرزمین نروئیده بود منزل کرده میشد از غرائب آنکه بعضی جاها یخ از
صدمت و شدت برد ترقیده و انتهای غور او معلوم نمیشد و از زیر آن آب بمثل دریا
جاری بود بلکه این دریاها که بحدود پنجاب جاریست از سرچشمه آنها عبور نموده شد
هر یک نهایت تا بند با آب داشت غرض بتوفیق و عنایت الهی ازان کوتلها و درها
و مغاکهای برف که بچندین لون و رنگ بنظر در می آمد صحیح و سالم عبور فرموده وارد
تبت شدیم از آنجا حمالان راجهٔ موصوف را خلعت و انعام داده مرخص فرمودیم
از آنجا مردمان تبت آذوقه و اسباب بندگان ما را زن و مرد بر دوشهای ارادت

نیوش خود برداشته منزل بمنزل بکمال عقیدت و اخلاص میرسانیدند چون بسرحد کلو رسیده شد
مردمان تبت را خلعت و انعام داده مرخص ساختیم از آنجا که اکثر ملازمان سرکار ما [illegible]
بودند متوطنین لاهول که سرحد کلو میباشد متوهم گردیده و قیاس بردم گورکی نموده صغیر و
کبیر مسلح و مجتمع شده و مستعد بجنگ گشته سد راه گردیدند علاوه بران عدم ادراک محاوره
و زبان یکدیگر که هر چند ملازمان اشرف بدلالت و اشارات میفهمانیدند هم نمیفهمیدند و از
غایت جهالت راه بازگشتن نیز نمیدادند چونکه بعلت نادانی و ناشناسی و انبوهی حضرت
طوائف گورکی که قبل ازان بسکنهٔ آنجا رسیده بود متعذر و نبودند و هیچ محل جدال و قتال
نبود لهذا چند یوم بهمین عنوان گذشت عاقبة الامر در حال اتمام آذوقه که صورت وقوع
مخمصه بود بنابر حصول صلح و صلاح فیما بین چنین قرار داده شد که اگر شما مردم
بگمان مخالف خوف بسیار است پس بعضی از اسلحه سپاهیان سرکار را برای تسلی خودها
گرفته در نزد خود محفوظ دارید و بهمراهی یکی از ملازمان سرکار والا در نزد راجهٔ خودها
رفته بیان حال بکنید آنچه راجه بگوید بران عمل کرده خواهد شد مگر تا مراجعت ملازم سرکار
والا غله و دانه و گوسفند قیمت گرفته حاضر بکنید از استماع این قرار داد خشنود شده [illegible]
گشتند و بعد از ایفای شروط قرار داد غله و گوسفند و دیگر لوازمات اطعمه و اشربه حاضر ساخته
قیمت گرفته میدادند چون خبر نزول بندگان ما براجهٔ آنها رسید پس از افسوس و قهر بسیار
بر آدمان خود حکم داد که بعد از تنبیه و سرزنش و جبی کسانیکه مرتکب بی ادبی و مانع نزول
و دخول ملازمان حضرت پادشاه شده اند همه را در زیر بار آذوقه و اسباب ملازمان
حضرت پادشاه نموده منزل بمنزل کوچیده بکلو برسانند چنانچه موکلان راجهٔ مذکور

بدستور بعمل آورده درعرض شش روز بکلور رسانیدند راجه کلو مجرد اطلاع باستقبال قدوم
مباهات لزوم آمده بسلام حاضر شد پیشکشیها موازی پنج راس اسپ و مبلغ پنجهزار روپیه
نقد و صد اشرفی نظرانه و چند نافه مشک و چند تان جرم بلغار و دیگر اجناس و اقمشه از نظر
گذرانید و چند روزیکه در آنجا توقف نموده شد آنچه لازمه خدمتگاری بود هم بجا آورده عرض
نمود که غلامزادهٔ از سرکار است و مردم اینملک او را توره نمیدانند اگر بندگان اقدس
پادشاه دائم ظلّه نامبرده را از زبان الهام ترجمان مخاطب بخطاب مستطاب راجگی
فرموده بحضور پرنور خود قائم مقام این غلام فرمایند البته موجب حصول افتخار این سراپا
افتقار بوده باعث قبول لبعد الیوم در خواص و عوام اهالی این دیار و اقوام این فدوی انجام
خواهد بود بندگان اشرف نظر بحسن ارادت و اظهار انواع خدمات و فدویت که در او
صورت یافته بود التماس راجهٔ مذکور را منظور نظر اشرف فرموده پسر او را خلعت یکزوج
شال کشمیری و بقبضهٔ شمشیر جوهردار ایرانی سرافراز فرموده بدر لیعه رقم آفتاب شیم مزین
بمهر خاص بخطاب راجگی ممتاز فرمودیم ارکان و اعیان راجهٔ مذکور با سپاه و رعیت که در
آنحال حاضر بودند دست بسته و سجدات شکرانه بجا آورده بکمال شگفتگی راجگی او را قبول
نموده هم بحضور اقدس نظرانهای معمولی را از دامن بندگان اشرف متیمن ساخته بنظر
راجهٔ مذکور گذرانیدند چنانچه بعد وفات پدر پسر راجهٔ مذکور بجای پدر خجسته سیر خویش
تا بحال برقرار و استقلال است بعد از آن راجهٔ مذکور وزیر و آدمان معتمد خود را همراه نموده
که جابجا تا حدود خود خرج و اخراجات سرکار را آماده و مهیا سازند و آنچه لازمهٔ
خدمتگاری باشد بجا آورند غرض تا جائیکه حدود ملک آنها بود بخدمت حاضر ماندند

چون از دریا عبور کرده شد آنهارا خلعت عنایت فرموده مرخص نمودیم و جائیکه منزل
آنروز بود چون برای کسب هوا بر پشته که متصل آنمنزل بود برآمده شد در بغل کوه آبادی بنظر
آمد هرگاه استفسار کرده شد که این خانهای سرخ چیست بعرض رسانیدند که این حد کشمیر است
و در ینجا چاونی صاحبان انگریز بهادر میباشد از استماع این خبر فرحت اثر بندگان ما و همگان را
چنان فرحت و خوشدلی رخ داد که گویا بخانهٔ خود رسیدند بلکه آنچه تعب و رنج سفر و خوف و اما
ضرر که در آن دو سه ماه کشیده بودیم بالکل رفع شد یعنی حق سبحانه و تعالی از آنهمه نجات بخشید
الحق که در آنشب بکمال خوشی و خرمی آرام نمودیم فردا از آنجا کوچ نمودن چون در دامنهٔ کوهی
رفته میشد ناگاه راه هموار چون خیابان چمنستان شاهی بنظر در آمد گفتند که این راه سرک
گویند و ساختهٔ صاحبان انگریز بهادر است از بسکه در طی منازل کوهستانهای تبت
وغیره زمین هموار کمتر بملاحظه در آمده بلکه از قطع مراحل سنگستان نهایت بخاطر
اشرف رنج و کلفت رسیده بود از مشاهدهٔ صفائی و همواری و وسعت و خوش هنجاری
سرک خرسندی دیگر رخ نمود بلکه بصداقت شکرانه تفضلات حضرت حق سبحانه و تعالی موفقی
گشت که باز براه راست برابر گردانید غرض منزل بمنزل کوچ فرموده تا در حدود دراناها
رسیده شد آنجا نیز هریک موافق استعداد خود خدمت بجا آوردند چون قریب سیالکوت نزول
فرمودیم آدمان راست بهادر حاضر شده تا لودیانه مشرف رکاب والا ماندند چون
بفضل عمیم یزدانی و لطف قدیم حضرت سبحانی وارد لودیانه گردیده شد فرزندان و انجکار و
خرد و کلان اگرچه از رنج و تعب حبس لاهور نجات یافته در دار الامان خانهٔ دوستان بفراغت
گذرانیده بودند مگر در مفارقت بندگان با شب و روز بیقرار و پریشان روزگار میبودند

بزیارت بندگان اشرف ما مشرف شده شکرانهٔ آلهی را بجا آوردند که الحمد لله و المنه که بندگان
اقدس ما بصحت و عافیت با جمیع هواخواهان و خدمتگاران بجای امن و امان بخانه دوستان
رسیدند ؎ چه خوش باشد که بعد از غم کشیدن * بفر جستها و راجتها رسیدن * عالیجاه
جرنیل لونی اختر بهادر بمجرد اطلاع ورود بندگان اشرف عریضهٔ مشعر بر انواع تعظیم و تکریم
و اظهار حصول اقسام خوشدلی خویش از نزول و قدوم تفاخر لزوم بندگان اشرف ما بحضور
اشرف گذرانیده اختصاص وقت شرفیابی خود را بحضور انور بعرض رسانید بعد تعیین وقت
چون بحضور اشرف مشرف شد بکرر شرائط آداب و اظهار خوشنودی خود و سرکار عالم
خویش را بالسمع اشرف رسانید حقا که وی شخصی با مردم دانا بسیار نیکو بست بعد از
انقضای دو ماه عالیجاه مری صاحب بهادر بخدمت اشرف رسید آنچه لازمهٔ خدمت
مهمانداری و ایصال اخراجات سرکاری بود بجا آورده در هر هفته دو مرتبه بلاناغه بسلام
نیز حاضر میشدند چنانچه رضامندی سرکار ما در هر باب از ایشان حاصل بود چنانچه
قریب دو سال بخرمی و آرامی گذشته بود که عریضهٔ محمد عظیم خان از خطه کشمیر بحضور انور رسید

وقائع بیست و نهم فرستادن محمد عظیم خان عریضات مبنی بر عجز و نیاز موکد بقسم و پیمان بخدمت بندگان ما و عزیمت نمودن سرکار ما بسمت پشاور از راه بهاولپور و دیره جات

سوانح این وقائع چنانست که چون فتح خان وزیر شاه محمود بعد از مقابله و مقاتله
با افواج حسنعلی میرزا پسر بزرگ فتحعلیشاه قاجار والی ایران در کافر قلعه واقع خراسان
یعنی مابین مشهد مقدس و هرات و انهزام افواج آنطرف و بسلامت و فیروزی برگشتن خود معه

سپاه درانی افغانستان باد نخوت و خودبینی در کانون دماغ فتح خان متمکن گشته
از باعث دناءت فطرتی نمک حرامی را که منشأ مواد بدنامی و بدسرانجامیست بنیاد
نهاده بداندیشی و بدکیشی پیشهٔ خود ساخته میخواست که بانواع الحیل پدر تغعد آمود
یعنی بندگان شاه محمود را چون باطن خیانت مواطن خود در حق فرزند ارشد ارجمند
تهور بنیان شهزاده کامران بدگمان و او را منسوب بر عونت و خذلان ساخته
دستگیر نموده محبوس سازد لیکن شهزاده کامران بمصداق من حفر بئرا لاخیه
فقد وقع فیه پیش از آنکه فتح خان باظهار روباه بازی پردازد اطوار شیری بکار برده
بمجرد اطلاع فتح خان را در نزد خود طلبانیده فی الفور دستگیر ساخته بلا تامل هر دو چشم او را
بنیش کارد از کاسهٔ سر او بدر کرده مقید ساخت از وقوع اینواقعه برادران فتح خان
که در هرات و ایلات پرگنات از شهر بیرون بودند بفور آگاهی فرار شده باطراف و
اکناف ولایت افغانستان منتشر گردیدند هر گاه خبر اینمقدمه وحشت ضمیمه بمحمد عظیم خان
در کشمیر رسید از واهمهٔ قصاص شهزاده کامران و کوری برادر بی سامان بیدست و پا
شده چارهٔ کار و وجه استقرار خود را از همه جهات تنگ و صورت معزولی و گرفتاری
خویش را از نظامت خطهٔ کشمیر چون پیک اجل بیدرنگ دیده علاجی بهتر جز توسل بدامن
عنایت مآثر بندگان اقدس ما فوق الارض و تحت السما ندانسته لهذا عریضهٔ مبنی بر
عجز و انکسار و قسم بخدای عز و جل و کلام آلهی و حضرت رسول مختار صلی الله علیه و آله و سلم
و اقسام کلما که بدینمراد که من بعد ازین کمترین از دل و جان و دین و ایمان و مال و منال
کمر خدمتگاری و جان نثاری بمیان جان بسته مادام الحیاة بخدمت بندگان پادشاه

دائم اقباله براستی و درستی مع تمامی برادران و کل اقوام بار گرانی چون غلامان زرخرید
حاضر بوده سرهای خود را تصدق رکاب تفاخر انتساب مینمائیم و با اینهمه امیدوارم
که بندگان اشرف اقدس عفو جرائم ما سبق فدوی نموده از لودیانه حرکت فرموده
نهضت فرمای کشمیر و افغانستان شوند که غلام فدویت التیام بمعه سامان و لشکر و خزائن
کشمیر قدم از سر ساخته بعتبه بوسی بندگان اشرف انور در الکای پشاور مشرف گردیده
باظهار جان نثاری و خدمتگاری پرداخته از شرف رکاب بوسی سر افتخار بفلک اقتدار
برافرازد چون متواتر و متوالی عرائضات نامبرده بحضور ساطع النور رسیدند
بنا بر علیه بخاطر اشرف متیقن گشت که درینوقت که از کوری دمهوری فتح خان که پسر
اکبر و اعظم پاینده خان و اعز و الیق برادران است حادثه قوی باینجماعه رسیده است
باشند که بنابر حصول مامول خود عدول از صدق خدمتگاری ننمایند و شاهد مقصود بندگان ما
که از عرصه وجود مفقود است بمصداق اینکه ع عدو شود سبب خیر گر خدا خواهد ؛
خمیرمایه دودکان شیشه گر سنگست ؛ شاید باین وسیله در کنار و بقبضه اقتدار در آید
بنابران جمله عرائض نامبرده را بمری صاحب بهادر و صاحبان دهلی نشان داده صلاح خیر
پرسیده شد مری بهادر بعرض اشرف رسانید که قول انیم دم دروغ و عهد شان بغیر وغا است
خدمت و صداقت نخواهند کرد و اگر بندگان بادشاه اعتماد فرموده تشریف میبرند مختارند
بندگان ما را که خانه نشینی و ترک شیوه سپاهداری و کشورکشائی خود تا دم مرگ منظور خاطر
نبود توکل بتفضلات کارساز حقیقی نموده بنابر تهیه نهضت چند هزار روپیه از
ساهوکاران لودیانه بطریق مساعده گرفته سامان عزم را سر انجام تمام فرموده از حضور

انور دستخط آفتاب طلعت بسرافرازی محمد عظیم خان بدینمضمون شرف نفاذ یافت که عزیمت
بندگان ما از راه پنجاب بکشمیر صورت نداشت لهذا از راه بهاولپور و دیره جات رایات
عالیات نهضت فرمای الکای پشاور گردید شما نیز خود را در پشاور مشرف رکاب سعادت
انتساب گردانید بعد ازان بندگان اشرف از لودیانه کوچ فرمودند بمنزل اول مری بهادر
بسلام حاضر شده دو نفر چپراسی سرکار خود را برکاب نصرت ایاب سپرده که تا ورود
بهاولپور بخدمت اشرف حاضر بوده باشند چنانچه بندگان ما منزل بمنزل طی راه فرموده
وارد کوتله و از آنجا بحد رانی فیروزپور که چاونی صاحبان عالیشان نیز در آنجا بود و از آنجا
بحدود ضابطه خان بهشتی قطع منازل و طی مراحل فرموده بسرحد بهاولپور رسیده شد
هرگاه صادق محمد خان عباسی والی بهاولپور و قوم داود پوتره خبر قدوم تفاخر لزوم بندگان
اشرف شنیدند فی الفور صاحبکاران و معتبران خود را بجهت ادای لوازم خدمتگاری و مراسم
جان نثاری برکاب اشرف فرستاد چون موکب مسعود رونق افزای بهاولپور گردید خود
صادق محمد خان نیز از احمدپور که دار الاماره اوست استقبال نموده بشرف استلام
رکاب سعادت انتساب مشرف گردیده مبلغ دوازده کیسه زر سفید و صد و یکدانه اشرفی
نظرانه گذرانیده و یک زنجیر فیل و چهار راس اسپ بمعه زین طلا و نقره و پنجاه اشتر جهازی
و چند باز شکاری و کمخابهای اعلای گجراتی و اجناس نفیسه پشمینه و باناتی پیشکش نموده
بعجز و نیاز بعرض رسانید که غلام سبز کرده و نمک پرورده خاص بندگان همایون میباشد
لهذا فدوی و تمامی قوم کمترین بجان و دل امیدوار ارشاد خدمت میباشند بندگان اشرف ما
بعد از قبول پیشکشهای اخلاص انتما و اعطای خلعت فاخره سراپا و دیگر راس اسپ و زین

ویراق طلا ارشاد فرمودیم که دو هزار سوار و پیاده جهت خدمات و تسخیر دیرجات برکاب
اشرف حاضر سازند هردو دست بر چشم و سر نهاده بعرض اشرف رسانید که آماده و طیار اند
بغرض هرگاه عنان عزیمت نهضت فرمای دیرهٔ غازیخان شد بمنزل اول که موکب اقبال
در کنار دریا نزول اجلال داشت صادق محمد خان موصوف دو هزار لشکر ماموره را مکمل و
مسلح ساخته بسرداری محمد یعقوب خان امیر کبیر خود برکاب نصرت انتساب خاقانی حاضر
گردانیده مشرف ساخت چون محمد زمان خان نام پسر نواب اسد خان برادرزادهٔ فتح خان که
در عهد وزارت و بینائی فتح خان از طرف شاه محمود بنوابی و تحصیل مال واجبی دیرجات
ناظم و حاکم بود هرگاه فتح خان بباعث مقدمات فوق الذکر مغضوب و دیدهٔ جهان بینش
از خنجر غیرت معیوب گردید لهذا سمندر خان بامیرائی بنا بر عزل و گرفتاری محمد زمان خان مذکور
از حضور شاه محمود آمده نامبرده را بدخل ساخته خود ناظم دیره گردیده بود چون بندگان
از دریا عبور نموده بحد دیره نزول فرمودند سمندر خان مذکور بلاتامل بمعه لشکر خود بمقابله
جنگ حاضر شد هنوز سپاه نصرت پناه بندگان ما خیمه و خرگاه برپا نموده بودند که بتواتر
صدای تفنگ قراولان طرفین بلند گردید فی الفور بندگان ما پا در رکاب نهاده وارد میدان
جنگ گردیدند ناگاه از طرف مخالفان دو گلولهٔ توپ سر شد بلاتحاشا لشکر صادق محمد خان
با محمد یعقوب خان و مردم داؤد پوتره و بادلاوران رکاب ظفر انتساب بمقابل در آمده بخصم افگنی
و اظهار تهمتنی مشغول گردیده چندین سران سپاه مخالف برگشته اختر را سر بریده از حضور
انور گذرانیدند با لوف آفرین و انعام منسوب و مفتخر بیگر دیدند متعاقب آنحال پیاده های جزائرچی
سرکاری را مادهٔ دلیری بطغیان و جوهر مردانگی بهیجان در آمده بحیث المجموع حمله بر توپخانه

مخالفین برده و گوله اندازان را کشته و پراگنده ساخته توپها را متصرف شدند باوجود این سانحه
سمندر خان با فوج خود بمقابل بندگان ما و محمد یعقوب خان در رسید چون قریب هزار سوار
برکاب نصرت انتساب بندگان ما حاضر و منتظر فرمان بودند بمجرد اشارهٔ دفع مخالفین حمله نموده
چندین صد سوار و پیادهٔ آنها را بقتل رسانیدند سمندر خان از مشاهدهٔ اینحال تاب مقاومت
و استقلال نیاورده فرار را بر قرار اختیار کرده نزد حافظ محمد خان حاکم لیه رفت چون
شب بر سر دست رسیده بود لهذا از خیمهای سپاه را جمع آوری نموده و در شهر فرستاده
بعده بندگان ما بعنایت الهی با فتح و فیروزی از میدان مراجعت فرموده رونق افزای
دیره گردیدند بعد از چند یوم خلعت و انعام برای صادق محمد خان و حسب لیاقت بسرکردگان
لشکر او که خدمت و جانفشانی بصداقت نموده بودند عنایت و مرحمت فرموده مرخص
ساختیم بعد ازان خاطر خطیر متوجه فراهمی لشکر سوار و پیاده و سرانجامی اسباب توپخانه
میبود و در روزمره قلم جاری بود که منهیان صداقت اثر و مخبران معتبر بعرض اشرف انور
رسانیدند که مگر سمندر خان جمع آوری کرده از راه داجل عزم مقابله و تسخیر دیره دارد چون
عرصهٔ چهل یوم از توقف دیره منقضی شده بود درینعرصه صرف قریب دو هزار سوار و پیاده
و چهار ضرب توپ سرانجام و انتظام یافته بود بنا بران هرگاه سمندر خان بمفاصله بکمنزلی دیره
رسید بندگان اشرف ما بمعهٔ توپخانه و سپاه نو آراسته ایلغار فرموده وارد میدان معرکه
گردیدند سمندر خان نیز بتقلید سپاه نصرت پناه و جزائرچیان نهوز دستگاه که جرأت
و سبقت شان در مقدمهٔ گذشته دیده بود بمجرد برآمدن از خنگل حمله بر سر توپهای شاهی و پیاده
سپاهی آورده خواست که توپها را متصرف شود بندگان اشرف ما بمجرد اطلاع ؎ نه هرکه چهره

برافروخت دلبری داند ٭ نه هرکه آینه سازد سکندری داند ٭ خوانده امر فرمودند تا دو ضرب
چرهٔ توپ زنند و پیاده‌های تفنگچی شلک تفنگ نمایند و همچنین از طرف دیگر که برادرا دحمله آور گردید
هم درباب سردادن چره و تفنگ بدیدنک ارشاد شد که ناگاه بعنایت الهی و یمن اقبال
عدو مال بادشاهی در هردو طرف چرهای توپ و شلکهای تفنگ دشمن کوب کارگر شده که
هرچند از خیره سری و بداختری باظهار شجاعت دلاوری میکردند جز آنکه صف بر صف
فرش میدان هلاک و تلف شوند قدم گریز و نجات نصیب شان نگردید غرض که در آن معرکه
تمامی سوار و پیادهٔ آنطرف مقتول و مجروح گردیدند بعد ازان سمندر خان خائب و خاسر گشته
تاب مقاومت نیاورده هزیمت خورده باز بطرف داجل از قید اجل گریخت هرگاه بندگان با تعاقب
فرموده بپای مانند پیک اجل داخل داجل گردیدند ورود موکب خاقانی را دریافته با معدودی
سوار ازانجا نیز فرار نموده بطرف قندهار قدم گذار گردید باقی همراهانش از سوار و پیاده ایستاده
افتاده عذر جرائم خواسته برکاب نصرت انتساب حاضر شدند لهذا بندگان بعد فراغ
از داجل عنان عزیمت بطرف دیره معطوف ساخته بعرصهٔ دو سه یوم داخل دیره گردیدند
بعد ازان همیشه اوقات بتدارک سامان لشکر بسر برده میشد چون مژدهٔ رفعت رایات
عالیات بمردم هواخواه درانی قندهار رسید فوراً رجوع باستان بوسی بندگان نمودن
روزمره برکاب اشرف حاضر میشدند چنانچه سردار مددخان و سردار پردل خان و سردار رحمدل خان
ولد فتح خان از قندهار بمعه هفتصد سوار آمده باستان بوسی مشرف شدند و عرائض محمد عظیم خان
هم متواتر بحضور انور میرسید که غلام از کشمیر بیرون شده عنقریب در پشاور برکاب اشرف
مشرف خواهم شد درآنحال خوانین مذکور که برکاب حضور حاضر گردیدند مکرر بعرض اشرف رسانیدند

که بالفعل صلاح دولت درین است که بندگان اشرف اقدس به دولت و اقبال بزودی رونق افزای
پشاور شوند چراکه مهم کابل درپیش است لهذا بندگان با محمد زمان نام برادرزادهٔ محمد عظیم خان
که حاکم سابق دیره بود باز بنوابی مخاطب و مقرر فرموده و تحصیل مالواجبی آن اضلاع نامزده
بذریعهٔ رقم آفتاب شیم سرافراز ساخته خود باقبال و دولت عنان عزیمت بسمت پشاور معطوف
فرمودند

وقایع سی‌ام نهضت رایات عالیات بسمت الکای پشاور و آنچه بعد ازان روی داد

درحینیکه بندگان اشرف با
محمد زمان خان را بنظامت دیره معزز و ممتاز فرموده حکم نصب خیمه و پیشخانهٔ مبارکه
بسمت پشاور فرمودند عرائض میران حیدرآبادی و میر سهراب خان تالپور والی خیرپور را
ملتمس برین مراد از حضور انور گذرانیدند که ملک شکارپور ملک بادشاهیست توقع که
یکنفر از خدمتگاران سرکار جهت تصرف و تحصیل مال واجبی و ضبط شکارپور و مضافات آن
از پیشگاه خاقانی مقرر شود بنا علیه اول بندگان بملاحظهٔ وفور خلوص و ارادت میران گور
و حصول امنیت و افتخار آن دیار فرزند ارجمند قرة السرور شهزاده محمد تیمور را بمعه پانصد
سوار جرار جهت تصرف الکای شکارپور فرستاده بعد آن عنان عزیمت را بسمت پشاور
معطوف فرمودند چون ازانجا منزل بمنزل کوچیده رونق افزای دیرهٔ اسمعیل خان گردیدند عالیجاه
حافظ احمد خان سدوزائی والی لیه عریضهٔ نیاز فریضه مشعر باظهار انواع اطاعت و اخلاص کیشی
بمعرفت وکیل خود با اقسام پیشکشی و تحائف گوناگون چون اسپان ترکی و اشتران بادرفتار
بلوچی و اجناس متعددهٔ ابریشمی و زری از نظر مبارک گذرانیده بخلعت فاخره و دستخط آفتاب
طلعت مطالعه عز امتیاز یافته رخصت انصراف یافت بعد ازان بندگان با ازانجا منزل بمنزل

کوچ فرما شده رونق افزای پشاور شدند درآنحال محمد عظیم خان نیز در حدود چچ دبکلی رسیده بود.
چون قبل از رونق افزائی بندگان اشرف ما شهزاده ایوب را برادران محمد عظیم خان مذکور در پشاور
اسم پادشاهی نهاده بر تخت نشانده بودند بمجرد ورود بندگان ما این زنگان [زلمان] نام موقع
قیام و استحکام خود در آنجا ندیده ناچار از پشاور فرار نموده در محال یوسف زائی رفت
هرگاه محمد عظیم خان نیز وارد آنجا گردید شهزادهٔ موصوف در نزد او رفته عذر و فروتنی بنهایت
نموده که چون اینجانب را خود بجمعیت و جمعیت برادران خود در پشاور پادشاه نموده روکش
شاه محمود گردید حالا چه باعث که نقشهٔ دیگر بسته صورت دیگر اختیار گردید نوعیکه
اینجانب طریق سلوک را مسلوک داشته که صرف باسم خالی پادشاهی از شما راضی باشم دیگری
نخواهد بود و آن شخص را یعنی بندگان اقدس را دماغی و خیالی دیگر است فی الجمله محمد عظیم خان
شهزاده ایوب را دلاسا و مدارا نموده بهمراهی خود برداشته عازم پشاور گردید چون در
منزل شاه آباد که بفاصلهٔ پنج کروهی پشاور است ورود یافت سه نفر از معتمدان خود را بحضور
اشرف فرستاده معروض داشت که بندگان اشرف لشکر و ملازمان خاص خود را از حضور انور
بیکطرف فرمایند که غلام بشرف استلام عتبهٔ فلک رتبه حاضر میگردد چرا که در حالت حاضر
بودن سپاه خاص و ملازمان باختصاص غلامان را وهم می آید بلکه ما یان جمیع برادران همه
پیشخدمت و فراش سرکار و خدمتگار حضور پادشاه هستیم باین مردم چه حاجت است الحق که از
استماع این کلمات بخاطر خطیر این نیازمند درگاه الٰهی نیز توهمی چند خطور یافت یعنی بندگان
اشرف را بچه خیال و این مردم جهال بچه فکر ضلال اتصال دارند هم در آنجا بخاطر اشرف رسید
که اگر نظر بر بدی دیانت و حق ناشناسی این جماعت بی امانت که در دل خیالهای فاسد دارند

سبقت فرموده تقدیم سزا از ینجانب باین گروه ناسزا العمل آید البته در عوام کالانعام شهره
خواهد شد که اینمردم همه ارادهٔ خدمتگاری و جان نثاری داشتند مگر پادشاه در حق ایشان
بدون تحقیق و امتحان بدی ادا فرمودند بنابران در همانشب امتحاناً از شهر پشاور عزم کوچ
فرموده نزول اجلال در محال تهکال مقرر فرمودیم یعنی اگر در حقیقت محمد عظیم خان در مقام
صداقت و نیک دیانتی بوده در خدمتگزاری و جان نثاری راسخ آید اولی و الانسب و الا
در میدان صاف مقابلهٔ آن غلط باف بر گذاف کرده خواهد شد ع تا یار کرا خواهد و میلش
بکه باشد ٭ بلکه قبل از کوچ فرمائی برای اتمام حجت و ابرای ذمت دستخط آفتاب نمط نیز
بسرافرازی محمد عظیم خان بدینمضمون شرف صدور یافت که بندگان اشرف اقدس ما را
از آغاز جلوس بر اورنگ فرمانروائی تا زمان حال همگی نیت حق اساس مصروف آنست که
در حقیقت هیچ وقت اغراض نفسانی خود را منظور نداشته بلکه همواره در التیام و انتظام
امور صلاح و صواب خواص و عوام کوشیده بقدر درجه و مرتبه هر که همه از سپاه و رعیت را
بعواطف خسروانی و تلطفات سلطانی سرافراز و ممتاز داشته با حدی از افراد بندگان
و هوا خواهان نوعی عتاب و عقاب بلی وجه و حساب روا نداریم بمصداق آنکه ع ادیم
زمین سفرهٔ عام او ٭ برین خوان یغما چه دشمن چه دوست ٭ اگر ایشان بدون هیچ واهمه و وسوسه
بصدق و ارادت بشرف سلام مشرف میگردند بهتر و الا بندگان اشرف ما را خلاف عادت
و ترک حسن ارادت هرگز منظور و مقبول نخواهد گشت چونکه نامبرده در حقیقت سر صداقت و ایفای
معاهدت نداشت سر اجابت باز زده بجواب نپرداخت بوقت صباح که بندگان ما از
عقیدت آن بی حمیت مایوس شدند ناچار از بالا حصار پشاور کوچ فرموده روانهٔ تهکال گردیدند

محمد عظیم خان هم اطلاع یافته متعاقب سوار شده ولی نام میراخور خود را که مرد جرار بود بمعه
چند بیرق سوار بیشتر فرستاد هرگاه سواری بندگان ما در باغ علیمردان خان که مابین پشاور
و تهکال است رسید و آفتاب عالمتاب طالع گردید می بینند که از عقب باقی پیاده و سوار
و علمهای فوج محمد عظیم خان نمودار شده وقتیکه قریب پیادهای فوج سرکار رسیدند بلا تحاشا
بنای دست اندازی نمودند بیقین پیوست که آن بدعهد سر اطاعت ندارد و نداشت بلکه
کمر مخالفت استوار دارد در آنحال قریب چهار صد نفر سوار و دو ضرب توپ بر کاب والا
حاضر بود غرض بر سر پل که مابین تهکال و باغ علیمردان خانست محاربه طرفین برپا شد چون از همه
بیشتر ولی نام میراخور مذکور با سوارهای خود حمله آورد لهذا بمجرد ملاحظه از حضور اشرف
بسر دادن گولها حکم رفت از تقدیرات ایزدی میراخور مذکور بگوله توپ بکمر خورده از اسب
نخوت بر خاک مذلت انداخت چون بارود و گوله جهت پیادگان فوج هنوز تقسیم نیافته
بود که این واقعه روداد لهذا دبهای بارود را در میدان خالی مینمودند و سپاهیان بکمال
شوق تمام هر یک برای گرفتن حصه بارود خود بر دیگری تقدم میجست بتلاش آنکه سواران
دشمن شکست یافته اند هرگاه زودتر بمعرکه کارزار رسیده سرکوبی آنها نمائیم البته از همسران
بیشتر دولت نیکنامی فتح حاصل کنیم ناگاه از تقدیرات الهی فتیله سرخ کدام سپاهی بتوده بارود
رسیده بیکبار آتش در گرفت چنانچه موازی دو صد نفر بصدمه آتش بارود مانند دود بهوا
پریدند و بعضی مجروح و بیدست و پا افتادند سواران محمد عظیم خان بمشاهده اینحال پر
اختلال وقت را غنیمت یافته جمگی حمله آوردند لهذا از وقوع اینحال پرملال و سنوح
این واقعه محشر مثال تمامی فوج بندگان ما بیدل شده پس پا شدند و بندگان ما نیز از انتظام

و اهتمام متعذر گشته و رضا بقضا داده ناچار جنگ گریز فرموده خود را با نواع الحیل تا
بدامنه کوه خیبر رسانیدند مگر توپخانه و اسباب را مخالفین بالکل تاراج کرده باز بطرف پشاور
برگشتند و بندگان ما داخل دره خیبر گردیدند بعد چند یوم که پیادهای هندوستانی ملازم سرکار
قریب چهار صد نفر برهنه و مضطر در خیبر رسیدند و بعضی از خواص نیز فرصت یافته شرف حضور
میگردید محمد عظیم خان بیچاره مکرر کلام الله را بالعهد و قسم مهر کرده بصحابت معتبران خود فرستاد
که برادران و مردمان بی ایمان غلام را بدراه و گمراه کرده این بدنامی بنام من حاصل کردند
و الا غلام بهمان ارادت و صداقت استحکام دارد اگر مرضی مبارک بوده باشد و ارشاد شود
غلام خود تنها بقدمبوسی مشرف میگردد بعد آن بهر نوعیکه تسلی و رضامندی خاطر سرکار اشرف
بوده باشد از روی عهد و قسم بعمل خواهم آورد و اگر این نوع هم منظور و پسند خاطر مبارک نباشد
امیدوارم که اقامت خیبر را که کوهستان و لائق رونق بخشی بندگان والا شان نیست گذاشته
بسمت دیره و شکارپور تشریف فرما شوند بعده از آنجا آنچه مرضی مبارک باشد و عز ارشاد پذیرد
از جانب غلام بی کم و کاست بجا آورده خواهد شد چونکه از وفور نفاق و بدعهدیهای آنحضرت آنها
همه خلاف و مملو از کذب و لاف متصور بود لهذا جواب داده نشد البته تا زمانیکه بندگان ما
رونق بخشای دره خیبر بودند خلل کلی در امورات آنها واقع بود بلکه از لشکر پشاور حرکت بجائی
کرده نمیتوانستند فی الجمله قریب دو ماه بندگان اشرف ما در چوره خیبر گذرانیدند چونکه
همه آنجا کوه بند و مردم پیاده هندی تمامی بی اسباب بی اوضاع میبودند و قدری مبالغ نقدیه
که بحضور موجود بود هم باتمام رسید و عز النفس فرزند ارجمند والا گهر شهزاده محمد تیمور که در حین
عزیمت پشاور او را بانتظامت و تصرف شکارپور مامور فرموده بودیم ... و متواتر بحضور

ساطع النور میرسید لهذا باوجود شدت گرما و صعوبت راه بندگان اشرف ما از خیبر کوچ فرموده بعرصه سه روز وارد لوهات و از آنجا از راه بنگش و دور دبنو منزل بمنزل طی مراحل فرموده رونق افزای دیره اسمعیل خان گردیدیم عالیجاه حافظ احمد خان سدوزائی والی لیه بکوائف حال و نزول اجلال اطلاع یافته فی الفور بسامان هرچه تمامتر خیمه وغیره اسباب با تمامی لوازم و پیشکشهای معموله متعارفه بمعه دیلان معتبر بحضور اشرف انور فرستاد چنانچه بورود دیره مذکوره چند یوم توقف فرموده بعده از آنجا نیز کوچ نموده منزل بمنزل بعد قطع و طی مراحل و منازل داخل داجل شده و در آنجا بباعث تمام شدن خرج سپاهیان چند دست یراق طلا که همراه بود فروخته و تدارک و سامان مصاف ضروریه همراهان فرموده از راه مزار باوجود شدت حرارت گرما و خرابی و بی آبی راه و صحرا طی منازل و مراحل فرموده رونق افزای شکارپور گردیدیم بعد از حصول امنیت و وصول راحت و ارتفاع آثار رنج و مشقت مسافرت بخاطر اشرف رسید که در صورت قیام و انتظام شکارپور تا با میران سندی ملاقات نفرموده و آنهارا بواقعی از خود کرده نشود انجام کار انملک و ولایت صورت انصرام نخواهد گرفت

وقائع سی و یکم

عزیمت بندگان ما بسند و حیدرآباد جهت تدبیر و مشورت و صلاح و مصلحت اموری چند با میران که امیران آنملک اند

چون بخاطر بندگان ما ملاقات میران حیدرآباد و میر سهراب خان والی خیرپور مصمم گشت که هرگاه بصداقت و ارادت کامل کمر همت و خدمتگاری بمیان جان بسته بخدمات و دولتخواهی سرکار اشرف بیکجهت و یکرنگ باشند البته بعد از آن تسخیر ولایت افغانستان بوجه آسان صورت امکان خواهد پذیرفت لهذا بندگان ما با پنجاه نفر از خواص در نالهٔ سند که متصل

شکارپور واقع و معروف بنالهٔ سند است در کشتیها نشسته قریب قلعهٔ بهکر رسیده داخل دریای سند شدند و از آنجا سطح دریا طی فرموده متصل بلده میر سهراب خان که واقع علاقه محال خیرپور است از دریا بیرون شده نزول اجلال فرمودند میر سهراب خان از قدوم و نزول مباهات حصول اطلاع یافته فی الفور انواع سیورسات بمعه معتبران خود بحضور فیض گنجور فرستاده فردای آن یوم میر مذکور نیز بمعه فرزندان و وابستگان خود باسلام حاضر شده پیشکشی و نظرانه یعنی یکصد عدد اشرفی زر سرخ و چهار هزار روپیه نقد و اسپهای ترکی و ایرانی بمعه زین و یراق طلا و تفنگهای سندی باربند مرصع اعلی وغیره اجناس پشمینه و ابریشمی و دیگر تحائف متنوعه رومی و هندی و ظروف و آلات چینی و بلوری و یکباب کشتی بنگله دار دو منزله طلاکار از حضور پرنور گذرانیده التماس نمود که غلامان از مال و جان بخدمت بندگان والا حاضر میباشیم بلکه آنچه میران حیدرآباد بادای فدویت و جانفشانی بجا نمایند بنای ما غلامان هم همان میباشد سر موئی از خدمت و جان نثاری سرکار عدول نخواهیم کرد بندگان اشرف ما هر یک را بتحسین مستمال ساخته میر سهراب خان را بمعه فرزندان و وابستگان بخلعتهای فاخره و اسپهای ولایتی و شمشیرهای ایرانی بتفقدات متوافره سرافراز و ممتاز نموده مرخص فرمودند و از آنجا باوجود تلاطم امواج دریا بوسطه شروع بارش ایام برسات که در کمال طغیان بود باز در کشتی بنگله دار مذکور سوار شده عازم حیدرآباد گردیدند بعد انقطاع منازل دریا داخل نالهٔ قلیلی که قریب حیدرآباد میباشد شده از دریا برآمده نزول اجلال فرمودند چون میران حیدرآباد از عزم بندگان ما اطلاع نداشتند از رسیدن یکایک بندگان ما بحوالی حیدرآباد وقوف یافته در ورطهٔ تحیر مانده بلا تامل معتبران با وقار

وصاحبکاران سلیقه شعار خود را بجهت ایصال انواع سیورسات وادای اقسام خدمات تعین ساخته
پسر میر غلام علی که صاحب دستار بود خود بسلام حاضر شده عرض نمود که میر کرم علیخان و میر مراد علیخان
در تدارک خدمتگاری مصروف اند واگر ارشاد شود فردا بسلام حاضر شوند وبرای نزول
تفاخر شمول حضرت خاقانی اندرون قلعه مکانات ترتیب یافته لیکن در بیرون قلعه نیز
بر بلندی هوادار خیمه وخرگاه منصوب باشد که هر جا که مرضی مبارک اقتضا فرماید قدوم
میمنت لزوم ارزانی فرمایند چون هوای صحرا فرحت افزا ودلکشا بود بندگان بالسمت خیمه
تشریف فرما شده نزول اجلال فرموده در باب شرفیابی میران مذکور یوم فردا امقرر فرمودند
چنانچه روز دیگر بوقت نماز ظهر میران مزبور بسلام مشرف شده سلامانه پانصد اشرفی زر سرخ
وبیست هزار روپیه نقد از نظر والا گذرانیدند وبتضرع تمام شکرانه الهی بجا آوردند که این سعادت
از فیوضات الهیست که زیارت بابرکت بندگان اشرف نصیب غلامان گردید وبلا واسطه
دولت سلام وسرافرازی قدمبوسی ملازمان اقدس دست داد چون توقف بندگان با
چند یوم بنظر آفتاب منظر بود بنا بران میران مذکور را بخلاع فاخره ودلاسای متواتره مفتخر
وممتاز ساخته مرخص نمودیم بعد آن عوض سیورسات روزمره خوانچهای طعام پخته بانواع تکلف
صبح وشام علی الدوام میرسانیدند یوم دیگر که باز میران مذکور مشرف عتبه بوسی گردیدند
زبان صدق بیان بمعذرت ونیاز کشودند که غلامان از تشریف فرمائی بندگان اقدس غرق
لجه خجالت میباشند زیرا که خدمتیکه شایسته ملازمان اقدس بوده باشد از دست ما غلامان
بعمل نمی آید که باعث افتخار وموجب اعتبار ما گردد بنا علیه امیدواریم که آنچه پیشنهاد
خاطر عاطر ازین رونق افزائی بوده باشد بفدویان امر وارشاد فرمایند تا بجا آورده

سرخروئی حاصل کرده شود چون از اصرار معروضات ظاهریه آنها استقرار رسوخ عقیدت باطنیه آنها
خوب بوثوق پیوست آنروز نیز مرخص فرموده فرمودیم که فردا شمارا بمرکوزات خاطر ومافی الضمیر
اطلاع داده خواهد شد روز دیگر که باز شرفیاب حضور انور شدند ارشاد گردید که بندگان ما که
درین طغیان آبها وتراکم نائره گرما در بولان تشریف فرمای اینجا شدند مقصود اصلی ومطلوب کلی
آنست که شمایان همه بالاتفاق بعهد وپیمان درست وصدق وراستی جهت خدمتگاری
بندگان ما را قبول وابقای امور سلطنت ما را بر همت اخلاص نهمت خود موکول داشته از طرف
شاه محمود وعظیم خان امید خود ها را بالکل منقطع ساخته ظاهراً وباطناً با بندگان اشرف ما
یکدل ویکرو باشید هرگاه از زبان وحی توامان این نکات صورت بیان یافت عرض نمودند که
غلامان در غریبخانه رفته صلاح ومصلحت با خوانین بلوچیه کرده آنچه قرار داد تمامی قوم گردد
حاضر شده بعرض اشرف میرسانیم چنانچه یوم دیگر بشرف سلام مشرف شده بالاتفاق عرض نمودند
که از شرف تشریف آوری خود بندگان سکندر شان با غلامان وتمامی قوم بلوچان را مادام القیام
حلقه بگوش وغلام ساختند که از حق این احسان مادام الحیاة بیرون شدن نتوانیم لهذا همگی از
جان وصدق وایقان مطیع ومنقاد فرمان واجب الاذعان گردیده سر ومال وجان خود را نثار
رکاب اشرف مینمائیم بعد از ان عهدنامه بقسم کلام الله وضمانیت حضرت رسول مقبول
احمد مجتبی محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم وجناب علی مرتضی وحضرت عباس علی ودوازده امام
رضوان الله علیهم والسلام باینمضمون نوشته که مایان بجان ومال بخدمتگزاری سرکار اشرف
ثابت قدم وراسخ دم بوده هرگاه کسی از طرف شاه محمود وعظیم خان وغیره بعزم ضبط وتسخیر
الکای شکارپور بیاید اول ما غلامان با جمعیت بلوچیه خود بمدافعه آن بسر ومال پردازیم واگر

بندگان اشرف تشریف فرمای قندهار و کابل گردند حتی الوسع بزر و لشکر معاونت مینمائیم
و ملک شکارپور را که سابق و حال در تصرف ما بان و میر سهراب خان بوده است با تمامی متعلقات
آن بدل و جان بعوض اخراجات بندگان اشرف اقدس والا گذاشتیم علاوه برین دیرهٔ
غازیخان را بتصرف آورده بقبضهٔ ملازمان اشرف تفویض نمائیم هرگاه اهالی حرم محترم درینجا
تشریف فرما شوند از ملک ما غلامان هرجا که پسند خاطر مبارک باشد بلاعذر پیشکش مینمائیم
وکفی باللّٰه شهیداً فقط و همه میران مذکور مهرهای خود بر کاغذ و تیغه مذکور ثبت نموده
سپرد سرکار اشرف نمودند بعد آن التماس کردند که هرگاه حق تعالی سرکار اشرف را مع الخیر
والعافیه بر تخت سلطنت و کامرانی مشرف گرداند تمنای ما غلامان آنست که در مبادلهٔ
این خدمات مالیات متفرع ملک سند و ملک شکارپور که از قدیم الایام ادای آن بر ذمهٔ
آبا و اجداد غلامان مقرر و مستمر است نظر بذره پروری والطاف گستری قبلهٔ عالم که در یوقت
مخصوص بحال ما غلامان گردیده از ذمهٔ غلامان معاف و مرفوع القلم گردد بندگان اشرف ما
بشرط وثوق در رسوخ مراتب مضمون فوق الذکر عهدنامه این معنی را نیز استحساناً قبول و منظور
فرموده حسب استدعای میران مذکور رقم مبارک محتوی بر معافی مالیات مذکوره بآنها
عنایت فرمودند چون مراتب معاهده از طرفین انضباط و انعقاد یافت دو سه یوم دیگر
بندگان ما رونق افزای حیدرآباد بوده بعده عنان عزیمت را بسمت شکارپور معطوف فرمودند

وقایع سی و دوم مراجعت فرمودن بندگان از هند شکارپور و قصد تسخیر ولایت افغانستان نمودن و آنچه بعد روی داد

چون تسلی و تشفی خاطر اشرف بقسم کلام الٰهی و بعهد و پیمان بضمانت داده نام مبارکو

حضرت رسالت پناهی صلی اللّٰه علیه و سلم و اهل بیت اطهار و اصحاب اخیار رضوان اللّٰه تعالی
علیهم اجمعین از جانب میران سندیه حاصل گردید و میران مذکور پیشکشهای زر سرخ و
سفید و کمخابها و پشمینه و بناتها و زربفتینه و لنگیهای زری سندی و ابریشمی ملتانی
و اقمشه و نفائس نادرهٔ بندرات از اقسام دوربین و ساعات و ظروف چینی و بلوری
و شمشیرهای ایرانی بند و بار مینای مرصع و کاردها و سپرهای دانه نشان مصفای منقع و تفنگهای
بند و بار طلا و مصحفها و کتابها و بیاضهای تحفهٔ اعلی و دو زنجیر فیل دکنی بمعه عماری طلائی
و خیمهای بزرگ دیوانی بمعه فروش ایرانی و دو ضرب توپ جلوی و غیرها اشیا از نظر والا
گذرانیده بملازمان رکاب سعادت انتساب نیز مناسب حال هر یک تعارف و مهمانی نمودند
و صاحبکاران معتبر خود را بمعه سیادت پناه میر اسمعیل شاه جهة خدمتگزاری بحضور اشرف تا
ورود شکارپور مقرر ساختند بندگان همایون ما بکمال دلجمعی عازم شکارپور گردیدند و هرگاه بجهة
میر سهراب خان نزول میمنت شمول وقوع یافت میر مذکور نیز بسلام حاضر شده بطور سابق ادای
خاکساری موکدی نموده انواع خدمتگاری بجا آورده عهدنامه بشرح عهدنامهٔ میران حیدرآباد
نوشته و مهر کرده بحضور پرنور گذرانید که غلامان بسر و مال بطور میران حیدرآباد بخدمت سرکار
حاضر هستیم بعد از آن قطع مراحل و طی منازل فرموده رونق افزای شکارپور گردیده پیوسته
خاطر اشرف در ترقی آبادی و سرپرستی رعایا و برایا و جمع آوری لشکر و تدارک توپ و
شاهین و تفنگ و جزائر مصروف میبود و مکررات معتبران و وکلای میران موصوف نیز بمعه تحائف و
عرائض اخلاص فرائض بحضور اشرف مشرف گشته بتجدید اذکار صداقت میپرداختند و از حضور اشرف نیز
متواتر ارقام استمالت نظام بذریعهٔ وکلا و معتبرین مذکورین شرف اصدار مییافت چنانچه عرضه

یکسال باین وتیره ومنوال صورت امضا پذیرفت بعد از عرصهٔ مذکوره که بندگان ما سامان لشکر را
ملاحظه فرمودند قریب پنجهزار سوار وچیزی پیاده مکمل و مسلح بتمام یراق وده ضرب توپ
مع اسپ واسباب وسامان ذخیرهٔ گلوله وباروت از نظر اشرف گذشت لهذا بمکتفی مقابلهٔ مدعی
تصور فرموده عنان عزیمت را بسمت ولایت کابل معطوف نمودن مصمم فرمودند چنانچه بمجرد
انتشار خبر نهضت سواران درانیه وقزلباشیه از طرف ولایت بحضور اشرف مشرف میگردیدند
اگرچه در آغاز عزیمت بندگان اشرف ما بقصد تسخیر ملک ولایت میران مذکور شریک صلاح ومحو نه
صواب وفلاح بودند مگر در ثانی که هماران آشنا مقدمهٔ کج مج برپا کردند یعنی از آنطرف مستر
لفستین صاحب بهادر جهت تنبیه دزدان آمدند واز ینطرف میران مذکور بوقوع آنمقدمه
هراسان وترسان شده لشکرهای بلوچیهٔ خود را بدانطرف فرستاده از وفور تردد وتشویش و
توهم میش از پیش میر اسمعیل شاه را وکیل نموده نیز نزد مستر الفستین بهادر فرستاده بودند تقضی از
شیاطین الانس خناس جنس خواه از بیدانشی وغلط اندیشی وخواه از بدخواهی وخباثت کیشی
که شیوهٔ این گروه بی شکوه است فرصت یافته دروغها بربافته وسوسه در صدور میران مذکور انداخته
وآنها را بدگمان ساخته از بندگان ما متوحش ومتوهم گردانیدند که ملک سرکار پور اینقدر حاصل
واین مایه مداخل ندارد که بندگان پادشاه بمواجب وسامان سپاه خرج میکنند مبلغ یک لک وسی هزار
روپیه بمصرف میرسانند یقین که بذریعهٔ اینکه وابستگان ایشان در لودیانه امداد خرج از سرکار
انگریز بهادر میشود حتی که روزی ولیمحمد خان صاحبکار میران مذکور که بنفس خود بکمال صداقت و
دخلاص وارادت خاص بخدمت بندگان اشرف ما داشت محض باظهار صداقت بعرض اشرف
رسانید که میران سند باین وسوسهٔ خاطر نژند اندیشه مند میباشند اینجانب هرچند بدلائل صحیحه تسلی

میدهیم هرگز قریحهٔ شان ازین اندیشهٔ قبیحه تشفی نمییابد بلکه میدانند و درین بگمانند که سخن صاحبان
انگریز بهادر وحضرت پادشاه یکیست وبلطائف الحیل میخواهند که ملک سند را متصرف شده
مایان را خراب سازند بندگان اشرف ما فرمودند که این اندیشهٔ خطا و واهمهٔ بیجای ایشان که کمر حمیت
بخدمتگاری بندگان ما بسته اند در حقیقت همچو بندگان ما خود را منسوب ومحفوظ بدولت ابدمدت
صاحبان انگریز بهادر نموده اند لازم که ایشان را ازینمعنی تسلی تمام نمائید که ملک ومال شما همیشه
از صدمهٔ آفت وزوال مأمون ومصئون خواهد بود باوجودیکه ولیمحمد خان مذکور حسب ارشاد حضور
معمول داشت لیکن زنگ باطن میران مذکور بدستور باقی ماند چنانچه بار دیگر بعرض رسانید
که میران مذکور از طرف پادشاه هراس بقیاس برداشته الحال وکیلان خود را در نزد عظیم خان
بکابل با نیم آذر فرستاده اند که اخراجات لشکر وتدارک سفر شما خواهد شد مایان همه آن میدهیم
لیکن خود را بزودی با سامان شایان خود برسانید که وقت از دست خواهد رفت یعنی ملک
سند لیاختگی بندگان پادشاه بتصرف مردمان نصاری خواهد درآمد محمد عظیم خان اگرچه
اینمقدمه را فوز عظیم میدانست مگر داعیهٔ اراده برانطرف نمیکرد بلکه بالکل حوصلهٔ آمدن نداشت تا اینکه
الجماعهٔ پرفسوس بانواع تملق وچاپلوس بوفور ارسال رسل ورسائل عظیم خان را تا احمد شاهی آوردند
چونکه طاقت واستطاعت نداشت عرصهٔ سه ماه در احمد شاهی توقف نموده قدم جرأت پیش
نمیتوانست گذاشت تا اینکه اینجماعهٔ بیهمت بدعهد جبن پیشه بوعد و وعید بسیار خواه مخواه
او را بحدود بلوچستان رسانیدند درآنحال میران مذکور نیز از حیدرآباد با لشکر بلوچیه وافواج
قلمیهٔ خود از دریای سند عبور نموده بقصبهٔ لارکانه رسیده توقف نمودند ومیر سهراب خان نیز
از خیرپور با جمعیت الوسیه نزدیک درکه داشت متحرک گردیده واز دریای سند عبور نموده با میران مذکور

ملحق گردید طرفه اینکه بظاهر اینهمه عزم و سامان و جمعیت برای معاونت و مرافقت بندگان اشرف ما
مینمودند و در باطن کمر بمنافقت استوار داشته مکرر و متواتر برای تسلی خاطر محمد عظیم خان
ملازمان و قاصدان بستر و اخفا میفرستادند لهذا محمد عظیم خان بعد از اطلاع اینمقدمه از دوره
بولان عبور نموده داخل محال کچهی گردید در آنوقت بندگان ما نیز با جمعیت و سامان خود از شهر شکارپور
بداعیه جنگ با جماعه بیعهد و ننگ یعنی وکلای میران سندی کوچ فرموده در بیرون شهر نزول
فرمودند از استماع خبر نزول بندگان اشرف ما سپاه محمد عظیم خان که اکثر آرزوی عتبه بوسی درگاه
فلک ارتفاع داشتند و اینچنین روز فیروز را بدعا و التجا در صباح و رواح از درگاه حضرت
ذوالکبریا میخواستند روزمره پنج سوار و ده سوار فرار نموده برکاب اشرف میرسیدند بمشاهده
اینصورت و معاینه این رجعت محمد عظیم خان اندیشیده که اگر برابر بطرف شکارپور مرحله پیما خواهم گردید
البته تمام لشکرم بیکمرتبه برگشته بحضور بندگان پادشاه والاجاه مشرف خواهند شد بنابران
بصوابدید بعضی ارکان و ایمای خفیه میران ظاهر صدق باطن خذلان راه راست را چپ و برگران
گذاشته بسمت لارکانه بطرف لشکر میران رفت بندگان ما نیز بدریافت این روپوشی و گریز
از آنجا اشهب عزیمت را بمقابل محمد عظیم خان و لشکر سندیان سست پیمان مهمیز نموده بمفاصله
بیست کروه نزول اجلال فرمودند در آنجا نیز علی الدوام صبح تا شام از لشکر محمد عظیم خان سی
چهل سوار گریخته باردوی معلی می پیوستند چون وعدهای متعدده و اقرارهای مکرر بمعاودت
مستمره و مستقره که میران سند بمحمد عظیم خان نموده و او را طلبیده بودند بنابر اختلاف آراء در ادا
ایفای آن تفاوت و تقاصر افتاده بناء علیه میران مذکور باظهار استغنا از دست آن مغرور
آدمان معتبر و مقربان معتمد ذی شعور خود را بمعه انگشترهای دست خود ها بحضور پرنور و شاه

عرض نمودند که فرصت تحریر عرائض بغایت تنگ و پای غلامان از حصول شرفیابی حضور پرنور
در ینوقت نهایت لنگ ست درینصورت امید از پیشگاه تفقد پایگاه خاقانی آنکه سرکار
اشرف اعلی بزودی از منزلگاه کوچ فرما شده تا فردا سایه قدوم عاطفت لزوم را بفرق
فدویان ارزانی فرمایند که علی الصباح با محمد عظیم خان خدیعت آهنگ سامان و تقرر جنگ است
و اگر بر تقدیر بواسطه کم طالعی ماهوا خواهان بندگان والاشان مسؤله غلامان را منظور خاطر
اقدس نفرموده بشرف قدوم میمنت لزوم اردوی غلامان خاکسار را رشک صفحه گلزار
نسازند یعنی نوعی اعراض و اغماض را منظور نظر اشرف فرمایند در آنحال گله بندگان اشرف
از طرف غلامان بالکل برطرف خواهد بود و ما غلامان بدنام جهان نباشیم چراکه در ینباب
ارتکاب کم التفاتی از حضور ساطع النور خواهد بود بندگان ما که تشنه خون اعدا و متمنی
التجای میران بیوفا بودند بمجرد استماع شباشب کوچ فرما شده علی الصباح رونق افزای
لشکر دچیه گردیدند محمد عظیم خان بمجرد شنیدن رونق افروزی رایات عالیات بندگان ما
بلشکر سوزیان بیوفا بتوهم ترک عهد و میثاق آن طائفه پرنفاق بغایت بیدست و پا و سراسیمه
بیجا شده مجبورا حبیب الله خان پسر خود را بمعه جبار خان برادر خود بطریق الحاح و اخلاص
شماری بل بصد عجز و خاکساری در خیمه میران مذکور فرستاده ملتمس و ملتجی گردید که الحال تو عکسه
مقتضا و مرضی خاطر ایشان باشد مرا بسر و چشم قبول و منظور خواهد بود لیکن شما خوب
میدانید که از پشاور تا اینجا لکها روپیه بمصرف رسانیده صرف با سندها و التجای شما قطع
مسافت بعیده نموده در ینجا رسیده ام و الا خود هرگز سر این عزم نداشتم اگر بندگان پادشاه
قصد ولایت مینمودند البته در همان ولایت حوصله خود را آزموده میشد تا بهر کسی که خدا

از روی فضل و عطا میداد میداد مگر الحال اختیار دارید که ما را دست بسته بجناب بادشاه
میسپرید یا ملاحظهٔ عهد خود نموده آبروی ما نگاه میدارید چون در حقیقت میران مذکور با محمد عظیم خان
عهدها بسته و خود او را طلبیده بودند بلکه اینهمه نیرنگ سازی و روباه بازی هم ساخته و پرداختهٔ
خودِ آنها بود بنابران روز دیگر بوقت صبح ولیمحمد خان نام وکیل خود را بخدمت سرکار فرستاده
عرض نمودند که الحال که پسر محمد عظیم خان و برادر او بخیمهٔ مایان لعذر و التجا آمده اند مرضی مبارک
سرکار چیست بندگان بادشاه بوکیل مذکور ارشاد فرمودند که اول با بندگان ما چه عهدها کردند
و در ثانی از باعث بدگمانی چه بظهور رسانیدند بالفعل چگونه و بکدام روی و خوی عرض مینمایند
و مصلحت میخواهند آیا موجب اینهمه زمانه سازی و زبان بازی چه باشد وکیل مذکور بصد قسم
که بحضور فیض گنجور داشت بعرض رسانید که قبلهٔ عالم و عالمیان این همه مکر و فریب و زرق و ریب
اینطائفه است بلکه بدانست این عقیدت کیش هرگاه محمد عظیم خان بمعه یکنفر شاطر خویش از
ولایت قصد این ملک میکرد هم این گروه بی پیمان او را برهم نمیزدند زیرا که طلبیده و
آوریدهٔ خود شان بود در این امر سرکار اقدس خود عقل عالم اند و نسبت بغلام بهتر دانسته
و میدانند بعد این سوال و جواب وکیل مذکور مرخص شده روز دیگر باز بحضور رسیده عرض نمود
که میران عرض مینمایند که نظر بننگ بلوچی که گریبان گیر غلامان شده اگر بندگان اقدس چند روز
در موضع درازه بکنار دریای سند سکونت بفرمایند که غدر محمد عظیم خان را ادا نموده مرخص
سازیم تا بولایت مراجعت نماید و باز بندگان بادشاه در سکار پور تشریف ارزانی
فرمایند و تنوعیکه در آنحال مرضی مبارک باشد از ینطرف بجا آورده شود البته اولی و احسن
خواهد بود از استماع این سخنان واهی حالی رای اشرف کماهی گردید که اقوام سندیان بدگمان

چنانچه بود

دروغ ایقان ضرور با محمد عظیم خان اتفاق نموده عهد و میثاق کرده اند و آنچه بر نهادی
کج بنیادی در بواطن خود با احوال مستتر و مضمر داشتند الکنون علانیه ظاهر و باهر ساختند
در آنحال بخاطر رسید که اگر تنها لشکر محمد عظیم خان میبود که جمعیتش نهایت هفت هزار سوار است
البته بخوبی مقابله و سرکوبی او کرده میشد تا آنچه ارادهٔ الهی میبود از فتح و شکست احد الطرفین
بظهور می پیوست اما چه علاج که الوس سندیان قریب لک سوار و پیاده از بلوچان وغیرهم
مجتمع گردیده اند و از هر طرف گذرهای دریای سند هم بدست تصرف آن مردم است اگر با اینهمه
صرف بتوکل قصد محاربه و مجادله کرده شود سودمند نخواهد بود چرا که مردم ملکی در کمال مخالفت
و بدباطنی نشسته و کمر بسته اند و هم در آن اثنا بعضی از هواخواهان و جمعی از غلامان که ربقهٔ اطاعت
چون رشتهٔ جان پیوسته بگردن فدویت و ایقان استوار میداشتند عرض نمودند که امیران سند
کمر بمخالفت مستحکم دارند نشود که از منافقت نقصان دیگر بذات اقدس برسانند یا دستگیر دست مخالف
بدگهر سازند در ینصورت خود را ازین معرکهٔ نفاق کشیدن و بالفعل تدارک این مواد در ترا
موقوف بزمان فرصت پسندیدن و جان خویش را ازین مهلکه بسلامت و امانت بر آوردن
اولی و انسب است لهذا سخن میران را که قابل قبول خاطر حق پژوه بندگان بادشاه نبود هیچ منظور نفرموده
و بصلاح وقت از دریای سند عبور فرمودند هرگاه میران مذکور ازین واقعه خبر یافتند از آنجا که
اینمعنی عین مأمول آنجماعهٔ فضول بود فی الفور برای زمانه سازی مبالغ چند هزار روپیه نقد معه
آدم معتبر خود بحضور انور فرستاده عرض نمودند که کوت سبزل نیز قریب یک لک روپیه مالیه دارد
پیشکش بندگان والا نمودیم سرکار والا در آنجا نزول اجلال فرموده توقف فرمایند که آن هم

ملک خود سرکار اشرف میباشد محمد عظیم خان عنقریب از شکارپور مراجعت بولایت خواهد کرد
سرکار عالی بلا خدشه باز تشریف فرما و رونق افزای شکارپور شوند از آنجا که از ابتدا تا انتها
راستی و درستی موافق عهد و میثاق در قول و فعل آن گروه پر نفاق ندیده بلکه پیوسته عهد شکنی
و بیوفائی بملاحظهٔ اشرف ما رسیده بود لهذا اعتماد و اعتبار را از قول و قرار آن گروه فجار
ساقط و برکنار دانسته و جواب صاف مشعر بعدم قبول مسئول آنگروه بوالفضول سراسر کذب و
گزاف داده اولی و احسن چنان نمود که خود را با غلامان فدویت بنیان و ملازمان سراسر عبودیت و
ایقان ازین مجمع منافقان کشیده بملک دوستان یعنی لودیانه امنیت کاشانه رسانیده شود (کنایه از صاحبان انگریز بهادر)
و این عقدهٔ سربسته را که مصدق تعمیل جمیل قول اینست ع ای که در حفظ عهد پابندی *
مار بگذار و قتل کین بندی * در صندوق ضمیر تو گل تصویر دگاه گشودش برهان دیگر موعود
گذاشته آید زیرا که یار زنده و صحبت باقی گفته اند امید بجناب حق سبحانه جل شانه آنست که
قبل از آنکه رشتهٔ حیات مستعار بمقراض اجل مقدر آفریدگار منقطع گردد حضرت ملک علام
انتقام این آثام از آن گروه گمنام زشت انجام بخواسته تمام و تمام هم از دست حق پرست این
مستهام بانجام رساند تا آرزوی دل کشیده و روی شاهد مقصود بحسب دلخواه دیده شود انه
علی کل شیء قدیر بعده بندگان ما از آنجا کوچ در کوچ فرموده رونق افزای جیسلمیر شدند راجه جیسلمیر
ضیافتها و پیشکشها و تحائف متنوعه از نظر مبارک گذرانیده سرکار اشرف ما نیز خلعت فاخره
بمعه یکزنجیر فیل باو مرحمت فرموده و بلد راه از آنجا همراه گرفته رونق افزای بوکران گردیدند
جهت نعلبندی اسپان و رسیدن بعضی اسباب و سامان که پس مانده بود دو یوم توقف آنجا
اتفاق افتاد مگر راجهٔ بوکران هیچ انسانیت و لیاقت نداشت خدمت و صداقت و اظهار

آدمیت

آدمیت بر طرف که از دنائت و دون فطرتی بوقت شب دزدان را در طویلهٔ سرکار فرستاده دو راس
اسپ را دزدی کرده بردند چون براجهٔ مذکور اطلاع نموده شد اول عذر و حیله نموده بعده
تلاش دزدان گرفته چون بندگان ما از آنجا کوچ فرما شدند در آنحال تحفه جات چند بذریعهٔ معتبران
خود بحضور انور فرستاد چونکه بی لیاقت بود لهذا منظور نظر اشرف نگشته واپس کرده شد مگر بعد از
چند روز اسپان مسروقه را بدست نوکران خود از عقب بحضور فرستاد چون قدوم میمنت لزوم
رونق افزای جودپور گردید راجه جودپور پیشکشها و نظرانه‌ها از نظر گذرانیده التماس کرد که
چندگاه حضور والا بنده خانه را بوجود سعادت نمود رونق و بها افزایند تا کلاه و گوشهٔ
اندکی مرتفع شود و کمترین بجان نثاری و خدمتگاری خود را بین الاقران والامثال سرافراز
میگرداند چونکه ورود لودیانه بزودی مصمم خاطر دریا مقاطر بود لهذا یک یوم مقام فرموده
عنان عزیمت باستدراک شرف زیارت بابرکت حضرت خواجه معین الدین چشتی قدس الله
سره و افاض علینا بره بجانب اجمیر شریف معطوف فرمودیم بورود آنجا شرف زیارت
مشرفه را دریافته مبلغ یکهزار روپیه برای خادمان در خرج شمع و چراغ آن خیر البقاع داده
و از آنجا کوچ فرما شده وارد جینگر گردیدیم راجه جینگر نیز پیشکشها و سلامانه‌ها از نظر
گذرانیده و شب و روز حاضر حضور پرنور بوده حسن سلوک بوجه احسن ادا نمود از آنجا قطع منازل
و طی مراحل فرموده بمفاصلهٔ شش کروهی شاهجهان آباد نزول اجلال فرمودیم چند یومیکه در آن
سرزمین اتفاق توقف جهت تبدل بار برداری و تدارک بعضی سامان سواری افتاد شاه والا
جاه دهلی یعنی اکبر پادشاه نهایت بجد غایت جهانداری و قدر و منزلت شناسی بندگان
اشرف ما را بجا آورند بلکه خاطر مواخدت مناظر بندگان ما را از خود باحسن الوجوه رضامند

وخشنود گردانیدند آبده از آنجا منزل بمنزل طی مراحل فرموده مع الخیر والعافیه وارد لودیانه گردیدیم **خاتمه** بر دانایان دیانت شعار و بینایان صفحهٔ لیل و نهار مخفی و مستور نخواهد بود که جهد و تکاپوئی که میزان حوصلهٔ بشریت تسنجد و تردد و جستجوئی که بپلهٔ قوت و همت هیچ صاحب دولت و شوکتی فی زماننا در نگنجد این محتاج مراحم حضرت یزدان از ابتدای جلوس بر اورنگ شهریاری و کشور کشائی بسرمایهٔ اندک و بسیار بار بار باقتضای حصول اموال اختیار نموده دقیقهٔ از دقائق فنون جهانبانی و جهان کشائی و تتمهٔ از شرائط زرپاشی و لشکر آرائی فرو نگذاشته بلکه از جان و مال در هیچوقت و هیچ حال هرگز صرفه و خیال نداشته زحمت و خواری و رنج و مشقت صحرانوردی را بامید سرانجام کام عیش مدام و راحت تمام تصور داشته و علی الدوام در عالم تحصیل گوهر مرام غم و الم را سرمایهٔ گنج و نعم انگاشت لیکن چه توان کرد که کلید گوهر آمال در حقیقت در قبضهٔ اختیار ید قدرت و ارادت حضرت داور بیهمال است نه موقوف بصرف و صرفهٔ سر و مال یا موکول بهمت و کثرت مال و رجال یا وصف انیهمه مرا از آنجا که فضل و عنایت او تعالی جل شانه عام و لطف و کرمش بحال خاص و عام تمام است بناءً علی هذا هنوز آرزوی کام در کام مرام این مستهام باستحکام و شیشهٔ دل از ارادت منزل را بادهٔ شوق و تمنا مدام در جام است تا جان سوار اسپ تن است ای شجاع ؛ هرگز مکن عنان امید از کفت رها ؛ صد بار اگر دلت شکند چرخ دون پرست ؛ بازش ببند بر کرم یاری خدا ؛ از مالک ملوک و ملائک بعید نیست گر آرزوی بندهٔ سائل کند عطا ؛ تمام شد

تمام گشت بعون خدای عز و جل ؛ ز کوشش قلم سیف دفتر اول ؛

آغاز دفتر دوم

وقایع سال سوم

شروع دفتر ثانی

وقائع سال سوم عزیمت بندگان ما باراده تسخیر ولایت قندهار و کابل و غیره بطرف شکارپور و سند از شهر لودیانه ؛

از آنجا که از بدو دور چرخ دوار و بدایت گردش لیل و نهار سلاطین باتاج و تمکین بتوجه باراده خالق مارو طین قضا وار کمان سعی و تردد در دست داشته در اسعاف حصول مآرب کیش عزم و حرکت را از تیر توکل انباشته اند اگر فتوری از گردش سال و ماه و دهر برخلاف مرکوز و منظور صورت ظهور نماید چه نقصان و اگر شوخی از سفله پروری روزگار زور کار در روزگار روزگارشان راه یابد چه زیان زیرا که مزاج رواج کامیابی مصطبهٔ دهر دون پرور را در خمار ناکامی مدام در تغافل است و رواج رنج و محنت را در پی نتیجِ راحت و مسرت دوام در پی هویدا شرح این مقال و بیان این اجمال آنکه چون بعد از مراجعت بهندوستان که بواسطهٔ بیوفائی سندیان سست پیمان صورت اعلان یافته بود سالی چند بندگان همایون ما بمفحوای قید المار اشد من قید الحدید سایه افکن سواکن قصبهٔ لودیانه ماندند شاهباز همت والا که از آغاز فطرت دست نشین طبیعت معلی بود باز بقصد صید افکنی طائر وجود مخالفین در طپیدن و پر پرواز کشودن آمد بناءً علی هذا عند ظهور این منظور استدراکاً علی وثوق الاعتقاد ارشاد قوی بنیاد بنا بر تعهد و تعمیل امر جلیل خدمتگاری بعالیجاه نظام الملک میر مراد علیخان والی حیدرآباد سند که اباً عن جدٍ محکوم و منقاد فرمان قضا جریان ابد بنیاد میبود بذریعهٔ دستخط آفتاب شوکت شرف صدور و عز نفاذ یافت عالیجاه

معظّم اَلَیه بدریافتِ مضمونِ مثالِ قضا تمثالِ بندگانِ ظلِّ سبحانی معروضِ معتبسانِ انوارِ جلالِ خاقانی
نمود که ؎ برین مژده گر جان فشانم رواست ❊ که این مژده آسایشِ جانِ ماست ❊ هرگاه فی الواقع
حرکتِ مواکبِ گردون مراکبِ بندگانِ خداوندِ خدایگان بعزمِ تسخیرِ ممالکِ خراسان دست دهد
البتّه هنگامِ نزولِ اجلالِ اراکینِ دولتِ قاهره بملکِ سکارپور سروبرگی که فدوی عهود بیت دستور را
باشد بلاریب و قصور نثارِ بارگاهِ فلک پایگاهِ حضور مینمایم هرگاه اقرارِ صداقت و خدمتگاری
و آثارِ اطاعت و فدویت شعاری از فحوای معروضهٔ عالیجاهِ مزبور رسید بندگانِ همایونِ ما نیز
حکمِ تهیّهٔ سامانِ سفر و نگهداشتِ سوار و پیادهٔ لشکر فرموده با سترضای صاحبانِ عالیشانِ انگریز
بهادر در تاریخِ ششمِ شهرِ رمضان المبارک ۱۲۴۶ هجریه از مقامِ خیریّت انجامِ لودیانهٔ میمنت
کاشانه بساعتِ اسعد و افرِ البهجه تحرّکِ رایاتِ ظفر آیات فرموده موضعِ جودی مِن علاقهٔ لودیانه را
مخیّمِ سرادقاتِ عظمت و اجلال و مضربِ خیامِ سپهر مثال گردانیدند با وجودِ دستِ خالی و
کیسهٔ تهی که عقلِ اولو الالباب از ملاحظهٔ آن دست بحیرت زیرِ زنخ گذارد جمع آوریِ لشکر و
اسباب و فراهمیِ سامانِ جزائر و اتواب ارتکاب فرمودند آوازهٔ عزیمتِ بندگانِ گیتی ستانِ ما
چون بگوشِ جهانبان رسید رنجیت سنگه بهادر والی لاهور بنا بر تلافی و تدارکِ مافات
سلسله جنبانِ اتحاد و مقتضیِ تجدیدِ آیاتِ ارتباط گردیده قاضی مُلّا محمد حسن خان نعلما را که از
وفورِ علم و ادب و ظهورِ انواعِ فضل و حسب مقرّبِ حضور و برتبهٔ پیش نمازی مشرّف و منظور است
طلب داشته تا صحیفهٔ محبّت و وداد را که در صندوقِ خاطر داشت بلا کم و نقصان لساناً
بمعرضِ اعلان آورد خلاصة الکلام آنکه والیِ مذکور بذریعهٔ سفیرِ مزبور بعد از استکشافِ کوائفِ
الفت و ردائفِ نزدیک و دور کلماتِ رنگین و عباراتِ دلنشین بآن نهج و آئین بر لوحِ خاطر

دربابِ معا

دربابِ معاطرِ آسمان تمکین ثبت نمود که اگر وثیقهٔ مؤلّفه موافقِ مرضیِ سرکارین از طرفین بقلم
مواحدت رقم در آید این محبّت آیت بسبیل یگانگی یک لک و بیست و پنجهزار روپیه بصیغهٔ
معاضدت و مددکاری باعلیحضرتِ خاقانی دستیاری مینمایم از آنجا که مرآتِ ضمیرِ
بندگانِ ما از غبار و کدورتِ نفاق صاف و آوازهٔ گذشت و اتفاقِ همایونِ ما قاف تا
قاف است بنا بر مصلحتِ وقت و حصولِ کام و سربراهیِ بعضی مطالب و مرام در انتظام و انقرار
و انصرامِ این کار در کار شدند بعد ازان میان عبد الصمد جیو کشمیری را که در فنِ دلالیِ دُر و جواهر
بحر و کان شهرهٔ آفاق و در چرب زبانی و کاردانی بحضورِ ارکان و اعیانِ این اوطان
یگانه و طاق است باتفاقِ عالیجاه محمد شریف خان ضبط بیگیِ سرکارِ ما که بنا بر انصرامِ بعضی
امورِ ضرور بجانبِ امرتسر و لاهور مقرّر و مامور بود بطریقِ وکالت بحضورِ فیض گنجور باوستاد
وکیلِ مسطور هرگاه بعتبهٔ علیه جبهه سا گردیده خاکِ آستانِ فیض نشان را چون کحلِ جواهر در
دیدهٔ صدق کشید طلسمِ سربستهٔ خزائنِ تودّد و یگانگی را بوضعِ شایسته و نهجِ بایسته گشاد چنانچه
در هنگامِ ترخیص از پیشگاهِ مباهات بتخصیصِ عالیجاه عبد الشکور خان درّانی اسحاق زائی مختارکارِ
سرکارِ والا را بندگانِ ما نیز بحسبِ تمنّای او باتفاق بنا بر ارتباطِ مراتبِ یکجهتی و وفاق
و انضباطِ شرائطِ عهود و میثاق همسیاق ساختند را آنجا ایمانک نیز هر یک بحسبِ لیاقت
و استطاعت در خدمتگاری سروِ قامتِ اخلاص اقامتِ خود ها را چون آفتاب علم ساختند
چنانکه خدمتگاری و اخلاص شعاریِ هر یک منقوشِ صفحهٔ خاطرِ انور و مطبوعِ لوحهٔ ضمیرِ منیرِ
خورشید منظر است غرض بعد از قطعِ چند منزل که آفتابِ دولتِ قدومِ میمنت لزومِ ما در
مالیر کوٹله نور افشان گردید نوّابان و رؤسای آنمکان که از قومِ افغان و پرورش یافته

از حضرت شاه دُرّان اند بحسب طاقت و وُسع استطاعت بتمام حُسن ارادت در خدمتگزاری بیکپا ایستاده‌اند چون موکب فیروزی کوکب درین مقام فیروز نور قدم ظهور نهاد میان عبد الصمد مذکور درهای گشنجند وکیل جلیل والی لاهور با تحفه و تحائف اخلاص ردائف باتفاق عالیجاه ملا عبد الشکور خان بحضور اشرف مشرف گردیده پرده از روی شاهد مدعا برکشودند یعنی که مبلغ موعود بعد عبور دریای سند رسیده و موجود است مگر در وثیقه مطلبی که مقتضای خاطر ماست داخل و مبلغ را کارکنان سرکار همایون بلا قصور وصل نمایند از آنجا که انصرام مطلب مذکور بنا بر تحقیق در آن مضیق بتعویق ماند لهذا نامبردگان حسب الترخیص حضور مراجع بجانب لاهور و ارا کین دولت و جاه صحرای موضع ممروت را تفاخر پیرای عالم خور گردانیدند نواب جلال الدین خان قصوری و پیر ابراهیم خان در خدمتگاری بنظر سلیمانی مور مثال حاضر و استوار مانده از عنایات شاهنشهی بخلعت و مثال خورشید تمثال مفتخر و مستمال گردیدند کپتان کلاد مارتین وید صاحب بهادر پلیتکل اجنت لودیانه و کپتان مکیشن صاحب بهادر که از سفر بهاولپور مراجعت نموده دران موضع شرف اندوز حضور فیض گنجور گردیدند از ملاحظه آراستگی پلاتن نو ساخته و جمعیت و پیراستگی باقی سامانه زبان بتحسین کشودند از نهایت انشراح کپتان کلاد مارتین موصوف بهر یک از خدمتگاران و ارکان سرکار اشرف بطرز خوشی پیش آمده بل چون برادر و خویش تسلی و دلجوئی بیش از بیش میداد ملا عبد الشکور خان نیز از دریای لاهور بکشتی نشسته در موضع راناواتو بحضور فیض ظهور شرف شده درهای اسرار پادشاهی را آویزه گوش اخلاص نیوش ساخته و بار اوامر و نواهی همگی شاهنشهی بر دوش ارادت کوش انداخته موافق حکم قضا توام راه معاودت لودیانه در پیش گرفت هرگاه عسکر ظفر پیکر از آنجا حرکت نموده بعد از قطع منازل لوای میمنت ظهور

در بلده بهاولپور افراخت بهاول خان نیز بخبری آن زمان اگر بعادات مستقیمه سنوات سابقه بساط خدمتگاری مستمره را منبسط ساخت لیکن با وجودیکه بحر لطف و مهربانی بندگان سپهر ارکان ما بحال عبودیت امتثالش موج خیز بود مگر نامبرده با آرزوی ارشاد حصول شرف اندوزی حضور پرنور بمکان خالی از غیر و تشویش بوفور احتیاط بیگانه و خویش نهایت جاهد و عرق ریز چونکه ظهور این اکراه بلا ریب و اشتباه بخاطر اقدس از محض از تقاضای خردسالی او متصور و هویدا بود لهذا بندگان ما بحسب تمنای خان مذکور خارج از لشکرگاه بفاصله دو سه کروه دور جریده آسا رونق آرا گردیده خان مذکور را با انبوه سوار و پیاده حکم حاضر شدن بحضور تفقد دستور فرمودند خان مذکور بکردار ادب شناسان و طریق خردمندان حاضر گشته در جنب مقربان پایه سریر گردون نظیر ایستاده مستفیض اکتساب سعادت و احراز دولت با مفاخرت گردیده سلامانه و پیشکش خود را از اسپ و اشتر با ساز طلا و نقره و زر نقدیه و اجناس نفیسه و یکضرب توپ بحضور انور گذرانیده بخلعت فاخره سرافراز و از تلطفات خسروانه مفتخر و ممتاز گردید تا زمانیکه عساکر منصوره در متعلقه او سبکعنان و گران رکاب بودند منزل بمنزل شیورسات مستمره و آلات و اشیای ضروریه مطلوبه را وکلای او که در رکاب خورشید نصاب فیض یاب بودند بمقدار دستیاب میرسانیدند چون از نزول سرادق جاه و جلال خاقانی سرزمین موضع سبزل کوت زینت و آراستگی دید سر همسری از ریاض ارم برکشید از آنجا که موضع مذکور بریاست میران سندیه و خیرپوریه مشترک است لهذا وکلای ایشان درانجا حاضر گشته هر یک مترصد فرمان قضا جریان شدند اما از روی عجز و انکسار معرض اظهار آوردند که درزمانیکه گلبانگ تهنیت حرکت موکب همایون آثار از انجمن آرایان فلک نیلگون جهان

بگوش صغار و کبار این دیار رسید نزدیک بود که آقایان فدویان گوهر جان بر قدم مژده رسان
نثار کنند لیکن درین نزدیکی از نزدیکی لشکر فیروزی اثر آب تشویر صد نیزه از سر برنا و پیر ایشان گذشته
و محمل امید را بر ناقهٔ یاس و تخییر بسته عرض رسا میگردند که ملک سکارپور قابل طرح اقامت لشکر
منصور نیست و همدم بلوچیه از خوف باطنیه و بیم ملاحظهٔ شکوه عالم ستوه ظاهریهٔ حضرت خاقانیه
خود را از خدمتگاری و اطاعت فدویان معذور ساخته بلکه پای از دائرهٔ ادب برون نهاده
در مقام قتال و جدال ایستاده اند تمنای هواخواهان عبودیت بنیان آنکه اگر لطف پادشاهی
و اشفاق شاهنشهی شامل حال و کافل احوال این فدویان ذره مثال باشد ایام توقف آراکین دولت
در سکارپور تفویض باختیار ما و مبلغی که از راه خدمتگاری بنظر خورشید منظر بگذرانیم هم بدون
تصدیع تقاضا باشد از فحوای کلمات مبادرت انگیز و معروضات جسارت آمیز ایشان چندان گاه
ظاهر و روشن گردید که این دلیری و لاوری از اشارهٔ کیست و عاقبت اندیشی از بهر چیست با وجود آن
بندگان بایمای عقل مصلحت شناس که چراغ راه مقصود را فروغ است بجز ضرورت نقش اجابت
بر صفحهٔ وقت مرتسم فرموده چنانچه وکلای مذکور وثیقه مشتمل اینکه موکب فیروزی کوکب
در سکارپور زیاده از پانزده روز رونق افروز نباشد و آراکین دولت زیاده از چهل و
هشت هزار روپیه عوض خدمتگاری ها که ادای آن بدو قسط یعنی در حین سکون و حرکت
واجب تمنا نکنند و ملک سند و سکارپور پیوسته بصیغهٔ تیول و جاگیر ما نسلاً بعد
نسل مقرر باشد مشروط باین شروط که اگر بفضل حضرت واهب بی ضنت باغ همیشه بهار
سلطنت از بانگ زاغ مخالف زغن سیرت پرداخته و هزار دستان شاخسار خلافت را
از ایاغ گلهای مدام مرام مستدام تر دماغ یافته شود تکلیف مالیه فدویان گاهی نیابند فقط

نوشته گرفته حرز بازوی اعتبار خود نمودند بعده از آنجا فوج دریا موج کوچ کرده دوم روز
برلب دریای سند زینت افروز شدند چونکه دران موسم از باعث طغیان آب وسعت دریای
سند چون کف ارباب کرم و دل اصحاب همم حکم خیمهٔ سحاب داشت بلکه آنقدر بود که کنارش
نمی نمود یعنی از تلاطم امواجش کشتی فلک واژگون و از تراکم آوازش دل ملاح ناخدا ترس
پرخون غرض در آن اماکن غیر معمور وکلای مذکور سفائن موفور جمع و حاضر حضور پرنور کرده
افواج بحر امواج را از شیلهٔ آب که در آن هم کشتی دل آشنایان عالم آب چون کاسهٔ حباب
از خوف شکست پیچ و تاب داشت گذرانیده در میان دو دریا منزل نشین ساختند بندگان با
تصور آنکه اگر ذات اقدس از ریزش نیسان دلجمعی بانضمام افواج بحر امواج گوهر صدف
آن دو دریا شوند مبادا از دلتنگی وکلای گمر غواص ارادهٔ والا را در بحر فکر و اندیشهٔ
تباه غوطه پیرا گردانند بناء علی هذا توکلت علی الله گفته و آیهٔ کریمهٔ بسم الله مجریها و مرسیها
بر زبان صدق ترجمان آورده نوح کردار قدم در کشتی گذاشتند و چند ضرب توپ و یک نام
فرنگی را با سپاهیانش که معدودی چند بودند نیز همراه برداشتند و وکلای سندیان هنوز درین منزل
میان دو دریا بندگان همایون والا زینت بخش و رونق افزا خواهند شد بندگان ما در حالیکه
قریب بدریای اعظم رسیدند بملاح ارشاد فرمودند که اگر لمحهٔ درنگ و توقف خواهی ورزید
رخت حیات از بر خواهی کشید و لقمهٔ نهنگ بحر غضب شاهی خواهی گردید ملاح با فلاح چندانکه
طناب عذر و الحاح در آب اضطراب کشید صورت نجات جز رهائی کشتی در قعر آب ندید لاعلاج
کشتی را در دریای عظیم سر داد و بیقین دل دل بر مرگ نهاد هرگاه چهرهٔ شاهد عالمتاب آفتاب
زرین نقاب در پردهٔ ظلام شام تواری گردید و زنگی شب از روسیاهی دست سیاه بر مغرب

صفحهٔ روی آفاق کشید از تموّج دریای خونخوار و از بخار و غبار بحار ذخّار حواسِ
خمسهٔ ملّاح مسلوب ؛ نمیداند نشان راهِ مطلوب ؛ غرضکه خیلی از شب کشتی بی اختیار
بسوی مخالف کنار اصرار داشت چون بندگان ما بغور توجّه فرمودند دیدند که ملّاح از عقل
بیگانه بهر طرف چون دیوانه نظاره دارد ؛ چشمش ستاره آشنائی ؛ رویش بکناره راستا
نی ؛ نزدیک بود که کشتی با همه کس غرق و روی بندگان ما از سوی مقصد هزار فرسنگ فرق شود ؛
فی الفور بندگان ما طرف مقصود را بدیک نام فرنگی نمودند تا مبرّح چونکه از ملّاحی اندک سررشته
داشت لهذا کشتی را بسوی مطلب بهزار رنج و تعب برده تا علی الصّباح بلطف و عنایت حضرت
فالق الاصباح کشتی بساحل مراد رسید و وکلای مذکور چون سنوح این واقعه شنیدند انگشت
تحیّر بدندان تفکّر گزیدند بعد از آن چابکی بکار برده لشکر و اتواب و بُونه و اسباب را در عرصهٔ
دو سه روز عبور ساختند غرض از آنجا آفتاب دولت و اقبال طالع شده در سمت الرّاس سکّارپور
نورافشان گردید اعنی اوّلاً باغ شاهی و چونکه در آنجا از تراکم اشجار فضائی نبود ثانیاً
باغ شهزاده سلیمان متّصل دروازهٔ مشرقی سکّارپور از نزول اجلال مواکب انجم مثال رشکِ
فرادیس و جنان شد اگرچه وکلای بدشعار در مقابل دشمن قوی ناپایدار اعنی دریای بی کنار
آبروی خود را از سخت گیری آب کردار ریختند امّا کار بندگان ما که ساخته و پرداخته کارساز
بی انباز بود بر همه کس روشن و بر عالمی عیان و مبرهن شد که چگونه خاک خرابی عاقبت
بر سر خود بیختند راست گفته است هر که گفته است ع سخت میگیرد خدا بر مردمان سخت گیر
؛ غرض چندی که ایّام موعود گذشت بندگان ما بوکلا ارشاد نمودند که از مبلغ متعیّنهٔ شما
که قسط اوّل باید در حین ورود ادا مینمود تا بحال دیناری نیاورده اید الحال قریب است که

ایّام موعود منقضی گردد باوجود این در خواب غفلت مانده اید چه جای قسط ثانی که
در رسانیدن قسط اوّل هم نپرداختید تا که کلمات سخت و درشت استماع کردید
عالیجاه نظام الملک میر مراد علیخان که ملاحظهٔ آداب پادشاهی میداشت و علم مفاخرت
در میدان خدمتگاری این دولت ابد شوکت پیوسته می افراشت نیرنگ زمانه و بازی
روزگار دوگانه را بسی دیده و آزموده بود و گلگونی چهرهٔ رفعت و جاه خود را از آب و هوای
این دولت ابد مدّت شمرده عند الملاقات فضیلت پناه قاضی ملّا محمد حسن خان العلما که برسم
سفارت مأمور گشته بود گفت که از زبان عقیدت بیان فدوی عبودیت دستور بحضور
فیض گنجور معروض دارید که این موسم موسم گرماست که از تابش آفتاب دل سنگ آب میشود
قندهار در موسم تیرماه و آغاز فصل سرما مناسب و بجاست اینملک در حقیقت ملک خاص پادشاهی است
فدوی بموجب معروضهٔ اعتقاد مفروضهٔ خویش خود را از خدمتگاری و جان نثاری ذرّهٔ
معرّا و معاف نمیدارم اینقدر شتابی بعزیمت افغانستان حضرت خدیو جهان را چه ضرور
اگر میران خیرپور از تقاضای خردسالی که هنوز بوی شیر از دهن ایشان نرفته و دست تربیت
دایه از سر ایشان دور نشده در عزم موکب همایون جلدی نمایند تا ایّام موعود لی شباب را
که وکلای ناسزا بنا بر گرمی بازار خود ما در این راه بمعنی گرم رو ساخته اند بر زبان آورند
ارکین دولت در جواب ارشاد فرمایند که قطع نظر از آنکه اینملک ملک پادشاهیست
و تسلیماً علی هذا که بندگان همایون ما عوض جاگیر بشما عنایت کرده اند الحال بالفرض بجد
متعلّقهٔ فدوی اخلاص نشان میر مراد علیخان رونق پذیر دانید نه بل بحد متعلّقهٔ شما چه زبان

چون قاضی مسطور کیفیاتِ مذکور را از اظهارِ مخلصِ اخلاص شعار میر مراد علیخان شرفِ عرض
وسمتِ بیان رسانید بندگان ما در مقابلِ اخلاص و زبانِ تحسین کشودند ولطف و محبتِ بندگان ما
در حقِ آن عقیدت بنیان نهایت افزود غرض ایامِ موعود نیز گذشت وقسطِ ثانی نیز نرسید
علاوه برآن تهانه داران ومستاجرانِ میران خیرپور مراتبِ بدرفتاری وناخوش سلوکی را
بحدی رسانیدند که اشترانِ بارکش بر سبیلِ کرایه بدست نمی آمد واهلِ کسب از ممانعتِ آن
بدکیشان در کوچه وبازار بر نمی آمدند هرگاه بوکلای ایشان ارشاد میرفت که این چه
سلوکِ ناسلوک پیش گرفته اید از روی مکر وتزویر گاهی در مدح خوانی وگاهی عاجزی
می پرداختند غرض بعد تقید وتقاضای خطی وزبانی قسطِ ثانی را رسانیدند اما از کردارِ
زشت آثارِ خود دست نکشیدند بندگان ما بملاحظه آنکه خلفِ وعده اگر از ایشان بظهور آید
اقساط را بزمانِ موعود نرسانیدند وراه سلوک را بر کنار گذاشتند چه مضایقه اما الحمد
که از بندگان ما خلافِ میثاق اتفاق نیفتاده اگر موکبِ همایون متوقف میباشد در حدِ نظام الملک
هم باقتضای خواهش اوست نه بنیروی بازو وست وآن فتوحاتِ یزدانی در آن زمان کو ما
فیو ما سپاهیان روهیله وهندوستانی وتاجیک ودرانی از اقاصی وادانی غیر محصور
بحضورِ فیض گنجور میرسیدند بحتی که بندگان ما از امتیازِ سپاهی وکسی که از صبح تا شام
درین انتظام التزام داشتند بتنگ ولشکرنویسانِ عساکرِ منصور از نوشتنِ چهره ونام
دلتنگ گردیدند چنانچه در آن ایام موجبِ لشکرِ ظفر احتشام فیماه قریب لک روپیه بقلم
در می آمد آنچه که مبالغ بخزانه عامره بود وقدریکه میران مذکور اقساط دادند همه بخرج
رسید نعوذ برهنمونی عالیجاه سردار سمندر خان درانی بامیرزائی وعالیجاه محمد شریف خان

مبلغ نود هزار روپیه از ساهوان شکارپور بموجبِ تفریق بطریقِ مساعده بشرط آنکه در حینیکه
زرِ رائج ایندولت بهر فرازِ زرِ آفتابِ عالم افروز در بوته روزگار کامل عیارتر گردد اعنی
عنان دار الضرب سلطنت مملکت وولایت بقبضه اقتدار این نیازمند حضرت کردگار در آید
عنایت کرده آید گرفته شد ومبلغ نود هزار روپیه منجمله مبلغی که والی لاهور اقرار نموده بود
ارسال نمود با وجود این همه بندگانِ ثریا مکان رعایت وپاسِ عهد وپیمانِ خود بهمه حال
مرکوزِ خاطر ومنظورِ ناظر بود اگرچه وکلای بی شعور وکارکنانِ میران خیرپور پای نخوت و
غرور از دائره آدابی که از حدِ حالِ ارادت مآل آقایانِ ایشان بمراتب ومراحل دور ومهجور بود
کشیدند مگر بندگان ما بملاحظه اخلاص دلی وراستی قلبی عالیجاه نظام الملک میر مراد علیخان
وسابقه خدمتگاری آبا واجدادِ ایشان پای جرأتِ ایشان بزنجیرِ غضب نکشیدند تا رفته رفته
در صددِ آن شدند که در لشکرِ فیروزی اثر بواسطه دادنِ زر نفاق انداخته هر کسی را که
از نطفه حرام بعمل آمده باشد وحقوقِ ولینعمت را نشناسد با او میثاق نمایند چنانچه اول
افسونِ ایشان بحالِ دیک نام فرنگی کارگر آمده خلعتِ این توصیف را بقامتِ پرملامتِ او آراستند
دیکِ مذکور خواست که با کیمل فرنگی افسرِ پلتن ثانی نیز نردِ بدنامی بیازد واو را هم ردیفِ بد انجامی
خود سازد چون دید که نامبرده در ششدرِ قناعت مستحکم نشسته است لهذا قطع امید از و کرده
در تخته ضمیر چوته صاحب فرنگی که از بهاولپور آواره گردیده ملازمتِ حضورِ سعادت موفور حاصل
کرده بود نقشِ دلخواه آورد الحق که آنچه عالیجاه کپتان کلاد مارٹین وید صاحب بهادر پلتیکل ایجنت
لودیانه بجبینِ شرفیابی حضورِ ساطع النور بمعرضِ عرض رسانیده بود که از ایشان یعنی دور نگان
بدرگ بدون کارهای ناشایسته اطوارِ بایسته بظهور نخواهد آمد حق وبجا بود خیر هرسخن موجب

افعال خود جزا میبابد در اثنای این مقدمات دمبدم این تحرکات خبر رسید که عالیجاه نظام الملک میر مراد علیخان نقد حیات را بذیل متقاضی اجل شمرده مفتاح خزائن زندگانی امانی را بدست خازن ارواح سپرد از مفهوم شدن اینواقعه غم افزا و معلوم گشتن این کلمه اندوه زا چندان تحسّر و تأسف و تلهف قرین حال این نیاز مند حضرت ذو الجلال گردید که از اندازه بیان دورست چرا که در اکثر زمان و اغلب احیان نقد اخلاصش بر محک امتحان بالغ عیار آمده و گوهر اختصاصش در نظر جواهر شناسان عالم معنی با حسن وجه آبدار رسیده از قضا درآنوقت طبیعت بندگان ما نیز از صوب اعتدال بجانب اعتلال انتقال داشت میر کاظم شاه وکیل عالیجاه نظام الملک مرحوم که در خدمتگاری نظام الملک و رضاجوئی بندگان ما واسطهٔ کامل بود هم سر مخالفت برداشت غرض نظام الملک مرحوم که از میان رفت بوی خلوصیت و خدمتگاری بد هوای و خیر پوریان تباه رای بالکل از میان برخاست بل مغایرت و مباینت بحدی رسید که هرگاه مردم روهیله و هندوستانی بجهة نوکری می آمدند در اثنای راه اکثری را عریان و بعضی را از جان بیجان میساختند و در شهر شکار پور نیز مردم لشکری از آمد و رفت گریزان گردیدند آخر الامر عقل مصلحت شناس چنان اساس نهاد که ناسپاسی که آنقدر پای از گلیم ناشناسی بیرون کشد و اندیشهٔ دور ننماید و نفهمد که مالک ملک در ملک متمکن اینقدر بد رفتاری و بدسلوکی نمودن در راه گستاخی و تمرد پیمودن چه واجب و چه مناسب درینصورت سزا دادن و چشم نمائی کردن این متمردان بی ادب لازم و واجبست لهذا مقارن آن حکم واجب الاذعان دفرمان قضا سامان شرف جریان یافت که اگر در شکار پور و نواحی آن از سندیان خدمت بنیاد متنفسی ماند در دار السیاسة حاضر سازند و کار گذاران بادشاهی در شهر و نواحی رفته

بضبط و ربط آن قلم جاری نمایند از استماع این احکام وکلای بدسرانجام ترسان و چون بید لرزان بل مستعد مرگ ناگهان شدند لیکن بندگان ما آب رحم بر حال ایشان ریخته سالماً از حدود شکار پور حکم خارج کردن داده الهداد خان پیشخدمت سرکار خاصهٔ شریفهٔ خود را معه دستهٔ دو صد سوار جرار ش بمحافظت موضع کوسرجی که قریب قلعهٔ بکهرات مقرر شد و تحبیب استدعای او حاجی هدایة الله خان کابلی لهوگردی پیشخدمت سرکار اشرف را که در دلاوری و جدال رستم زمان راچون زال می پنداشت معه دستهٔ پانصد سوار و گلخان رساله دار را معه یکهزار پیادهٔ جرار مامور ساختیم اتفاقاً همانروز که نامبردگان ثانی بر سند سندیان نیز جمعی کثیر فراهم ساخته قدم جرأت در میدان مقابله گذارند چون که آن سرزمین بیشه ایست که از تراکم اشجار و جنگل بیشمار طائر هوش بال و پر ریخته و شاهین تیز بال خرد را از گذشتن ناخن تدبیر از چنگل شکسته سندیان مانند لشکر جن و شیطان در ان بیشهٔ خار بنان جا بجا نشسته اند در آنجا صد سوار کار یک پیاده نتواند کرد حاجی هدایة الله خان در دلجوئی سوار و پیادهٔ خود بظاهر و کوشیده کوشیده خود از همه پیشتر بشعلهٔ شمشیر آتشبار آتش در اشجار قامت آن گروه خذلان شعار بیشتر زد چنانکه جمعی از سرکردگان و اکثری از سائر ایشان خاکستر راه فنا گردیده ما بقی دلریش و خاطر پریش راه خویش پیش گرفتند چونکه جام حیات حاجی هدایة الله خان لبریز بادهٔ اجل شده بود تنها مانند مستان از خود بیخبر خود را در ان جمع تنها انداخته دست جلادت از آستین همت کشید تا بمقتضای آیهٔ اذا جاء اجلهم لا یستاخرون ساعة و لا یستقدمون شربت شهادت از دست ساقی اجل نوشید انا لله و انا الیه راجعون چون خبر اینمقدمه بمسامع جلال خاقانی رسید نائرهٔ غضب سلطانی بلند گردیده بحکم قضا توامان

چون آب در شریان اعیان و ارکان هر بر سامان جریان یافت تا که عالیجاه سردار سمند خان
درانی با میرزائی بمعهٔ دستهٔ هزار سوار خود و چندی رساله و پیادگان نجیب و روهیله که هر یک
در میدان نبرد و نامداری پور دستان را که خداوند سیف و سنان است کم از خویش شمردی
با چند ضرب توپ دشمن کوب برای تنبیه و تادیب آن گروه بی شکوه رفته گوشمالی دهد سردار
مسطور که بحسب حکم قضا نشور با سپاه مظفر و منصور عازم و مامور سمت مذکور شد آنطائفه
بزاله که گاهی سیلی روزگار بر سر و رخسار نخورده و همیشه عنان توسن سرکش زمان را
بدست خود دیده بودند از بدنامی و سبکی نه اندیشیده بلکه از خود بینی و خود فروشی در فراهمی
لشکر و جمع آوری سپاه بی حد و مر کوشیده بل آنقدر که مقتضای خاطر فاتر ایشان بود مجتمع
ساختند با وجود این همه مکان مستحکم قریب بیکهر نیز در اختیار و تدور خود از سنگر حصار ساخته
قدم بیرون نمیگذاشتند سردار مذکور هر چند از روی اقتدار در مقام اصطبار نشست که اگر چه
بالفعل ایشان که از بادهٔ خود بینی سرمست و از شراب خود کامی خود پرست اند باشد که در د
خمار از سر ایشان رفته بهوش باز آیند و دست معذرت بسوی ذیل عفو دراز نمایند از ین امور
هیچ بظهور نیامد بلکه برهنمونی کاظم شاه در راه مکر و فریب که لشکر حیدر آبادی نیز قریب
رسند نشسته بودند چونکه ضمیر منیر بندگان ما چون جام جهان نما است لهذا بسردار مسطور بتاکید
موفور ارقام قضا نشور شرف صدور یافت که اگر چه آن گروه ضلالت شعار در تمهید آمال
کار خود اند اما جنود عنایت الهی ممد اقبال و مؤید جاه و جلال ما است سبحان الله فریب
کاظم شاه دست از کارزار بر ندارند چنانچه بمجرد ارشاد فیض بنیاد سردار عقیدت نهاد
لشکر فیروزی اثر را بر سر سنگر آنجماعهٔ بدگهر برگشته اختر ترغیب و تحریص حمله دلوه از هر طرف

صدای گیرودار بلند گردید تا که جنگ طرفین استحکام تام و مقابلهٔ جانبین انتظام تمام پذیرفت
و اتواب صاعقه بار ثعبان آثار آنچنان سر شد که گوش زمین و زمان کر شد دلیران را از
بسیاری خروش خون دل بجوش آمد آخر الامر سپاه هر دو طرف دامان شجاعت در کمر همت
زده و میدان رزم را چون بستان بزم پیراستند و غازهٔ روی شاهد تیغ و سنان خود
از خون یکدیگر ساختند از آنجا که یاری باری و اقبال عدو مال شهریاری ممد و معاون
لشکر پادشاهی بود باوجود اینکه لشکر فیروزی اثر در مقابلهٔ حریف بطالت سیر چون یکی
آرد مینمود مگر سپاه این محتاج حضرت بی نیاز چون شاهباز فلک پرواز در صید افگنی
طیور وجود آنجماعهٔ ضلالت ساز بال جدال گشود و مانند گرگ در رمه حملهٔ قتال می نمود
تا که جمی غفیر از سرکردگان و جمعی کثیر از سائر ایشان لقمهٔ نهنگ شمشیر آبدار و لذت بخش
زبان اتواب ثعبان شعار و تفنگهای آتشبار گردیدند ما بقی که راه فرار اختیار نمودند
برخی غرق دریای خونخوار و اکثری شرق تیغ و سنان شرربار دلاوران عرصهٔ کارزار
شدند کاظم شاه که چون پرگار گرد نقطهٔ کار آن گروه نابکار میگردید ناچار پای بند
کمند اجل معجل بهمراه گشت و چهار ضرب توپ که از بندگان ما نزد ایشان امانت بود و بمیدان
بلکه آورده کار میفرمودند در آن گیرودار بتصرف دلیران تهمتن شعار و اسلحه و یراق مکلل
بطلا و نقره و اسپ و اسباب و غیره بیرون از حد و شمار بدست مجاهدان خنجر گذار آمد شرط
محبت و اتحاد نگر که با وجود اینکه تفنگ از همدوشی آنطائفهٔ بی نام و ننگ و لتمنگ میبود
یعنی همیشه از سخن گفتن خاموش و حرف ایشان را مانند سر موزنک هم در گوش نمی نمود در ان معرکه
جانگداز رستخیز انجام از آغاز تا انجام بسبب آرایش تام که از ایشان در شام و بام میبافت

آه آتش فشان از دل پر ارمان کشیده در گفتار افتاد و از راه دلسوزی بوسه از سر تا پای
هر یک بجان افروزی میداد اگرچه ایشان در شیوهٔ کجروی پیوسته با شمشیر در یک غلاف بودند
اما شمشیر از دست ایشان خود را همیشه برکنار میداشت مگر در ان مصاف بلا عذر و استنکاف
بل از راه انصاف بکمال استیلاف در روزگار ایشان جگر خون و سینه شکاف گردیده باسعاف
کار آن گروه سراسر لاف و گزاف آبروی خود را باسراف برباد داد تأیید الهی باین گونه
ظاهر که از لشکر ظفر پیکر معدودی چند مجروح و مقتول که عند الله درجات موفور علیه
حاصل کردند و از آن طائفهٔ ضاله از هزار کس بیشتر که اقلی مجروح و اکثری مقتول آلات مصقول
که بستیات نامحصورهٔ اخرویه واصل شدند فی الجمله از بسکه نامداران ایشان خداوند عز
و جل اسیر سرپنجهٔ اجل معجل ساخت تمامی خیربوپ و ایلات تا پسر گلیم باتم اندوخته مصیبت و
غم بر داشتند چون لشکر فیروزی با فتح و بهروزی مراجعت نموده بعد اداء مراتب حق گذاری
زبان تهنیت و مبارکبادی کشودند بندگان ما سران سپاه نصرت نشان را بقدر مراتب بخلاع فاخره
سرافراز و سائر ایشان را در ازدیاد مواجب و مراتب بی نیاز گردانیدند بعد اطمینان خاطر
انور ازین مقدمهٔ فتح و ظفر بندگان ما توجهات اتم و اوفر بحال ولدان نظام الملک مرحوم
مبذول و مقرر داشته از جملهٔ وصایائی که ارشاد فرموده بودیم یکی این است ع دولت همه
ز اتفاق خیزد ؛ بیدولتی از نفاق خیزد ؛ با وجود این بعد از چندی بمسامع مقتبسان
انوار جلال رسانیدند که ولدان نظام الملک مرحوم موجب رای جهان آرای سلطانی عمل نموده
مگر بعد ایجاد مواد اتفاق اجماع و اتفاقی بران نمودند که لشکر الوسیهٔ سندیه را مجتمع
ساخته با لشکر پادشاهی در مقام محاربه و کینه خواهی بایستند تا اینکه در همان فرصت

در اقرب احیان ولدان نظام الملک مرحوم وغیره ناظمان جدید حیدر آباد با لشکر بیرون
از حد و حساب معه اسباب و اتواب در لارکانه رسیده منزل گزین شدند عساکر نصرت مآثر
پادشاهی آمدن ایشان را بهبودی کار و خشنودی روزگار پنداشته از غایت خوشی و
نهایت فرحی دستک زنان و پای کوبان میگردیدند و باین ترانه مترنم میبودند ع صید را
چون اجل آید سوی صیاد رود ؛ غرض بندگان ما بساعت نوروز فیروز که واقع ۱۴ شهر
رمضان المبارک سنه ۱۲۴۹ هجریه بود بجانب لارکانه حرکت فرموده بیک منزلی شکارپور
رونق افروز شدند میر نور محمد خان و میر محمد نصیر خان ولدان نظام الملک مرحوم که با
بندگان ما در حین حیات پدر نهایت اخلاص و محبت داشتند اگرچه ابتداء خود را
از طریق صواب پدر ظاهرا بدر کردند اما حرف ملامتی بر ایشان نیست چرا که بقرابت و
عزیزداری و الوسی و قوم داری توجهی بجانب ایشان بود که زیاده ازین نمک پاش جروح سینهٔ
پرکینهٔ خیربوپ ریان نمیشدند مگر باز در مآل کار اندیشیده و بوصایای پدر عمل نموده پای از
دائرهٔ ادب بیرون ننهادند و خود را از کوی خرد دور نینداختند یعنی صاحبزادگان هندی را
که تعظیم و احترام ایشان بر که و مه لازم است بر سبیل وکالت بحضور فیض گنجور ارسال داشتند
صاحبزادگان مذکور بر وقت باریابی حضور ساطع النور زبان عذرخواهی بانواع عجز و
قصور کشوده و دست ضراعت و عاجزی بسته روی بزرگان دین و پیشوایان اهل یقین را
شفیع آوردند که ولدان نظام الملک مرحوم بعرض اشرف میرسانند که ما یان ابا عن جد
دامن گرفتهٔ این دولت و دست نشاندهٔ این خداوند مملکت میباشیم و نهال قامت ما از جویبار
این سرچشمهٔ شوکت و حشمت سرسبز و در خدمتگاری چون سرو آزاد و کاشانهٔ ثروت ما از تعمیر

این سمّار خلافت مرتفع و در راه خلوصیت قوی بنیاد نظام الملک میر مراد علیخان که
در تحریک موکب همایون باختصاص اخلاص خود از پرده بیرون شد بهمین تمنا و امید بود
که خس و خاشاک وجود مخالفین را از گلزار مملکت بر دارند نه اینکه نهال ذات موافقین را
از بیخ بر اندازند بندگان ما ایشان را بجواب باصواب فرمودند که حد عنایت و مهربانی
این بود که بندگان ما مُد دل داشته چنانکه انوار صدقش اطراف جهان را گرفته قطع نظر
از همه هیچکس از سلاطین با تاج و نگین آبا این آئین معمول و منظور کرده است که در مملکت خویش
با وجود قدرت و قوت بیشی از بیش دست تصرف پیش نکنند یا لازمهٔ رعیت گری و خدمتگاری
چنین بود که ایشان بجا آورند که تا انقراض لیل و نهار داغ ملامی و کلف بدنامی از روی
کار و پیشانی روزگار ایشان نمیرود و الحال که قدر این دولت و حق این نعمت ندانستند
بندگان ما را نیز ازین ملک عزم نهضت جزم نیست بلکه سامان کارسازی و خرج افواج
بجهت تسخیر ولایت هم ازینجا متصور و منظور است صاحبزادگان چون دانستند که بخیه در
کار نمیخورد لهذا استدعای عالیجاه محمد شریف خان ضبط بیگی نمودند که از حضور مقرر و مامور
شود البته نامبرده که خیرخواه و خدمتگار با صداقت و بی اشتباه این دولت ابد مدت است
کاری خواهد ساخت که ع هم لعل بدست آید و هم یار نرنجد ؛ صاحبزادگان این معنی را
طالب و بسردار سمندر خان نیز راغب لهذا عالیجاه محمد شریف خان از حضور مقرر و مرسول داشته
شد چون از آنجا مراجعت نموده باتفاق صاحبزادگان و نواب بهادر خان کهوکر که او نیز
در نزد میران حیدرآباد نهایت خاطرخواه و با اعتبار و جاه است و در مردم بلوچ بغایت
ذی عزت و با وقار بی اشتباه مشرف اند در حضور شدند بهمدستی سردار مسطور تمهید مقدماتی چند

کردند که در آتش افروخته آبی و در بحر مواج سرابی مانید لهذا بندگان ما اولا بسبب
منظوری ارادت و اخلاص گوناگون عالیجاه میر مراد علیخان نظام الملک که از مدت در این
اشعار عبودیت و دولتخواهی و اظهار خلوصیت بحضرت شاهی خود را پیوسته مورد تحسین و آفرین
این نیازمند حضرت جهان آفرین داشت و ثانیا از جهت تهی شدن کیسه از وجه سیم و زر و ضرورت
ادای ماهواری لشکر تمنای ایشان بمقابله مبلغ چهار لک روپیه بعز اجابت مقرون و بجیوش بحر خروش
بعزم قندهار بیرون شد اما لشکر ظفر پیکر چون انصرام این مقدمه شنیدند دست تغابن بر دست مالیدند
که اقبال یاور ما بود افسوس که فلک واژون این شکار از دست ما ربود و عجبیت که چندان اسباب
امید خود باین نهج دیدند گریبان جاه بدست ارمان دریدند که بخت بر ما نیک روی نموده بود
حیف که روزگار ناساز کار چشم ما از رویش بست بندگان ما چونکه جزع و فزع سپاهی و
آه و ناله رعیت آن نواحی ملاحظه فرمودند بخاطر خطیر خطور نمود که تعین نیست که از دل تنگی
این کافه سپاه و عامه خلق الله کار آینده رو بدرستی آرد الحق عاقبة الامر همان شد که شد
یعنی اولا مردم روهیله نشان شرارت و فساد برپا کردند و مردم هندوستانی نیز بقول او
که خربزه خربزه را دیده رنگ میگیرد بنیاد همدستی بنا کردند بندگان ما بعد اطفای نایره
شرارت ایشان منقوش لوحهٔ خاطر خطیر و مطبوع صفحهٔ طبع ارفع عالمگیر فرمودند که اگر بفضل
مالک الملک حقیقی عنان مملکت ارثی بقبضهٔ اقتدار و دست اختیار در آید تاکید و تدغن
رود که احدی از مردم روهیله و هندوستانی بی آئین بقلم در نیاید از فتنه گری و فساد
خودسری آن طائفهٔ بی اعتماد اقلیم دل خورشید منزل آنحضرت زیر و زبر شد که شاهد دلخواه مملکت
جای نشستن نماند بلکه شوق تربیت نظام و ذوق ترتیب و انتظام از خیره سری این بهائم بی انجام

از خاطر خطیر برخاست و هموم و ملال صبرآمیز و فکر و خیال کج دار و مریز بجایش نشست

وقایع سی و چهارم تشریف بری بندگان ما بعزم تسخیر دار القرار قندهار

هرگاه آرای ارکان فدویت بنیان و الحاج صاحبزادگان کامل الایقان مجوّز مصالحه و ایثار احسان و پرورش پسران نظام الملک مرحوم میرمراد علیخان گردید لهذا ناچار بندگان ما بموجب اقرار و تکرار در آغاز شهر ذی القعدة الحرام سنه ۱۲۴۹ هجریه عنان عزیمت بسوی قندهار معطوف فرمودند چون سرزمین متعلقه محراب خان بلوچ چهرهٔ حال خود را در آئینهٔ نعال مرآت لشکر ظفر تمثال تماشا نمود و موضع بهاک که نصب سرادقات جاه و جلال و ضرب خیام آنجا منظور بود در ساعت مسعود آرایش تمام و زینت لاکلام یافت بازای این احسان و جزای این امتنان از کوتاه دامانی خود دامان همجنسان خود هم پیش کشیده برگ سبزی که داشت پیشکش موکب نصرت نشان ساخت و محراب خان نیز سیورسات لشکر بادشاهی بقدر توانائی یومیه جاری داشت خبر پرچم کشائی لوای عزیمت قندهار که در هر دیار و امصار انتشار یافت دوستان را بادهٔ مراد در جام و دشمنان را زهر ناکامی در کام موافقان را شاهد مطلب در آغوش منافقان را دماغ جان ناخوش و مدهوش مخلصان را خواطر مسرت انگیز و معاندان را دل مشوش در گریز از همه اطراف و نواحی مردم بلوچ و درانی مانند ملخ و مور رجوع بحضور پرنور نمودند و از چندین سال که روزگار بمیر قوت عقدهٔ نحوست و فلاکت در کار ایشان افکنده بود زبان عرض کشودند بندگان ما هر یک گروهی را که بتقبیل پیشگاه فلک پایگاه مشرف میگشتند بقدر درجات مشمول عنایات و تلطفات میفرمودند تا رفته رفته کار بجائی رسید که قریب قندهار لشکر قلمی و مواجب خوار سر از گوشه میکشید که در هنگام حرکت و سکون چشم

همان کوه و هامون روی آسمان نمیدید و اگر سیاه عنوان و آبار و کاریز ❊
رود بار در اثنای راه پیش میرسید بطرفة العینی از عمق آن لب تر میگردید ❊
بندگان ما چون در آن افواج دریا امواج نظر میفرمودند بخاطر می آوردند ❊
که کدام صاحب افسر و تاج این بحر مواج زیر حکم داشته باشد و اگر داشته باشد ❊
در مقابلش که ایستاده شود لیکن افسوس صد افسوس که این لشکر از منهج انتظام ❊
دور و از طریق آئین و نظام مهجور است و فرصت اجرای آئین و انتظام در کوچ ❊
مقام میسر نیست معلوم شد که از غرور خطور این سخن و ظهور سرور این گفتن ❊
بادشاه پادشاهان را غیرت آمد که فتح و ظفر ببسیاری لشکر است یا بعنایت ❊
ارادهٔ حضرت داور از نیجهت در قندهار بآخر کار بازی برده از دست رفت ❊
و دست قوی خود بخود از شانه شکست آغنی کار برعکس تصور روی داد و عنان ❊
مراد بدست تصرف ناکس افتاد ❊ مراو را رسد کبریا و منی ❊ که ملکش ❊
قدیمست و ذاتش غنی ❊ الحق فتح و فیروزی بتائید اوست نه بکثرت سپاه و ما النصر ❊
الا من عند الله فی الجمله محراب خان بلوچ که از قدیم خدمتگار این دولت بود ❊
یعنی آبا عن جد همیشه بتقبیل رکاب سلاطین با عز و شان این دودمان اناراللّه ❊
برهانهم مستعد و مستسعد میبود محرمان و نزدیکان خود را بدربار شوکت آثار ❊
فرستاده استدعای آن نمود که سرکردگان بلوچ از فتنه و فساد باز نیامده در موقت ❊
بلشکر ظفر پیکر ملتصق گردیده از آنجا که همگی معاند و دشمن این فدوی اند ❊
هرگاه ایشان را از راه بنده پروری از آئین دولت خداوندی دستگیر بدست ❊

قدوری و هند آبی قدوری از سر قدم ساخته شرف اندوز حضور ساطع النور میشوم چون که در
کنار کشت زار گلزار بهار خلافت گرگ باعثش در چریدن است و در کوهسار مینو آثار سلطنت
چرغ با کبک قهقهه زن و نیز این معنی از روش و داب سلاطین ذوی الحشمه دور است و از طریق
رای صواب خواقین صاحب شوکت بغایت مهجور لهذا از پیشگاه حضور ساطع النور چنان شرف
صدور یافت که طائفهٔ بلوچ از قدیم در دائرهٔ اطاعت اجداد ایشان مانند حلقه
بگوش بوده اند و از ضرب قفای حکم پادشاهی در خروش الحال اگر از سلوک نا سلوک ایشان
دل آن طائفه شکسته و خاطر شان مجروح گردیده هیچ نرفته مرهم زخم دل شکستگان حکم محکم
و امر مبرم اند ولیست هرگاه مانند اجداد خویش در خدمتگاری پیش آیند همگی پای بند
رشتهٔ سلوک ایشان خواهند بود محراب خان که از بیخردی دل بستهٔ فریب داد محمد غلجائی
مختار کار نابکار خود بود و آواز جهت اینکه با غاصبان قندهار نسبت قرابت میداد این سخنان
باطله و کلمات عاطله محراب خان را مخوف ساخت که اگر بدربار جهان مدار شرف اندوز شوی
نزد الوس سربر نخواهی داشت بندگان ما با وجود اینکه در حد شال مستنگ بنا بر آمدن محراب خان
که فیما بین او و الوس او مخالفت را دور و موافقت را نزدیک سازیم چند یوم سبک رکاب
درنگ شده جنود نامعدود را بهمرکابی فرزند ارشد سعادت ظهور شهزاده محمد تیمور گرامی
نمودیم چون دانسته شد که محراب خان از راه صواب منحرف شده یعنی با داد محمد باشد با
الوس نخواهد ساخت هم در آنحال بدل الهام منزل رسید که آمدن او بحضور چه ضرور
و از نیامدنش چه قصور لهذا توقف که صورت ظهور پذیرفته بود خلاف منظور انگاشتیم
چون از آنجا قدوم میمنت لزوم در دیدهٔ رکاب گذاشتیم در اثنای راه خبر فرزند سعادت پیوند

رسید که باز ظلمت فتنه و فساد شهر بند وجود روهیله و هندوستانی نژاد را گرفته اگر
آفتاب جهانتاب شهریاری طالع و نور افشان نگردد تخیل که ازین ظلمت جهانی خراب و
برباد شود همینکه روشنی آفتاب عالم افروز سلطانی از مشرق آرزوی ایشان دمید ظلمت فتنه و
نفاق آن طائفهٔ بی میثاق برطرف گردید راست گفته اند ؎ نه هر که چهره برافروخت دلبری
داند ؛ نه هر که آینه سازد سکندری داند ؛ در مرآت جهان نمای خاطر خطیر هویدا و
هویدا شده بود که جهانداد خان درانی بامیرائی بر رشک اینکه سردار سمند خان درانی
بامیرائی چرا اینقدر محرم اسرار پادشاهی و مشمول عنایات عالم پناهی گشته لهذا مخفیانه
بساط شطرنج منافقت گسترانیده و از راست روی رخ برتافته فیل مانند در راه کجروی ایستاده
از حسرت بی بنیاد خاک فتنه و فساد بر سر میزد با وجود اینکه یقینش بود که سردار مسطور شهرخ
در خدمتگاری راست رفتار از حسن رفتار که بعنایات سلطانی شامل و بمامورات خاقانی کام
گردیده فرزین وار مطلوب هر طالب شده بخانهٔ دل موافق و مخالف راه برده و دلارام مراد را
آنچنان رام ساخته که پیشش بی عنان تگ و پو مینماید و فساد پیشگان را چنان بدام لطف و
انعام بسته که مدام چون بیذق پیش رو میدواند و پیش حکم پادشاهی قبل از صدور مات میشود
با اینهمه از راه منافقت خود را نمیکشید و بعضی اوقات از جوش دیگ شیطنت و فساد خود نوشیده
نمکی میچشید اگرچه بندگان بالجمله دقت رفق و مدارا میفرمودند اما هیبت سلطانی و سطوت خسروانی
هر یک را بجایش میداشت و هیچکس سر خود را بر نمیداشت و اگر احیاناً کسی ظاهراً اندیشهٔ حکم پادشاهی
و ملاحظهٔ آداب درگاه والا جاهی نمیکرد باحسن وجه سزای خود مهیا یافت چنانکه پیش ازین چند یوم
پاینده خان ولد سردار مدد خان درانی اسحاق زائی مرحوم را که در دلاوری خود مغنی ؛ ع ؛

ع سر خود را بر آسمان میرسید ٭ قریب بسرا پردهٔ عظمت و جلال با کسی از خوانین عند المکالمه درشتی و
جدال آغاز کرده بلا تحاشا دست بقایمهٔ شمشیر برد فی الفور آتش غضب پادشاهی در التهاب آمده
نزدیک بود که جلاد اجل مرغ روحش را بشعلهٔ شمشیر کباب سازد امّا امرای درّانی و عظمای بلوچ
از بسکه آبروی خود را بشفاعت در بدل خونش بحضور ریختند آخر الامر لکدکوب و قفاخور عوام
گردیده در حبس افتاد بعد چندی غضب سلطانی ندای اخراجش در داد ع کسیکه حق نشناسد
برو امید مبر القصه در اواخر شهر ذی الحجة الحرام سنه ۱۱۴۹ هجریه جیوش بحر خروش که در بندر
که تا قندهار دو کروه فاصله دارد رسید هنگام پیشین جمعی کثیر از پیش تازان قندهاریان
قریب ببند گور آمده سیاهی روی خود را نموده خود نمائی کردن گرفتند بندگان ما
بتصور آنکه شاید قندهاریان بمقابله پیش آمده باشند صفوف لشکر را آراسته بکمال ترتیب
و آراستگی اندک اندک قدم پیش گذاشتند سواران مخالف از ملاحظهٔ این بحر مواج خود را
در کنار کشیده چون باد در گریز شدند علی الصباح که خسرو کامگار زرین کلاه مهر بعزم
تسخیر حصار نیلگون سپهر توسن عنان آسمان را در مهمیز آورد و سپاه انجم و اختر از نوک
رمح شعاعش رو بگریز بندگان ما در ترتیب و نظام و درستی و انتظام لشکر کوشیده و با آب
دبدبه از بند داکر کوچیده متصل قلعهٔ نادری عنان دولت کشیدند که شاید فتنه جویان عرصهٔ
مملکت قدم جرأت بمیدان نهند امّا آن دون همتان را آنقدر پای حرکت و توانائی در جبین جرأت
و نامرادی مانده بود که گویا مانند نقش دیوار متصل شهر قندهار ظاهر میگردیدند تا اینکه قریب بهنگام
رایت زرین مهر از نصف النهار عرصهٔ سپهر فرو سو شود لهذا بندگان ما از قلعهٔ نادری کوچ
در حینیکه جیوش بحر خروش عنان بعنان و سنان بر سنان میداشتند و قدم از قدم یکدیگر پیش

میگذاشتند بیشتر بموضعی که گلهٔ اتواب هجوم گیر میرسید حرکت فرمودند دلیران هژبر توان طاقت
طاق و همگی باتفاق زبان جرأت گشودند که نمکحرامان بی سامان را قالب تهی گردیده حتّی که
یارای پیش آمدن ندارند چه شود اگر حکم سلطانی شرف نفاذ یابد که رفته کالبد بیجان ایشان را
از آب شمشیر بران شست و شو داده خاک حصار قندهار را از ناخن شیر کار بر سر این گروه نابکار
بریزیم غرض آنقدر طالب اینمعنی شدند که سلسلهٔ منع را بکلمات ناملائم سوهان کردن گرفتند
بندگان ما بملاحظهٔ آنکه این مردم جهّال در دویدن پهلو دارند نه افتادن آنطایفهٔ ضاله که پشت بدیوار
قلعه داده اند توپ و شهنگی و جزائر و تفنگی که دارند در برج و باره نهاده اند هرگاه لشکر
پادشاهی بتعجیل بدون تدارک رفته زیر قلعه با ایشان بیاویزند و بستیزند اکثر مردم با آلات
آتشبار ایشان تلف میگردند و اگر بپایجی گری صبر و تحمّل بپردازند تا که مخالفان نکوهیده اثر
قدم جرأت پیشتر گذارند عین مراد است و الّا بزودی سنگ تفرقه بر سر ایشان خواهد افتاد
از بسکه بندگان ما چوب منع پیشروی لشکر جنگجو گذاشتند همگنان را از دلتنگی سر بزانو شد
با وجود این منع هم از گوشه و اطراف یکان یکان در میدان مصاف رفته تا قریب عصر
بسیاری از آدم و اسب ایشان را بعدم فرستادند خود هم از خودسری در کوی نامرادی می افتادند
آنطایفهٔ ضاله که با لشکر خود مهتر و خرکار و رعیت و پیشه کار بازار را استاده کرده بودند قریب عصر
بود که از دو طرف جمعی کثیر از ایشان اسپ تاز میدان نبرد شدند جنود نامعدود پادشاهی که
عقاب وار سر زیر بال ملال میداشتند همگی بیکبار سر کشیده جناح خوشحالی افشاندن گرفتند
بندگان ما برفق و مدارا پیش آمده هر طایفه را بجایش قرار دادند خانزلوگان درّانی را از
طرف میمنه و سردار سمند خان را بجانب میسره مقرر فرمودند که تا دست همتی از آستین

شجاعت رستمی برکشند و تپنچهٔ شیر افکنی گریبان جرأت شان بر درند غرضکه آنچنان از طرفین
حملهٔ قتال و مقابلهٔ جدال زور آورد که از خون یلان تهمتن توان آن سر زمین غرق خون و
دامان فلک لاله گون شد و خورشید خاوری دل پر خون در حصار مغرب رفته بماتم نشست
و گلیم سیاه شب را بر آفاق گسترانیده راه شور و فغان را از ریختن اشک انجم بست للّٰه الحمد
که بهر حملهٔ سواران خصم بد اختر را شکست و هزیمت و دلیران لشکر ظفر پیکر را فتح و نصرت روی
نمود بسیاری از ایشان بضرب سیف و سنان مصقول زخمی و کشته که از اندوه ایشان
همگی گریان و کمی از دلیران نصرت عنان مجروح و مقتول گشته که از بسیار کشتن مخالفان
تمامی خنده کنان همینکه روی هوا چون بخت مخالفان تاریک گشت مجموع سوار و پیاده
ایشان بار یک شده در قلعه متواری شدند بندگان ما چون دیدند که مخالفین پهلو تهی کرده
در قلعه رفته تحصن جستند لهذا بلشکر فیروزی اثر حکم شد که رفته در قلعهٔ نادری سبک رکاب
شوند جرأت و حوصلهٔ مخالفان همین بود که روز اول ظاهر و آشکار کردند و لهذا بعد از آن
قریب دو ماه محصور بودند بر سبیل آشکار در کارزار نیامدند که بایستند غرض قلعهٔ نادری که
مخیم سرادقات جاه و جلال گردید هر صباح و مسا علی سبیل الاستمرار بندگان ما در چمن که
قریب شهر قندهار بود تشریف برده نور افزای دیده نادیدهٔ مرد و زن میشدند تا که از هر طرف
لشکر نصرت اثر سلامت کوچها کشیده سنگرها پیش بردند آنقدر بقلعه قریب شدند که بیکدیگر
سخنان فریب میگفتند مخالفان که راه گریز بسته دیدند در بازوهای شهر را خاکریز کردند تنگی
اوقات ایشان بدرجه رسید که چهارپایان ایشان از بی چرائی سه کاه دیوار خانه میخوردند
بالغیاث الغیاث میکردند و خود ایشان بهوس خوشهٔ انگور چشم بخوشهٔ ثریا میدوختند

و از عدم قرص نان اکثری بقرص آفتاب دل کباب میساختند و از محرومی سبزه و ریاحین بریاض
کواکب و سبزه زار سپهر برین نظر میداشتند کار ایشان بجائی کشید که رعایای بینوا را از شهر
خارج و دست ظلم در کیسهٔ اغنیا داخل کردند و مدام در کمین میبودند که کدام وقت لشکریان
فیروزی نشان در سنگرها غفلت ورزند که ما ملخ وار حاصل امید بر چینیم از آنجا که ساری
یاری حضرت باری در طیران بود اگر احیاناً این معنی صورت وقوع مییافت اکثری از ایشان
فرار و اقلی طعمهٔ شمشیر خونخوار میشدند چنانکه یکروز طائر فریب ایشان نقش مراد آورده یعنی
بعد زوال آفتاب دیدند که در سنگر شریف خان مهمند معدودی چند نشسته اند و چشم شان
بخواب بسته وقت را غنیمت شمرده همگی سوار و پیاده جنگجو و جرار خود را مجتمع ساخته از دروازه
هرات مانند تیر که از شست رها شده بر هدف مراد نشینند بیرون شده در حین غفلت بر
سنگر نامبرده خود را رسانیدند نامبرده دست از پا خطا نکرده با چند نفری که در آنجا بود دم
استقامت و همت ورزیده بسیاری از ایشان را بضرب گله از پا در انداخت آن فرصت بینا را
از برج و باره آنطرف قلعه بتوپ و شهنگ و جزائر و تفنگ آن چند نفر رستم شیر انشان ساخته
داد مردی و مردانگی دادن گرفتند بمجرد اینکه بگوش الهام نیوش استماع افتاد بحسب حکم اشرف
منادی ندا در داد که همگی لشکر مستعد و هوشیار و چند رساله و دسته بکومک شریف خان
مهمند روانهٔ کارزار شوند خود بندگان ما نیز عنان اشهب مراد پیش کشیده دیده رکاب را
از غبار قدوم میمنت لزوم روکش ساخته و در چمن قریب سنگرها چون آفتاب عالمتاب
نور افشان شده ارباب حاجت و اصحاب همت را خالی از بخشش نگذاشتیم نظر آن گروه طاغیان
چون برایت آسمان سا که همچون ید بیضا تجلی کرد افتاد چشم ایشان خیره و از رسیدن

جنود نصرت آمود نیز تیره گردیده جمعی برهنمونی بخت بعنایات سلطانی مشحون و برخی از ضرب
تیغ دستان یلان تهمتن نشان در خاک و خون و بعضی از جهت اعمال شنیعهٔ خود با ایشان
در گریز و چیزی بسبب قرابت و گرفتاری بسوی شهر در خیز شدند بعد ظهور این فتح عظیم که
که البته انوار شاهد صدق نقش کاشانهٔ خاطر حق بین را نور آگین ساخته باشد بندگان همایون
سواران سعادتمند را که از آن طائفهٔ خذلان نمون که رجوع باین دولت ابد مقرون آورده
بخلاع گوناگون و بانعامات و اکرامات که از قیاس ایشان بیرون بود سرافراز و شریف خان
مهمند را بنام نامی نصرت جنگ خان ممتاز و استقامت ورزان رزمگاه را خرم و شاد
و اقربای سینه ریش کشتگان را بانی مقصود آباد و مقتولان جنت آرامگاه را بعد تجهیز و
تکفین مدفون و مجروحان لشکرگاه را بمرهم تلطف از درد و الم بیرون کردند بسبب مجروحی
مقتولی چند نفر دلیران هنرپرور که خاطر خطیر ملول شد فرمان قضا جریان شرف نفاذ یافت
که دو مکان در خارج شهر یکی روضهٔ حضرت جی و یکی باغ رحمدل خان بار گرانی که بتصرف
مخالفان میباشد از دست ایشان خارج سازند آنچنان دو مکان که در تماشای متانت
و استحکام آن قلعهٔ قندهار تمام بدان خود را چشم ساخته و آن از کمال قوی پشتی تکیه بر پهلوی
زده دلاوران عساکر سلطانی و یکه تازان لشکر خسروانی که همیشه ازین دو منزل داغ بر دل
میخوردند خلیل آسا در منجنیق توکل نشسته قدم در آتش رزم گذاشتند و داغ گله را چون گلهای
لاله در باغ جان می بوئیدند تا که بنیروی بازوی رستمی آن هر دو مکان را خالی و دل
خود را از ایمنی آمد و رفت پر کردند هر چند آن گروه نابکاره از برج و بارهٔ حصار بانداختن
گلگهای آتشبار جد و جهد بسیار بکار بردند و در خارج قلعه هم پیاده و سوار ایشان

دل خود را از کارزار افگار کردند آخر الامر منزل مقصود نشیمن جنود نامعدود گردید و جزایر بان
و تفنگچیان ایشان که دران دو مکان حصین منزل گزین میبودند جمعی فرار حصار و برخی
گرفتار سرپنجهٔ دلیران تهمتن شعار و گروهی از روی شوق که طوق بندگی در گردن جان میداشتند
جبهه سای زمین افتخار شده و انبوهی از سواران ایشان نیز پای تعلق از رشتهٔ تعلق ایشان کشیده
بر سبیل آشکار بتقبیل رکاب هلال آثار سر بفلک اقتدار رسانیدند بندگان همایون ابواب حصول
مدعای هر یک را برروی آرزوی ایشان کشودند که همگنان شادان و فرحان میبودند چونکه این دو
مکان حصین از دست آن گروه شقاوت آئین بیرون شد از نهایت تنگی جان شان بلب رسیده
غمگین و حزین میبودند و شام غم را باین گفتگو بصبح ماتم می آوردند که ای گردون دون پرور وای
زمانهٔ سفله دوست بی پاوسر ○ آنرا که بدست لطف برداشته ✽ بنواز و بیکبار
میفکن در خاک ✽ اگرچه این معنی شب و روز ورد زبان ایشان بود اما نمیدانستند که
بیقین چرخ سفله پرور گرد سر ایشان چرخ میزند و زمانه با ایشان بیگانه روی ایشان را ازین راه
تا ابد سیاه میسازد لهذا در تمهید مکر و فریب شدند و بفضائل آگاه قاضی ملا محمد حسن خان که
معرفت و آشنائی سابقه و یا واسطهٔ استادی و شاگردی سابقه با او داشتند بنای ارسال
رسل و رسائل گذاشتند که سخنان دروغ ایشان در گفتن و نوشتن فروغی ندارد عرض مردم
غلجائی و درانی و روهیله و هندوستانی بشرف عرض رسانیدند که مدبر و مقتدر لیل و
نهار شب تار ما را از طلوع آفتاب عنایت بروز آورده و روز روزگار ما را تا شب قیامت
همچون نوروز فیروز ساخته هرگاه خورشید سپهر خلافت از افق مصلحت خاص و عام پرتو
گردد البته باعث اتمام کام و سرانجام مرام خواهد شد یعنی که در یلدای شب بدون سختی

نعب آب رفتار خود را درکنار حصار رسانیده قدم مردی و مردانگی بر نردبان همت گذاشته
از مدتی که چشمهای کنگرهٔ حصار در راه انتظار اشک آتشین میریزد لازم که پا بر سرش بدستیاری
بیل و عمود برداریم و اگر از گریه و آه باز نیاید ناچار سر بکنار بالینش نهیم بندگان ما که چهرهٔ
استقبال را در آئینهٔ ماضی و حال مشاهده کرده اند ارشاد فرمودند که بدون تدارک و
سامان و غافل ساختن قلعه گیان بذریعهٔ سُلّم و نردبان خود را در قلعه رسانیدن و بالای
دیوار سالماً عروج نمودن از طریق عقل سلیم دور و از راه رای صواب مهجور است زیراکه
تا حصول وصول کامل ضرب شباد در گِل و زدن ایشان در دل واقع خواهد شد چون مردم دلاور و
جنگجو از آلات آتشبار ایشان بمعرض تلف و نقصان در آیند فردا در بازار هیجا متاع مطلب و
هوا را بدلالی بیدلان بدخو چگونه بچنگ آرزو آورده شود چندانکه بندگان ما دُرهای نصیحت
از صدف خاطر حق طویت در انجمن بیان ریختند یکی از اعیان قابل استعداد گرفتن آن نشد
بلکه همچنان در گفتار خود اصرار نمودند و در اظهار خود استوار بودند که تدبیر پیش تقدیر عاجز
آمد و تقدیر بر تدبیر خنده زد بناءً علی هذا چون طلیعهٔ جنود کواکب و انجم از ساحت نیلگون طارم
در دائرهٔ مغرب فروشست و متاع هوشیاری مردمان دیدهٔ جهانیان از دست برد اعادی
ظلمت و نوم بغارت رفت مردم سپاه صغیر و کبیر و برنا و پیر بچهار طرف قلعه رفته منتظر ماندند
تا کدام وقت توپ دومین که علامت اوّل یورش بود سر شود باوجود اینکه توپ اوّل و
دوم بقاعدهٔ مقرره سر شد از آنجا که هر گروهی بجائی گوش میداشت مدتی نه از لشکر بادشاهی
صدائی و نه از صدای توپ قلعه گیان ندائی گویا که اسرافیل بنفخ صور روح از بدن همگی
کشیده بود و یا طائر روح نفسانی جملگی از قفس عنصری پریده خاموشی قلعه گیان بهر آنکه

منافقان این دولت که رخت حیات شان بمقراض اجل بریده باد اطلاع یورش داده بود
و سکوت لشکریان بسبب تحیّر و حماقت شان که نتیجهٔ آن بایشان روی نمود غرض بعد از
ساعت هجومی لشکر پادشاهی خصوصاً مردم دُرّانی خود را در پای قلعه رسانیده بعضی قدم
در نردبان گذاشته بدست خود گریبان اجل میکشیدند و جمعی بسیف و خنجر ناخن گیر پای شده
از غیرت سر خود بر سنگ میزدند و گروهی از روی سعی و تلاش در میدان یورش دامان
مرگ را از دست نمیگذاشتند و انبوهی در گرداب خندق باراده و اور مطلق باغواص موت
شناوری میداشتند و فریقی از کشیدن نردبانهای سنگین از نردبان حیات افتاده مشکبار
میشدند باوجود اینچنین واقعه هم پای مردی و مردانگی پس نکشیدند همینکه خود را درکنار
حصار میرسانیدند تا شاهد مطلب را درکنار رسیدند و گلهای توپ و تفنگ آتشبار و ریختن
آتشهای هیزم و اشجار و انداختن سنگ و کلوخ گران مقدار و آبهای جوش داده آتش آثار را
چون نثار بر سر خود تصوّر میکردند بلکه میدانستند که درخت تمنا گل مراد میریزد و یا شاخ امید
حاصل مقصود می افگند و سحاب آرزو باران عنایت می بارد اگرچه از آگاهانیدن منافقان
این دولت که روی شان در دو جهان سیاه باد قلعه گیان در دفع این واقعه تدارک
بسیار و هوشیاری بیشمار بکار برده بودند امّا از دلاوری دلاوران لشکر پادشاهی دست
بر سر میزدند و مانند دیوانگان بهر سو میدویدند کار ایشان بجائی رسید که بعضی دست و گیسو
سر با موشان خود انداخته تا بخنجر دوتا سازند و برخی دست از جان شسته که خود را بشمشیر
فنا گردانند چیزی نمانده بود که کار ایشان بانتها رسد و از دست قضا سر و دست ایشان را بسته
در بازار جزا کشند روی سحر سیاه باد ازین ماجرا که رنگ از رویش پریده نسیم سحری آشفته دماغ

بهرطرف دوید و شاهد فلک هرجائی زلف مشکین شب را بپنجهٔ روز از روی کنده چهرهٔ خود نیلگون ساخت و صبح صادق که رویش همیشه سفید می بود از نهایت غم مانند افق لاله گون و آفتاب از واثر دن حالی این فرقه لرزه باعضایش افتاده از بسیاری قهر و غصه رخت نور که در برداشت از حصار مشرق بیرون انداخت غرض چون سپیدهٔ صبح دمید و تر روشنی روز چهره کشید لشکر که در ناخن زنی دل حصار بود قدم پس کشیده در سنگرهای خود رسید و سران سپاه از نهایت خجلت عرق ریز و از غایت شرمندگی گوشه خیر چرا که بندگان ما در رشتهٔ این آرزوی خام شان از روی بختگی خرد گره تمام میزدند و ایشان ناخن شجاعت و جهالت میکشادند غرض بهرطریقی که بودند بحضور رسیدند اگرچه خوانین درانی و سائر سپاهیان از تلف شدن خویش و اولاد و الوس و احفاد دلشکسته و زرد چهره نشدند چنانکه عزاپرسی و فاتحه خوانی را برخود عیب و نامردی میشمردند اما بندگان ما را بسبب ضایع شدن مردم کار آزمود عاقبت محمود که گوهر حیات هریک قیمت ملکی بود خصوصاً محمد رضا خان نام برادرزادهٔ سردار سمندر خان و باقی جوانانی که هنوز از بهار شباب تمتع حاصل نکرده بودند افسوس و دریغ بسیار روی نمود اما چه سود ؎ با قضا برنمی توان آمد ✽ باقدر نمیتوان آویخت ✽ اگرچه ازین واقعه مصیبتی عظمی برخاص و عام واقع شد باری مردم جهال را در تنبیه دستور العملی بود که بدست آمد ظاهرا از مردم آن ولایت گناهی عظیم سرزده شده که از شامت آن حق تعالی و جل شانه پادشاه محسن را بر آنملک ظفر نداد و همان حاکمان ظالم را برایشان مسلط داشت چنانچه آن طائفه بی عاقبت بر سبیل آشکار اظهار میکردند که در هنگامیکه موکب انجم کوکب عنان عزیمت بدان سمت معطوف نمود بسیار مضطرب و

لشکر خاص شاهی — جلو عزم — یعنی بطرف قندهار — یعنی گردانید — بیچاره

و پریشان و ابتر و حیران بودیم همین که استماع نمودیم که راه و رسم بندگان همایون عدل و داد و احسان و سداد است از نمی نهایت دل شاد شده بخود گفتیم که فعل الحکیم لایخلو عن الحکمة از ظلم ماست که ما برین مردم حاکم و کامگاریم و الا تا این زمان کجا مستقیم و پایدار میبودیم غرضکه ظلم و بیداد و ستم و عناد آن طائفهٔ بی بنیاد بدانجا رسید که رعیت و بازاری سوار زن و نوکر پیشه و سپاهی خانه نشین و دهقان و زمیندار مانند دانهٔ گندم سینه چاک و اعیان و ارکان ذی اعتبار از بیچارگی سر بزیر خاک و سوداگر و تجار دربدر که از خانه و عیال گذشته و نفله و مال مردم خوار معتبر که بر مسند اجلال نشسته بعهود و مواثیق خون همگی ریخته بکرد نفاق باهمه کس آمیخته هیچکس از ایشان وفا و وفاق ندیده از میثاق ایشان کیست که ستمها نکشیده غرضکه اگر قلم در شرح ذمائم آن جماعه علم گردد از غم مانند نی خواهد نالید و همچو نال خواهد کاهید لله الحمد که ذات اشرف بندگان ما ازین عیوب آنچنان مبرا است که انوار راستیش چون آفتاب عالمتاب جهان را گرفته صبا را حوصلهٔ آن نبود که گریبان گل بیجا درد و عندلیب را توانائی نه که بی آنکه گل چهره نماید قدم در باغ نهد آنقدر کثرت اهل بازار از مردم هر نواحی و هر دیار در لشکر ظفر آثار شد که خریدار راه خانه گم میکرد باوجود آشوب و جنگ قافلها در لشکرگاه آمده بدامان تلطف چنگ میزدند که قافله از شوق سوق خویش را گم میکرد کارکنان سرکار پادشاهی در اخذ محصول تا افتتاح دروازه حصار انتظار میداشتند که از نفله پروری روزگار نقصان ایشان نشود کاروانیان در ادای خراج موافق معمول دست بر نمیداشتند که مال ما کثیر النفع میگردد گروه سپاهی عنان مراد در دست و طائفه کسبه را ظلمت افلاس در شست مردم صحرا را چشمهٔ امید جاری

جلو — قحط — تاریکی — بخته — ابهیق — قندهار — قلعه — دروازه قلعه

در رعایای گرد و نواح را زمین آرزو در زراعت کاری غنچهٔ مطالب هر کس از نسیم مرحمت ما
در شگفتن و خانهٔ هر یک از تعمیر شفقت ما در ساختن بندگان ما که ابواب عدل و انصاف
گشودند عامهٔ رعایا و برایا عمر خود بر عمر اقدس ما فزودند فواید عدل و داد و عواید احسان و
داد که بظاهر بروزگار فرخنده آثار ما نرسید و مردم آن ملک از دست برد ظالمان
نجات ندید شاید که معاندان کاذب در آن قول صادق باشند بلکه یفعل الله ما یشاء و
یحکم ما یرید غرض چند یوم که از مقدمهٔ یورش گذشت خوانین غلجائی بشرف عرض رسانیدند
که در بدایت طلوع آفتاب جهانتاب سلطانی دوست محمد خان را چشم بینائیش زائل که
دوست از دشمن فرق میکرد و مشورت در راه جوئیش همگی باطل که هر یک مصلحتش فرق میکرد
و چون دید که این رشتهٔ خام حکومت که قوت کشیدن ندارد بدست دارم مبادا اگر
گسسته شود از روی پختگی فرقان حمید بسر برداشته در خانهٔ اکابر کابلی
و مجمع هر یک سفله و اوباش رفته همگی را بخود گروانده عقد عهود بسته بعزم قندهار از
کابل بیرون شد باندک روزی خواهد رسید مردم غلجائی که از که تا مه گردن بستهٔ حکم همایون
اند هر گاه قبل از آنکه عبور دوست محمد خان در حدود آن طایفه واقع شود از پیشگاه معز
السعاده کدام شهزاده مقرر و فرستاده شود البته بتوقیع شیرینی الطاف بندگان همایون
مانند مقور گرد خواهند آمد اما خرج یومیه چیزی بکار است در آنصورت دوست محمد خان
از خوف آنکه مبادا در رفتن قندهار کابل از دست برود حرکت نخواهد کرد بندگان ما که
در مآل کار اندیشیدند که اگر چه خوانین مذکور راست میگویند و در کمال درستی بطرز صداقت
میپویند اما کیسه تهی گردیده و دست خالی گشته چگونه دو جا مقدمه انداخته شود

بلکه اگر چند روزی دیگر مقدمه انفصال نیابد در همین جا از بیمایگی نهایت خرابی و رسوائی
روی خواهد نمود مصلحت همین است که دوست محمد خان نیز با مخالفان قندهار و بندیان حصار
ملحق گردد ع تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد * بر صاحبان عقل و خرد روشن است که
اگر کسی خواهد که با وجود امکان تدبیر کار خود را بر تقدیر حواله کند انداه ناچار است که
عنان تدبیر از دست میرود القصه بعد چند روز بمسامع جلال خاقانی رسانیدند که
دوست محمد خان قریب بقندهار رسیده امروز فردا بمقابله میرسد بندگان ما خوانین
درانی را طلب حضور داشته بمقتضای و شاورهم فی الامر بساط مشورت و صلاح
مقابله را گسترانیدند که هر کسکه در گیب خرد و صواب اندیشی چیزی دارد نثار محفل
مشاورت نماید جمعی زره هوشیاری بدست خود گرفته بشرف عرض رسانیدند که
بندگان همایون معه لشکر و اسباب در مواضع گرز و غیره دهات فوفلزائیان که مقابل
حریف اند نهضت فرما شوند چرا که رزم میدان را انجامش قریب است و میرسد آنچه
نصیب است گروهی کثیر متاع عاقبت اندیشی پیش کشیده عرض نمودند که ایشان را نگهداشت
خانه و عیال منظور اگر بندگان همایون در آنجا تشریف فرما شوند بدو طرف تدارک مقابله
کردن ضرور خواهد افتاد بهتر آنست که بندگان همایون با جمعیت و سامانه در باغ عباس آباد
رونق افروز گردند چرا که وفور آب و دانه و اقسام میوه و فواکه بیرون از شمار است اگر
مدت معرکه آرائی بطول انجامد هم مردم سپاه مضطر و ملول نخواهند شد و بعضی شهر کهنه
شاه حسینی را اختیار نموده اعتبار دادند که جای مرتفع و با وسعت و متانت است و به وجه اسباب
بخوبتر وجه محفوظ میماند ملخص که هر کس موافق رای خود سخنی در میان آورد چونکه در منزل آگهی

باغ عباس آباد جمع کثیر متفق وصلاح پذیر شدند بندگان ما اجابت فرمودند بحسب امر اشرف
منادی ندای کوچ کردن رسالها از سنگرها در داد بندگان ما چون شبانیکه نگاهدار رمه
بود معه یکرساله ومعدودی چند از پلتن و دو ضرب توپ صف شکن در چمن قریب شهر
مسکن فرموده هنگام عصر که لشکر و بونه و اسباب و اثاث قشونیه در باغ عباس آباد
رسید بندگان ما نیز شبدیز عزیمت را از زیر ران کشیدند فرصت بینان قندهار چون دیدند
که در رکاب نصرت انتساب معدودی چند بیش نیند از بوالهوسی و رذالت خو هر که از
سواران دلاور و جنگجو داشتند با نسداد جلو حضور سکندر خو بگماشته پیش رو فرستادند
بندگان ما چون ملاحظه فرمودند که جمعی غفیر مانند سیلاب جهانگیر رسید نزدیک شد که عنان
برعنان بل دست بگریبان شوند لهذا ضرورةً عنان توکل کشیده و پای توقف در چشم رکاب
گذاشتیم وصف آرای همان رساله و همان معدودی چند پلتنی گردیده بضرب توپ خصم کوب
قلعه بدن بسیاری را از ایشان زیر و زبر گردیم چون دیدند که اکثر اسپ و آدم لقمهٔ آن دو نر
اژدر در آذر دم شدند زیاده ازین جرأت گزین نشده پای همت پس کشیده طائر وار
در قفس حصار خزیدند چون این خبر در بنگاه رسید لشکر معرکه طلب مانند تیر بر هدف مطلب
اعنی بحضور ظفر کوکب آمده گفتند که حیف خوب آمده بودند ولی بدر جستند غرض که
بندگان ما تا بوقت مغرب در آن سرزمین زینت گزین اجلال بوده بعده عنان توقف
از کف گذاشته آهسته آهسته رونق افروز دائرهٔ دولت و اقبال شدند چون دوست محمد خان
آمده متصل باغ رحمدلخان فروکش شد یکدو روز مور چال جنگی در میان بود یعنی از طرفین
کسی را که پیمانه عمرش لبریز بادهٔ اجل شده بود ندای ارجعی بگوش جان میشنود مگر سران غلامخانه

و کابلی متواتر مخفیاً عرض رسا میشدند که هرگاه بندگان همایون جنگ از گریبان جنگ کشند
البته در عرصهٔ نزدیک روز این طائفه را شب تاریک نموده دولت حضور آفتاب نشور
بدست می آوریم داغ دیدگان قندهار بدوست محمد خان اظهار نمودند که خویش و اقربا هم
از ما نیست بیگانه و آشنا چه اعتبار اگر بشتاب کاری بکنی همه مردم کابل را رفته گیر
و رشتهٔ عهود را گسسته دوست محمد خان اگرچه از مردم کابل طمانینت نداشت اما بعهود
ایشان اندکی تیقن و اطمینان میداشت چون دید که لشکر پادشاهی بغم بکنار نشسته قدم تعجیل
پیش نمیگذارند و یگان یگان از سپاه ما گریخته میروند یقینش شد که البته زیر کاسه نیمکاسه
باشد لهذا مردم را فرصت نداده و مصحف شریف را مکرر شفیع ساخته و بدست گرفته هر یکی را
بتجدید قسم میداد خلاصه اینکه در مقابلهٔ اول که بهنگام عصر از دو طرف جنگ پیش آورد
از نوک شمشیر و رمح یلان هنر بر توان و آتش فشانی اتواب و زنبورک آتش فشان زخمهای دلریش
خورده راه خویش بمعاودت پیش گرفت بلکه از آمدن بقندهار پشیمان گردید چنانکه از ملاحظهٔ
پشیمانیش قندهاریان دست از خان و مان کشیدند عساکر پادشاهی از چیره دستی خود در آن مقابله
شادان و شکر گویان اما از شکستن و ترقیدن یکضرب توپ که در آنمقدمه از ناقابلی و گرمروی
توپچی بوقوف بظهور پیوست نهایت دل شکسته و خاطر آشوب شدند که فال بد آمد عاقبت حال
چه نتیجه دهد چون پنجهٔ آفتاب عالمتاب در آستین ظلام متواری شد بندگان ما در خیمهٔ اقبال چون
ماه جهانتاب که در خیمهٔ زمردین سیمین طناب نشیند تکیه گزین سریر اجلال شدند خوانین غلجائی و
درانی و بلوچ و سیستانی مانند انجم حلقه زدند بندگان ما فرمودند که این منزل منزل مقابله نیست
لشکر پادشاهی که همه جا چون عقد ثریا مجتمع میبودند الحال مانند بنات النعش متفرق اند از یکگوشه

لشکر تا گوشهٔ دیگر یکفرسنخ فرق است آیا کدام میدان وسیع که تا مرد از نامرد فرق شود درین
گوشه و کنار هست یا اینکه پیشکاران معاندین لباس صلاح و خیرسگالی عاریةً پوشیده
لشکر پادشاهی را درین منزل سنگرنشین خواهند ساخت ازینمعنی همگی صلاح بیان سخن پیش انداختند
بندگان ما فرمودند خیر قضا کار خود کرد و قدر خواهشی که داشت آشکار نمود اکنون میباید که
امشب بنای شبیخون گذارند که این هم دلیل کامیابیست سردار سمندر خان و اکثر نامداران
لب بجواب تلخ کشودند که تا امروز باقبال عدو مال پادشاهی از ضرب شمشیر ماست که قامت ایشان
از بار غم دوتا گردیده اگر در شب شبیخون برایشان زنیم روشنی چراغ همت دلیران لشکر ظفرپیکر
در روز پیش فروغ آفتاب عالمتاب سلطانی پرتو نخواهد داشت فردا که شاهد هرجائی فلک جام
بی ثبات جهان را پر از بادهٔ اجل کرده در گردش آورد هرکس را که جرأت و حوصله اش درآن مجلس
کشد خواهد نوشید القصه مقابلهٔ دوم یوم سه شنبه بیست و دوم شهر صفر المظفر سنه [illegible] هجری
واقع شد آنروز را بندگان ما نحس اکبر میشمردند کار بقتال و جدال کشید بندگان ما متحیر که لشکری که
اینچنین پراکنده از حد شهر کهنه شاه حسینی و چهل زینه تا کوتل مورچه افتاده و اتواب هر کدام
بیکجا مانده باشد چگونه پیشرفت کار شود و بندگان ما بکدام حد مانند آیت الهی حرز بازوی
استقامت اقاصی و ادانی گردد آخر الامر همین اختیار فرمودند که خیر الامور اوسطها در میانه
رونق افروز باشند تا که بهر طرف طمانینت حاصل و کومک و اعانت واصل گردد با وجود اینچنین
پراکندگی لشکر و اتواب گروهی از فوج کابلی که تشنهٔ این کارزار بودند بجنگ برآمده جمعی کثیر
ازان خیره سران بی تدبیر اسیر و از آب شمشیر یلان لشکر پادشاهی سیر گردیدند که در قیامت هم
از دست ساقی کوثر آب نخواهند نوشید و جمعی غفیر را سرگوی چوگان شمشیر شیردلان معسکر سلطانی

آمده که هرکسکه دید زبان طعن برایشان کشید غرض درآنروز هر حمله که سپاه کابلی و قندهاری می آورد
بسیاری از ایشان را پنجهٔ قدر بی دست و سر و دست قضا رخت حیات از سر ایشان بدر میکرد
بقیة السیف منهزم گردیده خود را بکنار قلعه که پایداری ایشان بیشتر ازینجهت بود میرسانیدند
والا در هزیمت اول میدان را چون دل خود از امید خالی و دل خود از خون چون روی میدان
پر میکردند غرض در حملهٔ اخیر آنچنان هزیمت برایشان واقع شد که سپاه ایشان از شهر قندهار و
منزل باغ گذشت و دوست محمد خان که برادرانش سراسیمه ازین حادثه داغ میگشت و قرآن
بدست پیش هریک زبان معذرت میکشود که ساعتی بایستید هیچکس سخن ایشان نمیشنود کلانان
پلتن این دولت بهین بخلاف قاعده و آئین که هرچند ترم تمکین بار بار میفروختند قدم اقامت
بر زمین نمیگذاشتند تا که رفته رفته خود را قریب قلعه رسانیدند و چهار ضرب توپ مخالفان را
دلیران عساکر پادشاهی بدست تصرف آوردند و چند مهار اشتر شهنگ با شهنگچیان زنده و
سر بریده بحضور کشیدند و چند سر بی تنه از سرکردگان ایشان نیز گوی مثال آورده زیر سم ستور
حضور انداختند و منادی غیب ندای فتح و فیروزی بگوش جهانیان میرسانید و جهانیان لب
از تبسم پیش میکشیدند و هر گروه در تلاش قدم زن طریق بود که پیش از رفیق ادای تهنیت بجا
آورند مردم آن سرزمین که بر شوامخ کوهها و ارتفاع بلندیها تماشاکنان بودند از خوشی صدای
الله الله بگوش حاملان عرش معلی میرسانیدند و دوست محمد خان خود را از کنار قلعه باریک
و قندهاریان روز خود چون شب تاریک دیده ناموسان خود را سوار اسپان نمودند که
بکشند و یا همگی را بشمشیر جهالت بکشند ناگاه از شعله پروری روزگار چشم زخم در روزکار
لشکر غضنفر شجاعت آثار رسید که خود بخود هزیمت افتاد و هریک از تماشائیان که بیک سوی

نشسته بودند با جگر ریز نهادند چون بندگان ما اینمعنی را مشاهده نمودند که فلک شعبده بازی
دیگر در روی کار آورد و خنیاگر آسمان چنگ مراد معاندان در چنگ گرفت آتش غم از کانون
سینه علم زد و طایر هوش در قفس بدن بال و پر شکست و شاهد خرد را رنگ از رو پرید
که دشمن بجائی نه و اینمعنی صورت از کجا نمود تا این زمان زمانه پر خط و خال سریع الزوال
در ادای تهنیت میبود الآن چگونه راه مخالفت کشود غرض که بندگان ما هر چند چوب منع
پیش روی مردم سپاه بطوع و اکراه گذاشتند فائده پذیر نشد تا که جمعیت مخالفان رسید
و پنجه افسوس رخت حیات منهزمان را میکشید همان تماشائیان که از هیبت مخالفان سنگ زنان
و پای کوبان بودند دشمن جان این خدازدگان گردیدند بندگان ما دیدند که کار از دست و
دست از کار رفت بخاطر رسید که در اینجا ایستادن و سینه چاک کردن چه نتیجه دهد گویا خود را
بدست خود هلاک کردن است بهتر آنکه عنان عزیمت را بسمت هرات گذاریم تا از سر نو
کاری ساخته این بار غم را از شانه آرزو برداریم لهذا متوکل علی الله شده بجانب هرات
عطف عنان فرمودیم آنروز چه روز که از یکطرف غربال فلک آتش بیز و از یکطرف غلام و
خدمتگار پراکنده در گریز و از یکطرف غم مردم سپاه در ضمیر و از یکطرف اندوه این واقعه
جانگاه گلوگیر آنمنزل چه منزل که صحرایش از نهایت وسعت دامن بدامن صحرای قیامت بسته
و هوایش از غایت حرقت آب از چشم زمین و زمان گرفته و از صخرهای شوارخش سم فلک
از نعل ماه میخ شهاب می افکند و از ناهمواری جبالش دل سنگ آب میگردید القصه آنروز
و آنشب تخمیناً با صد سوار از مقرب دور ره نورد منزل مزبور گردیده علی الصباح از
دریای هیرمند عبور فرموده در نصف النهار بکار بز اسحاق زائیان بیرون از ده در نخلستانی

عنان عزیمت کشیدیم همینکه مردم یعنی ملازمان غم رفیق قدری از فکر آب و نان و علیق فارغ گشتند
باز عنان از کف گذاشته فردایش در موضع دو سنگ یعنی قلعهٔ مددخان درانی اسحاق زائی عنان
عزم گرفتیم مردم آنجا طریق خدمتگاری بکمال عبودیت و اخلاص شعاری بجا آوردند هنگام شام از
آنجا نیز کوچ فرموده بهمین منوال در منازلیکه طائفهٔ درانی نشیمن داشتند ره نورد میبودیم تا که
راه مقصد بر ما و هر بر قلعهٔ واشیر که تهنهٔ کبیر قند هاریان شریر بود افتاد کمی از شب گذشت که
ماه جهانتاب سلطانی که در محاق غم بود در آن منزل رسید چون بموجب استدعای مردم همراه بنابر اخذ
زاد راه قدری مکث کرده شد حاکم آنجا بمحض آگاهی دست بر سر زنان و اشک حسرت از دیده
ریزان بحضور سکندر نشان مشرف گشته سیورسات شایان بهر یک از خرد و کلان رسانید
خود مانند کالبد بیجان در حیرت فرو مانده میگفت ع اینکه می بینم ببیداریست یارب
یا بخواب * قطع نظر از آن بهر راهی که عبور می افتاد و در هر خیل بهر مکانی که منزل منظور میگردید
مردم صغیر و کبیر از تاسف و تحسر ناله و نفیر بکرهٔ اثیر میرسانیدند و از جزع و فزع دل گردون را
بدرد می آوردند و زار زار گریسته این نوحه ادا میکردند ــ دردا که بیخ گلبن شادی بریده شد
و احسرتا که شاخ طرب بارور نماند * چونکه بملک متعلقهٔ علیخان بلوچ یعنی سرحد سیستان
بادیه پیمای عزیمت شدیم ارباب و سرکردهٔ هر منزل الی قلعهٔ خاش که چهار پنج یوم در آنجا توقف
روی نمود احدی سر از خدمتگاری و اطاعت پذیری نپیچید از آنجا که قلعهٔ لاش و قلعهٔ جوین
آن سرزمین قریب الحد بودند هرگاه بندگان ما از قلعهٔ خاش حرکت فرمودند در اثنای راه
علیخان بلوچ والی سیستان و غلام رسولخان ولد بزرگ صالوخان اسحاق زائی والی قلعهٔ
لاش و جوین بتقبیل رکاب همایون شرف اندوز شده تا موضع کده که یکی از قصبات عمده

سیستان است بخدمتگاری حاضر و بجان سپاری فاخر علیخان مذکور ورود بندگان همایون را فتوح کار و بهبودی روزگار خود دانسته چون گل در شکفتن آمد و هزار دستان اخلاص در سرائیدن بعد سه چهار روز خود صالوخان اسحاق زائی نیز سعادت اندوز حضور شده زبان عرض کشود که لاش و جوین مکانیست خالی از خلل هرگاه بندگان همایون در مکمن آنجا چند روز غمهای گذشته را بتدبیر آینده بدل سازند چشم معاندان کور و وجود نابود شان زنده در گور خواهد شد علیخان و باقی سرداران بلوچ و سیستان جملگی محکوم حکم اعلیحضرت خاقان اند الحال علیخان متوقع فرمان که در رکاب سعادت نمون حاضر بود و یا در مکان خود برگشته مترصد امر همایون باشد بندگان ما بتصور آنکه در مآل گفتن ایشان اولا اندیشه کردن لازم لهذا علیخان را بخلعت فاخره سرافراز ساخته شرف ارتخاص ارزانی فرمودیم و بندگان ما باراده خالق شب و روز بعد از طی منازل در قلعه جوین رونق افروز شدند و عند الورود الهداد خان بخدمت سرکار اشرف را بذریعه نامه مخبر بر آگاهی سوانحات در هرات ارسال فرمودند فرزند ارشد اشجع اعز کامگار سعادت نشان شاه کامران از وقوف این واقعه هائله نهایت حزین و از تشریف آوری بندگان ما بغایت بهجت آئین شده از غایت سرور محرم اسرار حضور حاجی فیروز خان خواجه سرا را که از بسیاری محرمیت بر جمیع اهرا فوقیت داشت با تحفه و تحائف موفور بحضور پر نور ارسال داشته تمنای آن نمود که فیما بین دولتین هیچگونه جدائی و دوجائی منظور نیست هرات خانه خود آن معمار کارخانه پادشاهی است و در بند او امر و نواهی آن عم معظم تمامی رعیت و سپاهی مترصد که بندگان همایون از راه تفقدات گوناگون تشریف فرمای دار الرفاه هرات شوند اگر حرکت این بجهت آیت

مقتضای

مقتضای خاطر خطیر باشد اقبال آن بالراس و العین است و اگر بنهج دیگر هم بود بانجام و انصرام سرتفاخر بفرقدین غرض قریب دو ماه که بندگان ما در جوین رونق بخش بودند متوطنان آنجا شب و روز چون عید میگذشت و بصالوخان و گلزار خان عم او مانند نوروز بل مزید توقف بندگان ما در جوین که گوش زد نزدیک و دور شد خانزادگان درانی چون محمد حلیم خان ولد میر علم خان نورزائی معه عم و برادران و فرزندان و نزدیکان و محمد عظیم خان ولد محمد خان نوفلزائی و سیف الدینخان ولد یحیی خان ... زائی و آقا جانخان ولد مهر علیخان امیر آخور اسحاق زائی و غلام نبی خان ولد عم سان علیزائی و غیره از خرد و بزرگ هر طائفه که شرح آن موروث درد سر است بحضور حاضر و بدرگاه ایزدی شاکر شدند بعده چون نوشتجات سماحت سمات از هرات بکرات و مرات رسید بندگان همایون زمام مقصد بسوی فراه کشیدند بندگان ما در تلاش و تمهید آن که جمعیتی بهم رسد تا که این غم جانگداز واقعه قندهار را بشادی نغمه ساز از خاطر افگار بکنند مردم بد سگال در فکر و خیال محال آنکه بندگان همایون اولا هرات را از دست فرزند سعادت نشان شاه کامران و ثانیا انتقام از معاندان بکشند و نوشتجات قائم مقام از مشهد مقدس هم بتمنای خسرو میرزا ولد نائب السلطنة ایران عباس میرزا بجهة صالوخان میرسید که بهر صورت که توانند مهمان خود را یعنی بندگان همایون را در مشهد مقدس بیاورند که آنچه مقتضای خاطر خطیر باشد بعمل خواهد آمد صالوخان در همین تهیات شائق و مکرر میگفت که رفتن آنطرف بسیار مناسب و لائق است بندگان ما چون ملاحظه فرمودند که خوانین درانی و ایماق اتفاق آن دارند که هرات از دست فرزند معظم الیه برود و عرائضات خوانین و امرای هرات پنهانی و گفت و گوی اکثری بقسمهای لسانی نیز

بزبانی

میرسد که بندگان همایون تسخیر هرات را مرکوز خاطر خطیر نمایند ما همگی در خدمتگاری استوار
و پایداریم و فرزند سعادت نشان شاه کامران از جهت عدم وجود اعتبار با کسی در نمیتوانند
معاضد میتواند شد و گوشه و پیرامن شهر مقدس علی مشرفها التحیة و السلام من بعد
میرسد مبادا خوانین درانی و هراتی بساطی دیگر بگسترانند که موجب خرابی بنیان ارکان دولت
فرزند سعادت نشان شود علاوه برآن اینمعنی نهایت بر ضمیر الفت پذیر بندگان ما گران آمد
که جهانیان چه خواهند گفت که کمند تسلط بندگان همایون بگردن دشمن بیتاب نگردید بلکه از
دست خود خانه دوست را خراب ساخت و دست قوت بندگان همایون در گرفتن ملکهٔ آنها
بیگانه نرسید علم سطوت در گرفتن ملک خود از خود افراشته فرزند سعادت نشان موصوف
که آنقدر طمانینت و خاطر جمعی از ملک و لشکر خود ندارد بهتر و صلاح وقت آنست که بندگان ما
سهام مطالب در کیش ضمیر انباشته بسان کمان هلال از راه ریگستان سیستان از گوشه
کچهی و بلوچستان سر کشیده مردم آنجا و لشکریان وغیره را که در میدان اطاعت و خدمتگاری
سر و جان را قربان میدارند اجتماع ساخته سینهٔ معاندان را هدف ناوک مراد سازیم و الّا
ضرور درینجا کمان کوشش در چلهٔ بدنامی و تیر مراد بهدف ناکامی و بدسرانجامی خواهد افتاد
لهذا فی الفور عنان عزیمت را بسوی دشت بکوا معطوف و قوای جسمانی را در تعب و سختی
قطع راه سیاه کلاه مصروف فرمودیم نعوذ بالله منه آن راه چه راه که بدرقهٔ توکل در
رفتن راهش اندیشه ناک و رهبر خرد از شنیدن نامش سینه چاک در وسعت بیابانش از
چشمهٔ خورشید تف آتشین میخیزد و پشتهای ریگ جبال مانندش شاید از غربال فلک طاقگه
اولین و آخرین میریزد از چه روست که فیاض ازل نظر احسان از روش گرفته که گیاهی نمیروید

و آب سحاب بدنش از ریگ نمیشود منازلش آنقدر دور که منزل قیامت در پیشش یکقدم است
آبهایش آنچنان تلخ و شور که آب جحیم در نظر ره نوردش دمبدم عرض تا که بدرقهٔ عنایت ایزد
پاک بعرصهٔ چهارده یوم ازان منازل و همناک گذشته در اول موضع منکوچر من مضافات
بلوچستان قریب بکلات نصیر خان متعلقهٔ محراب خان بلوچ منزل گزین شدیم و فردای آن
از آنجا حرکت فرموده در اخیر موضع مذکور گرمی روز گذرانیده هنگام شام از آنجا طبل
رحیل کوفته تمام شب ره نورد بوده فردا چاشت در نخلستانی که کلات نصیر تخمیناً از آنجا
بقدر یک میل فرق است زینت بخش گردیدیم فی الفور عالیجاه محراب خان از فروغ انوار حضور
دیدهٔ خود را نور آگین ساخته بقاعدهٔ ادب شناسان زبان نیازمندی گشود که کلبهٔ ویرانهٔ
بلوچ از مرحمت معمار کاخ این دولت عمارت یافته و لباس نام و نشان ما طائفه بطراز عنایت
خداوند این شوکت دوخته شده اگر از انقلاب فلکی و دور چرخ چنبری کهنه و فرسوده شد
لله الحمد که باز بنزول اجلال همایون از نو نوی یافت و دل پر امید در میدان این نوید
علم مباهجت و خوشی افراخت مترصد که بندگان همایون از نیمکان اکنون انتقال فرموده
متصل کلات بسوی مقصد زینت اجلال نمایند چراکه چون دائرهٔ دولت و اقبال قریب
غریبخانهٔ فدویت سگال بود هر لحظه مقتبس انوار جلال خاقانی میگردم بندگان ما اجابت
فرموده بمکانیکه تمنای او بود رونق افروز شدیم درین اثنا بمسامع جلال رسانیدند که
رحمدل خان بارکزائی از بیخردی و بوالهوسی معهٔ پانصد سوار تعاقب بندگان همایون نموده
بخیال باطله اینکه ملازمان رکابی بندگان همایون سختی و تعب این منازل بعیده بسیار کشیده
که اسپان از رفتار و آدم از گفتار مانده شاید دست بردی کرده باشم در منزل یوم گذشته

فردگش است بندگان ما از استماع این معنی مانند سیماب بیقرار گردیده فرمودند که نظر بآیهٔ کریمهٔ
اذا جاء اجلهم لایستاخرون ساعة ولا یستقدمون عمر زیاد و کم شدنی نیست همگی سوار و
پیاده مستعد و آماده شوند تا آنچه خواست خدا باشد خواهد شد شاید که محراب خان را
دیروز بوی فتیله بدماغ رسیده بود که بندگان ما را تکلیف کوچیدن از آن طرف باین طرف
نمود همین که محراب خان شنید که ارادهٔ بندگان همایون چنین است سراسیمه و دیده بزبان
معذرت گشود که ما فدویان هنوز هلاک نشدیم که بندگان همایون با این نمکحرام بدانجام
مقابل شوند اگر مراعات عهد و پیمان که فیما بین این اخلاص نشان و آن نمکحرامان سراسر
بحسب تقدیر و اتفاق رو داده نمیبود ازین آمدن متنفسی جان بسلامت نمیبرد اگر فردا
چون بخت برگشتهٔ خود برگشته رفت بهتر و الا ما طایفهٔ بلوچ تا همگی از سر جسم
همایون را کسی نخواهد گذاشت که بروی سیاه و تباه آن نمکحرام نظر فرمایند اگر بسبب
بندگان همایون بمارنجی رسد بهتر از گنجی شمریم که بمارسد ناچار بندگان ما عنان از دست
کشیده در جادهٔ صبر استادند و از بیمهری فلک خیره چهر متحیر گردیده خیالات چند بخاطر
میگذشتند خیر ❊ زمانه بنیک و بد آبستن است ❊ ستاره گهی دوست گه دشمن است ❊
یفعل الله ما یشاء و یحکم ما یرید ملخص که آن نمکحرام خائب و خاسر برگشته رفت و محراب خان
بشرف عرض رسانید که شهنواز خان و فتح خان از وابستگان فدوی که تا این زمان نزد
فدوی محبوس بودند گریخته در کچهی رفته باتفاق سمندر خان آتش فتنه و فساد روشن ساخته اند
و تمام الوس را بخود گروانده اطفای آن از فدوی بسی مشکل هرگاه از سحاب عنایت و احسان
بندگان همایون ترشحی شود البته اطفای آن بوجه کامل خواهد شد بندگان ما مشار الیه را

مطمئن ساخته بعد از چند یوم از آنجا نهضت فرموده از راه درهٔ موله منزل فرما شدند عجب دره
که تنگی راهش چون دل بخیلان تنگ و در نشیب و فراز فرس طاقت و توانائی لنگ و از ارتفاع
کوههای طرفینش سر ببرج افلاک کشیده بل چشم مهر و ماه عمقش ندیده با وجودیکه از سر گذشته
و از گرانی سنگهای جانبینش سینهٔ گاو زمین چاک گردیده آنکه در راهش افتاده شاید در
برداشتن آن کمر کوه شکسته غرض بعد قطع منازل نهگانه چون در موضع کوتر و بندگان ما
زینت بخش شدند ملاحظه فرمودند که شهنواز خان و فتح خان بدستیاری سردار سمندر خان
نهایت کار و امور محراب خان را خراب کرده اند بلکه نزدیکست که شهر بهاگ را برابر بخاک
نمایند لهذا فرمان همایون شرف صدور یافت که سردار سمندر خان احرام بند کعبهٔ حضور شده
شهنواز خان و فتح خان تا ورود مسعود بندگان همایون در بهاگ مقدمه را بتعویق گذارند
چون سردار مسطور بموجب امر حضور شرف اندوز شد بندگان ما بعد قطع منازل زینت افروز
موضع بهاگ شدند شهنواز خان و فتح خان با طایفهٔ بلوچ که قریب بهاگ هنگامهٔ شور و شر
بافلاک افراشته بودند بندگان ما بپاس خاطر محراب خان آنها را از آنجا واپس کرده نایرهٔ شرارت
و جمعیت ایشانرا بآب تدبیر و موعظت منطفی ساخته بعده بندگان ما در تمهید جمع آوری
لشکر و در فکر آنکه آلات حرب و اسباب ضرب چگونه بدست آید شدند سردار سمندر خان که
سراغ بکدی مطلب برد بشرف عرض رسانید که اجتماع لشکر و اسباب بادشاهی بدون فرصت
درین ملک و نواحی غیر ممکن الوسات اینجا طریقه دارند که امروز انبوهی آمدند و فردا گروهی
رفتند درینصورت مبالغ کثیره باید تا بمصارف ایشان برسد و با وجود آن ایشان شام و پگاه
کم شوند و مخالفان در کمین ناچار ما کوه نشین باشیم آنقدر فرصت دست نمیدهد که

خبر باطراف و جوانب انتشار یابنده لشکر قلمی مجتمع گردد تبین با مردم الوس بی ساختگی چگونه
جواب دشمن آراسته داده شود همدر آن فرصت سردار مذکور نیز بنهایت علیل که از شدت
مرض بر بستر ناتوانی ذلیل افتاده بود بندگان ما فرمودند که شما در محال سیوی نزد
عیال و اطفال خود بروید شاید که بسبب آرامی چند روز صحت یابید ان شاء الله تعالی
بعد عافیت عقدهٔ خاطر بناخن تدبیر کشوده خواهد شد چون سردار مسطور از حضور شرف
اختصاص یافت باول منزل بندای ارجعی الی ربک راضیةً مرضیةً روح روحانی را
از کالبد جسمانی بسیر ملک جاودانی پرواز داد و چون این خبر بمسامع جلال خاقانی
رسید از نهایت افسوس بسی شربت غم نوشیدند چراکه سردار مغفور درین سفر گوی سبقت
در میدان خدمتگاری از همه مقربان حضور ربوده و در جانفشانی سرکار فیضمدار رضا جوئی
صغار و کبار اهالی دربار عقده از دل هرکس میگشود زهی استقامت و پردلی که برادر و
برادرزادگانش در قند هار نقد جان را نثار بندگان همایون آثار نمودند و آهی از دل نکشید
و خود را بهمین منوال میدید اما افسوس که طغرانویس دیوان ازل نامهٔ حیات از دستش
برده درید بندگان همایون ما بعد از افسوس فراوان معتبران را فرستاده که آن گنج خلاص
نمون را در گنج زمین مدفون ساخته عیال و وابستگان او را بی رنج در بهاک سکون دهند
بعد این واقعه بخاطر خطیر خطور نمود که بدست خالی و کیسهٔ تهی بنای هنگامه و فراهمی لشکر و
سامانه اگر بالفرض گذاشته شود پیشرفت کار چگونه خواهد شد لازم که باز بلودیانه رفته
بمرهم رای دوستان اندمال جروح سینهٔ افگار نمائیم لهذا از بهاک قطع منازل مقصود
نموده اوّلاً بخاطر خطیر رسید که از حدود مزاری اگرچه راهیست غیرآباد که از عدم آبادی

دو وفور زحمت و خواری مرکب قوای انسانی باوجود پابندی طویلهٔ همت از شمیدن بوی هوس
با افسار نفس ره نورد منزل نیستی میگردد چونکه قریب المسافة است بهتر که مرحله پیمای منزل
مقصود شویم ثانیاً عقل مصلحت سنج چنین رهنمون شد که ع ره یود بی ره مرد هر چند
ره پیچان بود ❊ فلاجرم نهضت فرما بسوی لارکا. توابع شکارپور شدیم چون لارکا
که بدخل و تصرف حیدرآباد یانست رونق بخش گردیده چند یوم بسبب ماندگی و تعب اقامت
پذیر فتیم میران خیرپور بشرف عرض رسانیدند که هرگاه آفتاب عالمتاب سلطانی از طرف
خیرپور نور افشان منزل مقصود میگردد ما در خدمتگاری قامت خود را چون رایت مهر
خواهیم افراشت مقاران آن میران حیدرآباد نیز معروض داشتند که طی منازل مقصود
از هر راهی که خاطر مقتضا مظاهر اقتضا نماید در جانفشانی خود را چون ماه انگشت نمای
جهانیان خواهیم ساخت بندگان ما را که طائر شوق و نیاز بطوف زیارت لعل شهباز در پرواز
بود عنان مقصد بجانب حیدرآباد معطوف فرموده بعد نیل مقصود در حیدرآباد بر کنار
رود قلیلی در باغ میر زین العابدین متصل ترندهٔ میر اسمعیل شاه در ۲۹ شهر رمضان المبارک
۱۲۵۰ سنه نزول اجلال فرمودیم میران مذکور خود را در خدمتگاری معاف نداشته همگی بحسب
وقت سلامانه و پیشکش از نظر فیض اثر مکرر گذرانیده چند روز که بندگان ما رونق افروز
بودند در استحصال دولت حضور ذخیره اندوز تمنای خود گردیدند و بندگان ما نیز
بتلطفات شاهانه مطمئن و بخلاع خسروانه بهجت آگین ساخته بنا بر مصلحت وقت از راه
جیسلمیر و بیکانیر عزیمت نمای مقصد گردیده بتاریخ هفدهم شهر ذی قعدة الحرام سنه
یکهزار و دوصد و پنجاه هجری در لودیانه سایه افکن گردیدیم بر ضمائر اصحاب دانش و ارباب بینش

۱۲۵۰ سنه

۱۲۵۰ سنه

روشن و ظاهر و مبرهن باهر است که سلاطین با تاج و نگین را از چگونه واقعات بسی روداده و آن ایشان
از سفله پروری روزگار سختی و تعب نهایت کشیده قطع نظر از سابقین نظر در لاحقین باید نمود
و بر صفحهٔ احوال الا بنیان مطالعه باید فرمود که فرمانفرمای ایران فتحعلیشاه قاجار با وجود شوکت
و اقتدار در گرفتن هرات چه هزیمتها که ندیده و چه مشقتها که نکشیده ــه فلک در جام
کام خاص و این باده پر کرده ؛ گهی پر کرده خالی گاه خالی داده پر کرده ؛ بندگان
ما را از هزیمت لشکر و سفله پروری سپهر اخضر و سختی و تعب سفر چندان باک و خطر
نبوده و نیست اما از جهة غمناک بل سینه چاکیم که از نهایت اهتمام گلبن امید را
زینت افروز گلستان جهان ساختیم و تماشایش نکردیم و نشو و نمایش ندیدیم و نخل
مقصود را حلاوت بخش ناظران زمان و نادران دوران گردانیدیم و شیرهٔ از
برش نمکیدیم و حاصلش نچیدیم اعنی آنقدر که زحمت و مشقت و محنت و مؤنت
در جمع آوری لشکر و فراهمی سامانهٔ جنگ و سفر بکار بردیم که در وقت کار و هنگام
کارزار بکار آید هیچ بکار نیامد هرگاه در حین کار این روزگار در روز کار مردان
روزکار می افتاد عین مراد بود خیر باز هم ابواب فیوضات و عنایات الهی باز
و دست امید این نیازمند بجناب کبریائی دراز است ــه چون کار بر عنایت
باریست منحصر ؛ بیدل نیم هنوز بسینم چه پاکند ــه دست از طلب ندارم
تا کام من برآید ؛ یا تن رسد بجانان یا جان
زتن برآید ؛ تمام شد

نعشر	بعث از سر زبانداني	قلم سیف دفتر ثانی

آغاز دفتر سوم

وقایع سی و پنجم عزیمت نمودن بندگان سکندر شان دارا
دربان چراغ دودمان شاه دران شاه شجاع الملک کشورستان
بهمراهی و مدد دهی صاحبان عالیشان با امر ملکهٔ انگلستان
بجهة تسخیر ملک افغانستان و گوشمالی جماعهٔ سرکشان ؛

بر ضمائر ارباب بصائر و نظائر مخفی و مستتر نماناد که چون کوکبهٔ شاهی و طلیعهٔ رفیعهٔ
کشورکشای شهنشاهی بتجمل و سامان نامحصور در ملک شکارپور رسید و لوای ظفر
التوای افواج بحر امواج جهان پیمای انگلیسی رونق پیرای آن سر زمین نزهت قرین
گردید راقم این اخبار صحت اشعار المسمی محمد حسین تجار که از ساکنان دار النزهات
هرات است قبل از نزول طلیعهٔ منصوره در بلدهٔ مذکوره بار اقامت انداخته بودم
از قضا و حسن اقتضا عند ورود جنود مسعود با جمعی از سران سپاه و بعضی از مقربان و
محرمان بارگاه فلک اشتباه پادشاه والاجاه طرح موافقت و رسم مجاورت افتاد
و شیوهٔ محبت و مجالست و شیمهٔ اخوت و موانست فیمابین بی شبهه و شین دست داد
حتی که ایمن از خطر و خالی از زیان همسفر با ایشان شده در قندهار و از آنجا در کابل رسیدم
بلکه تا زمان اختتام فتنهٔ بلوا و برهمی خاندان رفیع الشان شاه والاجاه از کابل و
جلال آباد راقم را اتفاق سفر بجائی نیفتاد از آنجا از شیوهٔ وقایع نگاری دست رسی
کما ینبغی داشتم بنابران همگی رو داد و باعث ایجاد اصلاح و فساد که در نزول اجلال

شاه شجاع الملک پادشاه افغانستان و افواج بحر امواج پادشاه انگلستان دران نزدیکی دور صورت بروز و ظهور نموده بود همه را در صفحهٔ خاطر مرتسم میداشتم در زمانیکه امیر دوست محمد خان برخصت و رعایت صاحبان انگلستان از کشور هندوستان انگیز کابل فتنه خیز شد و غربال فلک بر ساکنان کابل از تنور شرار انگیز مکر و نفاق آتش بیز گردید چندی از مردم تجار ایران که هر یک اظهار اخبار بلا خلاف از احوال صلح و مصاف انگریزی و شاهی حسن گفتار و لطف اشعار بل تحفهٔ استوار برای شائقین ورود مسافر دیار خویش میداشتند هر چند که از روی طبع گستاخ بنابر جستجو قدم زن هر کوچه کاخ شدند پای خود را جز در سنگلاخ ترهات شاخ در شاخ ندیدند عاقبة الامر بنا بر اظهار راقم عقدهٔ خاطر صدق مآثر را کشودند و چهرهٔ رعنای صحت این اخبار از آئینهٔ یقین بهر یک اظهار نمودند و بالهام طبع انصاف گزین این مجموعه را افسوس ناظرین نام نهادند الحق این احوالیست که راقم بچشم خود دیده و این مقالیست که از محرمان پادشاه جمجاه بگوش خویش شنیده ارباب غرض را درین کلمات صدق آیات دخل کردن جز داغ فضولی بر ناصیهٔ حال خود نهادن دیگر حاصلی نیست ❀ آغاز

حال حرکت بابرکت پادشاه جمجاه از هندوستان بولایت افغانستان

چون بعد از تفویض و تصدیق عهدنامجات بکجهتی آیات مثبتهٔ ۲۳ شهر ربیع الثانی سنه ۱۲۵۴ هجری که تمامی مضامین فلاحت تضمینش اتحاد و یگانگی دوام سرکارات ثلاثه یعنی سرکار جهاندار انگلیسیه و سرکار گردون اقتدار حضرت شاهنشاهی و سرکار تهور شعار مهاراجه رنجیت سنگه بهادر در امور خیر و شر و نفع و

ضرر و سلوک دوست و دشمن و غیره مطالبات صلاحیت سمات که باستصواب والاجناب لارد آکلند بهادر بذریعه و واسطه عالیجاه معلی جایگاه سفیر با تدبیر مستر ولیم میگناٹن صاحب بهادر صورت ترتیب و زیب توثیق یافته که صورت عبارتش این است

نقل دفعات عهدنامه که صاحب والامناقب مستر ولیم حی میگناتن صاحب بهادر از مهاراجه رنجیت سنگه محررهٔ ۲۳ شهر ربیع الثانی سنه ۱۲۵۴ هجریه نوشته آورده

۱۲۵۴ از آنجا که سابق ازین فیمابین سرکارین یعنی سرکار والا مقدار خالصه جی و سرکار گردون اقتدار شاه شجاع الملک عهدنامه مشتمل بر چهارده دفعه سوای تمهید و خاتمه مقرر شده بود و بسببی از اسباب ملتوی مانده اکنون که صاحب والامناقب مستر ولیم حی میگناتن صاحب بهادر که با پای نواب مستطاب معلی القاب جارج لارد آکلند گورنر جنرل صاحب بهادر با اختیار کل جهت توثیق و تکمیل عهدنامهٔ مسطور از راه دوستی موثقهٔ قدیمهٔ معهودهٔ هر دو سرکار عالیمقدار اعنی خالصه جی و کمپنی انگریز بهادر در حضور انور خالصه جی تشریف آوردند عهدنامهٔ مذکور از سر نو باضافهٔ چند فقرهٔ دوستی آیات و چهار دفعهٔ شرائط جدیده که جمله هژده دفعه باشد باتفاق و صلاح دوستانه سرکار یکرنگی آثار کمپنی انگریز بهادر مقرر و مستحکم گردید که بموجب دفعات و شرائط مرقومة الذیل فیمابین مغایرت و جدائی متصور نیست و نخواهد شد فقط ❀ آنچه ممالک متعلقهٔ این روی آب سنده و آن روی آب سنده که در تحت و تصرف و در علاقهٔ سرکار خالصه جی داخل است صوبهٔ کشمیر معه حدود شرقی و غربی و جنوبی و شمالی اتک چهچه دهنتاره و کهتل وانت و غیره توابع آن پشاور معه

یوسف زائی وغیره وخطک وهشنگر ومچهنی وکوهاټ وهنگو وسائر توابع پشاور تا حد
خیبر بنو و دور و وزیری وټانک وگرانگ وکالاباغ وخوشحال گڈه وغیره توابع آن
ڈیره اسمعیل خان معه توابع آن ڈیره غازیخان وکوټ مټهن وعمرکوټ وغیره معه
جمیع توابع آن وسنگهر وهنڈا اجل وحاجی پور وراجن پور ودهرسه کچهی ملک منکیره باتمام
حدود آن صوبه ملتان باتمام ملک آن سرکار شاه موصوف وسائر خاندان سدوزائی را
درممالک مرقومة الصدر هیچ دعوی وسروکار نسلاً بعد نسل وبطناً بعد بطن نیست و
نخواهد شد بهمین عنوان مدام ملک مذکور ملک ومال خالصه جی نسلاً بعد نسل وبطناً
بعد بطن هست وخواهد بود ۞ ۲ شاه موصوف ازانطرف خیبر احدی را مرتکب دزدی و
رهزنی ودنگه وشور وفساد باینطرف خیبر شدن هرگز نخواهد داد واگر احیاناً کارداران
سرکارین که معامله خورد وبرد نموده رو بفرار نهاده غیر حاضر باشند از جانبین والیر
شوند وآنچه آب نالۀ کوه خیبر برای مصارف قلعۀ فتحگڈه وغیره بموجب قدیم میرسد
احدی مسدود نسازد فقط ۞ ۳ عبور کسانیکه مطابق آئین مؤتلفۀ دوستی سرکارین
عالیین خالصه جی وصاحبان کمپنی انگریز بهادر از دریای ستلج متعلق بچټهی واجازت
سرکار خالصه است همانقسم از دریای سنده که دریای ستلج بآن آمیخته عبور اقوام از
بر چټهی واجازت سرکار خالصه خواهد بود وشاه موصوف بغیر اجازت وچټهی سرکار
خالصه جی عبور شدن نخواهد داد ۞ ۴ در مقدمۀ شکارپور وملک سنده این روی دریای
ستلج با سنده آمیخته فیمابین سرکار خالصه جی وسرکار شاه موصوف مطابق رویۀ بهیه
دوستی ویکرنگی قدیمه وآئین مؤتلفۀ سرکارین عالیین یعنی سرکار خالصه جی وسرکار کمپنی

انگریز بهادر

انگریز بهادر آنچه معرفت کپتان کلاد مارټین ویډ صاحب بهادر پولیټیکل اجنټ بهادر دوست
صمیمی وجواهر سنج میزان دوستی سرکارین عالیین بموجب آئین مؤتلفه معهوده قرار
خواهد یافت بسرکار ذوالاقتدار شاه موصوف منظور خواهد بود فقط ۞ ۵ شاه موصوف
بظهور انتظام کابل وقندهار اسپان نوع عمده واعلی وخوشرنگ وخوشخرام پنجاه پنج
راس ویازده قبضه شمشیر اصیل ایرانی عمده وهفت قبضه پیشقبض اصیل ایرانی وپنج [illegible]
قاطران عمده بالاقد وهمیوه ولایت چه خشک وچه تر وشترهای عمده شیرین در تمام موسم
ازراه جالهها وغیره در الکای پشاور وانگور وانار بیدانه وناک وسیب وبهی وبادام و
کشمش بمقدار وافر سال بسال میرسانیده باشند ونیز اجناس اطلس هر رنگ وبکرس
وچوخهای سمور وکمخاب زربفتی وقالین ایرانی جمله یکصد ویکپارچه سال بسال علی الدوام
بسرکار خالصه جی میرسانیده باشند فقط ۞ ۶ القاب مراسلات بموجب مساوات فیمابین
سرکارین عالیین محدود جاری خواهد ماند فقط ۞ ۷ آنچه سوداگران اسپان وغیره
میوه پاریان طرف ولایت عازم سری امرتسر جیو ولاهور وتمام ممالک محروسۀ سرکار
خالصه جی خواهند بود از طرف شاه موصوف ممانعت نخواهد شد بلکه تاکید وتائید بعمل خواهد آمد
۸ واز جانب سرکار خالصه جی هم بهمین نهج درینباب بظهور خواهد رسید فقط ۞ سرکار خالصه جی
تحائف بطریق دوستی ازقسم پشمینه وغیره بموجب تفصیل ذیل سال بسال بپادشاه موصوف
خواهد فرستاد — ازقسم پشمینه ۵ پارچه — ململ ۲ عدد تهان — کمخاب ۵ تهان — دوپټه بنارسی ۱ عدد تهان — کهیس بسیار سنهوری ۵ تهان
دستار سفید ۵ تهان — برنج باره ۵۵ آثار ۞ ۹ آنچه معتبران سرکار خالصه جی بجهت خریدن اسپان وغیره

دیگر برای کارهای بطرف ولایت و یا از طرف شاه موصوف بملک پنجاب وغیره ممالک محروسه برای خرید و فروخت بقدر یازده هزار روپیه از قسم سفیدی و پشمینه وغیره اجناس مامور شوند سرکار خالصه جی و سرکار شاه موصوف در نوازش آنها و سرانجامی کار آنها متوجه خواهند بود فقط ؛ ۱۰ هرگاه فوج سرکار خالصه جی و فوج شاه موصوف باتفاق حسنه یکجا شوند شاه موصوف کار بد در حق گاوان هرگز هرگز اصلاً مطلقاً شدن نخواهد داد فقط ؛ ۱۱ هرگاه سرکار شاه موصوف فوج سرکار خالصه جی را بنابر امداد همراه برد آنچه از خاندان بارکزائی وغیره مال و اسباب و جواهر و اسپان و اسلحه و اضراب خرد و کلان وغیره بدست شاه موصوف آید نصف آن از سرکار خالصه جی و نصف آن از سرکار شاه موصوف باشد و اگر سوای فوج خالصه جی بدست شاه موصوف آید شاه موصوف اسپان عمده و اشیا و زبده از اسلحه خرد و کلان و جواهرات وغیره بطریق تحفه مصحوب وکیل معتبر بسرکار خالصه جی ارسال دارند فقط ؛ ۱۲ مدام معتبران شاه موصوف و سرکار خالصه جی معه رسائل و تحائف بحضور جانبین جریده طور حاضر و مامور خواهند بود فقط ؛ ۱۳ هرگاه سرکار خالصه جی طلب فوج سرکار شاه موصوف بمد نظر تکمیل مرکوزات عهدنامه هذا نماید شاه موصوف فوج با سرداران کلان ارسال دارند و سرکار خالصه جی نیز حسب الضرورت شاه موصوف بمد نظر تکمیل مرکوزات عهدنامه هذا فوج مسلمان معه سرداران کلان تا کابل مامور خواهد نمود هنگامیکه سرکار خالصه جی رونق افزای پشاور شود از طرف شاه موصوف یک شهزاده بجهت ملاقات سرکار خالصه جی بیاید تعظیم و تکریم او بوجه احسن از سرکار خالصه جی بظهور خواهد رسید فقط ؛

۱۴ دوست و دشمن هر سه سرکارات ممدوحین یعنی سرکار خالصه جی و سرکار کمپنی انگریز بهادر و شاه موصوف واحد است فقط ؛ ۱۵ مبلغ دو لک روپیه ضرب نانکشاهی امرتسریه یا کلدار سال بسال بالضرور از ابتدای ماموری افواج خالصه جی برای تخت نشانی شاه موصوف در کابل جهة تعین فوج خالصه جی اندرون علاقه دار الملکای پشاور بقدر پنجهزار سوار و پیاده از قوم مسلمان بنابر پشت گرمی شاه ممدوح که بحسب ضرورت برای کومک شاه موصوف هرگاه که در صوابدید سرکار دولتمدار کمپنی انگریز بهادر باتفاق و صلاح سرکار خالصه جی هیچو کومک ضرور متصور شود خواهند رفت در سرکار خالصه جی مدام شاه موصوف میرسانیده باشد هرگاه کدام مقدمه کلان از جانب مغرب رونما شود پس تدارک آن باتفاق و صلاح سرکارین عالیین یعنی سرکار خالصه جی و سرکار کمپنی انگریز بهادر بموجب موقع بظهور خواهد رسید درصورتیکه سرکار خالصه جی طلب افواج شاه موصوف نماید هر قدر مدت که فوج مذکور در سرکار خالصه جی حاضر باشند منجمله مبلغ مشخصه مسطوره بموجب حساب مجری خواهد شد سرکار کمپنی انگریز بهادر مادامیکه امری خلاف شرائط عهدنامه هذا از روی تحقیق بظهور نرسد متکفل ادای مبلغ مشخصه مذکور سال بسال بلاناغه بسرکار خالصه جی خواهد بود فقط ؛ ۱۶ آنچه ممالک و توابع آن در تصرف میران سنده بالحال است شاه شجاع الملک و سائر خاندان سدوزائی را نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن بابت فرمان برداری یا باقیات معامله مالگزاری در حال و استقبال با آن ممالک هیچ دعوی و سرکاری نیست و نخواهد بود ممالک و ملک و مال میران سنده نسلاً بعد نسل است و خواهد ماند بشرطیکه میران موصوف مبلغ سی لک روپیه نانکشاهی امرتسریه

یا کلداز بموجب مجوزهٔ سرکار کمپنی انگریز بهادر بشاهِ موصوف ادا نمایند و شاهِ موصوف از
جملهٔ آن مبلغ پانزده لک روپیه نقد بسرکار والااقتدار خالصه جی رسانیده دهد و باقی مبلغ
پانزده لک خود بگیرد هرگاه مبلغ مذکور همگی و تمامی ادا شده باشد پس آنوقت دفعهٔ چهارم
عهدنامهٔ شاه موصوف مرقوم دوم ماه چیت سمت ۱۸۹۰ که شرح آن مطابق اصل در صدد مندرج است
منسوخ خواهد گردید و مراسمِ رُسُل و رسائل و تحائف فاخره عمدهٔ اعلی فیمابینِ سرکار خالصه جی
و میران سنده بعادتِ قدیمه جاری خواهد بود فقط ❊ ۱۷ هرگاه شاه شجاع الملک در ملک کابل
و قندهار عنانِ حکومت بدست کفایت خود خواهد آورد آنگاه با ممالک محروسهٔ والیِ
هرات برادرزادهٔ شاه موصوف بهیچ جهت متعرض و دست انداز نخواهد شد فقط ❊ ۱۸
شاه شجاع الملک و سائر خاندان سدوزائی بدون استمزاج و استصواب سرکارین عالیین
سرکار خالصه جی و سرکار کمپنی انگریز بهادر معامله و سروکار با احدی از سرکاران غیر
نخواهند کرد و اگر احیاناً کدام سرکار غیر عزم لشکرکشی بر ملک سرکار خالصه جی یا صاحبان
انگریز بهادر نماید بقدر مقدور خود بمقابلهٔ آن پردازند فقط ❊ آنچه دفعات مرقومة الصدر
مرقوم شد سرکار خالصه جی و سرکار انگریز بهادر و سرکار شاه شجاع الملک را بخوشی و
رضامندی تمام منظور است و عهدنامهٔ هذا بشرط ثبات دفعاتِ مسطوره مدام در
حال برقرار خواهد ماند و بعد از ثبت و تسخط و مواهیر هرسه سرکار والااقتدار شرائط
عهدنامه هذا العمل خواهد آمد تحریر پانزدهم ماه هار سمت ۱۸۹۵ در لاهور فقط ❊

نقل زبانی صاحب والامناقب میگناتن صاحب بهادر ۱۳ ماه هار سمت ۱۸۹۵
اگر شاه شجاع الملک برای رفتن پسر کلان خود در لشکر مهاراجه صاحب بهادر اجازت دهد

پس شهزادهٔ موصوف از طرف مهاراجه صاحب بهادر مورد تعظیم و تکریم مطابق شان جلیل خود
خواهد گردید شهزادهٔ موصوف را اختیار خواهد بود که منجملهٔ صاحبان عالیشان همراه لشکر
مهاراجه صاحب بهادر یکی را همرکاب گرفته با جمعیت لشکر مهاراجه صاحب بهادر که مسلم
باشند بطرف کابل قدم پیش نهند در تصور تیکه جمعیت قوم افاغنه رجوع بشاه شجاع الملک
نمایند بالوجوهات دیگر پیش رفتن شهزادهٔ موصوف در نظر صاحبان همراهی لشکر با کاران
مهاراجه صاحب بهادر که حسب الحکم مهاراجه صاحب بهادر مشیر و شریک این امر باشند
انسب و اولی متصور باشد اگر شاه شجاع الملک بد نظر رجوع کنانیدن بسوی خود سرداران
افغانستان را برای انجامِ مرام خود و حصول مقصد سرکارین عالیین خواهش آن داشته باشد
که سلطان محمد خان هم همرکاب خود بطرف قندهار شود پس مهاراجه صاحب بهادر اجازت
رفتن بخدمت شاه از سرداران موصوف دریغ نخواهند داشت و شاه شجاع الملک
عزت و آبروی سردار سلطان محمد خان نگهدارد اگر رفتن افواج مهاراجه صاحب بهادر
و عبور حدود ممالک محروسهٔ خود باتفاق و صلاح صاحبان عالیشان که در لشکر مهاراجه
صاحب بهادر موجود باشند مناسب متصور گردد در آن تقدیر اتفاق و صلاح صاحبان
همراهی لشکر که با صاحبان همرکاب شاه شجاع الملک رسم مراسلات مرعی خواهند داشت
واجب متصور خواهد شد هرچند که اینهمه مراتب پیش ازین بمعرض قبول مهاراجه صاحب بهادر
رسیده است تاهم برای رفع شک و شبههٔ آینده انسب آن معلوم گردید که بمعرض تحریر و رقیم
درآید بجناب فیضمآب اشرف سری مهاراجه صاحب بهادر گزارش شد ۱۳ ماه هار مبارک
سمت ۱۸۹۵ فقط ❊ نقل مقتضیات بندگان ظل الهی که نوشته اش میگناتن صاحب بهادر برده است

اول آنکه از اولاد شاه دُران و فرزندان و متعلقان بندگان ما هر کس باشد و رعیت
سپاه و افسر و سران دُرانی وکه و مه که در ولایت باشد در پرداخت و عدم آن
و در خیر و شر ایشان مالک و مختار بندگان ماست در این امر از صاحبان وغیره هیچ کس
مُتعرض نخواهد شد ؛ ۲ هرگاه بندگان ما در کابل و قندهار متمکن باشند بسبب تنگی
بسمت بلخ یا سیستان و بلوچستان و نواحیات توابع کابل و قندهار و شکارپور
لشکرکشی نمایند و یا تحت تصرف آورند درین امر مُمانعت نخواهد بود ؛ ۳ هرگاه
کابل و قندهار و شکارپور بتصرف بندگان ما باشد باید که توابع آنها که در زمان سلطنت
قلمبند میبود تعلق ببندگان ما داشته باشد ؛ ۴ در زمانیکه بندگان ما در کابل
متمکن شوند و صاحبان عالیشان عزم مُراجعت نمایند یکصاحب بنا بر وکالت
و اگر چند نفر دیگر که بجهة تمشیت امور لشکر بندگان ما خواهش نمایند صاحبان مُضایقه
نخواهند نمود ؛ ۵ درمیان صاحبان و مردم ولایت چه از سپاه و چه از رعیت
بدون مرضی و صلاح بندگان ما امری بوقوع نخواهد آمد ؛ ۶ در خصوص دادن
دو لک روپیه و چیزی دادن از شکارپور ببندگان ما بسیار سخت و شاق معلوم میشود
چراکه اول آنملک گنجایش آن ندارد که خرج و اخراجات بندگان ما و سپاه بعمل آید
و دیگر که ایمعنی مالگزاری و مالیه دهی بنظر جهانیان می آید مختار صاحبان است
هرگاه گنجایش آن در آنملک می‌بینند و یا مناسب و صلاح میدانند چه مُضایقه
اهتمام امور بندگان ما تعلق بصاحبان عالیشانست ؛ ۷ چونکه سلطنت رو بخرابی
آورده همچنانکه غلامان سرکش شده ملک و ولایت را غصب نمودند همچنان سندیان در شکارپور

آدمان خود را نشانیدند الحال که بندگان ما در ملک و لایت متمکن شوند باید که میران سند
شکارپور را واگذار شوند که ملک پادشاهیست بتصرف بندگان ما باشد ؛
۸ در خصوص کنیزان که در میشوند اگرچه بدست دادن آنها در آئین معطل باشد
چونکه امر ناچاریست که ارباب عزت و وقار را بدون خدمتگار ممکن نیست خدمتگار
باید اگر بدیگر مردم این آئین جاری میشود باری اجرای این امر درباره مهمان لازم نیست
کنیزانیکه از مردم ولایتی متعلقان سرکار فرار شوند بعد بسرکار ما واپس داده شوند ؛
۹ دیگر اینکه بعد مطالعه ثانی شرائط عهدنامه و استماع عرائض صاحبان عالیشان
مابدولت را چنان مناسب نمود که ذکر شکارپور در مطالب مرقومة الصدر مندرج نشود
و آنچه عذرات در مادهٔ دادن دو لک روپیه بسرکار مهاراجه رنجیت سنگه بعوض معاونت
فوج نوشته شده است چونکه مُضر عزت مابدولت متصور نیست ذکر آن نیز گذاشته شود
حالا مابدولت را برضا و رغبت ثبت نمودن دستخط و مُهر خود منظور و قبولست ؛
دفعه هذا بتجویز میگناتن صاحب بهادر بدفعات فوق درج شده ؛ در ثانی مطالبات
مرقومة الصدر بدین نهج نوشته تسلیم ویڈ صاحب بهادر نموده شد ؛ اول آنکه از اولاد شاه
دران و فرزندان و متعلقان بندگان ما هر کسکه باشد و از رعیت و سپاه و افسر و سران
دُرانی وکه و مه که در ولایت باشد در پرداخت و عدم آن و در خیر و شر ایشان مالک
مختار بندگان ماست درین امر از صاحبان وغیره هیچ تعرّض نخواهد شد چراکه آنمردم بیکبارگی
و عاقبت اندیش نیستند ؛ هرگاه بندگان ما در کابل و قندهار متمکن باشند بسبب تنگی بسمت بلخ
یا سیستان و بلوچستان و نواحیات توابع کابل و قندهار یا لای سرحد شکارپور لشکرکشی نمایند و یا

بتحت تصرف آورند درین امر ممانعت نخواهد بود ؛ هرگاه کابل وقندهار بتصرف بندگان
درآید باید که توابع آنها که در زمان سلطنت قلمبند بود بدستور باشد ؛ در زمانیکه بندگان ما
در کابل متمکن شوند وصاحبان عالیشان عزم مراجعت نمایند یکصاحب بنابر وکالت واگر
چند نفر دیگر که بجهت تمشیت امور لشکر بندگان ما خواهش نمایند صاحبان مضایقه نخواهند نمود ؛
درمیان صاحبان و مردم ولایت چه از سپاه وچه از رعیت بدون مرضی وصلاح بندگان ما
بوقوع نخواهد آمد ؛ چون سلطنت رو بخرابی آورد وهمچنانکه غلامان سرکش شده ملک ولایت را
غصب نمودند همچنان سندیان در شکارپور آدمان خود نشانیدند یعنی بندگان ما نهایت
سخت وشاق مینمود که سندیان نیز ضبط ملک پادشاهی نمودند بخاطر بندگان ما مدام همین بود
که هر زمان باشد ملک را از دست ایشان خارج سازیم الحال که صاحبان عالیشان بنابر مصلحت
واز روی خیرخواهی آوردن ذکر شکارپور را در دفعات مطلوبه جائز نداشتند ودر خصوص
دادن دو لک روپیه بسرکار مهاراجه رنجیت سنگه هم بندگان ما شاق بود صاحبان عالیشان
عذرات آنرا نیز بالفعل جائز نداشتند بندگان ما نظر بیگانگی که صاحبان عالیشان دارند
ذکر این دو مطلب را موقوف داشتند باقی یکدفعه مطلوبه مرقومة الصدر بمهر ودستخط مزین
گردد از آنجا که فیما بین بندگان ما وصاحبان عالیشان اتحاد ویکجهتی میباشد سر موئی
جدائی متصوّر نیست باری از ثبت گردیدن مهر ودستخط در دفعه مطلوبه مرقومة الصدر تشفی و
تسلی بندگان ما میگردد سوا ازین مبادا چیزی درمیان آید که موجب ملال خاطر دوستان گردد فقط

اجوبه دفعات مطالب شاه ذیجاه شجاع الملک پادشاه از طرف نواب
مستطاب معلی القاب گورنر جنرال بهادر مرقومه ششم ماه اگست ۱۸۵۴ عیسوی مطابق پانزدهم

اجوبه دفعات مطالب شاه از لارد صاحب بهادر

شهر جمادی

شهر جمادی الاول سنه ۱۲۵۴ هجری **سوال** اول آنکه از اولاد شاه دُرّان وفرزندان
ومتعلقان بندگان ما هر کسکه باشد در پرداخت وعدم آن ودر خیر وشر ایشان مالک و
مختار بندگان ماست ودرین امر از صاحبان وغیره هیچ متعرض نخواهد شد **جواب** ۱
ودرینماده خاطر مبارک جمع باشد زیراکه اصلاً اراده سرکار دولتمدار انگریزیه نیست
که در پرداخت وعدم آن وخیر وشر فرزندان ومتعلقان آن خلاصه خاندان مجد وعلا
مداخلت نماید در همچو امر آن سلاله دودمان عز وعلا مختارند ؛ **سوال** ۲ هرگاه بندگان ما
در کابل وقندهار متمکن باشند بسبب تنگی ملک بسمت بلخ یا سیستان وبلوچستان ونواحیات
وتوابع کابل وقندهار لشکرکشی نمایند یا بتحت تصرف آورند درین امر ممانعت نخواهد بود
؛ لفظ شکارپور محو شد ؛ **جواب** ۲ یقین خاطر عاطر باشد که همواره نیت واراده
سرکار دولتمدار انگریزیه مصروف تاسیس اساس سلطنت آن زینت بخش سریر عظمت که
دوست قدیم ومحب صمیم این سرکار ابد مدار هستند خواهد بود ودر هر وجوه وطریق که درینماده
مقتضای نصفت باشد حسب تقاضای وقت بمشوره وکنکاش هر دو سرکار معمول خواهد شد
؛ **سوال** ۳ هرگاه کابل وقندهار بتصرف بندگان ما باشد باید توابع آنها که در زمان سلطنت
قلمبند میبود تعلق ببندگان ما داشته باشد ؛ لفظ شکارپور محو شد ؛ **جواب** ۳ سرکار
دولتمدار انگریزیه را حسب تحریر صدر بجز قوت تام ورونق مالاکلام گرفتن سلطنت آن
خلاصه خاندان عز وعلا خواهشی دیگر نیست فاما مبرهن خاطر عاطر باشد که بانقلاب
روزگار در امور سلطنتها کمی وبیشی ظاهر وآشکار میگردد ودر بعضی احیان ممالک آن سلطان
وسعت می پذیرد ودر وقتی من الاوقات برخی از مملکت ومضافات سلطنت وی بدست تصرف

اہل حکومت دیگر در می آید ہمانا آن سلالہ دُودمان مجد و اعتلا روا و پذیرا فرمودہ اند کہ
والیان پنجاب و سند بر ملکہائیکہ سابقاً بدخل و تصرف سلاطین افاغنہ بودہ اند و
درین زمان بید تصرف والیان موصوفین اند موصوف الیہم قابض و متصرف
خواہند بود ❊ سوال ۴ در زمانیکہ بندگان ما در کابل متمکن شوند و صاحبان عالیشان
عزم مراجعت نمایند یکصاحب بنا بر وکالت و اگر چند نفر دیگر کہ بجہتہ تمشیت امور
لشکر بندگان ما خواہش نمایند صاحبان مضایقہ نخواہند نمود ❊ جواب ۴ اخلاصمند را
بتمامتر خوشی و رغبت و خیلی خرمی و مسرت ماندن یکصاحب بطریق وکالت و چند نفر
دیگر بجہت تمشیت امور لشکر قبول و منظور است ❊ سوال در میان صاحبان و مردم
ولایت چہ از سپاہ و چہ از رعیت بدون مرضی و صلاح بندگان ما امری بوقوع
نخواہد آمد ❊ جواب ۵ اخلاص گزین را بخوشی تمام و رغبت مالا کلام این معنے
منظور است کہ در میان صاحبان و مردم ولایت افغانستان چہ از سپاہ و چہ از
رعیت بدون مرضی و صلاح آن خلاصۂ خاندان عز و علا امری بوقوع نیاید ❊
سوال در خصوص دادن دو لک روپیہ و چیزی دادن از شکارپور بہ بندگان ما
بسیار سخت و شاق معلوم میشود چراکہ اول آن مملکت گنجایش آن ندارد کہ خرچ و
اخراجات بندگان ما و سپاہ بعمل آید و دیگر اینمعنے مالگزاری و مالیہ دہی بنظر جہانبانان
می آید مختار صاحبانست ہر گاہ گنجایش آن در آن ملک می بینند و یا مناسب و
صلاح میدانند چہ مضایقہ اہتمام امور بندگان ما تعلق بصاحبان نیست ❊ جواب ۶
یقین خاطر عاطر باشد کہ ہرگز ہر آئینہ ارادۂ سرکار رفعت مدار انگریزیہ نبودہ کہ

بآنسلالہ

بآنسلالۂ دودمان مجد و اعتلا تکلیف در امر غیر واجب دہد یا باعث امری شود کہ بر
خاطر عاطر سامی گران و شاق باشد و آنچہ ذکر عدم گنجایش ریختہ خامۂ آنوالاتبار
گردیدہ است بپاسخ آن حالی خاطر صفا مظاہر نمودہ می آید کہ سرکار دولتمدار انگریزیہ
در تعمیل و تکمیل مراتب عہود لابدیہ و مستلزمۂ ذات ستودہ صفات ہرگز در ضیق و تنگی
افتادن آنوالاتبار روا و گوارا نخواہد داشت و ہر چہ در بارۂ دادن زر بہار اجبہ
بہادر مالگزاری و مالیہ دہی بنظر جہانبانان در آمدن رقمزدۂ کلک گہر سلک شدہ
بجواب آن ہمین قدر کافیست کہ در ادای مالگزاری و مالیہ دہی و اجرت سپاہ بون
بعید یکہ ہست نمایان بل تفاوت زمین و آسمان ظاہر و عیان چہ اکثر احیان اتفاق
می افتد کہ سرکار توانگر و قوی تر خرج برای افواج سرکار دیگر میدہد بل سرکار اعلی با سرکار
ادنی اینقسم معاملہ و رویہ را بر روی کار می آرد پس تطویل کلام خصوص در ینمرام بیجا
محض است چراکہ آنخلاصۂ خاندان عظمت اینمعنی را روا داشتہ بمنظوری جمیع شرائط عہد نامہ
ثبت مہر و دستخط خود برغبت و رضا پذیرا فرمودہ اند ❊ سوال چونکہ سلطنت رو
بخرابی آوردہ ہمچنانکہ غلامان سرکش شدہ ملک و ولایت را غصب نمودند ہمچنان سندیان در شکارپور
آدمان خود را نشاندند الحال کہ بندگان ما در ملک و ولایت متمکن شوند باید میران سند
شکارپور را ہم واگذار شوند کہ ملک پادشاہیست بتصرف بندگان ما شود ❊ جواب ۷
دربارۂ دفعۂ ہفتم نسبت شکارپور اینقدر کافی و بسند است کہ مقدمۂ آن در عہدنامۂ موثقہ
حال طی بانفصال مافیہ و آن والاتبار آنرا منلقی بقبول داشتہ ❊ آین دفعہ کہ در خصوص
شکارپور است محو گردیدہ چراکہ در عہدنامہ تجویزی نوع دیگر رد نمودہ ❊ سوال

سوال درخصوص کنیزان که فرار میشوند اگرچه بدست دادن آنها در آئین معطل باشد چونکه امر ناچاریست که ارباب عزت و وقار را خدمتگار باید اگر بدیگر مردم این آئین جاری میشود باری اجرای این امر درباره مهمان لازم نیست لازم که کنیزان که از مردم ولایتی متعلقان سرکار فرار شوند بعد بسرکار واپس داده شوند **جواب** درباره دفعهٔ هشتم و اخیر که مقدمهٔ نازکست اینقدر جواب اجمالی آن کافیست که حتی الامکان شرائط و مستفاد قوانین و پاس مروت و آئین بهبین مرعی داشته در انجاح مرام و انصرام خواهش و مرکوزات آن برگزیده صفات جهد و سعی و کوشش و پیروی برروی کار آید چنانچه در بنماده با اهلکاران این سرکار مقیم لودیانه ایما و اشعار رود

سوال دیگر اینکه بعد مطالعهٔ ثانی شرائط عهدنامه و استماع عرائض صاحبان عالیشان مابدولت را چنان مناسب نمود که ذکر شکارپور در مطالب مرقومة الصدر مندرج نشود و آنچه عذرات در مادهٔ دادن دو لک روپیه بسرکار مهاراجه رنجیت سنگه بعوض معاونت فوج نوشته شده است چونکه مضر عزت مابدولت متصور نیست ذکر آن نیز گذاشته میشود حالا مابدولت را برضا و رغبت ثبت نمودن دستخط و مهر خود منظور و قبولست ❊ **جواب** آنچه در تتمهٔ دفعات رقمزدهٔ کلک متانت سلک گردیده است بجز آنکه تحسین و آفرین بر عقل سلیم و رای مستقیم آن عالی تبار نسبت بمعرفت سود و بهبود حقیقی و فائده و منفعت تحقیقی و وثوق و اعتماد بر صفا طینتی و نیکوسگالی این کار ابدبنیاد که فرموده اند نموده آید دیگر ضرورت ندارد فقط ❊ ❊ ❊

❊ موکب ظفر کوکب شاهنشاهی و عساکر نصرت مآثر انگلیسیه از قصبهٔ لودیانه

در تاریخ ۲۳ شهر شعبان المعظم سنه الیه پرچم کشای سمت شکارپور گردیده پس از انقطاع منازل و انتهای مراحل بملاحظهٔ انواع نذورات که از جانب مهاراجه پتیاله والا معه عرائض تهنیت فرائض و از طرف مهاراجه رنجیت سنگه بهادر معه مراسلهٔ مواحدت موصله که هریک بوسائل و ذرائع وکلای خویش بجدود خود ارسال داشته بودند و شرفیابی عالیجاه نواب محمد بهادرخان عباسی در بهاولپور بدربار کیوان اقتدار و گذرانیدن انواع پیشکش از قسم اسپان تازی و اشتران مهاری با سازهای طلا و نقره و زر نقد و اجناس زری و ابریشمی بیشمار و موازی سی ضرب شهنگ معه اشتران تیزرفتار و بالاپوشهای زرین و بناتی پرنقش و نگار و دو ضرب توپ دشمن کوب جلوی و ضیافت اساطین و اراکین دربار شاهی و سران و افسران سپاه شوکت دستگاه انگلیسیه و باقی نفائس عرائس انتظام که معمول قدیم آبا و اجداد آن خلوصیت انجام بود و ممتاز شدن هریک از وکلا و نواب موصوف حسب لیاقت و صداقت خود با خلاع فاخره و اجوبات عرائض و مراسله و نفاذ دستخط و ارقام مطاعه در تاریخ شهر ذی حجه الحرام سنه الیه زینت بخش ملک شکارپور گردیدند صاحبان عالیشان استجازت ادای سلامی سپاه نصرت پناه انگریزی که از جانب کلکته و بمبئی ملحق رکاب نصرت انتساب شده بود بسمع بادشاه والاجاه رسانیده در ترتیب افواج بحر امواج حسب ضابطهٔ خودها قیام نمودند غرض آنچنان آراستگی و پیراستگی در ادای سلامی مشاهده شد که ناظران از فور حیرت از خود رفتند آن معنی که آیا در کوه قاف نشسته ایم که روحانیان جلوه مینمایند و یا از هوش رفته ایم که در عالم بیهوشی عالم دیگر بنظر در می آید حضرت شاهنشاهی نیز

از مشاهدهٔ اینحال آنقدر خوشحال و مرفّه البال که گویا ربع مسکون در تصرف ملازمان نوشیروان
در آمده بعد از اتمام این تماشای عجب افزای افواج را پشمینه و سپاه نصرت پناه را
نقدینه اکرام و انعام فرمودند پنج پلتن تلنگه و دو رجمنٹ سوار نوآموز که سرکار
انگریزی باسم سامی و نام گرامی شاه جمجاه آراسته و پیراسته بودند از ملاحظهٔ آراستگی
آنها بکار قواعد شاه ممدوح زبان تحسین کشودند چون مقتضا و مرکوز خاطر صاحبان عالیشان
این بود که با میران سند شرائط مطلوبه خود را زیب توثیق داده بعده حسب العهود شاه جمجاه
و مهاراجه رنجیت سنگه بهادر مبلغی هم بجهة سرکارین ممدوحین بگیرند مگر میران سندیه اوّلاً
بخیال محال باطله در اجتماع لشکر ابتر و بیسر خود کوشیده که شاید صاحبان انگلیس بر محجوبان
سرداران افغان از انبوه بی شکوه ایشان خائف و ستوه گردیده در امور مرکوزهٔ خود
تساهل ورزند که ناگاه افواج بحر امواج انگریزیه چون تلاطم امواج دریای بیکنار و تراکم
شدت ابر بهار از دو جانب یعنی از سمت بحر و بر بیک دم رسیدند دریصورت دانستند که
هرگاه در سفینهٔ حمایت و اطاعت ایشان نشینیم ضرور در غرق آب شمشیر یلان تهمتن توان ایشان
خواهیم شد و سوختهٔ آتش التواب دوزخ نیران ایشان خواهیم گشت لاچار رشتهٔ صلاحیت و
عهود را حسب الصلاح طرفین منعقد ساخته ادای مبلغ بیست و هشت لک روپیه نقد را
بر ذمهٔ خود گرفتند چنانچه صاحبان والاشان بموجب تعزر مبلغ پانزده لک روپیه بسرکار
مهاراجه رنجیت سنگه بهادر رسانیده سیزده لک روپیه را بشاه جمجاه دادند ❊

احوال کوچ از مقام شکارپور بعزیمت قندهار

چون کوکبهٔ شاهنشاهی
و افواج بحر امواج انگریزی از شکارپور در حرکت آمد شاه جمجاه هر چند بجهة محرالخان

بلوچ نوشته که سعادت تقبیل رکاب نصرت انتساب حاصل سازد آن بی نصیب بنابر
تمرّد و عدول عذرات ناواجب غیر معقول در میان آورده اگرچه معتمدان خود را بحضور
شاهی فرستاد اما خود متکه دران ایام از شان او میبایست بظهور نرسید و منع
بند و بست رهزنی و خیانت طوائف بلوچ نیز نتوانست نمود حتی که مردمان بلوچ در
حین مقام و کوچ مردمان فرو ماندهٔ لشکر را بی خطر بمعرض تلف میرسانیدند آخر الامر
بجزای همان خسران بود که فوج بمبئی بعد از تسخیر کابل بهنگام مراجعت بهندوستان
تا دیبا دست قتل و غارت بمحرالخان و ساکنان قلات نصیرخان و اموال آنان دراز کرده
بملک و اولادش بسبی خرابی و تباهی رسانیدند حتی که تا باز اولادش در ظل عاطفت
دولت بزوال انگلیسیه استظلال نجستند روی آرامی و عزت ندیدند غرض کوکبهٔ شاهی
و لشکر ظفر پیکر انگریزی هرگاه از ملک محرالخان منزل بمنزل عبور فرموده در محال
کدنی که تا شهر قندهار مفاصله سی کروه دارد رسیدند سرداران قندهار بهوای کارزار
با سپاه پیاده و سوار جرار خود قریب محال مذکور در قلعهٔ فتح الله خان منزل نموده همدران روز
کدوخان نام مهمند که یکی از سواران جرار و دلاوران نامدار سرداران مذکور بود فیل بکبیر
فیل ولیم جی میگناٹن صاحب بهادر را از چراگاه گرفته برد شب که بر سر دست آمد سرداران
مذکور از روی مصلحت در مقابله نمودن با فواج بحر امواج انگریزیه خیر و عافیت خود ندیده
اوّلاً شهرت دروغ در لشکر خود دادند که امشب بر فوج انگریزی شبخون میزنیم چنانچه
اینخبر در لشکر صاحبان عالیشان نیز رسید بنابران مردمی که خیمهای آنها بیجا بود
آنهمه را جابجا نموده نهایت در خبرداری و حراست پرداختند همین که سرداران مذکور

بعزم دروغ سوار اسپ شدند بطریق فرار عطف عنان بجانب شهر قندهار نموده بعد ورود بشهر
عیال و اطفال خود را بر اسپ و اشتر سوار نموده بسمت ایران هزیمت اختیار نمودند حاجی تاج محمد خان
کاکری از همانجا از موافقت سرداران مذکور پا کشیده با سواران خود همانشب بجبهه سائی
عتبهٔ علیهٔ شاهی در کنار لشکرگاه انگریزی از جهت عدم اجازت حارسان و طلایه داران
فرود کش شده علی الصباح بحضور شاه شجاع مشرف شده با صاحبان عالیشان ملاقات
نمود از ینمعنی شاه شجاع و صاحبان بهادر نهایت مسرور گشته مشار الیه را بخلاع فاخره
و مواهب لایقه ممتاز ساخته بخطاب مستطاب نصیر الدوله سرافراز فرمودند صاحبان بهادر
از ورود حاجی خان مذکور بشاشتی نامحصور نمودند تا بتمیز اد که اگر سرداران قندهار ده چند
سپاه خود لشکر بامید داشتند و حاجی خان مذکور نیز شامل ایشان میبود هم در مقابل فوج
ظفرموج در شهر قندهار تاب استقامت و طاقت استدامت نمیداشتند لاکن از پایداری
چند روزهٔ آنها البته موجب قتل و غارت خلق الله بلا اشتباه واقع میگردید چونکه حاجی خان
کاکر بحضور شاه شجاع مشرف شد و استقامت سرداران در شهر قندهار میسر نگشت
خلق خدا از قتل و غارت نجات یافت در حقیقت اینهم فتحی بود که از قدوم حاجی خان
کاکر میسر شد غرض فردایش از آن منزل کوچ نموده در قلعهٔ فتح الله خان و از آنجا بسوم
منزل در تاریخ ۱۲ شهر صفر المظفر یوم یکشنبه سنه یکهزار و دو صد و پنجاه و پنج نبویه
هجریه خارج شهر قندهار رونق افروز شده فردای آن یعنی سیزدهم شهر مذکور یوم دوشنبه
حضرت شاه شجاع با میگناتن صاحب بهادر و مصاحبان اوشان در ارگ شهر مذکور
رونق بخش گردیده افواج انگریزی را از سوار و پیاده و توپخانه بکمال تزئین آراسته

و مسلح و مکمل ساخته و شاه شجاع را در خارج شهر واقع دشت عیدگاه بتخت ارتقی ممکن
نموده از همه افواج سلامی ادا کرده و از همه صاحبان و افسران نذرانه گذرانیده تهنیتهای
تازه و مسرتهای بی اندازه نمودند شاه شجاع از مشاهدهٔ اینچنین تعظیمات و ملاحظهٔ
اینهمه تکریمات ممنون و مرهون گشته آنچنان در رضاجوئی صاحبان عالیشان میکوشیدند
که در قید قلم نمی گنجید و حسب الرضاء صاحبان والاشان خوانین درانی را از هر طایفه بمنصب و
جاه شان سربلند میفرمودند چنانچه برخلاف عصر بارکزائیان کسانیکه طاقت خر بستن
بخانهٔ خود نداشتند هر یک در بستن و آراستن کمندهای اسپ و اشتر قدرت یافته از وفور
وجود اسباب حشمت و بزرگی همه ارجمند شدند و مرد سپاهی که مدام دست نیازش
بخواستن وام دراز بود و رعیت که همیشه سر خود را بر زانوی بی روزگاری میسود کیسهٔ
ایشان از درمهای عشرت پر و دل ایشان از غمهای محنت خالی گردید شاه شجاع تخمیناً
دو دانگ روپیه بدعت و زیادهٔ خراجی ایجاد بارکزائیان را بر رعیت ناتوان واگذار فرموده
بخشیدند در عصر حکومت بارکزائیان جوال گندم را که بموازنه سه من پختهٔ هند غله میداشت
بیک روپیه میدادند مردم خریدار بحامل آن میگفتند چه آورده چون نام گندم میگرفت دشنام میدادند
که چرا هیزم نیاوردی یعنی آن نسبت باین عزیزتر است با وجود اینچنین افراط غله مردم رعایا و
سپاه از وفور تنگدستی صورت روپیه را بچشم نمیدیدند در زمان شاه شجاع و صاحبان
عالیشان که فی روپیه دو آثار هند گندم فروخته میشد ساکنان آنجا را آنقدر منافع بود
که کودکان در کوچه و بازار با روپیه و دینار بازی میکردند غرض حضرت خاقان و صاحبان
عالیشان در اهتمام سپاه و رعیت آنملک خصوص برداخت خوانین درانی بکمال تفقد و

ومهربانی میکوشیدند حاجی دوست محمد خان نام اسحاق زائی را که از نامداران آنملک بود
ازمحال گرم سیل طلب فرموده درظل عاطفت داشتند حضرت خاقانی رعایت وپاسخاطر
این دونفر یکی حاجی خان کاکر ودیگر حاجی دوست محمد خان اسحاق زائی را که نامدار وصاحب
جمعیت و وقار بودند البته بغایت مغز مودند ❊ احوالِ تجدیدِ اخذِ عهدنامه
مُفصّل بفصول هشتگانه و وُقوع واقعهٔ دختری ازنجبا بمقام قندهار
دلیم حی میگناٹن صاحب بهادر بغیر وثیقه که درلودیانه زیب ارقام یافته بود وثیقهٔ
جدیده مُحتوی بدفعاتِ هشتگانه بمُقتضای خاطر خود بقیدِ تحریر آورده بمُهر حضرت خاقانی
مُزیّن نموده گرفتند که نقل مُفصّلش این است ❊ نقل عهدنامهٔ دوستی و محبت
فیمابین سرکار دولتمدار کمپنی انگریز بهادر و شاه ذیجاه شجاع الملک پادشاه که بمعرفت
حی میگناٹن صاحب بهادر ایلچی و وزیر انگلس ازطرف دولت باهرهٔ هند و پادشاه ذیجاه
شجاع الملک شاه ممدوح برای ذات والاصفات واخلاف شاه مفخر الیه بتاریخ هفتم ماه می
سنه ۱۸۳۹ عیسوی مطابق بیست و دوم شهر صفر سنه ۱۲۵۵ هجری بمقام قندهار زیب توثیق
یافت ❊ دفعهٔ اوّل روشن ومُبرهن باشد جمیع شرائط عهدنامه که بتاریخ بیست و ششم
جون سنه ۱۸۳۱ فیمابین سرکار دولتمدار انگلیسیه و شاه ذیجاه شجاع الملک و مهاراجه رنجیت سنگ
بهادر زیب نفاذ یافته بحال و برقرار خواهد بود سرکاراتِ ثلاثه بموجب شرائط عهدنامهٔ
مذکور کاربند خواهند شد ❊ دفعهٔ دوم بمد نظر ارتباط و استدامت اتحاد و قع
فیمابین سرکار دولتمدار انگلیسیه و شاه مفخر الیه یکصاحب ایلچی انگریز ازطرف سرکار انگلیسیه
همیشه بخدمت شاه مُحتشم الیه حاضر و موجود خواهد ماند و درصورت مُناسب و مصلحت

متصوَّر ساختن پادشاه ممدوح نیز ایلچی ازطرف خود جهته اقامت بخدمت گورنر جنرل
بهادر مُعیّن و مامُور خواهند فرمود ❊ دفعهٔ سوم بعوض وبدل مُعاونت و مُواحدت
دیرینه ونظر براتحاد و محبت کاملهٔ مستقیمه که ازجانب سرکار دولتمدار انگلیسیه وکیفیت
شاه ذیجاه شجاع الملک رُو بظهور آورده است وبلحاظ یگانگی و یکجهتی هردو سرکار این
شاه محتشم الیه گاهی احدی را از قوم اهل فرنگ در زمرهٔ نوکران منتظم و منسلک نخواهند کرد
وکسی اهل فرنگ را اجازت استقامت بملک افغانستان بدون اطّلاع واسترضای
سرکار انگلس عطا نخواهند فرمود ❊ دفعهٔ چهارم فوجی مُنتظم و مُرتّب که صاحبان
انگلس سرکرده و سرداران آن باشند برای حفاظتِ ملک و ذات پادشاه مفخر الیه و هم
جهته اندفاع اعدای بیرونی علی الدّوام درملک افغانستان مُقرّر و مُعیّن خواهد شد و هر خدمتی
که بصوابدید شاه و ایلچی مذکور مناسب و ضرور متصوّر گردد از فوج مزبور گرفته آید ❊
دفعهٔ پنجم خرج فوج مذکور طوریکه الحال است آینده هم بهمان اُسلوب خواهد ماند
وتعدادِ سردارانِ انگلس متعینهٔ لشکر مذکوره زیاده از پنجاه نفر نخواهد بود بشرطیکه پادشاه مفخر الیه
خواهش ازدیاد آن وازدیاد فوج مذکور نکند ❊ دفعهٔ ششم شاه شجاع الملک مفخر الیه
مُشاهرهٔ فوج مذکور حتّی الوُسع والامکان ازخزانهٔ خود مُؤدّی سازند ❊ دفعهٔ هفتم
درخصوص امر تجارت شاه ممدوح درصورت پیش آمدن موانع بیجا انسداد وارتفاع آن
فرمایند و هر تدبیر یکه در رای صواب انتمای شاه مفخر الیه بصلاح ایلچی انگلس برای رفاه مردم
تجار قرار پذیرد جلوهٔ ظهور خواهد گرفت ❊ دفعهٔ هشتم مضامین دفعات هفتگانه
مرقومهٔ بالا ابداً دائماً تا ابقای حکومت و سلطنتِ خاندانِ سدوزائی بحال و برقرار و مستقل

پایدار خواهد ماند فقط ٭ درین اثنا واقعهٔ غریب رُوداد که دختری از نجبای شهر از راه عبور مینمود ناگاه یکی از سپاه گوره برآن برابر شده بزبردستی و تسلُّط آنعاجزه در کاریزی که قریب بآن موقع واقع بوده بُرده بکارتش را برگرفت ازینمعنی بواسطهٔ شور و افغان آن دختر مُضطر مردمان رهگذری اطلاع یافته باقوام او خبر رسانیدند تا جمعی کثیر از سادات و عُلما فراهم آورده بدربار شاهی استغاثه نمودند چونکه اینواقعه بهمه کس خصوص مردم افغان نهایت مکروه و نا ملائم بود اگرچه شاه موصوف و صاحبان عالیشان مَعذرت بیحد و بسیار فرموده آتش فتنه و شرارهٔ بلوای عام را خاموش نمودند اما کینه و غیرت از دل آنمردم مظلوم معدوم نگشت بلکه خیالاتی چند بخاطر آنها جا گرفت که هرگاه در ابتدای ورود این شاه و سپاه اینچنین مقدمهٔ ناسزا بناموس شُرفا رُوداد در صُورت استقامت و استدامت آیا بر ناموس جماعت چه پیش خواهد آمد ظاهراً پادشاه را جز نام شاهی دیگر اختیاری نیست از ناصیهٔ حال خوانین دُرانی خصوص حاجی خان کاکر و حاجی دوست محمد خان اسحاق زائی نیز آثار رنجیدگی و ندامت خوب معلوم و مفهوم میشد لاکن ظاهرداری از دست نداده میگذرانیدند بعد از کوچ افواج بحر امواج بقصد تسخیر کابل در اثنای راه از حرکات ناصواب آنها بشاه جمجاه مُعیّن شد که خفگی خوانین دُرانی اوّلاً از سبب آن دختر مذکوره است و ثانی حاجی خان کاکر که بحضور خاقانی مشرف گردید امید آن داشت که برتبهٔ وزارت مُمتاز و بمختار کاری افغانستان سرافراز گردد مُیسّر نشد و حضرت خاقانی که اینمعنی منظور نفرمودند وجهش آن بود که طائفهٔ دُرانی تقرّب ظاهری او را دیده هم حسدها میبُردند چه جای آنکه بمنصب وزارت فائز میشد و حلّ و عقد اُمور مملکت بقبضهٔ اختیار

مُفوّض میگردید ٭ **نیابت شهزاده فتح جنگ در قندهار و عزیمت کابل و واقعات اثنای راه** در تاریخ یازدهم شهر ربیع الثانی سنه یکهزار و دوصد و پنجاه و پنج هجری که اعلیحضرت خاقانی و صاحبان عالیشان از قندهار بنهضت کابل پرچم لوای عزیمت کشودند شهزاده فتح جنگ حاکم قندهار گردیده سردار محمد عطا خان ولد سردار سمندر خان درانی بامیزائی بنیابت شهزادهٔ موصوف سرافراز شده در قندهار قرار یافتند حاجی خان کاکری و حاجی دوست محمد خان اسحاق زائی و محمد تقی خان وکیل و نور الدین خان ولد یحیی خان بامیزائی و باقی خوانین دُرانی سوای سکندر خان بامیزائی بعُذر عدم وجود طیاری سامان سفر رخصت چند روز حاصل نموده در قندهار ماندند اعلیحضرت خاقانی تا رسیدن بغزنین هرچند گوش بآمدن خوانین مذکورین داشتند آوازهٔ آمد آمد میرسید و خود آنها نمیرسیدند بشاه جمجاه متیقّن گشت که مضمون اشتهار دوست محمد خان مُشعر براینکه پادشاه را جز نام نیست بلکه گروه نصارا خود صاحب مطلب اند بآنها اثر کرده که قدم گرفته می آیند باینمراد که هرگاه صاحبان انگریز بر فور ورود غزنین قلعهٔ غزنین را بتصرف درآرند واز استماع اینواقعه دوست محمد خان بی ثبات گردیده راه فرار پیش گیرد بهتر و الّا در صورت محاصرهٔ غزنین و طوالت افتتاح آن همگی خوانین مذکورین با دوست محمد خان ملحق گردیده شبیخون در افواج انگریزی آورده مشغول قتال و جدال شوند امّا غلط دانسته بودند زیراکه صاحبان بلندشان را القبیز بود که بمجرّد ورود تسخیر حصار غزنین خواهیم نمود چون بهفدهم شهر ربیع الثانی سنه الیه کوکبهٔ شاهی و دبدبهٔ افواج بحر امواج انگریزی رونق بخش غزنین شد رُوز اوّل

صاحبان بلندشان دراطراف وجوانب حصار غزنین گشت و سیر فرموده اظهار نمودند که
شاید میجر لیچ صاحب و میجر ٹاڈ صاحب در زمانیکه نقشهٔ حصار غزنین را بالقلم تحقیق آورده
بودند در خواب بودند یعنی هرگاه نقشهٔ قلعه بوضعی که حال بمشاهده می در آید میدانستیم
البته توپهای قلعه شکن را در قندهار نمیگذاشتیم مع ذالک البته امروز افتتاح قلعه متعذر است
لاکن فردا در نواخت چهار ساعت بعد از نصف شب دروازه حصار را مفتوح مینمایم
سامعان افغانستان را ازین حرف پر تعجب می آید زیراکه اینچنین قادر اندازی و شعبده
کاری ندیده و نشنیده بودند غرض آنروز بسیر و تماشا و تحقیقات احوال قلعه گذرانیده
شبش جانب شرقی حصار مخیم سرادقات جاه و جلال شاهنشاهی و مضرب خیام کواکب
احتشام افواج انگلیسیه گردید فردایش که صاحبان بلندشان در تمهید تسخیر حصار بودند
در نصف النهار خبر رسید که مهتر موسی نام شخصی از قوم علیخانی متوطن محال زرمت با
جمعیت ده دوازده هزار غازی از راه جبال بعزم قتال می آید و محمد افضل خان ولد
دوست محمد خان مع دو هزار سوار بفاصلهٔ دو کروه نشسته منتظر خوانین درانی قندهار
میباشد درین اثنا ملاحظه شد که شوامخ جبال حد جنوبی و شرقی را همه پیادگان غازی
گرفته و مملو ساخته اعلیحضرت خاقانی پیش از انکه صاحبان فوج انگریزی را اندک نمایند
فوج سوار و پیاده حضوری خود را مع چند ضرب توپ جلوی بمقابلهٔ آنها فرستادند
چونکه مهتر موسی با جمعیت خود بلا تامل بر سبیل تعجیل می آمد تقابل طرفین دست داد در آن زمان
که جنود تائیدات الهی باستقبال اولیای دولت شاهی دو اسپه میدوید جمعیت غازیان را
هزیمت روداد همدرین فرصت چیزی فوج انگریزی از سوار و پیاده که موسوم شاه

ججاه

ججاه و متعینهٔ کپتان نکلس بهادر بود نیز رسیدند از دیدن آنها آن مردم زیاده بی استقامت
گردیدند حکم حضرت خاقانی در آغاز مقابله شرف نفاذ یافته بود که هرکسیکه ازین
بهائم خصلتان زنده و اسیر یا سر آنها را بریده بحضور آرد یکصد اشرفی در عوض عنایت
خواهد یافت دلاوران معرکهٔ کارزار بسیار آدم زنده و سرهای بریده آورده اشرفیها یافتند
بعد از انکه آن گروه اکثری فرار دشت ادبار و بعضی کشتهٔ شمشیر آبدار گردیدند از اسیران
هشتاد نفر بحضور شاه ججاه بودند که بحضور خود سر هر یک را از قلعهٔ بدن شان جدا فرمودند
ازینمعنی همه صاحبان متحیر شدند چون این فتح نمایان نصیب اولیای دولت شاه سکندرشان
گردید در آخر شب همانروز در نواخت دو ساعت از نصف شب ولیم حی میگناتن صاحب
بهادر مشرف عتبهٔ علیهٔ حضور خاقانی شده عرض نمودند که در عرصهٔ چهار ساعت حصار
غزنین از یورش افواج انگریزی مفتوح خواهد گردید حضور خاقانی خود بدولت نیز بر کریوهٔ
زیارت حضرت بهلول دانا تشریف آورده تماشا فرمایند شاه ججاه فی الفور با چند نفر
از خواص تشریف فرما شدند بمجرد ورود بندگان ثریا مکان از یکطرف شروع شدن آتشبازی
صاعقه بار انگریزیه و از یکجانب بصدمهٔ نقب از بیخ برکنده شدن دروازه قلعه وقوع یافته
و دلاوران تهمتن توان انگریزی باین تهور و زنگریزی خود را در حصار انداخته دست تغلب
دراز کردند تا که ساکنان حصار غزنین صدای الامان بذروهٔ آسمان بلند نمودند البته کسیکه
ساغر عمرش لبریز بادهٔ اجل شده بود شد ما بقی از ذکور و اناث در قید اسیری و هراس در آمده
مال و مواشی آنها بیحد در حصار بغارت رسید و غلام حیدر خان ولد دوست محمد خان نیز
مع عیال و متعلقین دستگیر سرپنجهٔ تقدیر شد صاحبان بلندشان نامبرده را بحضور خاقانی

آورده زبان عجز بیان در عفو تقصیرات او کشودند اعلیحضرت خاقانی نظر بر علو خویش فرموده
و از خون او درگذشته بصاحبان بلندشان سپردند و برای حفاظت زن و فرزند و عیال او
یاقوت خان وغیره خواجه سرایان از حضور خود گماشتند ازین فتح عجیب و نصرت غریب
عام و خاص را حیرت افزود از دلاوری دلاوران انگلیسیه و شجاعت و تهور بهادران انگریزیه
هر یک زبان مدح کشودند و چون خبر این فتح و فیروزی که در عرصهٔ دو ساعت نجومی
نصیب روزی نبرد آزمایان انگریزی شد بدوست محمد خان که در آنوقت در منزل ارغندی
با سپاه و اسلحه کاو وگی فرد کش بود رسید قوای جسمانی او از استماع این آفت ناگهانی
و مخافت جانی زائل گردیده و بخواهین وقت بین آمحل آمین درانی قندهار نیز که از رکاب
نصرت انتساب حضرت خاقانی بحیلهٔ تهیهٔ اسباب باز مانده از عقب باگرفته می آمدند و انتظار
وقوع امر باطل میداشتند هر گاه گوش زد گردید رو سیاهی نامتناهی حاصل و شامل گشته
و محمد افضل خان ولد دوست محمد خان که در نواحی غزنین با دو هزار سوار استقرار میداشت
هم ازینحال دریافته بیسر و پا گشته فرار برقرار اختیار کرد دوست محمد خان بعد از استماع
خبر وحشت اثر غزنین نواب جبار خان برادر خود را ظاهراً بجهة بندوبست خود و عیال
و باطناً برای دریافت احوال در نزد صاحبان عالیشان فرستاد نواب مذکور گفت و
شنیدی چند کرده از صاحبان بلندشان همین جواب یافت که دوست محمد خان مع عیال خود
بهندوستان برود سالیانه یک لک روپیه برای اخراجات او از سرکار ذوالاقتدار
انگلیسیه عنایت خواهد شد نواب مذکور بعد از دریافت احوال افسرده حال و شکسته بال
گشته یکشب در آنجا گذرانیده بعده برگشته در لشکر دوست محمد خان رسیده آنقدر

سخنان قبیح و بیداد صریح از جانب صاحبان و افواج انگلیسیه که سراسر کذب و بهتان بود
بیان نمود که بشرح در نمی آید دوست محمد خان بعد از استماع آنهمه اتهام نواب ناتمام را
در کابل فرستاد تا وابستگان و زنان او را بیارد و برسیدن آنجا نیز سخنان دروغ بی فروغ
خود را بخاص و عام شهرت داد چنانچه از بیهوده درائی او سکنهٔ کابل مضطرب و متوحش
گردیده مع عیال و اطفال فرار بنواحیات و کوهستانات گردیدند بعد از آن اعلیحضرت
خاقانی و صاحبان بلندشان هفت یوم در غزنین زینت بخش بوده و مال و مواشی مفروره
غزنین را در تحت فروش در آورده و اسیران را رها ساخته متحرک بسمت کابل شدند
دوست محمد خان که از خود و بیگانه را ازین خبر یکسان دید و روش مردم را برخلاف مراد
مشاهده نمود و محمد اکبر خان پسر خود را از سبب بیماری قریب الموت دانست و خبر فتنه
انگیزی غلام خان ولد اعظم خان نسقچی باشی را در کوهستان کابل بتواتر شنید لهذا
لاچار شده عیال خود را برداشته بجانب ترکستان فرار اختیار کرد خوانین قندهار نیز
بحضور سلطانی رسیدند شاه جمجاه و صاحبان بلندشان کپتان اترم صاحب بهادر
و حاجی خان کاکر را مع سوار خوانین قندهار و هم کسانیکه در آنحال از خوانین کابل
مشرف حضور سلطانی گردیده بودند در عقب دوست محمد خان برای گرفتاری او مقرر
فرموده فرستادند نام بردگان بدوست محمد خان قریب شدند لاکن در گرفتنش
حاجی خان کاکر تهاون نموده چشم پوشی کرد لهذا بی نیل مقصود مراجعت کردند چنانچه
کپتان موصوف اظهار اینمعنی بحضور خاقانی در حین ورود کابل بوضاحت تمام ادا نمود

احوال رونق بخشی دار السلطنهٔ کابل و واقعات آن

چون مشیت ازلی

و ارادهٔ لم یزلی کوکبهٔ شاهی و اساسهٔ افواج بحر امواج انگلیسیه در تاریخ غرهٔ شهر جمادی الثانی
سنه یکهزار و دوصد و پنجاه و پنج مقدسهٔ هجریه رونق افروز کابل شرارت تقابل شد
اعلیحضرت خاقانی پیوسته در ملاحظهٔ لشکر کابل و نظم و نسق ملک و رعیت مشغول بوده
با صاحبان بلند شان آنچنان شیوهٔ سلوک و موافقت را مسلوک میداشتند و رضاجوئی
آنها را مد نظر دوستی منظر می انگاشتند که درمیان سر موئی نمیگنجید میرزا حید علیخان لشکر نویس
شاه جمجاه که بتجویز و تقرر کلونیل کلاد مارتین وید صاحب بهادر از جانب شاه جمجاه بخدمت
صاحبان بلند شان بر سبیل وکالت و رازداری تخصیص و آمد و شد فیمابین داشت سخن بهیچ باب
فیمابین ادا مینمود که جانبین رضامند بودند و خیال رنجیدگی و مغایرت گاهی پیرامون
خاطر هیچیک از دولتین نمیگردید چونکه فرصت بینی و عقب ماندن خوانین قندهار از محاربهٔ
غزنین و سستی نمودن حاجی خان کاکر در مقدمهٔ گرفتاری دوست محمد خان متمکن و متمقرر
خاطر حضرت خاقانی و صاحبان بهادر بود لهذا حسب الحکم سلطانی حاجی خان کاکر و
حاجی دوست محمد خان اسحاق زائی از خوانین قندهار که منشأ فساد بودند و نائب امیر و
ملا رشید بارکزائی و آقا حسین فارسی را که معتمد الدوله دوست محمد خان بودند با چند نفر
دیگر از خوانین کابل محبوس نمودند چنانچه حاجی دوست محمد خان اسحاق زائی بواسطهٔ
عارضهٔ لاحقه که داشت در دار الحبس از حبس این زندان سرای فانی نجات یافته بعالم
جاودانی رحلت نمود و حاجی خان کاکر را از قید نجات دادند و اعلیحضرت خاقانی در رفاهیت
و غور رسی رعایا و آسودگی و جمعیت سپاه میکوشیدند و بقدر دو لک روپیه بنابر تخفیف
بدعات از مالیات برعایا معاف نیز فرمودند و بخوانین غلام خانه نام در پر بهانه

نهایت

نهایت مهربانی و پرورش داشتند چنانکه در تحت امیر اصلانخان جوانشیر که معروف
بخان شیرین است هفتصد سوار مقرر فرمودند که در وقت ضرورت خدمت یکسوار هم نمود
بعمل نیاید و بدیگر طوایف نیز علی هذا القیاس چون بندگان شهزاده محمد تیمور باتفاق
کلونیل کلاد مارتین وید صاحب بهادر از جانب پنجاب در پشاور و از آنجا بالغلبه و مردانگی
از خیبر گذشته وارد کابل شدند ملا عبد الشکور خان نام که در مدت سی سال در لودیانه
مختار کار شاه جمجاه و وکیل بحضور صاحبان والا دستگاه بودند و در نزد صاحبان
مستحسن الوصف و کثیر الحوصله و در سرکار سلطانی مقرب و معتمد الدوله بود همرکاب
شهزادهٔ موصوف نیز در کابل رسید بمجرد ورود از حضور شاه بخلعت نائب الحکومتهٔ کابل
سرافراز شد خان مذکور با وجود آنکه مبتلای امراض لا دوا بود مگر شب و روز بصلاح امور
خلق الله میکوشید رعایای ارمت که در ادای مال دیوانی سر میکشیدند و بر فاقت غلجائی
نواحی ملک خود که در حین نزول موکب خاقانی جبهه سای عتبهٔ علیه نگردیده بودند بلکه
از کنار و گوشه هنوز شعار راهزنی مینمودند کپتان اترم صاحب بهادر مع چیزی فوج و
توپخانه بنابر هدم قلعه جات آنها مقرر شده و خوانین قندهار که بمراجعت قندهار شرف
ارتخاص حاصل کرده بودند نیز با صاحب بهادر موصوف مامور شدند که بعد از انجام مهمت تجدید
بقندهار بروند چنانچه صاحب مذکور رفته چند قلعهٔ آن گمراهان را منهدم و وجود بلکثری از آن مفسدان را
بدار نیستی منعدم ساخته خود از آنجا بطرف شال و کوته ملک بلوچ روانهٔ مقصد گردیدند
شاه جمجاه همیشه ذکر مینمودند که قریب سی سال است که در خانهٔ دوستان یعنی صاحبان
بلند شان سکونت میداریم جز قدردانی و اهتمام عالیشانی هیچ مشاهده نکرده ایم که تا

انقراض رشتهٔ لیل و نهار نسلاً بعد نسلٍ ادای جزای این احسان نخواهد شد بل قصهٔ همایون
پادشاه هند و رفتن او بایران و مددگاری و مهمانداری نمودن شاه عباس صفوی
شاه ایران و دوباره تسلط یافتن همایون شاه در هندوستان نمونه ایست ازین
کارنامه که سرکار فیضمدار بهیهٔ انگلیسیه بانموده اند چنانچه در قندهار بعد از تخت نشینی
و در ابتدای ورود کابل بدفعات باواز بلند بر سر دربار عام میفرمودند تمامی حاضران
چه درانی و چه غیر آن تصدیق و تحسین مینمودند هرگاه بقیام کابل املاک طائفه بارکزائی
از ضبطی سرکار بتوجهات صاحبان بلندشان خلاص و باَمان ماند و بارکزائیانی که فرار
شده بودند هریک چون محمد زمانخان باپسران و برادران و محمد عثمانخان ولد نواب
عبدالصمدخان و ولدان امیر محمدخان با جمیع لواحق و عشائر باز آمده بعزت و اعتبار
خود برقرار مانده امورات و مطالبات خود را حسب المرام بتلطفات صاحبان بلند
شان سرانجام مینمودند اگرچه در آن زمان حضرت ظل الهی بنابر استرضای صاحبان
ازینمعنی هیچ بخاطر عاطر نیاوردند لیکن ارکین دولت چه از درانی و چه غیر آنها از نهایت
این روش شاق و ناگوار مینمودند بلکه پیوسته بهمدیگر در سفر و حضر میگفتند که اکنون که طائفه
بارکزائی در ینملک باعتبار و احترام خود باقی و برحال ماندند در اندک فرصت نائرهٔ شرارت
بلوا بلند خواهد شد صاحبان انگلیس باوجود رسائی عقل نفیس و آزموده کاری و جهانداری
چگونه دشمنان دوست خود را پرورش میدهند درینمعنی آخر ندامت و غرامت دست
خواهد داد چنانچه شخصی از واردین پشاور بیان نمود که اویطابیله صاحب ناظم پشاور
روزی استفسار احوال کابل نموده پرسید که در دربار شاهی کدام کدام طائفه

از خوانین با تمکین میباشند بیان کردند که از هر طائفه یعنی بارکزائی وغیره همه جنس میباشند
صاحب مذکور بحاضران دربار خود مخاطب گردیده گفت خدا شاه شجاع الملک را ابدا مزید
حاضران مجلس تعجب نمودند که شاه شجاع الملک زنده و قائم است صاحب چه میفرمایند
اویطابیله صاحب گفت که شخص نامداری را که دشمن خونخوار در پهلو نشیند و بعزت و اعتبار خود
بحال و برقرار باشد زنده بودن او را عقل سلیم تجویز نکند عنقریب خواهید شنید که شاه شجاع
الملک از دست همین بارکزائیان کشته شد غرض اعلیحضرت خاقانی و صاحبان عالیشان
الی چهار ماه بکابل رونق بخش بوده در آغاز موسم سرما در تاریخ بیست و چهارم شهر شعبان
سنه ۱۲۵۵ هجری بسمت جلال آباد نهضت فرمودند و بندگان شهزاده محمد تیمور را
نائب السلطنه کابل فرموده ملا عبدالشکور خان را بدستور نائب الحکومة ماندند بعضی
صاحبان چون سکندر برنس صاحب بهادر و مانند او نیز در کابل ماندند بندگان
اعلیحضرت خاقانی که زیب آرای باغ نمای شدند شهزاده محمد اکبر که در صدف جواهر
دوست محمد خان دولدار شد شاه سکندر شان بود و بر ریعان شباب رسیده و از جام
جوانی هنوز کامیاب نگردیده ناگاه بعارضه درد بهیدوا راه مملکت مغفرت پادشاهی
لایزال پیش گرفت ازینمعنی شاه جمجاه را باغ دل داغ سینه گشت و از قضیه این شهزاده
صغیر و کبیر را دل در آتش غم جایگیر آمد شاه جمجاه تابوت مرحوم حضرت یزدان را در لمغان
بمزار با انوار حضرت مهتر لمک علیه السلام فرستاده خود بدولت نهضت فرمای جلال آباد
شدند چون شهر جلال آباد مخیم سرادقات جاه و جلال و مضرب خیام سپهر احتشام
اعلیحضرت خاقانی و صاحبان عالیشان شد چند ماه اقامت در آنجا بخوشی گذرانیدند

انتزاع و افتتاح قلعجات محال کنر از قبضهٔ سید هاشم و تسلیم آن بسید بهاء الدینخان ※ سید هاشم حاکم محال کنر که دست نشاندهٔ دوست محمد خان بود هرچند طلب حضور نموده شد حاضر نگشته سر از خط فرمان بازکشید آخر الامر بوقوع لاچاری چیزی فوج انگریزی مع چند ضرب توپ بایکصد سوار عبد الله خان اچکزائی بکمان افسری جارج میکریگر صاحب بهادر بنابر اخراج سید هاشم و نصب سید بهاء الدینخان که بجمیع وجوه موصوف و باوصاف محموده معروف بود مقرر گردید سید هاشم از ورود رستم صفتان انگریزی تاب مقاومت بجائی نیاورده مگر در قلعه پشت چند روز پایداری برخود واجب ساخت دلاوران تهمتن نشان انگریزی خواستند که چون دروازهٔ غزنین در آن قلعه با تمکین را بصدمهٔ نقب از بیخ برکنند و داخل قلعه شوند امّا یورش اول چونکه در آنشب شدت باد و باران بنهایت و ظلمت ابر و هوا بغایت بود بردن نقب در قلعه راه پیدا نشد زیرا که بعقب دروازهٔ قلعه دیواری دیگر پر محکم بنا گذاشته بودند بعده چون دلاوران تهمتن نشان بحکم افسر کمان قدم پستر کرده از سبب وفور باران در خیمه گاه رفتند سید هاشم از دلاوری دلاوران انگریزی مخوف گردیده و فرصت وقت را غنیمت یافته همین که راه گریز یافت فی الفور از دریا که قریب قلعهٔ مذکوره میباشد بسواری جاله عبور نموده فرار کرد پس کمان افسر مذکور ملک کنر را سپرد سید بهاء الدینخان کرده و خود مراجعت نموده داخل موکب همایون گردید ※ **احوال عبد العزیز خان جبار خیل** ※ عبد العزیز خان جبار خیل قوم غلجائی که یکی از معتبران دوست محمد خان بود بلکه همشیره اش در عقد نکاح دوست محمد خان منعقد و برقرار و در قوم خود نیز نامدار و با اعتبار میبود بعد از چندگاه اولاً از اعلیحضرت

خاقانی

خاقانی استمالت یافته و از صاحبان بلندشان خاطر جمع گشته جبهه سای عتبهٔ علیه شد ثانیاً خود بخود مخوف گردیده کوه نشینی اختیار کرد هرچند دلالت بر رجوع ورزیدنش بدربار عالم پناه شد از وفور هراس بی سبب باز نیامده بدستور عاصی ماند لهذا حکم اشرف صلاح صاحبان بلندشان در هدم قلعجات او بنفاذ پیوست چنانچه در حکان قلعه داشت که از حاکم غلجائی انهدام آن متعذر بود بنابران چیزی فوج مقرر گشته تا منهدم و منعدم ساختند **احوال طوائف خوگیانی** رعایای خوگیانی سکنهٔ جنوبی ملک جلال آباد از تمرد و جهالت در ادای مالیات دیوانی نمی پرداختند نیز فوج انگریزی بکمان افسری کاتلی صاحب بهادر تقرر یافته قبل از آنکه گوشمالی یابند قبول ادای مالواجب نموده استدعای چیزی تخفیف نمودند چنانچه یکهزار و دوصد روپیه تخفیف یافتند راه خیبر که مدام مسدود میبود یا حدود غلجائیان از کابل تا گندمک یا تا جلال آباد که متردّدین بدجمعی آمد و شد نمیتوانستند کرد بندوبست بوجه احسن یافته که اجرای قوافل و تردد خلق الله از پشاور الی کابل بکمال رفاهیت حاصل میبود اعلیحضرت خاقانی از جلال آباد بعزم زیارت مرقد منور حضرت مهتر لمک علیه السلام زینت بخش لمغان شدند حاکم تاجکیهٔ لمغان که میرزا ابراهیم خان منشی باشی سرکار اشرف بود سیورسات شاهی و ضیافت اراکین دولت را از خاص و عام چنانچه میبایست اقدام نمود حضرت خاقانی بعد از حصول زیارت مراجعت بجلال آباد فرموده از نظم و نسق جلال آباد فراغت کلی حاصل ساخته عنان رایات دولت بصوب کابل معطوف فرمودند ※ **مراجعت بدار السلطنه کابل و بندوبست غلجائیان سکنهٔ اولان رباط** ※ در تاریخ هفدهم ماه صفر المظفر ۱۲۵۶ سنه هجری بندگان اعلیحضرت خاقانی و صاحبان بلندشان نهضت کابل

۱۲۵۶

فرموده بعد از رونق بخشی بندگان شهزاده تیمور را مع فوج انگریزی بسبب آنکه در اولاد و ارتباط
که حدود طائفهٔ غلجائی هوتکی است صاحبان بلندشان را مرکوز ساختن قلعه بود مامور آنجد و د
فرمودند چنانچه شهزادهٔ ممدوح چندماه در آن نواح رونق افروز بوده بعده عنان عزیمت
بسمت کابل معطوف فرمودند بعضے خیرخواهان بعرض اعلیحضرت خاقانی رسانیدند که
بازار زنان فاحشه نهایت گرم است حتی که در لشکرگاه انگریزی علانیه روز و شب بر اسپان
سوار کرده میبرند چنانکه بندگان حضرت خاقانی خود هم هر روز در هنگام سواری می بینند
و این فاحشها که خود را بلباس فاخره و آرائش دلربایانه زینت میدهند و بیباکانه میروند
کس نمیداند که اینها از خاندان شرفا اند یا از جماعهٔ فسقای بیحیا مگر اینمعنی بغایت موجب فساد و
خلل ملک و دولت است و منافقانی که در خانهٔ صاحبان بواسطهٔ تملق و چاپلوسی مقرب و معتبر
شده اند اگرچه منسوب و متعلق طائفهٔ بارکزائی وغیره خواهند بود اول خود رهنمون این فعل شنیع
میشوند و باز خود از راه شیطنت نزول بدنامی و بی انتظامی را بحضرت خاقانی آورده مردم
ساده لوح احمق را بغیرت خواهند آورد اعلیحضرت خاقانی چونکه بدگوهری و شرارت مردم آنوطن را
بدفعات دیده و دریافته بودند دوچوباً اینمعنی را بطور رفروایا بولیم حی مکناتن صاحب بهادر
بیان فرمودند از آنجا که صاحب موصوف از نهایت کار مردم آندیار آگاهی نداشت و رفتار و
گفتار آنان را بنیک تجربه نرسانیده بود ع که خبث نفس نگردد بسالها معلوم بعرض نمود
که اگر سپاه را ازین فعل ممانعت کرده شود مبتلای چندین امراض خواهند شد بندگان خاقانی
فرمودند که اگرچه اینمعنی واقعیست هم صواب آنست که در ینملک چوب منع پیش گذاشته شود غرض
تا زمانی که ملا عبدالشکور خان حاکم کابل و میرزا حیدر علیخان وکیل دولتین عالیتین بود پرده

عدم و

عدم و وجود اختیار پادشاه از امور مملکت و سپاه از روی کار برداشته نشد اگرچه طائفهٔ
بارکزائی و متعلقان اوشان پهلو نشین صاحبان بلندشان شده و بحقائق باقی الضمیر ایشان
دارسیده ثمر دم سخنان بی اختیاری پادشاه را بهمه نیک بیان میکردند و آن قوم انگریز مخوف
داشته بفتنه و فساد انگیز مینمودند باینمعنی که زنان شما از شما نیند اما ملا عبدالشکور خان
بحکومت خود آنقدر حکمت و ساختگی بکار می آورد که محکومی و بی اختیاری پادشاه چندان یقین
مردم آنولایت نمیگردید بل در وقتیکه در باب تسعیر غله یا احکام دیگر که در شهر منادی میکردند
شخصیکه از جهة آشنائی و تعلق سکندر برنس از اطاعت امر و احکام تجاوز و تفاوت ورزیده
قبول حکم نمیکرد ملا عبدالشکور خان بپاس ظاهرداری آنشخص را تنبیه مینمود چون مردم آنمقدمه را
میدیدند میگفتند که اگر پادشاه در حقیقت اختیار ملک نداشته باشد ملا عبدالشکور خان چگونه
ملاحظهٔ سکندر برنس صاحب نمیکند بعد که سکندر برنس صاحب بهادر چپراسی خود را نزد ملا عبدالشکور
خان میفرستاد که فلان شخص متعلق ماست ملا عبدالشکور خان میفرمود که من خبر نداشتم و واگذاشته
میشد غرض در ایام نیابت خود از ینگونه چندین پرده داریها و مصلحت کاریها مینمود که
مخفی خیر و دوام و قیام محبت و اتحاد دولتین علیتین بلا تحیر در آن مضمر بود مگر مکناتن صاحب و
سکندر برنس صاحب که توجه بر مآل کار نداشتند اینمعنی را ناگوارا انگاشته بوما فیوما از ملا عبدالشکور
خان دلگران میشدند باوجودیکه ملا عبدالشکور خان فدوی شاه جمجاه و دولتخواه دولتین
علیتین بود و محمد عثمان خان نظام الدوله که از جهة ترقی ظاهر و نفع خود طرف صاحبان را
گرفته از طرف پادشاه جمجاه دست کشید ناچار آتش فتنه و فساد بلند شد الحق اگر ملاحظهٔ اش
اصلاح کار طرفین مینمود مردم رعیت و سپاه سر بفساد و عناد بر نمیداشتند بدرش و فاداری خان

وزیر اگر خوانین درانی را در عهد سلطنت بندگان شاهزمان خوار و بیوقار میکرد و سران
آن طائفه را کشتن نمیداد چرا سلطنت شاهزمان خراب میشد حقا کسی را که لیاقت همچنین
منصب بزرگ و دولت سترگ بی پرسش برسد علاوه بر آن ولیم حی میکناٹن صاحب بهادر
که وزیر مختار کار دولت بهیه انگلیسیه بی زوال باشد بدون آزمودن و حصول تجربه توشته
وزارت نسل بعد نسل باد بداد چگونه بخیر آقای خود نظر کند غرض سکندر برنس صاحب بهادر و
میکناٹن صاحب بهادر رفتار ملا عبد الشکور خان پسند خاطر نیامد درین اثنا میرزا امام
وردی معتمد دوست محمد خان که در منافقت و شیطنت ابلیس کمینه شاگرد مکتب او است
از بخارا خود را دیوانه ساخته بصورتیکه گوشت بدن خود را بدندان میکند و باین حیله
از آنجا نجات حاصل نموده در کابل آمد چونکه در خانه ملا عبد الشکور خان پیشرفت کار خود
ندید و در آنوقت عثمانخان نظام الدوله که در سرکار شاهی در ثالثان عمال متقرر و بر حال
شده بود لهذا با او پیوسته در اندک ایامی کار بجائی رسانید که همه درانیان و رعیت
در بدگوئی و بدخواهی ملا عبد الشکور خان زبان کذب ترجمان بخدمت پادشاه جمجاه
در خلا و ملا کشودند و میکناٹن صاحب و سکندر برنس صاحب بحضرت خاقانی ظاهر نمودند
که ملا عبد الشکور خان بامر حکومت نمیرسد دیگری را قائم مقام او باید ساخت شاه جمجاه
هر چند تعریف و توصیف ملا عبد الشکور خان بمبالغه میفرمودند که ازین آدم بهتر ناظم و حاکم
متدین تر بدست نمی آید چون آنها باطناً بحکومت دیگری راغب بودند لهذا بدلائل و
حکایات لاطائل میپرداختند حتی که اوصاف آنهمه بی اثر میگذشت از آنجا که حضرت
خاقانی پیوسته مرضی صاحبان بلندشان قدم زن طریق انتظام بودند بملاحظه

ظاهر حال

ظاهر حال عثمانخان ولد وفادارخان سدوزائی را بخطاب نظام الدوله مخاطب فرموده
حل و عقد امور مملکت را باو واگذاشتند و ملا عبد الشکور خان را از حکومت معزول
کردند چنانچه بتحریک نظام الدوله حسب خواهش صاحبان بلندشان چنان قدغن شدید
اجرا یافت که احدی از رعایا و برایا و خورد و بزرگ نزد ملا عبد الشکور خان آمد و رفت
ننماید بلکه سوار و پیاده که در تحت او بودند هم از و جدا ساخته او را خانه نشین کردند
درین حین خبر رسید که دوست محمد خان از بخارا گریخته در تاشقرغان که موسوم بخلم است
آمده از آنجا بجمعیت مردم اوزبک مقدمه جنگ برسر بامیان آورد چونکه در آن زمان ڈاکٹر
لاٹ صاحب مع چندی از سواران جانباز و پیادگان پلٹنی با چند ضرب توپ در بامیان
متقرر بود دوست محمد خان با جمعیتی که از مردم ترکستان با خود داشت مقابل لشکر ظفر
پیکر شده دو سه دفعه حمله نموده چون فائده در کار خود ندید بل هر وقت که مقابل شد
هزیمت یافت آخر الامر صورت بهتری کار خود بآن تصور دید که در کوهستان کابل
رفته باتفاق رعایای آنجا محرک سلسله فساد شود شاید که کاری بکند مردم کوهستان
نیز خبر مخلصی دوست محمد خان شنیده بدهوا شده در صدد آن بودند که بکدام بهانه آتش
فتنه و فساد در کوهستان روشن سازند مگر در عهد حکومت ملا عبد الشکور خان که شخصی
نیک محضر و رعیت پرور بود محرک فتنه نشدند همین که عثمانخان سدوزائی بر روی کار
آمد اول میر مسجدی خان نامی ولد خواجه اسحاق که نامدار و صاحب جمعیت و وقار
کوهستان بود سر سرکشی از گریبان بغی بلند کرده متواتر خطوط بطلب دوست محمد خان
فرستادن گرفت چون این خبر بحضرت خاقان و صاحبان بلندشان رسید بندگان

شهزاده محمد تیمور و جرنیل سیل صاحب و سکندر برنس صاحب مع افواج انگلیسیه و سواران درانی
نوفلزائی مامور کوهستان شدند اوّلا در موضع خواجه خضری بر قلعهٔ میر مسجدی خان
مقدمه پیش آمد چنانچه میر موصوف در آن قلعه با چهل پنجاه نفر پیاده تفنگچی تکیه استقامت
ورزیده دست جلادت و مردانگی دراز کرد جرنیل فوق الذکر بضرب گلولهای توپ یکطرف
دیوار حصار را مسمار ساخته بلشکر نصرت اثر حکم یورش داد قضارا دیوار حصار آنقدر
مسمار نشده بود که دلاوران تهورنشان باندرون قلعه درآیند باوجود آن حمله نموده
بپای دیوار پیوسته بکمال تهور بکار برده قدم بر دیوار گذاشتند انگاه از درون قلعه
تفنگ و تیغ بیدریغ میزدند کار بجائی رسید که دلاوران فوج انگریزی بسنگین تفنگ و قلعگیان
بکارد و خنجر و چنگ بر سر و سینه یکدیگر کار میفرمودند غرض از باعث بلندی دیوار قلعه
عدم حصول دخول بسیار از دلاوران سر خود در پای دیوار گذاشتند و کاتلی صاحب بهادر
نیز از زبردستی دست اجل رخت حیات هم در پای قلعه از بر کشید جرنیل بهادر چون دانست
که بر قلعه عروج غیر ممکن است لهذا دلاوران فوج را حکم مراجعت و ترک مداخلت داد
چونکه مردم جرار و جنگی از طرف میر مسجدی نیز بر سر دیوار قلعه بسی مقتول و مجروح شده بودند
و یکدست خودش هم از ضرب سنگین تفنگ دلاوران از کار رفته لهذا استقامت آنجا را
موجب هلاکت تصوّر دیده بوقت شب از حصار برآمده بسمت ریزه کوهستان رفت
دوست محمد خان در حینیکه در کوهستان رسیده جمعیت نموده در موضع پروان
هنگامه آرا شد از افواج نصرت امواج اوّلا قدری سوار هندوستانی عجالةً بمقابله
او رفت چون دوست محمد خان سواران هندی را بدون پلتن و توپ یافت محمد افضل خان

پسرش را با چند سوار که همراه داشت فی الفور بر سواران مذکور حکم مقابله و حمله داد چون
بکار بردند سواران هندی روی خون دیده استقامت بر خود دشوار یافتند بعده چون
افواج انگریزی مانند امواج سیل فنا در رسید دوست محمد خان با محمد افضل خان در میدان
گریز اسپ انگیز شدند هرگاه دانست که فوج انگریزی چون سگ اجل از عقب مرا نخواهد گذاشت
و از شهرت دادن صاحبان بلندشان که هر کسی که دوست محمد خان را گرفتار نموده بیارد مبلغ
دو لک روپیه انعام داده میشود ترسید که مردم اینملک که برای پنج روپیه پنج نفر را میکشند
مرا از دست ایشان هیچ جا جان بسلامت نخواهم برد مقتضای خرد آنست که بپای خود نزد
صاحبان رفته از روی عذر و التیام سرانجام مرام خود نمایم هنوز بخیال مردم آنسرزمین
این بود که دوست محمد خان در اینملک چندین مقابله و کارزار خواهد نمود لاکن دوست محمد خان
بعد ازین از مآل کار کسی را اطلاع نداده خود را مع سه سوار که یکی از آن محمد افضل خان پسرش
بود بوقت شام متوکلاً علی الملک العلام بخدمت میکناتن صاحب بهادر رسانید
صاحب ممدوح در آنحال از بالا حصار بجهة هواخوردن سوار شده میرفت که ناگاه شخصی
آمده مصافحه نمود صاحب ممدوح پرسید که شما چه کسید گفت من دوست محمد خانم میکناتن صاحب
ازین معنی نهایت منشرح الحال گردیده با او مراجعت بمکان خود نموده بحد محبت و سلوک را
سلوک داشته غایت فرمان پذیرائی اختیار کرد ــه یکی بچه گرگ را پرورید ؛
چو پرورده شد خواجه را بر درید ؛ طرفه اینکه دوست محمد خان از سعادت اندوزی
سلام حضرت خاقانی ابا کرده و سر باز کشید و میکناتن صاحب نیز بحسب رضاجوئی او
عمل ورزید سبحان الله کسی که آبا و اجدادش همیشه متابعت کرده باشند و از ریزه چینی

خوان نعمت و احسان او صاحب اسم و رسم و نام و کام گردیده پرورش یافته باشد و او ازان مطاع و ولینعمت خود از کوتاه اندیشی و حقوق ناشناسی استغنا و استعلا نماید دیگری که امید خیر ازان بی حقوق نماید چه قدر غلط و غفلت است از آنست که محمد اکبر خان خلف الصدق حسب التعلیم یا برای خشنودی آن حقوق احسان میکناتن صاحب را بچندین خیانت و خذلان مبدل نموده ابواب حسرت و افسوس از قتل آن مرد یکه دیده خردمندان روم و روس بر روی جهانی خاصه بخاطر پادشاه جمجاه صاحب ناموس گشود الحق سه نکوئی با بدان کردن چنانست ۞ که بد کردن بجای نیکمردان ۞ غرض میکناتن صاحب عیال و اطفال دوست محمد خان را که از عرصه چند ماه پیش از آمدن خودش از خلم همراهی جبار خان آمده در غزنین حسب الصلاح صاحبان مقیم میبودند و خدمت و خبرگیری آنها صاحبان بخوب وجه مینمودند طلبیده با دوست محمد خان باعزاز و اکرام تمام بلودیانه رسانیدند و بمکانات شاهی سکونت داده در سالی دو لک روپیه برای خرج او مقرر ساختند و از روز آمدن دوست محمد خان بکابل الی ورود لودیانه آنچه خواهش خاطرش در گرفتن اسباب و مبالغ و ملبوسات شد صاحبان بلندشان هیچ عذر نفرموده بصرفه عطا فرمودند و در افغانستان هر کسیکه متعلق و منسوب و آشنا و مربوب او بود از تعرض و زحمت و تکلیف و ذلت همچو کافر که اسلام قبول کرده باشد آزاد گشته فارغ البال و مرفه الحال شد از ظهور این واقعه و التفات ظاهر و باطن خاطر دانش مواطن صاحبان بلندشان باین درجه و عنوان نسبت بحال دوست محمد خان شاه جمجاه در ملک افغانستان آنچنان از اعتبار افتاد که گویا از آسمان بر زمین رسید بندگان شهزاده فتح جنگ که حاکم و ناظم قندهار بود هم از جهت رنجیدگی میجر لیچ صاحب بهادر

حسب الطلب حضرت خاقانی در کابل آمد و شهزاده صفدر جنگ برادر عینی او را قائم مقامش ساخته در قندهار حاکم نمودند ۞

عزیمت فرمودن شاه جمجاه بجلال آباد سال دوم

چون در کابل موسم سردی پیش آمد اعلیحضرت خاقانی شهزاده محمد تیمور را در کابل گذاشته خود بدولت و سعادت با صاحبان بلندشان بنهضت فرمای جلال آباد شدند درین سال تا زمان رونق بخشی جلال آباد واقعه پیش نیامد مگر طائفه سنگوخیل چند رمه گوسفند مردم شنواری را بباعث دشمنی خانگی که با آنها داشتند چپاو کرده بردند ازینجهة فوجی از سپاه نصرت پناه انگریزی مع سواران جانباز رفته با وجود اینکه آنمردم خود را در جبال آنجا کشیده بخودداری مسدود بودند بخوبی گوشمالی داده قلعجات آنهارا بعبرة مسمار و منهدم ساخته مراجعت نمودند ۞

کیفیت دستخطهای جعلی بنام شاه جمجاه

روزی سه قطعه طغرا دستخط مهری شاه جمجاه را میکنر نگر صاحب بهادر بحضور شاه ممدوح آورده بنمود چون شاه جمجاه کشوده دیدند می بینند که باسم خوانین کوهستان متضمن تحریک فتنه و فساد و بنیاد جهاد با افواج صاحبان تهور نهاد بود از مطالعه این مضمون چونکه سراسر خلاف مکنون بطون همایونش بود رنگ از روی شاه جمجاه پرید و هر چند بمهر و دستخط خاص خود غور و ملاحظه فرمودند هیچ اشتباهی در نیافتند و هر کس بقدر حوصله خویش تیر رای میزد و سخنی مخالف مراد ادا مینمود اما هیچگونه تسلی خاطر شاه جمجاه نمیگردید چنانچه تمام آنروز بتفحص و تجسس گذشت و هیچ پی بحقیقت حال میسر نگشت روز دیگر علی الصباح شاه جمجاه میرزا ابراهیم خان منشی باشی حضور خود را طلب فرموده و دستخطهای مذکور باو نمودند

وبرای تحقیق حال جعل تاکید فرمودند منشی باشی مذکور بمجرد ملاحظه دریافت که نوشته
اول را مفسدی از راه تحریف از روی کاغذ شسته بعد بجایش حسب مراد خود جاهائی
که بانی مبانی فساد باشد نوشته است چون کیفیت این جعل بحضرت خاقانی از روی تحقیق
کشف گردید غنچه خاطر اقدس بآئین ریاحین رو بشکفتن آورد فی الفور مسکر بکر صاحب را
طلبیده چگونگی صورت حال دستخطهای جعلی را باو نشان داده بر آثار و علامات نوشته
اول که هنوز بغور از روی کاغذها هویدا بود آگاه فرمودند صاحب موصوف نیز
بعد توقف حال تصدیق کمال نمود لهذا میکناتن صاحب کاغذها را بصاحبان نامه فوج
ظفر موج نموده و بحقیقت جعل هر یک را واقف گردانید همگی فرحناک شده سوء ظنی که
متمکن بواطن شان گردیده بود بالکل رفع نمودند شاه جمجاه بدفعات بصاحبان بلند شان
فرمودند که احسان نمودن شما در حق طائفه بارکزائی و بودن آنها باین عزت و اعتبار (چند بار)
درینملک آخر نتیجه اش جز فتنه و فساد نخواهد بود و ازین نوع کاغذهای ساختگی بسی خواهند ساخت
بلکه شنیده میشود که قوم بارکزائی چون جبار خان و محمد عثمان خان و محمد زمان خان و امثال
اینها شب و روز در دامن زنی آتش فتنه و فساد میباشند خصوصاً الحال که نظام الدوله
معتبران دوست محمد خان را همچون میرزا امام وردی و مستوفی عبد الرزاق و میرزا احمد
و نائب امیر بارکزائی و مانند ایشان را کارگذار و مختار خود ساخته است همین شهرت
داده اند و میدهند که پادشاه را جز نام هیچ دخلی نیست بلکه در ملک اختیار تحریک
تصرف پرکاهی ندارد سرکار یعنی ما که در لودیانه در دفعات مطلوبه خود نوشته ام
که صاحبان عالیشان را هیچ امر از امور مردم ولایت سروکاری نباشد و صاحبان

پذیرائی اینمطلب

پذیرائی اینمطلب نموده اند مراد اصلی ما از طائفه بارکزائی و متعلقان شان بود الحال بر عکس و
خلاف آن ملاحظه میشود آنسب آنست که قبل از آنکه فتنه از خواب بیدار گردد تدارکش
کرده شود نگارش این احوال از جانب شاه جمجاه که برای نواب گورنر جنرل لارد اکلند بهادر
نموده شده شاهد این مقال است اما آنچه صاحبان بلند شان بمضمون اینکه ع عدو را
باحسان گردن ببند ÷ عمل نموده اند تدارک این معنی نشد عمل بفحوای مصراع مذکور
در غیر افغانستان لائق است و در افغانستان تعمیل بدین مضمون اوجب و احسن تواند بود
که ع عدو را بشمشیر گردن بزن ÷ الحق که اگر پادشاه را اختیار میبود متنفسی از اولاد
پاینده خان بارکزائی را در ملک افغانستان نمیگذاشت بلکه خود از بارکزائیان احدی
نمیماند و ظاهر است که اگر پادشاه را دست تسلط بر طائفه بارکزائی دراز میبود حرامی
بربادی مال و جان باین شتابی برین سرکار عالیین رو نمیداد غرض اگرچه شاه
جمجاه را اضطراب و پریشانی خاطر از اعتبار بارکزائیان و تلطف صاحبان درباره ایشان
بهر باب بود میدانستند که از اطوار ناشایسته و نوکاری نظام الدوله و بر سر کار آمدن
معتمدان دوست محمد خان بغتةً آتش فتنه و فساد روشن خواهد شد اما چون صاحبان را
پرداخت احوال بارکزائیان و منسوبان ایشان منظور بود شاه جمجاه تقدیم رضای صاحبان را
اقرب بصواب میدیدند غرض شاه جمجاه را کمند اخلاص و شوق بزیارت مرقد منور مهتر لمک
علیه السلام و تربت مبارکه نواب عالیه اعنی والده ماجده فردوس مقام کشیده
رونق افروز لمغان شدند میرزا ابراهیم خان منشی باشی که حاکم آن محال بود لازمه خدمت
سرکار شاهی و ضیافت ارکین دولت از خاص و عام و سپاهی بجا آورد چونکه

نظام الدوله میخواست که جز خودش از ری در سرکار شاهی اعتمادی داشته باشد از خدمتگاران
قدیم حضرت شاه نهایت تخم حسد در واهیکاشت میرزا ابراهیم خان منشی باشی که
در حضور شاهی عزت و اعتبار داشت خرابی روزگار او را هم بخواهان عبد الشکور خان
موجب فتوح کار خود دانسته با خود که ملک لمغان از روی تحقیق باجاره او داده شده
بود بوجه ضبط نمود و عاملان کارداران او را در مقابلش استاده کرد هرچند منشی باشی
مذکور گفت و شنید نمود که ملک لمغان باجاره من است کس نشنید و برمال او که در ملک
مسطور بود متصرف شد ارکین دولت و خاص و عام که مشاهده اینحال نمودند بادیگر
شدند که کسانیکه ملک اجاره مینمایند بامید حصول نفع میکنند این شخص که از عرصه بسیار
خدمتگار حضرت شاهی بوده هرگاه منفعتی نموده از ثمر اجاره داری نموده است نه
از راه خیانت سعاری هرگاه منشی باشی مذکور بجهة تحقیقات معامله خود خوانین معتبر
درانی را بجانب حکم حضرت خاقانی منصف نمود همگی دانستند که نظام الدوله سراسر
در خرابی او کمر بسته اما مکناتن صاحب که طرفدار او بود حق بمرکز خود قرار نگرفت چون
اعلیحضرت خاقانی از لمغان مراجعت فرموده بجلال آباد نزول اجلال فرمودند از آنجا
بمرور عرصهٔ قریب با صاحبان بلند شان لوای عزیمت بسوی کابل برافراشتند

مراجعت شاه جمجاه از جلال آباد بکابل نوبت دوم چون

کوکبهٔ شاهی زینت بخش کابل شد بعد از چندی شهزاده محمد تیمور را بصلاح و صوابدید
میکناتن صاحب بهادر بامور بحکومت قندهار فرمودند در تاریخ ماه ربیع الثانی
سنه یکهزار و دوصد و پنجاه و هفت هجری اهالی حرم محترم شاه جمجاه از لودیانه بکابل

رسیدند صاحبان عالیشان تهیهٔ اسباب و لوازم سفر از خیمه جات و سواری و بار برداری بوجه
احسن نموده برای رسانیدن و حفاظت در راه میجر براد فوت صاحب بهادر را مقرر کرده بودند
عالیجاه موصوف آنچنان حفاظت در راه نموده و اعزاز و احترام و تبجیل و اکرام صغیر و کبیر را
بجا آورده بودند که بشرح در نمی آید یعنی که هر یک از خدمه و ماموران شاهی بسیار شکرگزار
میبودند

کیفیت بدسلوکی نظام الدوله و خرابی دولت

چون مکناتن صاحب بهادر و رم خبث باطنی نظام الدوله را فریبی ظاهرش اعتبار نموده بدرجه کمال
با او موافق شد همین که چندماه از مختار کاری او گذشت از روی خودبینی و استکبار با صغار و
کبار رفتار و گفتار ناهموار و بدگوار اختیار نمود و بخدمت شاه جمجاه در نهایت استغنا
رفت و آمد مینمود هرگاه دید که حالا در دربار شاهی از خدمتگاران قدیمی کسی آب و اعتبار
خود نماند که برخلاف من دم زند یا سخن گوید دست در مخالفت خوانین دراز کرده چند نفری
که در دربار شاهی اسمی و رسمی داشتند اول احوال آنها را در خدمت میکناتن صاحب بهادر
باقبح وجه وانموده بعد از آن در تنقیص مواجب هر یک چه درانی و چه غیر آن کمر بست
بعضی از خوانین که خود را از ارکان سلطنت میدانستند و حکومت بارکزائی را نکروه طبع میشمردند
و بر سریر آرائی شاه جمجاه شکرانهای ایزدی بجا می آوردند هرچند بحضور شاه جمجاه عرض نمودند
و شاه جمجاه بنظام الدوله فرمودند که تنقیص مواجب اینمردم لازم نیست فائده نبخشید بلکه
روزی در دربار شاهی که اهل دربار مجموعاً علی قدر مراتبهم بحضور شاه جمجاه هر یک بمقام
خود قائم بودند صمد خان نبیره زال بیگخان درانی بادوزائی بعرض رسانید که مواجب غلام
نمیرسد شاه جمجاه بنظام الدوله اشاره فرمودند چه عرض میکند نظام الدوله در جواب گفت که

خلاف و دروغ عرض مینماید صمد خان گفت دروغگو تو هستی که تمام خدمتگاران و دولتخواهان شاهی از دست تو جگر خون اند و منسوبان طایفهٔ بارکزائی که دشمن اینده دولت اند همه در پیش تو بکار دوستی معروف نظام الدوله ازینجواب صواب متغیر شده گفت بکدام خیالی چشم ترا بکشم صمد خان چون دید که لحاظ حضور شاه جمجاه نموده جواب غیر صواب میدهد او نیز در جوابش گفت که اگر بحضور قبلهٔ عالم نباشی بشمشیر زبان ترا قطع میکنم سابق برین که هنوز مقدم محتشم شاه جمجاه زینت افزای اینولایت نشده بود من و تو درین وطن متوطن بودیم احوال جانبین برهمه کس هویداست که قارورهٔ محمد زمان خان بارکزائی آئینهٔ صورت نمای حالت بود و من با وجودیکه با دشمنان خود همسری داشتم باز هم جاداد و منصب در همملک باشتم اسیر دام چون گفت و شنید در رد و بدل باینجا رسید ازانجا که صمد خان در درانیان بزرگزاده و صاحب ناموس بود شاه جمجاه طرح سخن شنوی ایشان داده از دیوان برخاستند نظام الدوله طاقت نیاورده هماوقت بخدمت میکناتن صاحب بهادر رفته بمقتضای خاطر خود کاشف احوال شده گفت که امروز که اینچنین جواب و سوال شنیدم هرگاه بازخواست نشود فردا جواب دیگر درانی چه خواهم داد میکناتن صاحب نوشته بحضور شاه فرستاد که صمد خان لائق داری دربار شاهی ندارد من بعد از حضورش موقوف سازند چون شاه جمجاه سخن صاحبان را چون حکم آسمانی میدانستند بنابران صمد خان مذکور را از دربار ممنوع فرمودند ازینمعنی طبائع تمام درانیان ناپسند آمد مگر طایفهٔ بارکزائی را بجهة آنکه در مقدمهٔ ایشان را تمسکی قوی حاصل شد که بهریک گفتند و پیغام فرستادند که ما همیشه میگفتیم که پادشاه را بجز نام دیگر هیچ اختیاری نیست الحمد لله اکنون سخن ما پیرایهٔ ثبوت یافته خوب دانسته شما گردید

غرض آنچه معتمدان طایفهٔ بارکزائی که در نزد نظام الدوله بودند و باو مینمودند همان بعمل آورد بارکزائیان و معتمدان شان در تدارک آن بودند که اعتبار پادشاه از صفحهٔ خاطر خاص و عام محو و منسی شود تا که فتنه از خواب بیدار گردد و نظام الدوله از کوته اندیشی هیچ نمیدانست نمیدانست که گرمی بازار من و امنیت ملک و رعیت همه موقوف و مودع باعتبار پادشاه جمجاه است و الا آفتابی باین بزرگی را پارهٔ ابری ناپدید کند عاقبت کار بجائی رسید که شاه جمجاه بکفلو از مالیهٔ ملک بکسی داده و بخشیده نمیتوانست او قاف مزار با انوار حضرت عاشقان و عارفان که از زمان سلاطین رضوان مکان سابق الی یومنا هذا احدی آنرا موقوف نساخته بود شاه جمجاه بباعث عدم اختیار نتوانستند که مقرر داشته بمجاوران و مشائخان آن مزار با انوار رسانند اگر شاه جمجاه میخواستند تا تربور صاحب کدام سواری را بنوکریش بحال دارد بدون رضای نظام الدوله حکمش بجا نمی آمد مردمان رعیت و سپاه چون استغاثه یا عرضی از احوال خود بحضور شاه جمجاه مینمودند شاه جمجاه بنابر عدم اختیار جز حرف امر میشود از زبان جوابی بر نمی آوردند از جهة آنکه تا پرده در کار برقرار باشد شاه جمجاه میدانستند که حکم من بجائی نمیرسد پس ناچار بدون لفظ امر میشود دیگر چه میفرمودند در آن اوقات حکم سرکار ذو الاقتدار انگلیسیه در بدلی میکناتن صاحب بهادر اصدار یافت که صاحب ممدوح تدارک رفتن داشتند شاه جمجاه از ملالت بی پردگی و بدنامی خود میفرمودند که الحال میکناتن صاحب که شخص خردمند و دانشور است میرود و قائم مقام او سکندر برنس صاحب است هرگاه در وقت او هم همچنین بدنامی و سبکی شامل حال اولیای اینده دولت باشد پس راه بیت الله در پیش میگیریم زیرا که بخاطر میرسد که مبادا صاحبان بلندشان بسخنی از ما

آزرده شوند تا که طاقت و تحمل در استغنا و استکبار عثمانخان نظام الدوله و در خودرائیها
و بی پروائیهای او ببینیم صرف بپاس خاطر صاحبان عالیشان است و چون بندگان شهزاده
محمد تیمور مامور قندهار گردیدند نظام الدوله پسر خود عباس خان نام را با شهزاده موصوف
همرکاب نموده فرستاده بدون اطلاع حضرت خاقانی برای مردم قندهار دستخط بجبر النفس صاحب بهادر
نوشته حل و عقد و قبض و بسط ملک قندهار را تفویض بعباس خان پسر خود نمود چنانچه شهزاده
محمد تیمور بدون گرفتن سه هزار روپیه خرج ماهواری خود در ملک و مال هیچ دخل و اختیار
نداشت روزی نظام الدوله دستخطی متضمن اینکه حل و عقد و قبض و بسط جمیع وجوهات
قندهار حتی سرشکن و دندان شکن و پرداخت رعایا و برایا من کل الوجوه مفوض بعباس خان است
شهزاده تیمور را بدون تنخواه ماهواری خود بهیچ امر دخلی و غرضی نیست نزد میرزا ابراهیم خان
منشی باشی نوشته برای تزیین مهر بحضور خاقانی فرستاد چون حضرت خاقانی بمضمون دستخط
مطالعه فرمودند نهایت برآشفتند و مکدر خاطر گردیده فرمودند که هرگاه امور کلی و جزوی
تعلق بعباس خان گرفت پس شهزاده محمد تیمور در قندهار چرا رفت و این سخن را بمیکناتن صاحب
بهادر هم بیان فرمودند صاحب موصوف نظر بحفظ خاطر و حمایت نظام الدوله تاکی و بلای
چند در چند در میان آورد که هیچ راه بمقصود نداشت

تنقیص مواجب خوانین ملکی خاصه طوایف غلجائی و منشأ فساد گردیدن

چون نظام الدوله تنقیص مواجب خوانین دربار شاهی نمود بمیکناتن صاحب بهادر ظاهر کرد که خوانین ملکی
هزارها روپیه میخورند همگی عبث و بیجا است اگر تنقیص مواجب آنها هم شود کسی نخواهد بود که سر عذر
بردارد میکناتن صاحب بهادر چونکه از فتنه قلبی مردم واقف نبود اظهار بد نظام الدوله را

نیک دانسته اختیار دادند اوّلاً از طائفه غلجائی مطالبه چهل هزار روپیه بابت مواجب
ایشان نمودند خوانین غلجائی زبان بعذر کشادند که در هیچ عصری از مواجب با مردم نقصان
نشده زیرا که بعهده ما خدمت و محافظت طرق و تهانجات راه و غرامت اموالیکه
بسرقت رود مقرر و لازم است و این مواجب مقرری را کسی با مردم رایگان نمیدهد بلکه
در عوض خدمت میگیریم پس تنقیص مواجب بر خود بکدام وجه روا داریم نظام الدوله عذر آنها را
کمتر شنیده بلکه درشتی در استرداد مبلغ مذکور ظاهر نمود خوانین غلجائی هرگاه این معامله را
مشاهده نمودند از حضور او رخصت شده بوقت شب از شهر کابل فرار نموده بمأوای خود ها
رفته در تحریک فتنه و فساد و انسداد راه شدند چنانچه افواج انگریزی که با جارج میگریگر
صاحب بهادر در آنحال نهضت جلال آباد داشت چون بمنزل خرد کابل رسید طائفه غلجائی
سد راه شده فیمابین بسی مقابله و محاربه واقع شد بعد از آنکه آن مردم بهائم خصلت اندک
باصلاح آمدند و فوج انگریزی از حدود شان گذشته بجلال آباد رسید نظام الدوله حاکم
سابق غلجائی را معزول ساخته محمد اکبر نام پسر هفت ساله خود را بحکومت محال غلجائی منصوب
ساخت این معنی زیاده بر طبیعت خوانین غلجائی ناگوار افتاد هم در این حال نظام الدوله
برهنمونی خود نوشته از جانب میکناتن صاحب بهادر بحضور شاه جمجاه آورد که پنجنفر خوانین
درانی چون غلام احمد خان ولد مختار الدوله و عبد الله خان اچکزائی و محمد عطا خان ولد
سردار سمندر خان بامیزائی و عم او سردار سکندر خان و عبد السلام خان ولد محمد اکرم خان
بامیزائی امین الملک از شهر کابل بیرون شده بروند و در کابل نباشند شاه جمجاه فرمودند
که ایشان چه خطا کرده اند محمد اکرم خان امین الملک و سردار سمندر خان سر خود را برکاب ما نداده اند

وبا خود پسران آنها خدمت نکرده اند تقصیر ایشان همین است که از جهة نقصان موجب خود
باتوگفت وشنید کرده اند بارگزائیان ومتعلقان آنها دوست شدند که پهلو نشین تو شده اند
واین همه خوانین دشمن گردیدند که اخراج شان باید کرد آخرالامر شاه شجاع بعد تأمل بسیار
بملاحظهٔ تقدیم رضای صاحبان بلند شان برضای خود حکم دادند که خوانین مذکور را
از شهر کابل اخراج سازند خوانین مذکور ازین واقعه سراسیمه ومضطرب گردیده بحضرت
خاقانی عرضداشت نمودند که هر یک ما غلامان در ملک کابل املاک وعیال وزندگانی
بقدر حال داریم اکنون از کابل برآمده بکدام سمت رویم وچه کنیم حضرت خاقان بار
معروضهٔ آنها را بمیکناتن صاحب رسانیدند صاحب موصوف گفته فرستاد که مناسب است
که اخراج شوند وزیاده از سه روز درینجا نباشند وبدون ملک پشاور دیگر جائی نروند
چون این حکم بخوانین مذکور رسید دانستند که ما را بسبیل قید بطرف هندوستان میبرند

بلوا وخروج نمودن خوانین درانی جهة مخلصی خود از قید اخراج

چون خوانین مذکورین از حمایت شاهی مایوس شدند بجهة نجات خود از آوارگی و
بیچارگی کنکاش کردند دباد دیگر خرد وبزرگ دامن زن آتش هنگامه شدند شبیکه علی الصباح
فتنه بلوا برپا میشد شخصی برهنمونی بارکزائیان چند پارچه کاغذ متضمن اینکه فکری بحال خود
بکنید که فردا همچنین گرفتار واسیر قید هندوستان خواهید شد نوشته بخانهٔ هر یک از
خوانین وغیر ایشان چون میرحاجی پسر میرواعظ وامین الله خان لهوگردی مخفیاً انداخته رفت
هر یک آن نوشته را دیده سراسیمه وپریشان گشته از آرندهٔ کاغذ هر چند جستجو کردند نیافتند
خوانین مذکور از اضطراب بسیار طاقت نیاورده همان شب درخانهٔ یکدیگر رفته در برپا نمودن

فتنهٔ بلوای عام از روی عهود واقسام باهمدیگر باتفاق پیمان ومیثاق بستند عجب از
بیخبری صاحبکار بسیار هوشیار که اینچنین اشخاص نامدار را از شهر فتنه زای اخراج
میسازد وازاحوال شان بالکل غافل وبی پروا باشد باوجودیکه خوانین مذکور از جهة
صلاح مبنی کار خود همگی شب وروز بیکجا میگذرانیدند وبخانهٔ همدیگر وباقی مفسدان
آنشهر تردد میکردند وآد بیخبر نشسته قطع نظر ازان در شب صبح بلوا او را خبر دادند
واو از مستی تدارک آن نکرده بخواب غفلت رفت وشاه شجاع نیز اطلاع نداد علی الصباح
تاریخ هفدهم شهر رمضان المبارک ۱۲۵۷ سنهٔ هجریه که هنگامهٔ بلوا برپا شد شاه شجاع مضطر
گردیده اولاً جاچیان ونسقچیان در شهر فرستادند تا منادی وقدغن کردن گرفتند هیچ
فائده حاصل نشد چون در احضار خوانین مفسد ارشاد رفت سر باز زدند وبالاجماع
بجواب گفتند که از سلوک وافعال نظام الدوله الحال کار از اختیار رفته ثانیاً فوج تلنگه
وهندوستانی رکابی حضوری خود را مع شهزاده فتح جنگ وچند ضرب توپ بجهة مخلصی
سکندر برنس صاحب وپراکندگی جمعیت فسادکیشان فرستاده برای سکندر برنس صاحب
پیغام فرمودند که از میان شهر خود را کشیده یا در چهاونی انگریزی بروید یا در بالاحصار
بحضور حاضر شوید سکندر برنس صاحب که با تیغ اجل دست وگریبان بود سخن نشنیده راه عدم
پیمود وفوج تلنگه ونجیبی هندوستانی که با شهزادهٔ ممدوح رفته بود قریب هفصد نفر مقتول
ومجروح شده مابقی با شهزادهٔ ممدوح مراجعت ببالاحصار نمودند شاه شجاع میرزا
ابراهیم خان منشی باشی را بچهاونی در نزد میکناتن صاحب بهادر فرستادند که درین وقت
تعطیل بکار نیست فوج را حکم بدهید که از چهار طرف داخل شهر شوند چرا که هنوز اتفاق

جمعیت اینمردم مفسد چندان نیست البتّه انطفای شرارهٔ شرارت فسادکیشان بالجمله
وجه تواند شد و همه دستگیر پنجهٔ تدبیر خواهند گردید میکناتن صاحب بخاطر آن رسید
که شاید پادشاه را خوف گرفته یک پلتن تلنگه و دهشت ضرب توپ فی الفور در بالا حصار
بجهة خاطرجمعی حضرت خاقانی فرستاد که مقیم بالاحصار باشند حضرت خاقانی گفته فرستادند
که جمعیت ما در بالاحصار باحسن وجه است تشویش ما از جهة تاخیر است که اگر بزودی
فتنه شهر نشود از خیره چشمی این مردم جهال و اقعم مقدمهٔ جدال و قتال بطول خواهد کشید
در جواب معروضداشت که شتابی بکار نیست از آنجا که حضرت خاقانی مدام رضای
صاحب موصوف را مقدم بر رضای خود میداشتند مجبوراً سکوت اختیار فرمودند
که فکر حضرت خاقانی در خلال آنحال نیک بجا و قابل اعمال بود هرگاه میکناتن صاحب
بفرموده حضرت شاه جمجاه عمل مینمود که پلاتن انگریزی در روز اول از هر طرف داخل شهر
نموده چند خانهٔ مردمان متمرد و مفسد پیشه را آتش میدادند یقین که فسادکیشان فی الفور گرفتار
و الّا در عالم محجوبی از شهر فرار میشدند و مردم شهری از خوف تباهی مال و عیال خود امان
میخواستند و چون تاخیر و تسویف بعمل آمد در عرصهٔ دو سه روز مردمان نواحی در شهر آمده
جای گیر شدند و همگی خواص و عوام از رعیت و سپاه بر پشت مصحف شریف بعهد و قسم مهر کرده
با معتبران آنمعرکه بحضور شاه فرستادند که بندگان اقدس مالک و پادشاه و ما همه مطیع و فرمان
بردار هستیم امید که بندگان اشرف خود را از طائفهٔ فرنگ جدا فرموده با یاران پیوند نمایند
حضرت خاقان ارشاد فرمودند که وجود ما از طائفهٔ فرنگ سوا نخواهد شد کسیکه در خانهٔ کسی
سی سال عمر بگذراند و بجز قدردانی و صدرنشانی و بغیر مهمانداری و غمخواری چیزی دیگر مشاهده

بکدام مذهب و ملت مخالفتش با او سزا باشد خصوصاً پادشاهان را که حق شناسی لازم آیین
شان است اگر از بیخردی و ناقابلی مختار کار بمن خفت و بدنامی چند روزی حاصل گشته اگر
خاطر من از ایشان رنجیده آنچه بر سر ایشان بیاید بر سر من نیز خواهد بود چونکه فرستادگان
بی نیل مقصود مراجعت نموده بار بار عرائض موکد بعهد و میثاق بتمنای اول با معتبران
دیگر فرستادند و حضرت خاقانی همان ارشاد اول را تکرار فرمودند لاچار گشته در عالم
مایوسی محمد زمانخان بارکزائی را که بمالداری معروف بود بخلافت اختیار نمودند و حضرت
خاقانی را بکفر نسبت دادند بعد آن محمد زمان خان مذکور و امین الله خان وغیره مفسدان
با گروه غازیان هر روزه قریب چهاونی رفته غوغا و تفنگ زنی میکردند آنقدر جرأت
آنها نبود که علانیه بر چهاونی یورش ببرند بلکه همینکه میدیدند که فوج انگریزی از چهاونی
بدر شد خود را از میدان میکشیدند و بوقت شام همگی در شهر بجاهای خود می آمدند تا زمانیکه
افواج انگریزی در چهاونی بودند مدام همین معامله هر روزه داشتند روز اول مقدمه که
سه شنبه هفدهم شهر رمضان سنه هجریه یکهزار و دو صد و پنجاه و هفت بود خانهٔ بکند
برنس صاحب را که در نفس شهر بود آتش زدند و قریب خانه او خانهٔ جانشین صاحب خزانچی
بود از آنجا یک لک و پانزده هزار روپیه کشیدند که هر کس مبلغی برد و دیگری ندانست
یعنی بدست هر بی سر و پا افتاد بعد از آن بر قلعهٔ نشانخان که مابین ده افغانان و شهر بود
رفته حمله نمودند چونکه صاحبان گودام قلعهٔ مذکور را خریده برای سکونت آراسته بودند
چند تفنگ رد و بدل نموده چون اقامت خود را غیر ممکن دیدند لهذا بحیت و پایداری
مردمان چند اول خود را بسلامت کشیده در چهاونی رسانیدند آنچه غله و اسباب زمستانی

وغیره در آنجا بود غازیان بغارت بردند ترپور صاحب بهادر که یوم اول در برج وزیر فتح خان بمکان خود بود چون اینواقعه روداد سواران جانباز بسبب آنکه صاحب مذکور لشکر نویس و مختار کار شان بود پیوسته سروکار باو میداشتند نگهداری او چند ساعت نمودند چون ترپور صاحب درخواست پلاتن بذریعهٔ نوشتهٔ خود از میکناتن صاحب نمود و جوابی نرسید و غازیان میخواستند که او را گرفتار سازند مردمان محلهٔ اندرابی جمعیت نموده او را از آنجا کشیده در چهاونی رسانیدند بعده چون غازیان از شهر فارغ و ظفریاب شدند در گرفتن قلعهٔ جعفرخان کابلی که قریب بچهاونی بود و گودام یعنی ذخیرهٔ غله وغیره آذوقهٔ تمام فوج در آن فراهم میبود متوجه شدند باوجودیکه در آنجا مردمان تلنگهٔ مسلح برای حفاظت مقرر بودند مگر مردمان غازی هجوم آورده متصرف شده غله و اسباب آنرا نیز تاراج نموده عمارات آنرا آتش دادند بعد از آن در گرفتن قلعهٔ شریف که متصل چهاونی بود شدند و در آنجا مانند موشان بهر طرف آن قلعه سوراخها برده داخل آن نیز شده آتش زدند و تسخیر قلعجات مذکور بغازیان مزبور از ینجهة میسور گشت که همگی قریب بشهر بودند و دیوار بسبب باغات نیز متصل بود و در گرد و نواح اشجار و انهار بیشمار داشتند و این قلعجات اگر در میدان میبود جسارت و دلیری نمیتوانستند کرد که باین سهولت از دست دلاوران انگریزی میگرفتند از قضای کردگار آنسال زمستانش آنقدر صعب و سرمایش سخت بود که کس باین مرتبه در قرنها کم دیده بود یعنی از کثرت سردی هوا گرمی از طبیعت آتش برده بود و از افراط بارش برفش راه آمد و شد خلائق بسته گردیده از ینجهة هم بود که اهل کابل دست بخانهٔ زنبور می انداختند و در دلاوری خود را علم میساختند در

بیست و چهارم ماه رمضان یوم سه شنبه بهنگام نماز عصر بر پشتهٔ ده بی بی ماهرو که قریب قلعهٔ چهاونی بود سواران انگریزی سیر کنان با انتظام خود میگشتند که سواران کابل نیز قدم جسارت پیش گذاشته بگوشهٔ پشتهٔ مذکور بر آمدند سواران تهور نشان انگریزی که قدری خود را بعقب کشیدند سواران کابل بیباکانه خودنما شدند در ینحالت سواران انگریزی بحسب ضابطه روی بآنها آورده دست تهور بیکدیگر دراز کردند سواران کابل را پای ثبات نمانده راه گریز در پیش گرفتند چند دفعهٔ دیگر نیز در خیابان باغ شاهی که طرفین آن دیوار و اشجار دارد مقابلها اتفاق افتاد مگر بحملهٔ اول دلاوران تهمتن نشان انگریزی جمعیت کابلی گریخته داخل شهر میشدند یکدفعه جماعهٔ غلجائی نو وارد خارج شهر و آنانکه ساکنان شهر و موسوم بغازی بودند باتفاق همدیگر در اطراف چهاونی غوغا بر داشتند تا آنکه چیری سوار انگریزی مع چند ضرب توپ جلوی از چهاونی بیرون شده بهر طرف که حمله نمودند آنمردم مانند رمهٔ گوسفند که از حملهٔ گرگ پراگنده گردد بهیچ طرف تاب اقامت نیاورده راه فرار پیش گرفتند بلکه آنچه قلعجات در نواحی چهاونی بود سوای قلعهٔ موسومی ریکاباشی که قدری مستحکم بود تمامی از هیبت و صدمت آمد آمد دلاوران انگریزی خود بخود خالی گردیدند وقتیکه غازیان و طوائف غلجائی در قلعهٔ ریکاباشی واقعه سمت شرقی چهاونی جاگیر شدند دلاوران هنرپرتوان انگریزی متوجه آن شده گوشهٔ آنرا بعقب گوله بم منهدم ساختند و بنوعی بتغلب و تسلط اندرون قلعه شدند که نظارگیان را کمال حیرت دست داد خلاصه اینکه مردمان غلجائی و کابلی در آنمقدمه بسیار ضائع شده بسوی شهر از راه گریز در خیز شدند و هنربران بیشهٔ انگریزی بفتح و فیروزی مراجعت بچهاونی خویش نمودند ❊

محاربهٔ سپاه انگریزی و غازیان در کروه

ده بی بی ماهرو

دفعهٔ دیگر چون بر پشتهٔ ده بی بی ماهرو مقابله روداد و جنگ رستمانه اتفاق افتاد و چشم زخم عظیم بر افواج انگریزی رسید از این رنگ ریزی بود که مردم پیادهٔ کوهستانی شب هنگام در تدارک و سعی شده در ده بی بی ماهرو که متصل چهاونی و اعلی سر آن بود جا گرفتند و علی الصباح صغیر و کبیر و برنا و پیر از شهر و قریات آمده سوار و پیاده که چون مور و ملخ مینمودند بمقابله پیش شدند پلاتن انگریزی خارج چهاونی شده قریب بدیوار چهاونی ایستادند سواران انگریزی با چند ضرب توپ دشمن کوب بالای پشته عروج نموده دلاورانه بآخر پشتهٔ مذکور رسیدند اولاً که سوار و پیادهٔ کابل بجانب شمالی پشته قدم پیش گذاشتند دلاوران انگریزی بحملهٔ اول آنها را در پیش انداختند بلکه آنچنان پس شدند که هزیمت تصور میتوان کرد چونکه از گوشهٔ شرقی پشته بده بی بی ماهرو تفنگ زنی شروع کردند و در گوشهٔ مغربی جمعی کثیر فراهم شدند و ضرب توپ انگریزی مع سواران که بطرف مغربی پشته ایستاده بودند چند نفر پیادهٔ کابلی آهسته آهسته از جانب مغربی خزیده خود را بجائی رسانیدند که آنها را از سبب پناه بودن کس نمیدید و آنها توپچیان توپ را میدیدند لهذا خود را در آن مقام محکم ساخته بضرب تفنگ توپچیان را از سر توپ کناره ساختند حتی که توپ در همانجا ماند و از باعث تفنگ زنی مخالفان توپچیان مذکور را دست جرأت از عمل توپ کوتاه گشت ناگهان سواران کابل که در قابو مستعد حمله بودند چندی دست از جان شسته خود را بر سر توپ رسانیدند در آنحال توپچیان بدون توپ پیش رفته کار را معدوم یافته با سواران انگریزی عطف عنان نموده بچهاونی در آمدند چون متصل چهاونی پلاتن و اتواب دیگر طیار بودند مردم مخالف نتوانستند که زیاده مبادرت ورزیده

داخل چهاونی

داخل چهاونی شوند لهذا یک توپ انگریزی را بقبض آورده مراجعت بجانب شهر نمودند بعد از این هیچ مقابله بمیدان در فریقین دست نداد صاحبان چهاونی در تمهید صلح و صلاح متوجه شدند ظاهر است که اگر یک ضرب توپ مذکور در معرکهٔ مزبور مسدود نمیشد مردم مخالف هر چند که غالب میبودند از کثرت و سطوت آنها این واقعه رو نمیداد بهر صورت شجاعت و دلاوری و شهامت و بهادری فوج انگریزی هویدا است صد بار زدند و بردند اگر یکبار نزدند و خوردند چه مضایقه آخر در سال دوم چون که جنرل پالک صاحب بهادر از جلال آباد بکابل می آمدند در حدود خرد کابل و تیزین محمد اکبر خان و طوائف غلجائی و غیرهم چند جا سنگرها بسته بودند و نیز محمد اکبر خان تقریباً با پنجاه هزار سوار و پیاده مقابل بود ساعتی نایستاد و سابق بر آن که در جلال آباد با جمعیت کثیر هنگامه آرا بود هم تاب مقابلهٔ یکدو پلتن انگریزی متعینهٔ جلال آباد نیاورده فرار دشت ادبار گردیده بلکه تا تیزین بهیچ جا آرام نگرفت و نیز در زمان ورود جنرل پالک صاحب بهادر موصوف در کابل که تمامی سکنهٔ کابل و کوهدامن و کوهستان در استالف که محل صعب است جمع شده بودند از رسیدن چند پلتن انگریزی مال و ناموس خود را گذاشته فرار نمودند انصاف و رحمدلی صاحبان انگلیس تا این درجه که بناموس آن مردم متعرض نشده اگر بعضی در حین حملهٔ استالف بدست سپاه افتاده بود آنرا نیز رها نمودند محمد اکبر خان و غلجائیان ظلم اساس در صلح و صلاح ظاهر نیز بحین رفتن افواج انگریزی بعزم جلال آباد از حدود قلعهٔ تاج خان الی ورود منزل جگدلک که مسافت بیست و چهار کروه است چه جفاها نمودند که احدی را از صغیر و کبیر و آزاد و اسیر زنده و باقی نگذاشتند و بر صاحبان چه سختیها در میان آوردند الحق آنچه پرورش و نوازش

طائفهٔ بارکزائی بیرحم نموده بودند نتیجه اش دیدند ؎ یکی زاده گرگ میپرورید ٭
چو پرورده شد آخرش بردرید ٭ درزمان مراجعت افواج انگلیسیه بجانب هندوستان
جنرل پالک بهادر بر سکنهٔ کابل نهایت ترحّم نمودند اما فوج قندهار بحینیکه قلعهٔ غزنی را
مسمار نموده بکابل می آمدند چون دروازهٔ مقبرهٔ حضرت سلطان محمود مرحوم را کندیده
بهندوستان بردند اهل خرد را تعجب رو داد که آیا چرخ کبود را با سلطان محمود چه عداوت
بود که بعد از چندین صد سال بمقتضای آن دست جفا و اهانت بمزار با انوارش گشود
یقین که همین معنی موجب کراهت و ملالت طبع پادشاه کیوان بارگاه انگلستان شده باشد
رجعنا الی المطلب ٭

طلب داشتن میکناتن صاحب بهادر محمد اکبرخان را واو را از خود داشتن و مبالغ کثیره دادن بدست خود مستعد کشتن خود ساختن

چون قبل از وقوع هنگامهٔ بلوا و فساد میکناتن صاحب بهادر در طلب محمد اکبرخان خطوط چند مبنی بر خاطر جمعی ارسال داشته بود محمد اکبرخان از استماع
اخبار این هنگامه منشرح الصدر گردیده همان طلب را ذریعهٔ آمدن یعنی رجوع خود ساخته
در کابل اوّلاً بنای رسل و رسائل با میکناتن صاحب بهادر نهاده صاحب موصوف را
از سخنان ظاهر زیب باطن فریب خود آنچنان بخود مائل و مطیع نمود که بدون اطلاع و استصواب شاه
شجاع بنای عهد و میثاق با او گذاشته انجام عهود بر این انصرام و انتظام دادند که اختیار ملک و
مال و تمامی رعیت کابل و توابع آن من بعد بمحمد اکبرخان باشد و افواج انگلیسیه مراجعت بهندوستان
نمایند اگر پادشاه اقامت کابل را منظور بفرمایند سالیانه یک لک روپیه برای خرچ پادشاه
بدهند و اگر بهندوستان بروند اختیار دارند کسی متعرض نشود و قلعهٔ بالاحصار نیز سپرد

محمد اکبرخان شود چون شاه شجاع از این معنی اطلاع یافتند برای میکناتن صاحب بهادر مکرر نوشتند
که شما مرا در این ملک برای همین آورده بودید که سپرد دست دشمن کنید از بدعهدی طائفهٔ
بارکزائی و سکنهٔ این ملک هنوز واقف نشده اید چرا خود را و مرا هلاک میسازید عبث و بیهوده
مبلغان خود را باین مردم میدهید و بامداد خود این طائفهٔ پرکینه را بر قتل خود مستعد مینمائید
این شرط عقل نیست میکناتن صاحب بهادر که یقینش بر راستی و یگانگی محمد اکبرخان حاصل
گشته بود چنین جواب فرستاد که الحال قول طرفین و میثاق فیمابین انجام و اختتام یافت
ترک آن نمیشود شاه شجاع از این معنی شب و روز سیماب وار بیقرار و در اضطراب و اضطرار میبودند
و دست تحسّر و تحیّر بهم دیگر میسودند که میکناتن صاحب را چه پیش آمد که با وجود عقل و دانش
کارش از جادهٔ صواب دور می افتد آه و الاعجبا نخاتن را نا آزموده بجائی رسانید که از بیوفائی و
رفتار زشت او باین روز رسیدیم الحال محمد اکبرخان را در کنار گرفته که عهد و پیمانش مخفی
تدارک هلاک من و اوست بعده میکناتن صاحب بهادر حکم بیرون شدن پلتن و انواج متعینهٔ
بالاحصار داد بمحمد اکبرخان گفته فرستاد که فوج و اسباب مردم از بالاحصار بیرون میشود سپاهیان
خود را بفرستید که در بالاحصار تصرف و دخل نمایند محمد اکبرخان فی الفور دو هزار نفر پیاده غلجائی
و جزائرچی روانهٔ بالاحصار نمود از ملاحظهٔ این حالت صغیر و کبیر و برنا و پیر شهر کابل زبان عجز
بدرگاه دارندهٔ هر دو جهان بدعا گشودند که پروردگارا بالاحصار در تصرف محمد اکبرخان
نیاید که سر و مال و ناموس و عیال شاه شجاع الملک پادشاه بباد فنا میرود حضرت خاقانی
بباعث اینکه در این یکدو ساعت سر و ناموس و مال و منال من همه بغارت و تاراج رفته گرفتار
دست دشمن میشوم مستغرق گرداب غم و الم میبودند ساکنان بالاحصار که اکثر از آبا و اجداد در تربیت

یافته وخانه زاد این دولت خداداد بودند درحین خروج فوج انگریزی کمر بردادگی بسته وازخود درگذشته بعد از برآمدن پلتن واتواب بهمت واستقامت بیحد وحساب دروازهٔ بالاحصار را مسدود ومحکم کردند وسپاهیان محمد اکبرخان چند نفری که داخل وقریب دروازه شده بودند مقتول ومجروح گشته مابقی مایوس شده برگشتند حضرت خاقانی باستماع خبر انجال شکر وثنای داور بیهمال کردگار ذوالجلال بزبان حال ومقال جاری کردند هرگاه میکناتن صاحب بهادر بعد این واقعه معلوم نمود که محمد اکبرخان هم در حقیقت بنای ضبط وتاراج بالاحصار داشت واز شیطنت او خوب آگاه گشته هرچند تدبیرها کرد هرگز موافق تقدیر نیفتاد بعد از مشاهدهٔ انجال بحضور شاه جمجاه نوشت که الحال ماندن پادشاه درین ملک مصلحت نیست هرگاه با ما بهندوستان میروند سالی چهار لک روپیه در آنجا بجهة اخراجات مقرر داده میشود حضرت خاقانی در جواب نوشتند که اگر من پابند ناموس نمیبودم با شما میرفتم اما بنظر نمی آید که شما نیز از دست این طایفه دروغ وعده غدار پیشه جان بسلامت برید بهتر آنست که از حفظ کار خود غافل نباشید چون چند روز از این سوال وجواب نگذشته بود که غوغا بلند شد که محمد اکبرخان بدپیمان میکناتن صاحب را هلاک نمود وترلور صاحب را دستگیر نموده تا قلعهٔ محمود خان بیات با خود آورده باز بقتل رسانید حضرت خاقانی از استماع این خبر وحشت اثر آنقدر حسرت وبیقراری نمودند که بر فرزند خود نفرموده بودند چون میکناتن صاحب سفر گزین ملک بقا شد باقی صاحبان مقیم چهاونی از جهة نجات خود عزم بیرون شدن وگذاشتن چهاونی منظور کردند یعنی در جلال آباد میرویم حضرت خاقانی از برای پاتنجر صاحب نوشتند که زنهار چهاونی را گذاشته درین شدت برف وسرما وو فرت برودت هوا عزم جلال آباد نکنید که هرگز بسلامت نخواهید رفت وتصور نکنید

در چهاونی

در چهاونی گذران شما نمیشود در بالاحصار بیائید که باتفاق ایام زمستان را خواهیم گذرانید واگر از آذوقه تنگی رو دهد در نواحی بالاحصار بحسب ضرورت مجبوری واضطرار بقدر کفاف تاخت وتاراج نموده بهر صورت زمستان را میگذرانیم آنهم یعنی نیز قبول خاطر صاحبان نشد آنها با فوج مقیم چهاونی بعزم جلال آباد بیرون شدند محمد اکبرخان خود تعاقب آنها نموده ومردمان اطراف وجوانب را ترغیب وتحریص بر قتل وغارت داده تا آنچه در تقدیر بود بظهور آمد یعنی از آنهمه مخلوق حضرت خالق یکنفر هم نتوانست که بجلال آباد برسد یعنی تمامهم از صغیر وکبیر وبرنا وپیر وذکور واناث حتی اطفال شیرخواره بمعرض هلاک آمدند مگر برجی که از منزل تنخاک وقلعهٔ تاج خان گریخته در شهر کابل رسیدند که یکی هم پای رفتار نداشت که از باعث برد وبرف همه ریخته وسوخته بود وصاحبان بقیة السیف با عورات واطفال خود بغایت بدحال اسیر دست غلجائیان نکوهیده خصال شدند خدای سبحانه اینچنین روز نصیب کس نکند محمد اکبرخان ظلم بنیان را آه یک مظلوم هم گریبان گیر نشد حقا که در بارگاه حضرت کبریا هیچ جای چون وچرا نیست چونکه مقدمهٔ چهاونی بخیریت تخلیه خلاص یافت فرد الیش صغیر وکبیر بر سر بالاحصار جمعیت نموده بقصد آنکه تا مانند چهاونی در تخلیه آن نیز پردازند بعضی اشخاص از راه خیرخواهی بعرض حضرت شاهی رسانیدند که تا وقتیکه امین الدین خان لهوگردی را مطیع خود نسازند جمعیت مردم فساد اندیش پراگنده وبنیاد فتنه کنده نخواهد شد حضرت خاقانی چون دانستند که بیقین خاص وعام پیوسته که پادشاه در حقیقت عین فرنگیست واین رودی بازار مفسدان فتنه انگیز قوم بارکزائی سرد شدنی نیست ناچار بنابر انطفای نوائر بلوا وتسخیر باطن نائب امین الدین سلالهٔ دودمان سلطنت وشهریاری خلاصهٔ خاندان ابهت وبختیاری فرزند ارجمند سعادت ظهور شهزاده سلطان شهپور را که در دیدهٔ جهان بین شاه ممدوح چون مردمک دیده

و بخاطر حق گزینش عزیز الوجود و برگزیده معبود و نظر باهلیت و لیاقت و حسن نجابت و سعادت او
پیوسته تفضلات باطنی و تلطفات ظاهری حضرت خاقانی بحال شاهزادگان نسبت بجمیع
فرزندان زیاده و افزون بود اگرچه مفارقت یک آنی از او بجهانی مساوی نمیداشتند مگر
بواسطه شیوع صرصر حوادثات بیش از بیش دورانی که سفینه خلافت و سلطانی را در گرداب شور و شر
و فساد طوفانی میدید ناچار تن بقضا و دل برضا داده با فرستادگان فساد کیشان که بر سبیل
وکالت هم در آن فرصت بحضور خاقانی حاضر شده استدعای ورود حصار بدین مضمون
مینمودند که همه مردمان را الیقین حاصل گشته که پادشاه با طائفه فرنگ مخالفت نمینماید و هیچگونه
از موافقت آنها دست بر نمیدارد هرگاه بنا بر رفع آن اوهام عوام دروازهای بالاحصار
سپرد و سپاهیان محمد زمانخان نمایند بهتر است والا بدون تسخیر بالاحصار دست بردار نخواهند شد
بخانه امین الله خان فرستادند تا باین ذریعه موافقت پادشاه را بخود نزدیک و مخالفتشان را
دور پنداشته دست از حمله و فساد باز دارند از آنجا که از عهد خردی آثار فتوحات جوانی
و انوار سعادت و دانشوری از جبین حال فقاهت مآل شهزاده موصوف چون خورشید طلوع و
چون ماه تابان سطوع داشت لهذا توصیه عند الترخیص از زبان الهام ترجمان درر های نصیحت
حضرت ظل الهی را آویزه گوش اندر زنیوش نموده بودند در ایام اقامت بخانه نائب مذکور
همه را صرف بهای عقیدت و ارادت فرمودند یعنی از روی وفور خردمندی و هوشیاری
در خفا و ملا خوانین درانی و فارسی و بارکزائی و غلام خانه و غلجائی را بوعده زر و خلعت و
جاه و منصب ترغیب و تحریص باطاعت و فرمان برداری حضرت خاقانی نموده همه را از خود گردانیدند
امین الله خان را نیز بشروط آنکه بندگان شاه جمجاه دو لک روپیه بمحمد زمان خان عنایت فرمایند

مطیع خود فرمودند همین که امین الله خان را میلش بجانب شاه جمجاه شد رونق کار بارکزائیان
رو بزوال آورد و محمد زمان خان از آخذ دو لک روپیه اول ابا آورده گفت من خلیفه ام بدون
خارج کردن شاه شجاع الملک از قلعه بالاحصار صلح نمیکنم امین الله خان که رغبتش از
تصرفات باطنی شهزاده موصوف بجانب شاه جمجاه مصروف گردیده بود در جوابش گفت که
خلافت تو در آنحال بود که پادشاه از مسلمانان دست کشیده بود الحال که حضرت پادشاه خود
مالک و مختار اند مارا خلیفه درکار نیست و زارت نیز مرتبه بلند است البته از حضور پادشاه
جمجاه برای تو میتوانیم حاصل نمود و الا فلا چونکه اکثر خوانین طوعاً فوق الذکر بواسطه خلعت و منصب و
جاه و شوکت گردن بسته عقیدت شهزاده والا نهمت بزرگ همت گشته همه مستعد دولتخواهی
شاه جمجاه میبودند باستماع این جواب مؤید قول سراسر صواب نائب امین الله خان گشته و رتبه
وزارت را در حق محمد زمانخان اولی و احسن دانسته رجوع بخدمت شاه جمجاه نمودند

سنه ۱۲۵۷ ## صلح نمودن شاه جمجاه با محمد زمانخان و امین الله خان باعث تشریف بری شهزاده شهپور و آمدن ایشان و افتتاح دروازه حصار

در تاریخ هفتم ماه ذی الحجه سنه یکهزار و دوصد و پنجاه و هفت هجری نور دیده شوکت و
سرور یعنی بندگان شهزاده شهپور با جمیع خوانین و سران درانی و فارسی و غلجائی و کوهستانی
و کابلی و غیرهم و امین الله خان و محمد زمانخان و سائر اکابر و اصاغر آن دیار در بالاحصار
بدربار جهانمدار حاضر شده جبهه سای عتبه علیه گردیده شرف استلام سریر فلک احتشام حضرت
خاقانی حاصل نمودند و از حضور فیض ظهور حضرت خاقانی بجلدوی این اطاعت و فرمان برداری
و اقبال فدویت و خاکساری مورد و مخاطب بکلام تفاخر انتظام احسنت و آفرین گردیدند

چنانچه بعد ازان هر روزه بقاعدهٔ مستمرّه برای ادای سلام و استماع اوامر و احکام
صبح و شام وزیر موصوف و نائب امین‌الدین خان و باقی خوانین بحضور اقدس مشرّف
شده علی حسب ترتیب روزمره حاضری سواران خود میدادند در خلوت بندگان اشرف
جماعهٔ مفسدین را مشغول زر و منصب ساخته برای جارج میگریگر صاحب مقیم جلال آباد نوشتند
که الحال خاطرجمع دارید که قلع بنیان فساد کیشان خوب خواهد شد محمد اکبر خان که خارج
ازین جماعه در جلال آباد هنگامه آرا بود چون استماع نمود که حضرت پادشاه باز مالک و
مطاع وقت شدند کارش رو بسستی آورد بلکه متحیّر و متأسّف ماند که کار بر جمعیت و
جانبازی حاصل کرده باز از دست رفت لهذا اگر در تمهید فریب شده مردمان را
تلقین و تفهیم کرد که اگر پادشاه با انگریزان پیوستگی و دلبستگی ندارد پس او را لازم جهاد
بر انگریزان جلال آباد باعث شوید بنابران مردمان هر روز مصحف شریف را بر سر خود گرفته
صلوات خوانان و تکبیر گویان بدروازهٔ دربار شاهی می‌آمدند و شور و غوغا میگفتند که
پادشاه جهان پناه نهضت بسمت جلال آباد نمایند تا بقیهٔ انگریزان نیز ازین ملک برداشته
شود حضرت خاقانی ملاحظه میفرمودند که هنوز کومک افواج صاحبان در جلال آباد نرسیده
اگر بجانب جلال آباد حرکت نمائیم لکها مردم برکاب حاضر خواهند شد مبادا صاحبان مقیم
جلال آباد بیدل شود لهذا فرمودند که محمد اکبر خان هرگاه از محاصرهٔ جلال آباد دست برداشته
شرف حضور اشرف شود در باب گذاشتن جلال آباد بند و بستی با صاحبان انگریز
کرده خواهد شد یعنی اوّل معتمدی نزد صاحبان مقیم جلال آباد میفرستیم اگر برضا و رغبت خود
کوچ نمودند بهتر و الّا بعد از جمعیت و اتفاق عازم جلال آباد میشویم چونکه خیرخواهان طایفهٔ

بارگزاری باز آمدن محمد اکبر خان را روا داشته نبودند حیله چند در چند در میان می‌آوردند عاقبة الامر
صلاح وقت بهمین منعقد شد که محمد اکبر خان همدر آنجا باشد لاکن بجهة صاحبان دستخط
فرستاده شود چنانچه حضرت خاقانی مرتبهٔ اول سردار عنایت الله خان درّانی با میرزا [illegible] و در
ثانی دین محمد خان پیشخدمت خاص حضور خود را ظاهر الصورت وکالت باینمراد که صاحبان
از جلال آباد کوچیده بروند و باطناً برای استمالت و اطمینان و هوشیار نمودن شان
که محمد اکبر خان شخصی بسیار بدعهد و خدیعت پیشه است زنهار بقول و قرار او اعتبار نکنند
که همچون واقعهٔ میکناتن صاحب در حق شما نیز پیش بیارد بذریعهٔ نوشتجات مؤکده فرستادند
و در همه معامله مراد و مقصد حضرت خاقانی آن بود که چندگاه باین آمد و شد تغییر و دستخط تحریر
بتعویق افتاده زبان عوام از مقدمهٔ تحریک جلال آباد بسته شود چون مرتبهٔ ثالث بخفیه نوشتند
که حقیقت مکاری و غداری مردم کابل بر شما واضح است که شنیدید و دیدید پس چه باید کرد
که ما و شما از شر و فساد این مردم کذب بنیاد ایمن و آباد و خاطرجمع و آزاد بمانیم
و زیاده خرابی باشان نرسد میکگریگر صاحب بهادر نوشتند که حضرت خاقانی از روی تفقد
و مهربانی بوجهی که ممکن پندارند تا عرصهٔ پانزده روز از کابل حرکت نفرمایند که فوج ما مردم
عنقریب از پشاور در جلال آباد میرسد حضرت خاقانی نظر بنوشتهٔ صاحب موصوف لیت و
لعل و امروز و فردا عرصهٔ دو ماه کامل از کابل حرکت نمودند و بارگزاریان همه مردمان
همین میگفتند و شهرت میدادند که پادشاه عین فرنگیست فریفتهٔ او نشوید و بباعث همین
که قصد جهاد بطرف جلال آباد نمیکنند حضرت خاقانی بمبالغ خطیر بهر یک سر و پا داده قبول
بر زغل هریک را بدست آورده رفتن جلال آباد را بانواع الحیل در تعویق میداشتند تا که

ذکر غزا و منصوبه بازی بعزم جلال آباد برآمدن شاه جمجاه

بهر کس خوب بتعیین پیوست که پادشاه هرگز عزم جلال آباد بطوع جهاد ندارند لهذا بتعلیم و تحریک
بارکزائیان عوام کالانعام و بعض خواص ضعیف الاساس میرحاجی نام پسر میر واعظ را که
یکی از اکابر سکنهٔ کابل است مقدم نموده و علمها برداشته و چندین مصحف با تبرکات که
در زیارتگاهها بود برسر برداشته فوج فوج و جوق جوق با صوفیان حق گوی و فقرای
مست خوی که بحقیقت اینهمه افعال مملو از فریب و مکر بود از کابل بعزم جلال آباد بیرون
شدند شاه جمجاه چون دیدند که جماعهٔ فتنه انگیز بارکزائیان شعبدهٔ دیگر بر روی کار
آراستند اگر حالا من از شهر بیرون نشده شامل اینجماعه نشوم بلا تأمل مقدمهٔ بلوای
عام بر من برپا خواهند نمود ناچار بند و بست نموده بندگان شهزاده فتح جنگ را
پیش قراول فوج مقرر ساخته مرخص فرمودند شهزادهٔ موصوف در دهٔ خداداد در
خیمه گاه قیام پذیر بودند و حضرت خاقانی از قلعهٔ بالاحصار با فوج مانند مور و مار
بتاریخ بیست و دوم ماه صفر یوم سه شنبه با سامان شاهی و دبدبهٔ عالم پناهی در دامنه
کریوهٔ سیاه سنگ نزول اجلال فرمودند لاکن با محرمان و مقربان مکرر میفرمودند که
در عرصهٔ یکماه بجلال آباد خواهیم رسید و اگر در ینمدت هم امداد صاحبان بهادر از طرف
پشاور بفوج مقیم جلال آباد نرسیده باشد ناچار چون قریب بجلال آباد شویم ضرور ازین
مردم مفسد فتنه اندیش خود را کشیده با صاحبان بلندشان یکجا خواهیم شد و چون با صاحبان
ملحق و متفق شویم اینمردم خود پراکنده خواهند شد البته این اراده بتحقیق مصمم بخاطر داشتند
زیراکه آنچه جواهر عمده و اعلی از قسم الماس و لعل و یاقوت و زمرد داشتند که محمول بقیمت
چهل پنجاه لک روپیه بود همه را از جواهرات صندوقخانه انتخاب کرده در کیسهٔ خود

گذاشته بودند چنانچه بعد از واقعهٔ شهادت شان آنهمه بدست محمد زمان خان افتاد القصه
چون شاه جمجاه از بالاحصار برآمده بکریوهٔ سیاه سنگ نزول اجلال فرموده دربار عام
نمودند در ساعت با عز و تمکین یعنی هنگام نماز پیشین فرزند بدل پیوند سعادت ظهور
شهزاده شهپور را که سابق از آن نور دیدهٔ مروت و فتوت در مقدمهٔ قلعه بندی و اقامت خانهٔ
امین الله خان در باب ارجاع خاص و عام و احضار خوانین و سران هر طائفه از انام
بدربار فلک احتشام اظهر من الشمس و ابین من الامس شده بمحک امتحان درآمده بود بحضور
پرنور خود طلب نموده فرمودند که الحال بندگان ما عازم جلال آباد اند شما را العهده نیابت
دار السلطنهٔ کابل سرافراز و ممتاز و قائم مقام حضور فیض دستور خویش فرمودیم چنانچه
رقم حکومت کابل را بنام نامی و اسم گرامیش بدستخط خاص مزین فرموده عطا نمودند و
نصر الله خان پسر امین الله خان را بمختار کاری و نیابت شهزاده مقرر نموده از زبان الهام
بیان ارشاد فرمودند که زنهار زنهار غفلت را بخود راه نداده از احوال شهر و حصار هوشیار
و خبردار باشید البته تا زمان حال کاری نامشروع از شما بسمع همایون نرسیده غایت
خشنودی بندگان اشرف از شما حاصل است اگر من بعد شمهٔ ازان بسمع اقدس رسد سزا خواهیم داد
بعد ازان اهل دربار را مرخص فرموده بخیمهٔ خلوت تشریف فرما گشته بوقت شام برای انجام
و تفهیم امورات واجبهٔ ضروریهٔ خود در پالکی نشسته و شهزاده موصوف را روبرو در پالکی
حکم نشستن داده داخل بالاحصار شدند و حکم اشرف قبل ازان بمستحفظان دروازه شرف
صدور یافته بود که شهزاده بوقت شام در بالاحصار آمده باز علی الصباح روانه میگردد
میگردد هریک بکار خود هوشیار و خبردار باشید بعد از رونق افزائی شبستان عظمت و

کامرانی یعنی حرم سرای سلطانی از زبان محرمان خاص معلوم شد که شب همه شب بندگان اعلی نا آرامی و بیقراری داشتند بلکه تمام شب را قدم بحرکت رفتار و دم بذکر اسم پروردگار گذرانیدند و هر لحظه و هر لمحه از خواجه سرایان استفسار میفرمودند که شب چه وقت است بعد ازان بهنگام آغاز صبح صادق دو رکعت نماز سنت فجر را در آنجا گزارده فرض را معطل داشتند که در خیمه گاه ادا کرده شود و در پالکی نشسته کهاران را اکثر اشارت فرمودند که بسرعت تمام رفته در هنگاه برسانند که نماز فرض فجر را تاخیر نشود و بوقت خود گزارده آید با چند نفری معدود از خدمتگاران روانه خیمه گاه گردیدند سبحان الله و بحمده قضای حضرت کبریا برای ترقی مدارج ایشان چه سامان مهیا داشت که مابین سنت و فرض فجر سبحان الله و بحمده سبحان الله العظیم و بحمده استغفر الله خوانان بدولت شهادت و سلطنت سعادت فائز گردیدند ❊ واقعهٔ هائله شهادت حضرت شاه غفران پناه از دست ظلم بدعهدان بیحیا و روسیاه شجاع الدوله

ولد محمد زمان خان را کدام مخبر بداختر خبر داده بود که پادشاه امشب در بالا حصار مخفیاً رفته اند و علی الصباح ضرور بخیمه گاه خود خواهند آمد باطلاع این خبر تمام شب خارج بالا حصار در اثنای راه منزلگاه با جمعی از سوار و پیاده اشرار در کمین نشسته بانتظار تاکه هنگام صبح پگاه حضرت شاه جمجاه بنیة راه بالا حصار و منزلگاه رسید چونکه در دوازه پالکی از هر دو سو مسدود بود و پادشاه بیگناه مشغول بذکر خداوند و پالکی مذکور بکمینگاه آن ظالم مغرور قریب بعبور شد آن شریر پرشور از انصاف دور بیکدفعه صد ضرب تفنگ قدر آهنگ بر سر پالکی سرداد از وقوع این بیداد شاه نامدار با جسم خونبار و سر و دل افگار

بی اختیار از پالکی برآمده خواستند که خصم نابکار را گرفتار کنند یا از دو وار شمشیر ذوالفقار شعار بدار البوار بفرستند اول آن حرامی نمک حرام از هیبت و شوکت صورت خاقان والا مقام تاب استقامت و آرام نیاورده بخوف تمام چون سگ گمنام از ضرب غلام پا بگریز شده آن مطرود و مردود حضرت ودود خواست که بی نیل مقصود برگردد مگر جعفر نام بزید انجام مراد خانی که با آن حرامی باین حرکت های برکت بحصول روسیاهی دو جهانی مشارکت جانی داشت اورا نگذاشت و گفت ای بدبخت جای اندیشه نیست و درین بیشه و صحرا جز این شیر ازکار افتاده کسی نیست برگرد و کارش تمام کن و الا اگر زنده رفت شیر خوارهٔ خاندان ترا هم زیر تیغ بیدریغ خواهد کشید لهذا آن حرامی بدگهر با جعفر کافر سیر مکرر بر سر شاه جم افسر بی صدر گناه که زبانش ذاکر بکلمهٔ طیبه لا اله الا الله بود وار ضرب گولهای تفنگ و قرابین جانکاه از تاب و توان مانده و در غایت درد و الم بیچاره و بی پناه آمده بزخم شمشیر بدرجهٔ شهادت رسانیدند و خود گریختند شهنواز نام پیشخدمتی که در آنوقت برکاب شهادت انتساب حاضر بود دو نفر را بزخم شمشیر مجروح ساخت لاکن چون میدان را از اغیار خالی و کیسهٔ شاه جنت آرامگاه را پر از جواهر و لآلی یافته فرصت وقت را غنیمت انگاشته هر دو کیسهٔ پر جواهر گران قیمت آن مستحق خزائن جنت را بریده راه حصار پیش گرفت و از عدم حوصله پاس و استیلای یاس و هراس که خاصهٔ متغلبان خیانت اساس است همه آن جواهرات گران سنگ بیش بها را در یک درزی از دیوار کهنه انداخت تا از بی نصیبیش نصیب بی نصیبی دیگر گردیده و از آنجا کشیده بچند مبلغ فروخت آخر الامر بدست شجاع الدوله حرامی رسید القصه نعش پادشاه جمجاه همچنان در میدان بخاک و خون غلطان افتاده بود

افسوس افسوس شهنشاهی که رایت خورشید آیت رفعت ونامداریش از قبهٔ مهر و ماه گذشته
وکوس ابهت وبزرگیش درعرصهٔ جهان بلند آوازه گشته بود ظالمان بیحیا و منکران نمک بیوفا
از فرط بیرحمی وجفا بضرب قرابین غدر وتفنگ دغا و از غایت ستمگاری وشقا بزخم
شمشیر عنا وتیغ وغا از پا در آوردند حیف صد حیف هیهات هیهات ازان گلشن آرای باغ سلطنت
وشهریاری که از گلبن امید گلی نچید وبرفت وحیف حیف ازان چمن پیرای حدیقهٔ خلافت
ونامداری که از نهال آرزو ثمری ندید وبرفت وآه از دست چنین سگان رایگان از جهان
حسرت بنیان در بیست وسوم ماه صفر سفر گزیده بدار الجنان منزل ساخت انا لله وانا
الیه راجعون سنه دردا که بیخ گلبن شادی بریده شد ٭ واحسرتا که شاخ طرب بارور
نماند ٭ **تاریخ** ٭ طرفه تر نقشه بکابل شد ٭ خارج از مرکز تعقل شد ٭ سلطنت زیب
شه شجاع الملک ٭ متوکل علی التوکل شد ٭ بامدادان پی غزا بیرون ٭ باتنی چند بانار
شد ٭ آن سکندر منش فلاطون عقل ٭ بند در مطرح تغافل شد ٭ آنقدر دست جور
بکشادند ٭ که برون از حد تحمل شد ٭ تن سیمین جسم نازک شاه ٭ از دم تیغ پاره
چون گل شد ٭ رفت ازین ملک دون بخلد برین ٭ صاحب حشمت وتجمل شد ٭ موی سر
بسکه کنده اند حرم ٭ سر بسر سر بسر از سنبل شد ٭ آخر الامر یک خسیس نژاد ٭ از قضا
ناگهان تقابل شد ٭ از قضا وقدر بسمع همه ٭ چونکه پنهان خطاب اقتل شد ٭
ازپی جمع مادهٔ تاریخ ٭ صورت عقل محو بالکل شد ٭ هاتفم گفت آه وناله برار
٭ شمع دولت بصبحدم گل شد ٭ ۱۲۵۸ **مرثیه** ٭ چون رسد تیغ برآن صورت موزون
افسوس ٭ چون خورد گوله برآن جان همایون افسوس ٭ آنکه بے جنگ

سنه ۱۲۵۷

مرثیه

افسوس واه در واقعهٔ جانکاه شاه شجاع

بسامان جهانگیری کرد ٭٭ — ازسه کس دزد شود کشتهٔ شبخون افسوس
آنکه در حشمت واقبال بد افسانهٔ دهر — از حشم دور دمیدش اجل افسون افسوس
آنکه در تاجوران بود چو جمشید بجاه — دیو تختش برد از گردش گردون افسوس
آنکه پیوسته ز دولت بفرح بود قرین — ناگهان باغم واندوه شده مقرون افسوس
آنکه کیخسرو بزم آمد واسکندر رزم — بزم ورزمش بچه انجام شد اکنون افسوس
آنکه رو از عمل فرض خدا داشت سفید — سرخ گردگشت بخون بر رهِ مسنون افسوس
کان گوهر بکمر پادشه کوه وقار — سرپی تیغ چه بنهاد بهامون افسوس
دُرّ دُرّ آن بگهر گوهر کان دُرّان — درکف بدگهران چون شده مرهون افسوس
یاد میداد فریدان جهان را ازحشم — شوکت وثروت وآئین فریدون افسوس
بیرق دولتش ازبس بهوا بود بلند — بیکی باد اجل چون شده وارون افسوس
زد بهم رای خطا از مدد فوج قضا — بخت اسکندر وتدبیر فلاطون افسوس
رهزنی چند گداخو چو غریبش کشتند — مخزنش بیشتر از مخزن قارون افسوس
تن سیمین سمن برگ مثالش مجروح — زآهن سنگدلان لعل شد ازخون افسوس
بسکه خون رفت گلش همچو سمن گشت سفید — سمن ازلاله خونش شده گلگون افسوس
گرد چون دُرّ گرانمایه اگر میل بآب — چون گل آلوده شد آن لولوی مکنون افسوس
دوست خاک ازبدنش شست ونگهداشت بناز — دشمنش گنج صفت ساخته مدفون افسوس
چشمه سان بود روان ازبدنش تا یکسال — آنقدر خون که زطوفان غم افزون افسوس
بد زدیدار خوشش جان جهانی دلشاد — چون زهجرش نشود پرغم ومحزون افسوس

داغم از سینه چو خون از کفنش شسته نشد	رود چشم ار چه روان بود چو جیحون افسوس
باز روز و رکس از قاتل او خون نگرفت	نشد از آن دل غمزده بیرون افسوس
نادر این قصهٔ غصه ست نگردد منظوم	رشتهٔ نظم نشاید در مضمون افسوس

القصه چون این خبر قیامت اثر بسمع شهزاده شهپور رسید روز روشن در نظرش مانند شب دیجور گردید و در نهاد صغیر و کبیر و برنا و پیر آتش حسرت و نفیر در افتاد و درانحالت شهزاده نامدار باوجود حدوث اینچنین حادثهٔ مصیبت بار چار و ناچار توجه باستحکام حصار شده نگهداری قلعه و برج و باره بوجهی از روی استقامت و بُردلی و شجاعت و مردانگی فرمودند که دران انقلاب قیامت آثار اهالی حرم محترم و طفلان نژاد و باقی صغار و کبار باحسن وجه از دست تاراج و تصرف قاتلان خونخوار و بدعهدان غدار محفوظ و محروس ماندند مگر در ظهور اینواقعه بارکزائیان بدنهاد با متعلقان شان بمردم شهر مبارکباد بها گفتند میر حاجی پسر میر واعظ با علمهائیکه بعزم جهاد جلال آباد آراسته بود از سیاه سنگ برگشته در شهر آمده از زبان خود بمردم ندا میداد که لارد کلان را بلارد گرد ملحق ساختیم و بخاطر هر یک بنیاد تسلی مینهاد که الحال بیخ طوائف فرنگی را از بیمالک کندیم شهزاده فتح جنگ که در روز خداداد در خیمه گاه خود بود از این خبر قیامت اثر اطلاع یافته خود را برهنمونی غلام حیدر خان پسر محمود خان بیات در قلعهٔ خان مذکور رسانیدند و محمود خان و پسرش از خباثت طینت متفق بران گردیدند که شهزاده ممدوح را بسپرد محمد زمانخان نموده خود را سیاه روی دهر سازند بملاحظه اینحال جناب شاهزمان و شهزاده حیدر و دیگر منسوبان خاندان شاهی که در بالاحصار بودند هرگاه این کیفیت را بجدت

شهزاده سلطان شهپور حالی نمودند ملتمس بر آن گشتند که الحال کُل خزائن و قلعه و دروازه‌های حصار بقبضه و تصرف شماست صلاح دولت چنان سزاوار است که زود بر تخت نشسته متصرف همه اسباب سلطنت شوید هرگاه شهزاده فتح جنگ از آنجا بازگشته آید چونکه از شما بعمر بزرگتر است البته تخت نشین خواهد شد سبحان الله زهی همت و ناجولی و جوانمردی و مبارک خوئی شهزادهٔ ممدوح که بمجرد استماع فرمودند که درینوقت مارا آرزوی تخت نشینی و نفاق خانگی منظور نظر انصاف منظر نیست چرا که هنوز والد بزرگوار نامدار ما در میدان بیکسی خسته و کشته افتاده لازم حالم آنست که باتفاق خرد و بزرگ اول قصاص خون والد را از قاتل بی سامان باز ستانیم بعد از آن قسمت هر کس هر چه باشد بظهور خواهد آمد لهذا متوجه نجات شهزاده فتح جنگ شده تا اینکه نائب امین الله خان حسب الارشاد شهزاده والاشان و بتحریک خواجه خانجی بعضی خوانین قزلباش سوار و پیاده همراه فرستاده شهزاده فتح جنگ را القلعه از چنگ آن بدعهدان سنگسار کشیده در بالا حصار رسانیدند ؛

احوال تخت نشینی شهزاده فتح جنگ باتفاق مردم

فرد الیش امین الله خان با تمامی خوانین درانی و کابلی و میر حاجی پسر میر واعظ و خوانین قزلباش در بالاحصار آمده شهزاده فتح جنگ را نظر ببزرگ سالی نسبت بسائر اولاد شاه جنت آرامگاه که در آن هنگام در کابل حاضر بودند و بنابر اتفاق و منظوری شهزاده سلطان شهپور شاه چرا که آنوالا منش را حصول قصاص شاه فردوس جایگاه از منافقان بیدستگاه مطلوب و هوای طبع والا بود و الا اتفاق خانگی و روا داری صواب دید حضرت شاهزمان و سائر اعیان خاندان بتخت نشینی ایشان متفق و مشیر منعقد گردیده بود

برتخت شاهی نشانده بخلافتش ستودند بعد از چند روز از همه خوانین خواهش میثاق نمودند
خوانین درانی و قزلباش و کابلی و غلجائی و کوهستانی مگر بعضی که با محمد زمانخان متحد و
ملازم بودند باقی همگی میثاقی که مبنی بر اطاعت شهزادهٔ ممدوح و قبول پادشاهی او
باشند بانواع اقسام و قسم کلام مؤکد و مرتب ساخته نوشته و مهر نموده بشاه ممدوح
سپردند چنانچه شاه ممدوح نیز هر یک را از شال و شمله علی قدر مراتبهم بخلاع فاخره نوازش و
ممتاز فرمودند بعد از آن خوانین مذکورین سر مخالفت با محمد زمانخان برداشته چند روز
گذشته مقابلهٔ محمد زمانخان و امین الله خان در میان شهر اتفاق افتاد با وجودیکه امین الله
خان را قوتش نسبت بمحمد زمانخان بیشتر بود چونکه امین الله خان را یقین شد که میر حاجی
پسر میر واعظ با محمد زمانخان موافقت و با شاه فتح جنگ طریق منافقت دارد لهذا در روز
مقابلهٔ محمد زمانخان میر حاجی را در خانهٔ خود طلبیده بنابر احتیاط نظر بند ساخت همین که
مردمان کابلی و کوهستانی خبر نظر بندی میر حاجی را دریافتند همگی بتحریک محمد زمانخان
اینمقدمه را تمسک قوی خود ساخته و متوجه بجانب خبث باطنی خویش گشته از عهد و
میثاق برگشتند و سر مخالفت و نفاق با امین الله خان برداشتند درینصورت محمد زمانخان غالب
و امین الله خان بمعه خوانین نوفلزائی مغلوب گردیده همانروز تاب استقامت نیاورده
از شهر فرار و در بالاحصار قرار اختیار کردند ؛

احوال تشریف بردن شهزاده شهپور شاه برای محکمی قلعهٔ بینی حصار و وقوع محاربه با مخالفان

چون بعد از وقوع این واقعه صلاح کار بمحصوری و قلعه بندی انجامید
لهذا ضبط و حفظ اطراف و جوانب و معبر آمد و شد غله و معتقدین منظور افتاده قلعهٔ بینی حصار

که قفل و محکمیش از همه جوانب اولی واقدم بود فتح جنگ شاه بصوابدید امین الله خان نزول
بندگان شهزاده شهپور شاه را در آنجا احسن و اقوم یافته مع خوانین و لشکریکه در بالاحصار
حاضر بودند روانه نمودند تا در محکمی قلعهٔ مذکور توجه فرموده بمقابلهٔ مخالفان نیز پرداخته باشند
چون شهزادهٔ ممدوح در آنجا استقامت فرمودند محمد زمانخان از ینمقدمه آگاه گردیده
بروز دوم با تمامی سوار و پیاده ملازم و باشندهٔ شهر کابل و غلجائی اطراف از راه چهار دهی
عقب عقب کوه بوقت شب خود را رسانیده علی الصباح مستعد جنگ شد و محاربه و
مقابله از هر دو جانب بنهایت واقع گردید بلکه اکثر از مخالفین رو بفرار نهادند که علی التواتر
خبر نصرت در بالاحصار بحضور شاه ممدوح میرسانیدند ناگاه سردار عبدالسلام خان که
یکی از سرداران معتمد شهزادهٔ موصوف حاضر بوده دم از خدمتگاری و جانسپاری میزد
با محمد زمان خان ملحق شده و سازش نموده فوج مخالف را در قلعه خود داخل کرده سرخروئی
حاصل نمود از ینمعنی سپاه مخالف غالب و لشکر شهزاده مغلوب شده از بیدلی و وقوع نفاق
سردار عبدالسلام خان رو بگریز نهادند با وجودیکه شهزاده شهپور شاه دران حین از اسپ
فرود آمده و بکمال استقامت و دلاوری هر یک از مردمان بیدل را دلداری داده استواری
داده در میدان جنگ بمقابل خصم بد آهنگ درنگ داشته از جا حرکت نمیفرمودند حتی که
مردمان اطراف کوه نشین که مقدمات آن جنگ را معاینه میدیدند تهور و پایداری شهزاده
ممدوح را دیده آفرین و بنامردان نفاق پیشه نفرین مینمودند چون سپاه مخالف قریب آمد
و شهزادهٔ ممدوح نظر فرمودند که از مردم لشکر کسی در رکاب حاضر نماند پس بمصداق اینکه
س با قضا کارزار نتوان کرد ؛ گله از روزگار نتوان کرد ؛ کردگار آن کند که خود خواهد

احوال قلعه بندی عهد فتح جنگ شاهی با امید ورود مدد از صاحبان بهادر

حکم بر کردگار نتوان کرد ؛ زیاده سعی و استقامت خویش را دران محل بیفایده تصور فرموده ناچار اسپ سواری طلب نموده رو ببالاحصار نهادند من بعد جنگ بیرون بسبب عدم وفاق موافق صورتان منافق سیرت موقوف مانده بامید ورود افواج ظفر امواج انگلیسیه تهیه تحصن را مبرم و مستحکم نمودند ؛ حقایق محصوری

قلعهٔ بالاحصار بامید ورود افواج و امداد صاحبان انگریز

بهادر چون محمد اکبرخان خبر شهادت پادشاه غفران پناه شنید نظر باظهار خوشی شروع باجرای سر دادن توپ و تفنگ نمود صاحبان محصورین قلعهٔ جلال آباد دیگر به با معدودی از پلاتن و توپخانه بر محمد اکبرخان حمله آورده جمعیت بی حمیتش را متفرق و پریشان ساختند حتی که نامبرده با چند نفر سوار و پیاده پراگنده افسرده بکابل آمد چون مخالفت امین الله خان و محمد زمانخان را دریافت بحیله و فریب بمعرفت محمد شاه خان غلجائی امین الله خان را از راه کشیده نزد خود برد شاه فتح جنگ از رفتن امین الله خان پریشان خاطر گردیدند که بعد ازین کار قلعه داری چگونه پیش برده خواهد شد عالیجاهان میرزا ابراهیم خان منشی باشی و میرزا حیدر علیخان لشکرنویس که خدمتگاران با اعتبار و محرمان با وقار شاه غفران پناه بودند شاه ممدوح را خاطرجمعی دادند که آنجا طر والا هیچ اندیشه را راه ندهند که همگی خوانین درانی و فوج هندوستانی و ساکنان بالاحصار از طائفهٔ عرب و غلامخانه و حبشی و غیره بسر و مال بخدمتگاری و جان نثاری ایستاده اند پیش بردن کار و عدم نفاق باشندگان بالاحصار که ذکر ایشان شد بر ذمهٔ مایان است لهذا درویش محمد خان ولد حاجی هاشم خان عرب با سائر خوانین بالاحصاری آمده بشاه فتح جنگ عرض نمودند

که مایان همه بدل و جان در خدمت و جانسپاری حاضریم خاطر اشرف را از جانب ما جمع دارند بعد آن شاه فتح جنگ باتفاق خوانین قزلباش چون سردار عنایة الله خان و عظیم الله خان عرض بیگی و سردار سکندرخان و صمد خان بادوزائی و محمد عمرخان بامیزائی و خدمتگاران قدیمی از سائر خوانین و فوج هندوستانی و دیگر دولتخواهان چون خواجه خانجی عرف شیخ مراد الله یعنی مزار حضرات عارفان و عاشقان علیهم الرحمة و الرضوان مع پسران خویش و میر آفتاب و ساکنان بالاحصار تا عرصهٔ چهل روز که در هر روز و شب جمعی از مردم کابلی و کوهستانی و قزلباش و غلجائی با محمد زمانخان و محمد اکبرخان بر سر بالاحصار و بالابرج که مراد از برج عقاب بین باشد جنگهای آوروند پایداری نمودند و هر هفته که از طرف محمد زمانخان و از جانب کابلی و قزلباش و محمد اکبرخان هم بمعرفت امین الله خان و محمد شاهخان غلجائی وکیلان بجهت صلح و صلاح می آمدند جواب سوال هر یک بکاردانی و عقل و رسائی میرزا ابراهیم خان منشی باشی و میرزا حیدر علیخان لشکرنویس صورت انجام میافت و کار قلعه داری و خود داری نیز باهتمام ایشان پیش میرفت چونکه مخالفان را از جهة عدم حرکت صاحبان بهادر و زنگار و اعتبار رو بترقی بود با وجود این خوانین قزلبائی و غیره که در بالاحصار بودند دست از ما خطا نکردند و در مدت محصوری فتح جنگ شاه بدفعات و کرات مراسلات بخود بصلاح بعضی میرزایان موصوف پی در پی در نزد جنرل پالک صاحب بهادر ارسال جلال آباد فرموده استدعای حرکت شان بجانب کابل مینمودند از جانب جنرل بهادر ممدوح پیوسته همین جواب بظهور میرسید که عنقریب حرکت خواهیم نمود خاطر خود را جمع دارند چون حرکت فوج صاحبان از جلال آباد بجانب کابل بزودی نشد و زمان محصوری بطول انجامید

و باروت در توپخانهٔ بالاحصار باقی نماند و نیز خبر اتمام باروت در شهر مشهور گردید و
بارکزائیان وقوف یافته قدغن بلیغ نموده گرفت و گیر شدید بکار بردند که بمقدار یکمثقال باروت
احدی را جرأت رسانیدن در بالاحصار نبود بلکه یکنفر منشی از هندوان شهری که بمعرفت
خواجه مزار تعهد رسانیدن باروت نموده بود و قدری قدری میرسانید بارکزائیان
واقف احوالش شده گرفتارش نمودند تا اسلام نیاورد و سلامت نماند غرض در بالاحصار
قلت باروت کار بجائی رسانید که اگر یک استار بوزن هندی را در عوض یکصد روپیه میخریدند
هم امکان وجود نداشت باوجود اینهمه اشکال میرزایان موصوف بانواع حیل بهر قسم که
میتوانستند باروت از شهر طلبانیده و لبشب از برج و دیوار قلعه بالا کشیده نگهداشت
قلعه مینمودند چون از نیمعنی هم بارکزائیان اطلاع یافتند نهایت در شهر گرفت و گیر نموده
آغاز نهادند آخر الامر در بالاحصار گوله و بارود عدیم الوجود گردید لهذا نواب شجاعت علیخان
نامی که در سرکار شاهی بمنصب دیوان بیگی سربلند و از باعث نام اجداد خود یعنی نواب نجیب الدوله
وغیره در حضور شاه غفران پناه ارجمند بود بحسب ضرورت تعهد ساختن بارود نموده در
بالاحصار شوره پختن ایجاد کرده و انگشت فراهم ساخته اندک اجرای کار نموده در تدارک
ساختن بسیارش بود که ناگاه برج موسوم بمجنجو که متصل شهر و شاه برج قلعه بود مخالفان
بصدمهٔ نقب از بیخ برکندند در آنحال که از باعث معدومی گوله و بارود کار باندا ختن
سنگ و کلوخ انجامیده بود مجبوراً با محمد اکبرخان بضمانت امین الله خان و محمد شاهخان غلجائی
بنای صلاح و صلح گذاشتند محمد اکبرخان عهدنامه که از خواندن کلماتش انسان را خوف
می آید چه جای آنکه در عملش تاخیر و قصور ورزد و وفا نکند بدین مضمون نوشته داد

مضمون عهدنامهٔ محمد اکبرخان که بفتح جنگ شاه سپرده است

درینوقت خجسته بخت که بندگان سپهر مکان السلطان ابن السلطان والخاقان
ابن الخاقان سلطان فتح جنگشاه پادشاه این بندهٔ درگاه آله محمد اکبرخان ولد امیر
دوست محمد خان را برتبهٔ وزارت خود سرافراز فرمودند بندهٔ درگاه آله اقرار نمودم
بخدای واحد و لاشریک عزّ و جلّ و بمحمد رسول الله صلّی الله علیه و آله و سلّم و جمیع پیغمبران
و چهار یار کبار و ائمهٔ اطهار که سلطان ممدوح را از دل و جان بپادشاهی خود
برگزیدم و اختیار نمودم که بدون سلطان ممدوح مادام الحیاة احدی را بپادشاهی
اختیار ننمایم و بسر و مال و جان در خدمتگاری سلطان ممدوح کوتاهی ننمایم و بکاری که شایسته
و شایان پادشاهی نباشد اقدام نکنم و مدام محکوم حکم سلطان ممدوح باشم و نفاذ امر
سلطان ممدوح را برخود و بر ملک و بر لشکر واجب و لازم دانم هرگاه سلطان ممدوح را
بپادشاهی و فرمان روائی قبول ننماید منکه محمد اکبرخان ابن امیر دوست محمد خانم دشمن و مخالف
سر و مال و جان و ناموس او باشم هرگاه بمال و جان و ناموس و سلطنت و عزت سلطان ممدوح
بدنیت باشم و یا ظاهراً یا باطناً و اشارةً و کنایةً و دلالةً و یا بگفته کسی مخالفت و خیانت
و نقصان نمایم بغضب و لعنت خدای عزّ و جلّ و ملائکه مقرب و نفرین پیغمبر آخر الزمان و اصحاب کبار
و امامان دین و مجتهدان شرع متین گرفتار باشم و هرگاه درین اقرار خود ثابت قدم و راسخ
نمودم از رحمت خدا و شفاعت حضرت احمد مجتبی محمد مصطفی صلّی الله علیه و آله و سلّم بی نصیب
باشم لهذا اینچند کلمه برسبیل اقرارنامچه قلمی گردید فقط ✤ بر ورق مصحف شریف بخط
خود نوشته فرستاد و امین الله خان و محمد شاهخان غلجائی ضمانت نامه نیز بهمان الفاظ

نوشته دادند فتح جنگ شاه درِ روب قلعهٔ بالاحصار را مفتوح ساخته بقبضهٔ ایشان سپرد
و محمد اکبرخان همین که تصرف با حصار نمود بنای بدعهدی را گذاشته اوّلاً جمعیت
شاه موصوف را از دوشان جدا کرده در نزد خود برد بحیلهٔ اینکه چون بحضور مشرف میگردم
واین مردم مسلح جابجا حاضر میباشند موجب هراسم میگردد بالفعل که سر اطاعت
بغلامی بر درِ صداقت گذاشته ام امیدوارم که این سپاه هندوستانی از سوار
و پیاده و توپخانه اگر بخاطر پادشاه در حق من بکنون نباشد سپردم گردد تا از بالاحصار
کوچیده در نزد من آمده قیام نمایند ثانیاً در طلب مبالغ شده دو لک روپیه نقد و
جنس وصول نمود چون دانست که وجه نقدی دیگر از شاه ممدوح وصول نمیشود یک خطی
از خطوطیکه شاه ممدوح در حالت بیچارگی و وقوع بدعهدی محمد اکبرخان برای پالک
صاحب بهادر نوشته فرستاده بودند و در اثنای راه بدست شخصی افتاده و او در نزد
محمد اکبرخان آورده بود همان خط را بهانه و دست آویز خود ساخته شاه ممدوح را محبوس
گردانیده آنچه اسباب و اموال در محل شاهی بود همه را بتاراج برد و آنچه توانست وجود
یافت جواهرات و مانند آن از خود شاه ممدوح وصول نمود بعد از ان در صدد آن شد که
شاه مذکور را بداغ آهن و گوناگون عذاب ناصواب مبتلا کرده در صورت عدم وصول
جواهر و دولت بتعذیب بسیار هلاکش سازد لیکن آفرین بر استقامت و تمکین فتح جنگ شاه
که تا زمانیکه در حبس بود و آن بدعهد بدزبان از مخالطان خود انواع سختی و سخنان خوف آمیز
میگفت و میشنواند مگر شاه ممدوح هرگز بخیال نیاورده بجز دشنام و ناسزا که سزای آن بدنهاد
بود دیگر جوابی نمیفرمودند زهی دلاوری و مردانگی در بومیکه شاه برج بالاحصار را بعقب

برگزیدند باوجودیکه دلاوران طرفین دست و گریبان میبودند و از جهة عدم بارود و گوله بجا
مردم ضایع میشدند و دفع الوقتی کار باندا ختن سنگ و کلوخ رسیده بود و از طرف
مخالف دو لک تفنگچی باد عای داخل شدن بالاحصار آماده و مستعد ایستاده بودند که
هم تفنگ و شمشیر برای جنگ و قتال داشتند و هم جوال و رسن برای بردن مال بر پشت و کمر
بسته بودند در چنین حال پر اختلال شاه ممدوح بر سر همان برج خراب بر کرسی شجاعت
جوانمردی نشسته مردم سپاه را بانثار زر سرخ ترغیب و تحریص جنگ داده با جمعیت خویش
بکمال استقلال و استقامت ورزیدند که از دلاوری و بهادری شان از دور و نزدیک
آنمرکه آحسنت آحسنت مسموع میگردید ؛

نجات یافتن فتح جنگشاه از حبس محمد اکبرخان و رسیدن بجلال آباد نزد جنرل پالک صاحب بهادر

چون محمد اکبرخان از بدباطنی خود بنای داغ کردن و عذاب ناصواب نمودن گذاشت
فتح جنگشاه مخفیاً با چند نفر از بالاحصاریان بند و بست فرموده بوقت شب از زندان
گریخته در شهر رفته بمحله چنداول پنهان شدند کسانیکه شاه ممدوح را از بالاحصار کشیده
در چنداول رسانیدند متحیر ماندند که الحال شاه ممدوح را چگونه از شهر بر آورده بمطلب رسانند
پس همگی رجوع بمیرزا ابراهیم خان منشی باشی و میرزا حیدر علیخان لشکر نویس که در آن ایام
هر دو آنها در خانهٔ امین الله خان نظربند بودند نمودند میرزایان مذکور بلحاظ آنکه اگر شاه
فتح جنگ دستگیر دست محمد اکبرخان شود بجز کشتن نخواهد گذاشت لهذا تمهیدی بکار برده
در پی کشیدن شاه موصوف از شهر کابل بصلاح و رفاقت عالیجاه نائب سرافراز خان نام
برادر امین الله خان و خواجه خانجی شیخ مزار با انوار حضرات عاشقان و عارفان رحمهم الله

تدبیر سلیم و تدارک قویم تهیهٔ شاه ممدوح را از اسپ و اسلحه و آنچه مطلوب وقت بود
کرده با آدمان معتبر بجلال آباد رسانیدند آفرین بر میرزایان مذکور که حقوق نمکخواری
و خدمتگاری را بی کم و کاست منتهی ساخته بجا آوردند که قلعه داری بالاحصار و انصرام
مهمات مقدمات آن باهتمام ایشان شده و نجات فتح جنگشاه از کابل و رسیدن او شان
در جلال آباد هم بکوشش ایشان بعمل آمده حقا که این نهایت دیانت و منتهای عبودیت و
غایت فطانت و خیر سگالی و کمال هوشیاری و دانائیست و جمال کارگزاری و حق ادائی
که با وجودیکه خود از دست محمد اکبرخان نظربند خانهٔ امین الله خان بودند هرگز غم جان خود
نداشته آقازادهٔ خود را از محل هلاک و ایادی چنین اعادی بیباک خلاص ساختند جانفشانی
زیاده ازین چه باشد میرزا ابراهیم خان بملاحظه آنکه کسی از معنی مطلع نشود در خانه امین الله خان
نظربند نشسته و میرزا حیدر علیخان خود کمرهمت بسته شاه فتح جنگ را از چند اول کشیده
تا موضع معتبره با بار پادشاه بوقت شب برده بسپرد آدمان متعینه ساخت آیین کمال دلاوری و
سربازیست و حق وفاداری و چاره سازی که بظهور آوردند دیگران نیز که خدمتگاران و
هواخواهان شاه غفران پناه بودند هر یک بحسب مقدور خود خدمتی بجا آوردند چنانچه خواجه خانجی
شیخ مزار در زمانیکه صاحبان عالیشان از چهاونی بیرون شده قدم در طریق خرابی شدند
و مردم بارکزائی در صدد آن بودند که بالاحصار نیز بچون چهاونی مسخر و مسمار گردد و قدر
شدید بود که متنفسی از سپاه و رعیت در بالاحصار نرود و هرگاه احدی بر خلاف تاکید
معمول نماید خانهٔ او تاراج و مالش بر خاص و عام مباح و عیالش گرفتار و تباه گردد
خواجهٔ مذکور با وجودیکه این قید و بست بود بیوم اول برآمدن صاحبان از بالاحصار

دو پسر خود را با یکصد نفر تفنگچی بخدمت شاه غفران پناه در بالاحصار فرستاد از خطوره معنی
کم حوصله بارکزائیان شکست بعد آن در یوم دوم سردار عنایة الله خان و محمد عظیم گلخان
عرض بیگی وغیره خوانین درانی بحضور پادشاه غفران پناه مشرف گردیدند و هم در هنگام
پادشاه جنت آرامگاه شربت شهادت نوشیده بدار الجنان پیوستند و شاه فتح جنگ را
محمود خان در قلعهٔ خود نگهداشته مستعد سپردن محمد زمانخان گشت خواجهٔ فوق الذکر
امین الله خان را بملاستهای وفیر بر سر غیرت کشیر آورده تا نامبرده کمرهمت بسته شاه
فتح جنگ را از چنگ آن سگ طینتان برآورده در بالاحصار رسانید و نیز در هنگام
محصوری شاه فتح جنگ خود شیخ مزار مع پسران در بالاحصار خدمت میکرد و در وقتیکه
از حبس محمد اکبرخان شاه ممدوح فرار نموده در محله چنداول مخفی شدند شیخ مذکور با
میرزایان سابق الذکر بنجات شاه ممدوح غم شریک و رفیق بود محمد عظیم گلخان عرض بیگی
بعد از خروج صاحبان از چهاونی در حالت شدت قدغن با عنایة الله خان و سردار
نور الدینخان با میرزائی و سواران ماتحت خود بروز روشن در بالاحصار بحضور شاه
غفران پناه شرفیاب شد و در روزیکه شاه غفران پناه را ظالمان روسیاه ما بین قلعه و
لشکرگاه شهید کردند و جسم مبارکش در میدان بیکسی و خاکدان غریبی افتاده بود و آن
باعث پریشانی و بی سر و سامانی هر کس بکمال حسرت و اضطرار بغم جان خود گرفتار بود و در
آن ساعت پر ملالت که بجز مهتر جانخان درانی اسحاق زائی آبدار باشی احدی از مقربان
قدیم و ملازمان جدید بر سر نعش پاک شاه فردوس آرامگاه از الم جانکاه سینه چاک و
واز غم و آه آه چهره آلودهٔ خاک نبود هم عظیم گلخان عرض بیگی رسیده بجوانمردی و دلی

همدست و همباز و گشته نعش مبارک شاه را با آن سعادت اساس صمیمی و فدوی اختصاص قدیمی یعنی آبدار باشی شریک همت و وفاداری و رفیق خدمت و جان نثاری گردیده بر دوش اخلاص کوش برداشته در بالاحصار رسانید الحق که اگر در آن عالم مصیبت که هنگامهٔ محشر نمونه از آن ساعت قیامت اقامت است مهتر جانخان آبدار باشی بنابر ادای حقوق نمکخواری خود را هلاک دیده بر سر نعش پادشاه شهید سعید پایداری و غمخواری نمیکرد آیا ظالمان روسیاه و قاتلان گمراه چه خاک خواری هنوز بر سر خود میریختند هزار تحسین و آفرین بر اینچنین خدمتگاران خالص با اخلاص که در حالت نعمت و احسان و در ساعت خوف و زیان بصداقت و دیانت خود بدل و جان با ولی النعم یکرنگ و یکسان مانده اند و نیز چون امین الله خان از مقابلهٔ محمد زمانخان مغلوب گردیده در بالاحصار آمد بهر کس که عهدهٔ حفاظت بالابرج برای یکشب میدادند احدی از غایت بددلی قبول نمیکرد محمد عظیم گلخان مذکور بدون تاکید هیچکس همچنانکه از شهر مغلوب گشته مراجعت ببالاحصار داشت خود در بالابرج رفته قیام ورزیده معتمد حضور را نزد اقدس بحضور شاه فتح جنگ بنابر تبلیغ تسلی از حفاظت برج مذکور فرستاد و تا زمان محصوری عهد فتح جنگ شاه جانفشانیها مینمود و نیز در زمانیکه بندگان سلطان شهپور شاه از کابل بباعث آمدن محمد اکبرخان و سازش باطنی وزیر با دشمنان عزم هندوستان فرموده در کوه کرکچه گرفتار دست طائفهٔ غدار غلجائی نابکار آن کوهسار گردیدند هم بهمت و غمخواری محمد عظیم گلخان مخلصی یافته مراحل بیمای پشاور شدند

خدایا بحشر بهبخشش گناه ٭ که دارد چنین حق نعمت نگاه ٭

نائب سرافراز خان برادر حقیقی امین الله خان بعد خروج صاحبان بهادر از چهاونی

بغایت خیرخواهیها بجا آورد یعنی امین الله خان را برهنمونیهای خود از محمد زمانخان بریده بپادشاه غفران پناه پیوند کرد و در زمانیکه فتح جنگ شاه بقید محمد اکبرخان گرفتار شد حفاظت اهالیان مشکوی خسروی را از دست درازی غلجائیان بی ناموس و ننگ هم سرافراز خان مذکور مینمود و در نجات فتح جنگشاه با میرزایان در غمخواری شریک بود و در زمان عزیمت شهپور شاه و گرفتاری اوشان در کوه کرکچه نائب مذکور موافقت و یاری و مرافقت و غمخواری کما ینبغی بانجام رسانید راجه جیمل سنگه گشتوان از فتح جنگشاه در ایام محبوسی و گریختن از زندان و رفتن بجلال آباد لحظه جدائی نکرده نهایت جانفشانی نمود میرزا محمد علیخان نام قوم قورت که در تحت زیردست میرزا ابراهیم خان منشی باشی نوکر شاهی خود در هنگام خارج شدن صاحبان بهادر از چهاونی با وجود قدغن با یکصد سوار از اقوام خود از شهر در بالاحصار بخدمت شاه غفران پناه مشرف شد و در زمانیکه شاه فتح جنگ با صاحبان بهادر از جلال آباد در کابل تشریف آوردند مال و اسباب محمد میرزا نام جوانشیر معتمد محمد اکبر خان را از قلعهٔ او که واقع سمت هزاره و بتعداد دوازده هزار روپیه بود هم میرزای مذکور بفرمان شاه فتح جنگ تاراج نموده آورده تحویل سرکار شاه ممدوح نمود چون تحریر اسم هر یک از اینچنین اشخاص وفا اختصاص که در خدمتگاری و اخلاص خود را مانند آفتاب علم ساخته اند موجب تطویل کلام است و در اجمال التحصیل مرام که بر همین قیاس هر یک از خدمتگاران حق شناس و هواخواهان حقیقت اساس بقدر حوصله و استعداد خویش با وجود یاس و هراس در خدمتگزاری و جانسپاری حصول نیکنامی بمحل نموده ادای حقوق نعمت را کما حقه مؤدی ساختند آفرین بر چنین مردان مگر نظام الدوله که بجای دیگر

صاحبکار و مختار کار بود و زر و مال بیشتر از همه حاصل نمود چنانچه امین الله خان
در زمان مختارگاری خود بکرات بحضور شاه جنت آرامگاه عرض و اظهار نمود که نظام
الدوله از روی تحقیق مبلغ ده لک روپیه از مالیات نقد برده از آغاز بروز مقدمهٔ بلوا
الی انتها و مراجعت افواج انگلیسیه بطرف هندوستان هیچ خدمتی به صاحبان
بهادر و نه بپادشاه و اولادش بجا آورد که بقید تحریر در آید اما افعالی در زمان صاحبکاری
خود بجا آورد که باعث بر انگیختن چندین فتنه و فساد و موجب بدنامی و حقارت شاه
غفران پناه جنت معاد در ممالک افغانستان شد حقا که اگر تفحص مواجب خوانین غلجائی
با ادعای کمال کاردانی که محض حماقت و نادانی او بود نمینمود و علاوه بر آن پسر هفت ساله
خود را اگر ما بر آن طوائف حاکم مقرر نمیداشت چرا آنها باغی میشدند و همچنین اگر در اخراج
پنجنفر خوانین معتمد درانی متوطن اندیار و نامدار و با اعتبار ساعی نمیگشت چرا آنها محرک
بلوا میشدند فی الحقیقه اگر ملاحظه خیر دولتین عالیتین میداشت چرا بافعال ناشایستهٔ خود پادشاه
غفران پناه را بدنام ملک افغانستان میساخت و اگر خلل انداز فیمابین صاحبان و پادشاه
نمیگردید چرا در اول وقوع مقدمهٔ بلوا از پادشاه غفران پناه بدگمان میبود آفرین بر تخمیر
نطفه که مقدمهٔ بلوا که ظهورش بوجود اعتبار مکرائیان بعد از ده سال احتمال داشت او
بافعال نیک خود مواد فتنه و فساد را در یکسال قابل اخراج ساخت القصه شاه فتح جنگ
در زمان محصوری خود بحسب رای میرزایان موصوف بنابر انتظار ورود افواج صاحبان
والاشان که شاید بزودی آمده دستیاب مطلب و کامران مقصود شوند قبول خواهش مردمان
کابلی و قزلباش و محمد زمانخان را نفرمودند و اگر نه هر یک معتبران خود را بدفعات بجهت صلاحیت

فرستادند

فرستادند هرگاه شاه فتح جنگ عذرات محمد زمانخان را در مقدمهٔ شهادت شاه غفران پناه
میشنید رفته رفته و صلت صبیهٔ صلبیهٔ دوشیزهٔ خود بشاه فتح جنگ مینمود و تعین کرد اگر صلاحیت
شاه موصوف و محمد زمانخان نصائحات کابلی و قزلباش میشنید چندان خرابی بعیال و اموال
منسوب و متعلق قبلهٔ غفران پناه و خود فتح جنگ شاه نمیرسید مگر فتح جنگشاه چونکه منتظر
ورود جنود صاحبان بلندشان بودند با هیچکس صلح نمیکردند صلحیکه با محمد اکبرخان نمودند
هم بنهایت ناچاری و حالت اضطراری بود که سابق ذکرش گذشت

نشستن فتح جنگ شاه در کابل بر تخت و ورود جنرل پالک صاحب

بهادر

خلاصه اینکه شاه فتح جنگ باتفاق جنرل پالک صاحب بهادر و افواج انگلیسیه در
هژدهم ماه شعبان سنه ۱۲۵۸ هجریه وارد کابل شدند جنرل پالک صاحب بهادر و جارج میگریگر صاحب بهادر
تجدید فتح جنگشاه را بر تخت شاهی نشانده و بیرق شاهی را برپا نموده بعد از اظهار خوشی
بشلک توپ و تفنگ پرداختند و پس از سه یوم جنرل ممدوح و میگریگر صاحب بهادر بوساطت
میرزا حیدر علیخان لشکرنویس استدعای آن نمودند که بزودی از خوانین درانی وزیری
منصوب شود تا انتظام امور ملک و رعیت نماید لهذا حسب الصلاح امیر اصلان خان
جوانشیر المعروف بخان شیرینخان و باقی خوانین قزلباش که در آن ایام بنابر حفظ مال و ناموس
عیال در حین ورود جنرل پالک صاحب بهادر بمقام تیزین و فرار شدن محمد اکبرخان
بجانب ترکستان خود را از همراهی محمد اکبرخان جدا کشیده بدولتخواهی صاحبان انگلیسیه
منسوب ساخته بودند غلام احمدخان درانی را بمیرزائی را خلعت وزارت پوشانیدند
در آن حین از کیفیت استقامت امین الله خان لهوگردی و جماعهٔ غازی که از منزل تیزین فرار کرده در

در کوهسار بہت تالف کوه دامن و چاریکار قیام کرده بانی فساد و عناد شده بودند
صاحبان عالیشان آگاهی یافته صلاح وقت چنان دیدند که جناب شهزاده شهپور شاه را
بافسری مقرر کرده و فوج ظفر موج انگریزی را برکاب سعادت انتساب شان همراه ساخته
برای اندفاع آن انبوه بی شکوه مامور سازند تا دمار از نهاد آن جماعهٔ اشرار کشیده آواره
دشت ادبار گردانند شاهزاده ممدوح بمجرد استماع حال بکمال رغبت اقبال اینمعنی فرموده
بمعه خوانین درانی و قزلباشی و فوج ظفر موج سرکاری از شهر کابل برآمده تشریف فرمای
کوهستان شدند از تفضلات جناب کبریا و یمن اقبال شهزاده شجاعت دستگاه عند
المجادله گروه مجاهدین خود خواه ساعتی مقابله نموده از بیدلی و عدم مادهٔ اتفاق تاب صدمات
اتواب آهن تاب دلیران فوج نصرت مآب نیاورده میدان را از خس و خاشاک وجود خودها
صاف و پاک ساخته فرار کوهسار آندیار گردیدند لهذا ملک و مال و غله آنمردم بی اقبال
آتش داده عالیجاهان ماتینجر صاحب بهادر و ماکنزی صاحب بهادر و دیگر صاحبان بخدمت
شهزاده والا حاضر گشته حالی نمودند که ملک کوه دامن و کوهستان این محال کلهٔ بتمام و
کمال از شهامت بضبط و ربط عاملان حضور درآورده خود نیز درینجا بدار الحکومه رونق
افزا شوند شهزاده ممدوح فرمودند که بهر امریکه رضامندی و خشنودی اهالی سرکار عالیمقدار
باشد مرا قبول و منظور است لاکن از کابل خبر رسیده که فتح جنگشاه از اقامت و تخت نشینی
کابل ابا نموده عزم هندوستان دارند درینصورت اقامت ما در اینجا چه فائده دارد لهذا
از شنیدن اینجواب برای صواب گفتند که الحق الحال اقامت و ریاست کابل سوای شما حق دیگری
نیست بنابران از آنجا بمعه تمامی فوج واپس آمده داخل کابل گردیدند از آنجا که فتح جنگ شاه

خود قصد مراجعت بهندوستان داشتند هر چند که ترغیب بماندن کابل نمودند شاه ممدوح
قبول نکرده فرمودند که افواج بحر امواج انگلیسیه را حکم بمراجعت بهندوستانست و من بدون
افواج صاحبان ماندن اینملک را هرگز منظور ندارم البته درصورتی متوقف میتوانم شد که چهار
پلتن از فوج انگریزی نیز در اینجا بقصد استحفاظی زمستان بمانند و اگر این ممکن نباشد قدری مبالغ
بصورت امداد خواه بطور قرض بدهند که درینوقت از وجه نقد هیچ در نزدم باقی نمانده و اگر
از قسم جواهر چیزی هست درین خرابی هیچ کار روائی از آن نمیشود و عهدی که اکابر و اصاغر
این ملک بیمین و میثاق و قسم و طلاق با من کرده باز خلاف آن معمول و مرسوم داشته
اند از آفتاب روشن ترست جنرل پالک صاحب بهادر و میکر یگر صاحب بهادر بعد از
استماع اینمقال و ملاحظه اینحال گفتند که ماندن فوج و دادن مبلغ حکم نیست شاه فتح جنگ
عهدنامه که در وقت تخت نشینی از خوانین و سائر سکنهٔ آنسرزمین مهر کرده در قبضهٔ خود
داشت نشان داد مضمون آن را در یافته از بدعهدی آن مردمان نیک واقف شده گفتند
که الحال آنچه خیر خود دانید بر فتن هندوستان یا بماندن افغانستان بعمل آورید و مختارید
بعد از آن شاه فتح جنگ بمعیتی از بیگمات اهالی حرم محترم برآمده شامل افواج بحر امواج
انگلیسیه شده روانه هندوستان شدند و جان خود را بملک امن و امان رسانیدند

اختیار نمودن بندگان شهپور شاه ریاست کابل را و بتخت نشستن شاه ممدوح و مراجعت کردن جنرل پالک صاحب

بهند چون بندگان سپهر مکان شهپور شاه ترک اقامت شاه فتح جنگ و فور
رغبت صاحبان فرنگ در ماندن اولاد امداد شاه جنت آرامگاه در ملک کابل

کابل یافتند بر همت والا نهمت شان ترک ریاست و انکار اقامت و رفتن بهندوستان
و دست برداشتن از ملک افغانستان و سلطنت و جاه شاه جنت مکان و رسانیدن جان
خود بمملکت امان و اندیشه کردن از ظلم و تعدی ظالمان ناگوار آمده بخواص و مقربان حضور
خود فرمودند که جناب والد نامدارم از عهد شباب دولت تا زمان شیب شهادت
از روئیه سپاهداری و جفاکشی نگذشته و چندین صعوبت و مشقت و رنج و زحمت دیده از خود
دست از مقصود بر نداشتند تا دولت شهادت بردند اگر یک پسر آن والاجاه هم
درین ورطه جان اندازد یا درین راه خسته و کشته شود جز اتباع سنت آن والا و حجت
امر دیگر نخواهد بود مناسب همی پندارم که روش و راه والد جنت آرامگاه خود را گذاشته
سلامتی و آرامی جان خود را غنیمت شمرم اگر درین راه هلاک گردم نیکنامی بلکه عمر جاودانی بوده
بود همدرین حال جارج میکگریگر صاحب بهادر بحضور شهزاده موصوف رسیده بیان نمودند که اگر
درین ملک شما قیام میکنید و ریاست اب و جد خود را منظور دارید بهتر است و خشنودی ما
نیز دران میباشد و الا شهر کابل و قلعه بالاحصار مسمار ساخته میشود تا نشانی و علامت
بنیانی باقی نخواهد ماند شهزاده ممدوح فرمودند که اگرچه بر عهد و وفای مردمان این ملک از آنچه مکرر
بامتحان طرفین در آمده اعتمادی نیست مگر بپاس و فود رغبت صاحبان عالیشان انگلیسیه
و هم بلحاظ جاه و حقداری ریاست آبائیه و اجدادیه و هم بنا بر رفاه ملک و املاک و
خانه و مکان خلق الله و هم بتیقن اینکه افواج نصرت پناه انگریزی بلا خلل و بی نقصان
از ملک افغانستان بر آمده داخل هندوستان خواهند شد اقامت و استقامت کابل
مارا منظور است فقط الحق که از قیام شاه ممدوح کمال رفاهیت و آرامی نسبت بسپاه

صاحبان عالیشان رسید یعنی افواج و اسباب شان بخوف و نقصان از ملک افغانستان
عبور کرده بهندوستان داخل گردید میکگریگر صاحب بهادر بعد از استماع این سخنان تحسین و
آفرین بیشمار تکرار نموده گفتند که کیفیت را بجنرل پالک صاحب بهادر بیان نموده نوعیکه تجویز
دارند بعمل آورده میشود چون صاحب موصوف از حضور شاه ممدوح رخصت یافته بلشکرگاه
رسیده کیفیت بجنرل بهادر ممدوح بیان کردند آوشان نیز بغایت پسندیده و نهایت
خشنود گشته آفرین فرمودند فردای آنروز عالیجاه تکس بر صاحب بهادر نائب جنرل بهادر
موصوف که تقریر فارسی خوب داشت در بالاحصار آمده شاه ممدوح را بر تخت سلطنت و
خلافت نشانید و دربار معدلت آثار را از خوانین و اراکین رنگین نموده سلامی شلک
اتواب بحساب نموده نقاره خانها را گرم ساختند ؎ همه مردم قلعه و شهر و ده ؛ بشاه آفرینها
بگفتند و زه ؛ رضامند شد هرکس از همتش ؛ که آبادی باشد از دولتش ؛ بدین پردلی گر نماندی
بجا ؛ حصار و ده و شهر ماندی کجا ؛ دعاگوی شاه نو هر کسی ؛ همیگرد و خوش بود و خرم بسی ؛
بعد از آن صاحب موصوف امیر اصلان خان جوانشیر عرف خان شیرین خان را که قابلیت اینقدر
کار بزرگ نداشت مدار المهام ملک نمودند و غلام احمد خان پسر مختار الدوله را که در دقت بینی
وقوف تمام داشت بر منصب وزارت برقرار گذاشتند و میثاقی بتجدید از کل خوانین و اراکین درانیه
و قزلباشیه و فارسیه و غیرهم گرفته همه را سوگند دادند که نقض عهد نکرده پیوسته در انتظام و
استحکام دولت شاه ممدوح بآگاهی و دولتخواهی جاهد و ساعی بوده بجز راستی و خیرسگالی دیگر
امری بخاطر نیاورند همه تصدیق نمودند بعده هر یک را از خوانین تنها تنها در زیر تخت شاه
ممدوح طلبیده مصحف مجید بر روی دست شان نهاده قسم دادند و کل خوانین عهد نامه بدین مضمون

بر ورق مصحف مجید نوشته دادند در زمان فرحت بنیان که بندگان سپهر مکان
السلطان ابن السلطان الخاقان ابن الخاقان سلطان شهپور شاه پادشاه مایان میباشند
اقرار مینمائیم بخدای عز و جل واحد و لاشریک و برسول الله و جمیع پیغمبران و چهار یار کبار
و کل مهاجرین و انصار و خاندان آل اطهار صلوات الله و سلامه علیه و علیهم که سلطان ممدوح
بپادشاهی بر سر خود برگزیدیم که بدون سلطان ممدوح مادام الحیات احدی را اختیار
ننمائیم و بسر و جان در خدمتگاری سلطان ممدوح کوتاهی نکنیم و نفاذ حکم سلطان ممدوح را
بر خود و بر ملک و لشکر واجب و لازم دانیم هر کسیکه سلطان ممدوح را بپادشاهی و فرمانروائی
قبول ننماید مایان جمیع خوانین که حاضر هستیم دشمن و مخالف مال و جان و ناموس او باشیم
هرگاه بمال و جان و سلطنت و عزت پادشاه ممدوح بدنیت و بدخواه باشیم یا ظاهراً و یا
باطناً و یا اشارةً و یا دلالةً مخالفت و خیانت در سلطنت نمائیم بغضب و لعنت خدای
عز و جل و پیغمبر و اصحاب کبار و مهاجر و انصار و امامان دین و مجتهدان شرع متین گرفتار
باشیم لهذا اینچند کلمه بر سبیل اقرارنامچه قلمی گردید تحریر ۲۷ شهر شعبان سنه ۱۲۵۶ هجریه
مگر غلام خان ولد اعظم خان قلندرزائی قسم ننموده گفت من با صاحبان بهندوستان میروم
تنگس هیر صاحب بهادر ازین سخن رنجیده عتاب بحساب نمودند که ترا سرکار مایان نخواهد داد
بعد آن تنگس هیر صاحب بهادر بشاه والاجاه موصوف گفتند که کمال تعجب است که برادر بزرگ شما
بندگان شهزاده محمد تیمور را صاحبان عالیشان قندهار هر چند بماندن و نشستن تخت آنجا
باعث شدند منظور نکرده عزم هندوستان نمودند و شهزاده فتح جنگ نیز برادر شما با وجود
دولت و ثروت دیده و دانسته عازم هند گردید و شما با وجود خوردسالی و بی بضاعتی

شیرینی و تلخی زمانه را چشیده ترک ریاست نکرده اقامت گزیدید پس درین صورت
اگر یک مهی استقامت بود ؛ که از خیبر اردو سلامت رود ؛ همان عهد و میثاق شه
با تو هست ؛ نخواهیم آن عهد ما را شکست ؛ بعد آن شاه موصوف یکراس اسپ ترکی
بصاحب والامناقب ممدوح برای سواری عطا نموده مرخص فرمودند و شاه جمجاه و خوانین
و سپاه و رعیت و منسوبان و متعلقان دولتخواه چند روزی بخرمی و خوشحالی گذرانیدند ؛
مردم رعیت نهایت شادمان و دعاگو و نعت خوان پادشاه نوجوان بودند چراکه آبادی
و آسوده حالی و جان خلاصی و فارغ البالی خود بوسیله شاه والاجاه میدانستند بعد از
چندی شهزاده حیدر را بمعه هزار سوار بتدارک و سامان حاکم بامیان مقرر کرده مرخص
نمودند تا شهزاده ممدوح در آنجا رسیده سد راه محمد اکبر خان شود مبادا که نامبرده در آنحدود قیام
کرده فتنه برپا سازد و نامبرده از خوف و هراس جان کوچ در کوچ نموده بطرف ترکستان میرفت
بعد چند روز بمجرد استماع اینکه صاحبان بهادر مع افواج بحر امواج خود ها از دریای اتک
عبور نموده بپنجاب رسیدند اول احوال وزیر بدضمیر پر تزویر بوضع دیگر منقلب گردید ؛
و اوضح است که کسیکه نمکحرامی ارث جد و پدر و برادران و اورن اختر داشته باشد کی شیوهٔ
راستی و صدق مقالی و خیراندیشی و نمک حلالی ازو بظهور رسد بر هر دانا ظاهر و هویداست
که شاه ولیخان با تیمور شاه جنت مکان چه روش پیشتر گرفته بود و چه منظور خاطر داشت
و از دولت همین خاندان رفیع الشان بچه منصب رسیده بود بعد آن پسرانش با حضرت شاه
شجاع الملک چه نمکحرامیها که قابل تقریر و تحریر نیست کردند و بار بخدمت پادشاه حاضر شده
عفو تقصیر میخواستند شاه جمجاه از فرط دلرحمی عفو فرموده مکرر بمنصب اجداد شان سرافراز مینمودند

درین زمان اگرچه خود بمنصب وزارت سرافراز بود مگر عادت جبلّی از طبعش نرفته در پی اجرای
سلطنت گردید الحق که ؎ اگر بیضهٔ زاغ ظلمت سرشت ٭ نهی زیر طاوس باغ بهشت
٭ دهد عاقبت بیضهٔ زاغ زاغ ٭ کشد رنج بیهوده طاوس باغ ٭ خلاصهٔ کلام آنکه علام
احمد خان وزیر بدضمیر مخفیاً هر قوم را از درانی و فارسی و قزلباش دیده از جادهٔ راستی و
خیرسگالی برگردانیده و بشیوهٔ فریب دغابازی و رغلانیده بکجروی و عهدشکنی بنیاد نهاد و
متواتر ارسال رسل و رسائل برای محمد اکبر خان بمعرفت محمد رضا خان پسر باقر خان مرادخانی
و قربانعلیخان باغ علیمردانی و میرزا امام وردی و عبدالرزاق مستوفی مسلوک میداشت و در روز مره
نوشت و خوان بدین مضمون میکرد که زنهار زنهار پیش نروید و بدین دیار واپس آیید که او از ج
صاحبان فرنگ درینجا استقامت و درنگ نکرده عازم هندوستان شده بپنجاب رسیده اند
ملک از شماست و ما از شما و همه مردم و جمیع اقوام را دیده از اطاعت پادشاه گردانیده ام
اگر ایستاده اید روان شوید و اگر نشسته اید برخیزید و بدین طرف عزم کنید و هیچ خوف و
خطر را بدل راه نداده بصورت یلغار بیائید و از جانب ما یان تسلّی دارید که بالکل امور ات
بدست من است و احدی را نمیگذارم که برخلاف خواهش من حرکت نماید محمد اکبر خان در آن حال
از ناامیدی و هراس بخطوط مردم اعتماد نکرده جرأت بآمدن کابل نمینمود هنوز کوچ کرده میرفت
چون وزیر مذکور دیگر خطوط مع چند سوار فرستاد و خاطر جمعی نوشت که بیائید و روز مره
سواران شما خواهند رسید و سوارانیکه با شهزاده حیدر اند همه را فهمایش نموده ایم
همینکه خبر آمد آمد شما بگوش شان برسد برکاب شما حاضر میشوند و در میان ما و شما عهد قسمی
مستحکم باشد بعد آن محمد اکبر خان دل پر شده بطرف کابل معه بیست سوار خود بحال پریشان بی سامان

برگشت در هر منزل صد دو صد سوار از مردم غلامخانه قزلباش وغیره باو ملحق میشدند
روز مره قوت میگرفت تا اینکه قریب بامیان رسید شهزاده حیدر از استماع این خبر
سراسیمه و مضطر گشته در تدارک حمله طیاری داشت چونکه سواران قبل ازان بند و بست
خود با مخالفان نموده بودند بمجرد شنیدن خبر هریک بطرف محمد اکبر خان گریخته فرار شدند
و شهزاده حیدر تنها ماند چون شهزادهٔ مذکور رونق زمانه را دگرگون و خیمهٔ بخت خود سرنگون دید
ناچار رو بفرار نهاد الحق اگرچند بلتن صاحبان شجاعت پناه الی مستقل شدن شهپور شاه
تا عرصهٔ دو سه ماه در کابل یا جلال آباد مقیم میبودند وزیر مذکور و مردم غلامخانه هرگز طلبگار
محمد اکبر خان نمیشدند و سر بفتنه و فساد بلند نمیکردند امّا از کم بختی ساکنان افغانستان است که ظالمان
ز رسر ایشان کم نمیشوند اگرچه الحال از افعال و اقوال خود منفعل اند و یک کودکی از قوم سدوزائی را منتخب
نموده بر سر شان میشود امّا چه سود ع چرا عاقل کند کاری که بار آرد پشیمانی ٭

برآمدن بندگان شهپور شاه بجانب جلال آباد و تاراج شدن اسباب شان در حدود غلجانی از رسیدن محمد اکبر خان

چون خبر آمدن محمد اکبر خان ببندگان شهپور شاه رسید و دانست که مخالف را موافقان
بل منافقان از عهد و پیمان برگشته بل از دین و ایمان گذشته با رزو واز مان طلبیده اند
فرمودند که حالا مناسب نیست که در حصار برقرار باشیم و آنقدر سرمایه و بضاعتی ندارم که
قلعه بندی کنیم چنان نشود که بی پردگی عیال و الدهٔ ماجد شود یا نقصان جان بمن رسد لازم
که ازینجا کوچ کرده در جلال آباد تدارک سامان جنگ نمائیم و بفرصت بخت آزمائی کنیم لهذا
در آنحال بموافقت نائب سرافراز خان و عظیم گلخان جاما عبدالمجید خان و دیگر خوانین

و تمامی عیال و اطفال و باقی ماندگان از بیگمات و اولاد صغیر شاه جنت آرامگاه و خدمتگاران
قدیمی هواخواه از کابل شرارت مقابل کوچ اختیار فرموده عازم جلال آباد گردیدند همینکه
در کوتل کرکچه رسیدند آدمان محمد اکبر خان از عقب رسیده طوائف غلجائی را اغوا نموده تمامی
مال و اسباب شاه والاجاه را مع رخت و سامان خدمتگاران بکسر بتاراج بردند و خود
شاه ممدوح را نیز محاصره نموده نظر بند و معطل داشتند تا خبر از محمد اکبر خان برسد در
اینحال محمد عظیم گلخان عرضبیگی کمال همت و جوانمردی نموده یعنی وابستگان خود را که از
قوم غلجائی بودند فراهم آورده بمردانگی و فرزانگی بندگان شهپور شاه را از دست آنجماعه دل
خلاص ساخته در جلال آباد که هنوز عثمانخان نظام الدوله حاکم آنجا بود رسانید و آورد عثمانخان
مذکور باوجودیکه تا دو هزار پیاده و سوار جمعیت داشت و میان عبدالرحمنخان با او تخم موافقت
و مواخدت بمزرعه جان و دل بخیرخواهی دودمان شاهی میکاشت یکشب هم در جلال آباد و تاب
و طاقت استقامت نیاورد و با شاه ممدوح فرار شده در پشاور آمد تا بعد از آن عبدالعزیز خان
غلجائی جبار خیل از روی همت و غیرت بحفاظت مردم الوس غلجائی خود عزت و حرمت عیال شاه و الاجاه
بسیار کرده همه را در جلالکهانشاته از راه دریا در پشاور بحضور شاه ممدوح فرستاد عبدالعزیز خان
غلجائی باوجود مغایرت اینچنین همت نمود و عثمانخان نظام الدوله باوجود حکومت و جمعیت که
هنوز از کابل بجلال آباد بنابر تسخیر و نظم و مواخذه حکام و عمال بی جنباد خبر آمده بود دو شب در
جلال آباد قائم نشد تاریخ دیدگان راه بیا شاید ع ببین تفاوت راه از کجاست تا بکجا
افسوس از اعتماد کردن مکناتن صاحب که اینچنین شخص ناکرده کار را برروی کار آورده انتظام
امور سلطنت را باو مفوض و مسلم داشته بود که با مردم درانی همسری با سروری خجسته نخوت

مجوذخر

سیفر و خست آری صاحب موصوف شنیده بود که پسر وفادار خان وزیر است و نظاهر حال هم از
روی قال و مقال خیرخواهی نمکحلال مینمود اما در خوی و ناکرده کاری او غور نکرده بود ظرفه اینکه از
زمان ظهور بلوا الی آوان فراز فرمودن بندگان شهپور شاه کسی ندید و نشنید که نظام الدوله
خدمتی نموده باشد که مفید احوال خاندان شاه غفران پناه یا صاحبان انگلیس ذیجاه بوده باشد
زهی حیای چشم و چشم حیا که حالا بطرف هند رفته بصاحبان بهادر میگوید که من از سبب خدمت
شما خراب و آواره از وطن مالوف شده و باعث شده ام و اولاد شاه غفران پناه را میگوید که از
باعث خدمتگاری شما دربدر گردیده ام نه چنین است بلکه از هراس پاداش افعال و کردار خود
و از خوف اتلاف و اهلاک دولت بسیار خود جان و عیال و حاصل و مال را از آنملک بخطر
کشیده است بالفرض اگر در حضور پادشاه جنت آرامگاه بخدمت و صداقت خود اعتماد داشتی
در زمانیکه صاحبان انگلیس از چهاونی کابل بعزم جلال آباد بیرون شدند چرا از حضور شاه غفران پناه
رفته در محله چنداول مختفی شد و اگر از افعال زشت خود اندیشه نداشتی در زمانیکه محمد زمانخان و
امین الله خان اطاعت پادشاه غفران پناه را قبول کردند و دروازهای حصار مفتوح گردید
چرا بحضور پادشاه شهید حاضر نشد و اگر در خدمت پادشاه منافقت نداشتی در حین محصوری
فتح جنگ شاه که امین الله خان نبود چرا بخدمت فتح جنگ شاه حاضر شده خدمت نمینمود قطع نظر
ازین اذکار اگر بخدمت صاحبان انگلیس از خدمتگزاری خود قوی دل میبود و میدانست که
پادشاه جمجاه نقوش قلب عدو مرا بر صفحهٔ خاطر مرتسم ساخته چرا در میان فساد در چهاونی
بخدمت میکناتن صاحب بهادر حاضر نمیشد و خدمت و اخلاص خود را ظاهر نمیکرد
و اگر در آن ملک اعتبار میداشت و سخنان کذب خیانتش بصاحب موصوف ظاهر نمیشد

چرا صاحب ممدوح اورا در چهاونی در نزد خود طلب نمیداشت که او متواری شدن بجلهٔ چند اول اختیار میکرد غرض بر اهل البصارت و بصیرت روشن و مبرهن است که خرابی دو لشکر عالیتین از افعال زشت مآل او بوقوع آمده و شومی طرز صاحبان عالیشان بجانب جناب شاه غفران پناه که در عوام کالانعام اهل هندوستان در زمان اتحاد میکناتن صاحب بهادر با محمد اکبرخان شهرتی داشت هم از گفتار ناهنجار او بود و الا بادشاه شهید که عرصهٔ سی سال در دوستی سرکار دولتمدار انگلیسیه فخر میکرد مخالفت و مغایرت چگونه بعمل آید در زمانیکه میکناتن صاحب بهادر با محمد اکبرخان بنای عهد و پیمان و نوشت و خوان گذاشته این الفاظ درمیان آورد که اختیار ملک بکلی از محمد اکبرخان باشد و پادشاه اگر در مملکت بماند سال بسال یک لک روپیه بجهة اخراجات اوشان بدهند و اگر بهندوستان بروند اختیار دارند کسی مزاحم نشود سلطان شهید شنیده نهایت دل شکسته گشته فرمودند که من درین سی سال حرف مغایرت از صاحبان والاشان نشنیدم و اثری از مخالفت ندیدم الحال میکناتن صاحب بهادر که با محمد اکبرخان پیوند کرده طریق بیگانگی با من پیش گرفت آنهم از گفتار بهتان آثار عثمانخان است باشد که عنقریب یگانگی و بیگانگی من در سرکار ذوالاقتدار پادشاه انگلستان معلوم و عیان شود راقم اخبار اظهار مینماید که شاه شجاع الملک مجهول النسب نبود که بمحض دیدن روی شاهد هرجائی مملکت حقوق دوستی قدیمی سرکار فیضمدار انگلیسیه را ضایع میکرد و سررشتهٔ مواحدت را از دست میداد و آبرو بر سر سلطنت تازه نرسیده بود که از راه صواب دور می افتاد از عمر عزیز شصت و پنجسال گذشته و نشیب و فراز عالم را بسی دیده و آزموده از جهة استحصال

سلطنت موروثی ولایت خود چندین رنج و تعب روزگار کشیده و خوب و زشت زمانه را بارها تجربه نموده پس سلطانی که باین صفات موصوف و باوصاف حمیده اخلاق گزیده بعالم معروف باشد و علاوه برآن همه مردمان افغانستان را در هر زمان که لوای عزیمت می افراخت آزموده بود که اکثر تیر مدعا بهدف مراد نمیرسید و از دست آنمردم جز ملوه بار اقامت در هیچ جا نمیکشید صاحبان جرد حرف ایرادی بنیاد هر سخن دراکه مطلقا وزنی و وقعی ندارد بمیزان قطع و یقین نمی آرند و سخن بی شاهد دلیل عقلی و نقلی را جز دعوی باطل نمی شمارند ملاحظه باید کرد که آیا سلطان شهید مملکت و اقتدار و دولت پایدار سرکار انگلیسیه را ندیده و نشنیده بود بکدام تسلط و دولت خود و بچه خاطر جمعی از اقوام و عوام ولایت خود که دغابازی و فریب سازی شان بدفعات مشاهده فرموده بود در مآل کار اندیشه نمیکردند و افغان حال میدانند که دوربین تر از اوشان کسی نبود دیگر آنکه بعد از انبیا و اولیا صلوات الله و سلامه و رحمته علیهم سلاطین با تاج و تخت را صفای ذات و اصطفای صفات از همه کس فائق تر است و بهمه وجه از راه جهالت و غدر و نفاق و سایر ذمائم اخلاق دور اند اگر بالفرض و التقدیر پادشاه غفران پناه را در اوائل منشای جهالت مردم آمد یار اراده حرکت یا اختیار بود و حقوق سی ساله نیکوئی صاحبان عالیشان انگلیسیه را فراموش میکرد و احسانات پادشاه کیوان بارگاه انگلستان را ملاحظه نمیداشت پس چرا با مردم فسادکیش موافقت و مرافقت نمینمود و اگر تمنای فساد کیشان را اجابت میفرمود چگونه محمد زمانخان مرده زنده میشد حاشا ثم حاشا که شاه شجاع الملک مرتکب افعال بیگانگی مآل نسبت بسرکار ذوالاقتدار

THE LANCET.

LONDON: SATURDAY, APRIL 25, 1868.

should, like anatomy, be taught tutorially." The drugs are to be in hand, and there "should be little formal lecturing."

It is impossible not to see that there is a most extensive agreement of opinion as to the inefficiency of lecturing as a mode of teaching. The majority of students either do not attend the lecture, or, being present, do not follow the lecturer, and even if they did, the benefit must be slight and evanescent. Nearly all the lectures which one remembers with

۳ دران ۸ ۶ ۹ جلال‌آباد تباج ۱۰ جمروت ۱۱ چوره ۲۰ چکان ۲۲۲۲ جگدلک ۲۲ چارباغ جلال‌آباد

۲۷ چمن شیر سرخ ۳۱ جلال‌آباد ۵۲ چارباغ ۵۲ جلال‌آباد ۵۳ چمن قریه چمکنی ۵۹ جگدلک

۵۹ جمروت ۶۱ چارباغ ۶۲ چوره ۶۵ چکان ۷۰ چمکنی جمرود جمون

۹۵ چناب ۱۳۲ جودپور ۱۳۲ چشت ۱۳۲ جنکر ۱۴۰ جودی ۱۶۶ حی ۱۷۴ چمن

۱۷۶ جبل زینه ۱۸۰ جوین ۱۸۰ جوین ۱۸۱ جوین ۱۸۱ جوین ۱۸۲ جیلمیر ۱۸۹ جلال‌آباد

۱۹۱ جهجه ۲۲۱ جلال‌آباد ۲۲۲ جاله ۲۲۳ جلال‌آباد ۲۳۱ جلال‌آباد ۲۳۴ جلال‌آباد ۲۳۹ جلال‌آباد

۲۴۱ جاوتی ۲۴۳ جاولی ۲۴۵ جاولی جلال‌آباد ۲۴۷ جگدلک ۲۴۷ جلال‌آباد ۲۵۰ ایضا ۲۵۱

۲۵۴ ایضا ۲۵۵ ایضا ۲۵۶ ایضا ۲۵۷ ایضا ۲۶۲ جلال‌آباد ۲۶۷ جلال‌آباد ۲۷۲ جلال‌آباد ۲۷۲ جاولی

۲۷۳ جاولی ۲۷۴ ایضا ۲۷۵ جلال‌آباد ۲۸۵ جلال‌آباد ۲۸۶ جلال‌آباد ۲۸۷ جلال‌آباد

انگلیسیه شده باشد بر عالمیان ظاهر است که شاه غفران پناه سر و ناموس و مال خود را
در راه موافقت و مؤالفت سرکار انگلیسیه باخته و اولادش نیز دولتخواهی این سرکار
بجهتیه را نگذاشته و دیده و دانسته خود را از جهت یگانگی و مواحدت سرکار یاد
ممدوح خراب ساخته اند البته گرفتن خون سلطان شهید و بجا آوردن ننگ اولاد
عیالش بر ذمت همت پادشاه کیوان بارگاه انگلستان واجب و لازم است
و چونکه راقم این اخبار صحت آثار را کوائف مقدمات قندهار و حقائق معاملات

مردمان آن دیار صحیحا و صریحا واضح و روشن نشده بود
از این باعث بتحریر آن پرداخت و بر این
بیان مجمل و مفصل احوال کابل نامه را
مختصر ساخته تمام شد

این واقعات شاه شجاع شهید را
آن شاه جم کلاه فلک بارگاه ساخت
شد زیب طبع مجمع بحرین چون گهر
آسود خوش قلم زلف سیف زین بیاض
چون سال طبع خواستم از وی طبع خویش
گفتم دگر نگاشت روان خیر زائی نقش

باید ببرگ لاله نوشتن بمشک چین
دو دفترش درست و دگر کس کجا چنین
تاریخ زین ساز تحریر شد قرین
ذی الحجه بود ماه و بچون رسیده این
بین شوق خیر زد در قلم و شوق خیر بین
با نقش خیر زائی که زاید ز قلب این

سیف از نوشتنش قلمت نخل فیض شد
زین سان که طبع اهل خرد گشت میوه چین

نهایت تحریر گفتم دگر نغمه دیگر بنویس سیف آخر تزیین